



**T.C.
GAZI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK
LİSANS
TEZİ**

**ÂŞIK PAŞA'NIN MEVLİDİ
İNCELEME - METİN**

BÜŞRA BULUT

**TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI**

HAZİRAN 2017



**ÂŞIK PAŞA 'NIN MEVLİDİ
İNCELEME - METİN**

Büşra BULUT

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

HAZİRAN 2017

Büşra BULUT tarafından hazırlanan “Aşık Paşa’nın Mevlidi (İnceleme-Metin)” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Gazi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman-Başkan: Prof. Dr. Ahmet MERMER

Türk Dili ve Edebiyatı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum



Üye : Doç. Dr. Neslihan İlknur KOÇ KESKİN

Türk Dili ve Edebiyatı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum



Üye : Yrd. Doç. Dr. Nihal YAVUZ

Türk Dili ve Edebiyatı, Başkent Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum



Tez Savunma Tarihi: 08/06/2017

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.



Prof. Dr. Hilmi ÜNSAL
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Büşra BULUT

08/06/2011

ÂŞIK PAŞA'NIN MEVLİDİ
İNCELEME - METİN
(Yüksek Lisans Tezi)

Büşra BULUT

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Haziran 2017

ÖZET

Bu çalışmada Eski Türk Edebiyatı için önemli kaynaklardan biri olan mevlid türüne ait bir eser incelenmiştir. İlk olarak mevlid tarihi seyri içinde ele alınmış, günümüze kadar yazılan mevlid türündeki eserlere değinilmiştir. Edebî bir tür olan mevlid şekil, muhteva, dil ve üslup olarak açıklanmış, ortaya çıkarılmak istenen eser ele alınan bu bilgiler üzerinden özet niteliğinde tanıtılmıştır. Eserin ait olduğu düşünülen 14.yy dil kurallarından eseri tanıtmada gerekli görülen kısmıyla, eserin sahibi olduğu düşünülen Âşık Paşa'nın Garibnâme adlı eseri mukayase edilerek incelenmiş ve benzer unsurlar ortaya konmuştur. Bu unsurlar eserde geçen ifadeler ile örneklendirilmiştir. Tüm bunlar yapılırken eserdeki transkribe edilmiş beyitlerden faydalanılmıştır. Ardından orijinal metin transkribe edilerek sunulmuştur.

Bilim Kodu : 309.4.011

Anahtar Kelimeler : Mevlid, Âşık Paşa, 14.yy, eser, inceleme

Sayfa Adedi : 249

Danışman : Prof. Dr. Ahmet MERMER

ÂŞIK PAŞA'S LOCAL
STUDY - TEXT
(Yüksek Lisans Tezi)

Büşra BULUT

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
June 2017

ABSTRACT

In this study, a work belonging to Mevlid, one of the important sources for Old Turkish Literature, was examined. First, the mevlid is handled in the course of history, and the works in the kind of mevlid written to date are mentioned. Mevlid, a literary genre, is considered as a form, content, language and style, and the work to be revealed is introduced as a summary on the basis of this information. It is considered necessary to introduce the work from the language rules of the 14th century thought to be belonging to the work, and the work called Âşık Pasha's Garibnâme, considered to have the work, was examined and examined and similar elements were revealed. These elements are exemplified by the expressions in the work. All this is done using the transcribed couplets at work. Then the original text is presented in a transcribed form.

Science Code : 309.4.011
Key Words : Mevlid, Âşık Pasha, 14th century, work, examination
Page Number : 249
Supervisor : Prof. Dr. Ahmet MERMER

TEŐEKKÖR

Çalıőmalarım boyunca değerli yardım ve katkılarıyla, beni yönlendiren, kıymetli tecrübelerinden faydalandığım danışmanım Prof. Dr. Ahmet MERMER'e, maddi, manevi hiçbir desteğini esirgemeyen Doç. Dr. Neslihan KOÇ KESKİN'ne, yine manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan başta annem olmak üzere çok değerli aileme ve dostlarıma teőekkürü bir borç bilirim.



İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR.....	ix
1. GİRİŞ.....	1
1.1. MEVLİD	1
1.1.1. Tanımı.....	1
1.1.2. Mevlid Kutlamaları ve Mevlid Edebiyatı.....	3
1.1.3. Türk Edebiyatında Mevlid.....	8
1.1.3.1. Bilinen Türkçe mevlidler	10
1.1.3.2. Literatürde bulunmayan mevlidler ve Yazarları	12
1.1.3.3. Kendisine mevlid atfedilen şairler	13
2. MEVLİDLERDE MUHTEVA, ŞEKİL, SANAT	15
2.1. Mevlidlerde Muhteva	15
2.2. Mevlidlerde Şekil	16
2.2.1. Mevlidlerde okunuş bakımından şekil.....	17
2.2.1.1. Mevlidlerde ayağa kalkma.....	17
2.2.1.2. Mevlidlerde salat ve selam.....	17
2.2.1.3. Mevlidlerde dua	18
2.3. Mevlidlerde Sanat	18
3. ÂŞIK PAŞA	21
4. “ÂŞIK PAŞA’NIN MEVLİDİ”	25
4.1. Eserin Muhtevası.....	26
4.2. Eserin Şekil Özellikleri	35
4.3. Eserin Dil ve Üslubu	38
5. GARİPNÂME’NİN DİLİNDEN “ÂŞIK PAŞA’NIN MEVLİDİ” ÜZERİNE BİR BAKIŞ	41
5.1. İmlâ Özellikleri	41
5.1.1. Ünlülerin yazılışı	41

5.1.2. Ünsüzlerin yazılışı	43
5.2. Şekil Bilgisi	44
5.2.1. İsim	44
5.2.2. Sıfat.....	45
5.2.3. Zamir	45
5.2.4. Zarf	48
5.2.5. Edat.....	51
5.2.6. Fiil.....	55
5.2.6.1. Şekil ve zaman ekleri	55
5.2.6.1.1. Bildirme kipleri	55
5.2.6.1.2. Tasarlama kipleri.....	57
5.2.6.2. İsim fiil.....	59
5.2.6.3. Zarf fiil	60
5.2.6.4. Sıfat fiil	61
5.2.6.5. Soru eki	61
5.2.7. Yabancı unsurlar.....	61
5.3. Cümle Bilgisi.....	62
5.3.1. Cümlede birleşik fiiller	62
5.3.2. Eserde cümle yapısı	62
6. METİN	65
6.1. Metinde Uygulanan Transkripsiyon Sistemi.....	65
6.2. Metinde Takip Edilen Yol.....	66
6.3. Metin	70
7. TARTIŞMA	237
8. SONUÇ	245
KAYNAKLAR	247
ÖZGEÇMİŞ	249

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış bazı kısaltmalar ve açıklamaları aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklama
VB.	Ve Benzeri
YY.	Yüzyıl
HZ.	Hazreti
TDV	Türk Diyanet Vakfı
AA	Akademik Araştırmalar
TDK	Türk Dil Kurumu

1. GİRİŞ

1.1. MEVLİD

Mevlid, Türk edebiyatında sayıca kendine büyük ölçüde yer bulmuş olan önemli bir edebi türdür. Konusunu Hz. Muhammed'in hayatındaki birtakım olgu ve olayların oluşturduğu mevlid, dini-tasavvufi eserler arasında yer alarak Eski Türk Edebiyatına kaynaklık etmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Genelde mesnevi nazım şekli ile yazılan bu manzum eserler, Hz. Muhammed'e duyulan saygının, sevginin bir emaresi olması açısından da ayrı bir değere sahiptir. Ancak bu önem ve değerinin yanı sıra başta da söylendiği gibi sayı bakımından zengin olmasına rağmen, eserleri kaleme alanların belirsizliğindeki sayı fazlalığı da eserlerin incelemesini zorlaştırmaktadır.

Bu tezin amacı genel manada sadece mevlidi tür olarak ele alıp açıklamak değil, 14. yy şairlerinden olan Âşık Paşa'ya ait olduğu düşünülen "Âşık Paşa'nın Mevlidi" adlı eseri tanıtmak ve eseri mevlidin tarihi seyri içerisindeki yerine oturtmaktır. Eserin türüne olan aidiyeti bakımından şu ana kadar kayıtlarda geçen mevlidlerden daha eski olması, dolayısıyla bu edebi türün başlangıcı olabilecek nitelikte olması ve Âşık Paşa'ya ait olduğu düşünülen bu eserden kaynaklarda daha önce söz edilmemesi elimizdeki eserin Eski Türk edebiyatı açısından önemini artırmaktadır. Eseri sahibi ile tanıtmının daha uygun olacağını düşünerek, eser ait olduğu düşünülen 14.yy dil özellikleriyle, Âşık Paşa'nın Garipnâme eserinden yola çıkılarak incelenmiştir.

1.1.1. Tanımı

Kelime Arapça kökenlidir. Sözlüklerde;

"Mevlid: 1. Doğum yeri 2. Doğum zamanı 3. Süleyman Çelebi'nin ünlü eseri." (Kantar, 2008: 1440)

"Mevlid: 1. Doğum yeri. 2. Doğum vakti. 3. Peygamber Hz. Muhammed'in doğum günü kutlaması, mevlid kandili." (Erkan, 2006: 2236)

"Mevlid: 1. Hz. Muhammed'in doğumun anlatan mesnevi. 2. Doğma, doğum. 3. Doğum yeri, insanın doğduğu yer." (TDK, 2005: 1384)

“Mevlid, Arap ve Türk edebiyatlarında Hz. Muhammed’in doğumu başta olmak üzere, hayatı mucizeleri, gazaları, ahlakı, vefatı ve hilyesini övgü ile anlatan eser. Çoğunlukla manzum olarak mesnevi nazım şekliyle yazılmışlardır. Hz. Peygamber’ in doğum günü dolayısıyla yapılan şenlik ve törenlerde okuma amacına yöneliktir.” (Pala, 2005: 312)

“Mevlid (a.i. velâdet’den. c. : mevâlid): 1. İnsanın doğduğu yer. 2. Doğma, dünyaya gelme. 3. Doğulan zaman. 4. Hz. Muhammed’in doğumunu anlatan manzum eser.” (Devellioğlu, 2002: 636)

“Mevlid: Doğma veladet, bir zatın doğduğu zaman” (Sâmî, 2007: 1433)

“Mevlid: İnsanın doğduğu yer zaman” (Naci, 1995: 824)

“Mevlîd: Divan edebiyatı nazım türlerindedir. Peygamberimizin hassaten doğumunu, hayatını, diğer safhalarını, mucizelerini, mücadelelerini, mizacını ve ahlakını, dünyadan ayrılışını hikaye eden, övgüyle anlatan manzum eserler. Mesnevi nazım şekliyle yazılırlar.” (Karataş, 2004: 319)

“Mevlid, merâsimlerinde çeşitli ikramların yapılması ve bu törenlerin yaygınlaşması neticesinde kelime zamanla ziyafet ve bayram mânâsını da kazanmıştır.” (Pekolcay, 1967: 150) şeklinde geçmektedir.

“Mevlid” kelimesi Arapça “v, l, d” kökünden gelip mimli mastar olarak “doğma, vilâdet; doğurma”, mef’il bâbında ism-i zaman veya ism-i mekân olarak “doğum zamanı” veya “doğum yeri” ve “birinin doğum günü” anlamına gelir. Çoğulu “mevâlid” ve “mevâlîd”dir.

Bir kimsenin, bilhassa Hz. Muhammed’in doğum günü vesilesiyle düzenlenen anma merasimi de zamanla “mevlid” olarak anılmaya başlanmıştır. Mevlid, aynı zamanda “hey’et ilmi”nde bir çocuk doğduğu zaman “yıldızların bulunduğu durum”, yani çocuğun talihi anlamında kullanılmaktadır. Arapça “mevlid” kelimesi, “doğum veya ölüm yıldönümü, bir hastalıktan kurtulma, bir seyahatten dönüş vb.” anlamlarda da kullanılmıştır. (Köksal, 2011: 20)

Istlâh olarak “mevlid” kelimesi, Hz. Peygamberin doğumu, doğum yeri ve zamanı; Hz. Peygamberin doğumu münasebetiyle yapılan merâsimler ve bu merâsimlerde okunan metinler için kullanılan özel bir ad olmuştur. Doğumuna “mevlid” dendiği gibi, doğduğu eve “mevlidu’n-Nebî” veya “mahall-i mevlid”, bu evin bulunduğu sokağa “mevlid sokağı” doğduğu aya da “mevlid ayı” denmiştir. “Mevlid” kelimesinin, sadece Hz. Peygamberin doğumu için kullanılmasına karşılık, “mîlâd” kelimesinin de Hz. İsa’nın doğumu için kullanıldığı belirtilmekte ise de bu kelimenin aynı zamanda Hz. Peygamberin doğum zamanı için de kullanıldığı görülmektedir.

Kısacası, “mîlâd” kelimesi genellikle Hz. İsa’nın doğumu ve doğum yeri için kullanılmakla birlikte Hz. Peygamber için de kullanılırken, “mevlid” kelimesi sadece Hz. Peygamberin doğumu için kullanılmıştır. (Bakırcı, 2003: 1)

Bu türün eski Osmanlıca metinlerde “mevlûd” ve “mevlid” olarak iki farklı şekilde de kullanıldığı görülür. Her ikisi de doğru kullanımdır. Mevlûd kullanımı eserlerde daha yaygın olsa da mevlid başlığı az sayılmayacak niteliktedir. Bu durumun Şemseddîn Sâmî’nin de ifadesiyle “Halk arasında alışlagelen ve yaygın olan şeklinin mevlûd” olduğundan kaynaklandığı düşünülmektedir.

Bu kelimenin en geniş tanımını, son dönem Osmanlı mutasavvıf ve ilim adamlarından Abdurrahmân b. Yakûp Çelebi yapmıştır. Abdurrahmân b. Yakûp Çelebi, yukarıda değindiğimiz tanımları da kapsayacak şekilde, mevlidin hem etkinlik alanını hem de etkinlik esnasında okunan eserleri içine alan bir tanım getirmeye çalışmıştır. Buna göre “mevlid, konusu ve hikâyeleri bakımından, Hz. Peygamberin hayatını konu alan siyer (tarih) ilminin bir parçası olup, Rebûlevvel ayında Müslümanların dünyevî ve uhrevî iyilikler elde etmek maksadıyla toplanıp Kur’ân okuma, salât ve selâm getirme Hz. Peygamberin üstünlüğü ile ilgili şiir ve ahbâr nakletmeleri; iyiliklerde bulunma, sevinç gösterileri yapma, yemek ve tatlı yedirmeleridir.

Mutlak olarak kullanıldığında sadece Hz. Peygamberin doğum günü veya bu münasebetle yapılan merâsime özel ad olan “mevlid”, çıkışından kısa bir süre sonra Hz. Peygamberden başka kişiler için de kullanılmaya başlanmıştır. Hz. Peygamberin ailesi bunların başında gelir. Hz. Ali, Hz. Fâtıma ve Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin gibi Hz. Peygamberin ailesinden (ehl-i beyt) birinin ismine nispet edilerek “Mevlidu ‘Ali”, “Mevlidu Fâtıma”, “Mevlidu’l Hasan ve’l-Huseyn”, “Mevlîd-i Ehl-i Beyt” veya sahabenin ileri gelenlerine nispetle “Mevlidu Ömer” gibi kullanışlar da bulunmaktadır. Bununla genelde nispet edilen kişinin doğum yeri anlaşılma ile birlikte yine bunlar için düzenlenen mevlid merâsimlerini de ihtiva etmektedir.

Kısaca, terim anlamıyla “mevlid” Hz. Muhammed’in doğum günü, doğum gününü anma merâsimi ve bu münasebetle yazılan eserlere denmiştir. Özellikle Hz. Peygamberin doğum gecesinde, genellikle kutsal gün ve gecelerde veya herhangi bir şekilde hayra vesile olacağı temennisiyle okunan Kur’ân, duâ, ilâhi ve övgü şiirlerinin tamamı demek olan “mevlid” Arap ve Türk edebiyatında yaygın hale gelmiş önemli edebî türlerden biri olmuştur. (Bakırcı, 2003: 3)

Mevlidin karşılığı olarak yapılan bu tanımlamalar elbette ki bu kelimenin tarihi seyri içindeki kullanım alanları ile ilişkilidir. Bu noktada kelimenin tarihteki kullanım alanlarına değinmek gerekecektir.

1.1.2. Mevlid Kutlamaları ve Mevlid Edebiyatı

Bu merasimler henüz Fatimî ve Eyyubiler devrindeki hususi şekillerini kazanmadan önce, Hz. Peygamber’in doğum günü olan Rebiülevvelin 12. günü müslümanların,

Mekke'de Rasulullah'ın doğduğu evi, Medine'de de mübarek kabrini ziyaret ettikleri bilinmektedir. İbn Cübeyr, Mekke'deki bu ziyaret ve merasimlere bizzat şahit olmuş ve bu münasebetle Hz. Peygamber'in doğduğu evin bütün gün ziyaretçilere açık tutulduğunu anlatmıştır". Peygamberimizin doğum gününde yapılan bu merasimler, zaman ve mekan farkından doğan bazı değişikliklerle, asırlar boyu devam etmiştir. Her şeye rağmen daima bazı ortak özellikler taşıyan bu merasimler "Leyletü'l-Mevlid" veya "Mevlidü'n-Nebi" diye anılmıştır. (Çetin, 1987)

Hız. Peygamber sağlığında kendi doğum yıldönümünü kutlamadığı gibi böyle bir şey yapılması hususunda herhangi bir istek ve emri de olmamıştır. Hulefa-yı Râşidin dönemi ve bunu izleyen Emevi ve Abbasi devirlerinde de mevlidle ilgili bir uygulamaya rastlanmamaktadır. İlk iki halifenin zamanına fetih hareketleri damgasını basmış, son iki halifenin dönemlerinde iç karışıklıklar hüküm sürmüşken Emevi ve Abbasi devirlerinde de Hz. Peygamber soyuna destek anlamı ve imkanı doğurabilecek böyle bir kutlama için siyasî şartlar uygun değildi. Mısır'da Şii Fatımî devleti kurulunca Muiz-Lidinillah (362-365/972-975) döneminden başlamak üzere soyundan geldiklerini söyledikleri Hz. Peygamber'in doğum yıldönümü resmî olarak kutlanmaya başlamıştır. Buna ilaveten Hz. Ali, Fatıma, Hasan, Hüseyin ve o günkü halifenin mevlidleri (mevâlid-i sitte) ile Receb, Şaban ve Ramazan aylarındaki bazı kandiller, Ramazan ve Kurban bayramlarıyla diğer bazı kutlamalar bu dönemde zengin bir şölen geleneğini oluşturmuştur.

Rebiülevvel ayının onikinci günü gelince sabahtan başlamak üzere öğleye kadar üçyüz tepsi helva hazırlanarak kadilkudat ve dâidduât başta olmak üzere kurra, hatipler ve diğer resmî görevlilere dağıtılırdı. Halife öğle namazını kıldıktan sonra kadilkudat ve diğer görevliler topluca Ezher Camii'ne, burada hatim okunduktan sonra "Manzara" adı verilen tören yerine giderlerdi. Daha sonra buraya Sâhibülbâb davet edilirdi. Kahire valisi de düzeni sağlamak üzere önceden gelerek yerini alırdı. Daha sonra maiyetiyle birlikte halife gelerek önce kadilkudat, sonra sâhibülbabı ünvanlarını okutarak, ardından da topluca diğerlerini selamlardı. Kurranın Kur'an okuyuşuyla tören başlar; sonra sırasıyla Enver (Hâkim), Ezher ve Akmer camileri hatipleri günün anlamına uygun birer hutbe okuyup halife için dua ederlerdi. Bu sırada kurra da okumalarını sürdürürdü. Hutbeler bittikten sonra halife törendekileri tekrar selamlar ve resmî kutlama sona ermiş olurdu. Diğer beş mevlid de bu şekilde kutlanırdı. Bu kutlamaların gündüz ve üst düzey görevlilerin katıldığı bir devlet töreni çerçevesinde geçtiği, halkın geniş bir şekilde katılımının ve şenlik havasının fazla olmadığı anlaşılmaktadır. Özellikle Sünnî çoğunluğun bu kutlamalara katılmadığı bilinmektedir. Fatımîler zamanında Hz. Peygamber ve Ehl-i Beyt'in doğum yıldönümlerini kutlama, dinî hassasiyet yanında siyasî meşruiyet açısından da önem taşıyordu.

Fâtımî halifeleri üzerinde büyük nüfuzu bulunan ve yönetime hakim olan vezir ve başkumandan Bedr el-Cemalî'den sonra yerine vezir olan oğlu Efdal, halife Müsta'li-Billâh (487-495/1094-1101) zamanında Hz. Hasan ve Hüseyin'in mevlidleri dışındaki dört mevlidi yasaklattı. Ancak Efdal öldükten sonra vezir olan Me'mûn el-Betâihî, Âmir-Biahkamillah devrinde 517 (1123) yılında tekrar bu törenleri başlattı.

Eyyubiler (1171-1462) zamanında birçok bayram ve tören kaldırıldığından mevlide de özen gösterilmediği ve halkın evlerinde bunu kutladıkları anlaşılmaktadır. Ancak Selahaddin-i Eyyubi'nin kayınbiraderi olan ve hayırseverliğiyle tanınan Erbil atabegi Begteginli Muzafferüddin Kökböri'nin (586-629/1190-1232) mevlid-i nebevîyi

kutladığı bilinmektedir. Sıbt İbnü'l-Cevzî'nin kaydettiği bir rivayete göre bir kutlama sırasında 5.000 koyun, 10.000 tavuk, 100 at kesilmiş, 100.000 tabak yemek ve 30.000 tepsi helva dağıtılmıştı. Ulema ve tasavvuf ehlinin ileri gelenleri resmî törenlerde hazır bulunur, Kökböri kendilerine hil'atler giydiren ve hediyeler verirdi. Sufiler de öğle vaktinden fecre kadar zikir ve sema meclisleri düzenlerdi. Hankâh'ta 800- 1.000 kadar sufi toplanır, o da aralarında bulunurdu. Her yıl mevlid için harcanan para 300.000 dinardı. İbn Hallikân Muharrem'den başlamak üzere Rebiülevvel ayına kadar Bağdat, Musul, Cezîre, Sincâr, Nusaybin gibi yakın şehirlerle Acem memleketlerinden Erbil'e birçok fakih, sufi, vaiz, kurra ve şairin akın ettiğini belirtir. Sultan, ümera ve devletin diğer ileri gelenleri için her biri dört veya beş bölümden oluşan yirmi kadar ahşap barınak (kubbe) yapılarak Safer ayı başlarında süslenir, hepsine ayrı ayrı çalgıcı ve şarkıcılarla gölge oyunu oynatanlar tahsis edilirdi. Kökböri her gün ikindi namazından sonra gelerek bütün barınakları dolaşıp eğlenceleri seyrederdi. Bu günlerde halk da çalışmalarını bırakır bu eğlencelere katılırdı. Farklı görüşler bulunması sebebiyle mevlid bir yıl Rebiülevvel'in sekizinde, bir yıl da onikisinde kutlanırdı. Mevlidden iki gün önce çok sayıda hayvan çalgı ve şarkıların eşliğinde meydana getirilerek kesilir ve kazanlar kaynatılırdı. Mevlid gecesi Erbil kalesinde akşam namazından sonra zikir ve sema meclisi düzenlenir, daha sonra sultan mumların aydınlığında Hankâh'a gelirdi. Mevlid sabahı kaleden Hankâh'a sufilerin ellerinde hil'atler getirilir, a'yân ve halkın hazır bulunduğu resmî törenler geniş bir meydana icra edilirdi; ordu geçit resmi yapar, vaizler konuşur, bu sırada hil'atler dağıtılır, yemekler yenirdi. Akşam yine Hankâh'ta zikir ve sema meclisi düzenlenirdi. Böylece kutlamalar sona ermiş olurdu ve ertesi sabahtan itibaren de misafirler memleketlerine dönmeye başlardı. Endülüslü muhaddis ve tarihçi İbn Dihye el-Kelbî 604 (1207) yılında Erbil'e uğradığında Hz. Peygamber'in doğum yıldönümünün büyük törenlerle kutlandığını görünce *et-Tenvîr fî mevlidi's-sirâci'lmünîr* adlı eserini yazarak Muzafferüddin Kökböri'ye takdim etmiş, o da kendisine 1.000 dinar ihsanda bulunmuştur.

Bu kutlamaların Fâtımîler'inkinden farklı olarak hazırlıklarıyla birlikte uzun bir zaman dilimine yayıldığı, bir şenlik havası içinde halkın geniş bir katılımının sözkonusu olduğu ve özellikle tarikat mensuplarının rolünün ön plana çıktığı dikkat çekmektedir. Ebû Şâme el-Makdisî, mevlid kutlamasını ilk önce Musullu sufi Ömer b. Muhammed el-Mellâ'nın her yıl kendi zaviyesinde yaptığını, Kökböri'nin de bunu örnek alarak mevlid-i şerif törenlerini başlattığını belirtir ki bu husus sözkonusu törenlerde tasavvuf erbabının ağırlığını da açıklayıcı mahiyettedir. Ayrıca mevlid uygulamasını ilk defa Kökböri'nin başlattığına dair bazı kaynaklarda zikredilen görüş de bu kutlamanın Fatımîlerdekinin aksine geniş katılımlı özelliğinden kaynaklanmış olmalıdır.

Endülüslü seyyah İbn Cübeyr 579 (1183) yılında Mekke'ye geldiğinde gördüklerini anlatırken Hz. Peygamber'in doğum gününde doğduğu evin ziyarete açıldığını, halkın tebrik için evi ziyaret ettiklerini belirtir. Bu ev Harunürreşid'in annesi Hayzürân tarafından hacca gittiği sırada tamir ettirilip mescide çevrilmişti.

Memlükler döneminde (648-922/1250-1517) Mısır'da mevlid kutlamaları bütün ihtişamıyla devam etti. Rebiülevvel ayının başından itibaren başlayan kutlamalar sırasında donanma mensupları tarafından Kahire kalesine kurulan tören çadırı en güzel ve değerli kumaşlardan yapılır, içine değerli yaygılar serilir, koltuklar konurdu. Mevlid günü ikindi namazından sonra Mısır Abbasi halifesi, dört mezhebin baş kadıları, ilim ve tasavvuf ehli, emîrler ve komutanlar, devlet adamları, halkın ileri gelenleri, komşu memleketlerden gelen temsilciler büyük bir kalabalıkla kaleye

gelerek tören çadırındaki yerlerini alırlardı. Önce güzel sesli kurra Kur'an okur, ardından vaizler günün önemini anlatan konuşmalar yapar, tarikat mensupları zikir ve evradlarını okurlar sonra da zengin yemeklerle donanmış sofralarda yemek yenirdi. Bu sırada kendisine ayrılan özel makamdaki sultana tebrikler sunulur, o da devlet ricaline, ulema ve tasavvuf ehline hil'at ve hediyeleri verirdi. Daha sonra da muhtaçlara sadakaları dağıtırdı. Bu dönemde en görkemli törenlerin el-Melikü'l-Eşref Kayıtbay (873-902/1468-1495) zamanında yapıldığı kaydedilir.

Eyyubiler ve Memlükler dönemindeki mevlid geleneğinde Fâtımî mirasının devralınması yanında Moğol ve Haçlı saldırıları karşısında müslüman halkın kimlik ihtiyacının da rolü olmalıdır. Memlükler devrinden itibaren *mevlid* terimi başta evliya olmak üzere diğer önde gelen şahsiyetlerin doğum yıldönümleri için de kullanılmaya başlamıştır. Ahmed el-Bedevî ve İbrahim ed-Desûkî gibi şeyhlerin mevlidleri gibi. Bu tür mevlidlerin önemli bir kısmı velilerin doğum değil ölüm yıldönümünde kutlanırdı. Esasen çoğu zaman doğum ve ölüm günlerini bilmek de güçtü. Mevlidi kutlanan kişinin durumuna bağlı olarak bu mevlidler bir gece, bir gün, bir hafta veya sekiz gün devam ettiği gibi bir kısmı küçük bir semt veya yerleşim merkezinde, bazıları da büyük şehirlerde ve bölgesel çapta icra edilirdi. Sözelimi Ahmed el-Bedevî'nin Tanta'daki mevlidi en kalabalık mevlitlerden biri olup tarikat mensupları uzak memleketlerden gelerek katılıyorlardı. Evliya Çelebi başta Ahmed el-Bedevî, İbrahim ed-Desûkî, İbrahim Gülşeni ve İmam Şâfî'ninki olmak üzere bu tür mevlid kutlamalarından birçoğu hakkında bilgi verir.

Mevlid sahibinin kişiliği, kutlamaların mahiyeti vb. sebeplerle mevlidlere katılanların özellikleri de farklılık arz ediyordu. İlmî kişiliği ağır basan bazı şahsiyetlerin mevlidine özellikle ulema katılırken, mesela meşhur sufi şair İbnü'l-Fârız'ın mevlidine daha çok fakir ve eğitimsiz kesimler, İbrahim Gülşeni'nin mevlidine ise Türkler başta olmak üzere dinî, entelektüel ve siyasi elit katılırdı.

Mısır'da Fransız hakimiyeti döneminde de nakibüleşraf Halil el-Bekrî'nin evinde mevlid kutlamalarının yapıldığı ve Napolyon'un bu kutlamaya katıldığı belirtilir.

Kuzey Afrika'da (Mağrib) önceleri mevlid kutlama adeti yokken ilk defa Şeyh, kadı ve muhaddis Ebü'l-Abbas Ahmed b. Muhammed b. Hüseyin es-Sebtî el-Azefî (ö. 633/1236) tarafından halkın Hristiyan bayramlarını kutlamalarını önlemek amacıyla icra edilmeye başlamıştır. Azefî'nin bu amaçla kaleme alıp tamamlayamadığı *ed-Dürrü'l-munazzam fî mevlidi'n-nebiyyi'l-muazzam* adlı eserini de oğlu ve Sebte hâkimi Ebü'l-Kasım Muhammed b. Ahmed el-Azefî (ö.677/1279) ikmal etmiştir. Bunun zamanında özel bir ilgi gösterilen uygulama zamanla Kuzey Afrika ve Endülüs'te yaygınlık kazanmış, hükümdarlar ve yöneticiler mevlid kutlamalarına büyük önem vermişlerdir. Mevlidin ilk defa Fas Sa'diler sultanı Ebü'l-Abbas Ahmed el-Mansûr ez-Zehebî'nin (986-1012/1578-1603) zamanında resmî bayram olarak kutlanmaya başladığına dair bilgi, Makkarî'ye atıf yapılmasından da anlaşılacağı üzere isim benzerliğinden kaynaklanan bir hatadır. Nitekim burada daha önce Merînîler hükümdarı Ebû İnân (749-759/1348-1358) tarafından her yıl mevlid kutlamaları yapıldığı, Cezayir'de Abdülvâdîler (Zeyyânîler) hükümdarı Ebû Hammû Musa b. Yusuf'tan (760- 791/1359-1389) sözedilirken de onun çağında ve öncesinde Mağrib ve Endülüs hükümdarlarının mevlid kutlamalarına özen gösterdikleri kaydedilmektedir. Ancak Ahmed el-Mansûr'un başkent Merakeş'te birçok hükümdardan farklı olarak mevlidi daha önce Eyyübiler döneminde Erbil'de yapıldığı gibi görkemli tören ve gösterilerle kutladığı, bu konuda Osmanlılar'a

özendiği ve hatta soyundan geldiklerini söyledikleri Hz. Peygamber'in mevlidine onlardan daha çok önem verdiğini göstermeye çalıştığı, adı geçen Ebû Hammû'nun ise mevlid kutlamalarını son derece gösterişli ve israflı tören ve eğlencelerle yaptığı, kendisinin her yıl Hz. Peygamber'i öven ve ilk defa bu törenler sırasında okunan bir kaside yazdığı bilinmektedir. Alevîler hanedanına mensup hükümdarlardan da Mevlây Abdurrahman (1822- 1859) ve Mevlây Hasan'ın (1873-1894) görkemli kutlamalar yaptıkları kaydedilir. Fatımîlerde olduğu gibi Fas'daki Sa'dîler ve Alevîler gibi şerif sülalesinden gelen hükümdarlar için de mevlid kutlamaları dinî olduğu kadar siyâsî bir prestij unsuru teşkil ediyordu.

Mevlidin resmî kutlamaları Mâlikî fukahanın sert muhalefeti sebebiyle Tunus'ta Hafsiler sarayında Fas'takinden yaklaşık bir asır sonra ancak sultan Ebû Fâris Abdülaziz el-Mütevekkil zamanında (796-837/1394-1434) yapılabilmıştır. Özellikle Tunus'ta Osmanlı hâkimiyetindeki son beylik olan Hüseyiniler (1705-1957) zamanında Osmanlılar örnek alınarak mevlid bir devlet törenine dönüştürüldü. Tunus'taki Fransız işgali döneminde de bu kutlamalar devam etmiş, hatta sömürge valisi de törenlere katılmıştır.

Osmanlı hükümdarı III. Murad 996 (1588) yılında merasimle mevlid kutlamalarını başlatmakla birlikte resmî olmasa da Osmanlı İmparatorluğu'nda kutlamaların bundan önceki dönemlerde de yapıldığı, Süleyman Çelebi'nin meşhur mevlidini 812 (1409) yılında yazdığı bilinmektedir. Sultanahmet Camii'nde yapılan resmî kutlamalarda padişah, sadrazam, şeyhulislam, vezirler, Anadolu ve Rumeli kazaskerleri, diğer mülkî ve askerî erkan ile ulema resmî kıyafetleriyle hazır bulunurdu. Ayasofya ve Sultanahmet şeyhleriyle nöbetçi şeyhin vaazlarından sonra mevlid okunur, bu arada şerbet ve buhur dağıtılır ve görevlerini ifa edenlere hil'at ve atıyyeleri verilirdi. Genel olarak Sultanahmet Camii'nde yapılan mevlid törenleri daha sonraları Beyazıt, Nusretiye, Beylerbeyi, Hamidiye ve diğer camilerde de icra edilir olmuştur. Tanzimattan itibaren mevlid alaylarında eski teşrifat kurallarına uyulmakla birlikte bazı değişikliklere gidilmiş; padişahın camiye gidiş ve gelişlerinde askerî tören yapılması, minareler yanında saray ve resmî binaların donatılıp aydınlatılması, beş vakitte tophane ve savaş gemilerinden top atılması gibi yenilikler uygulanmıştır. Bu adet Balkanların fethiyle birlikte orada da uygulanmaya başlamış olmalıdır. Zira Saraybosna'daki Gazi Hüsrev Begoviç Camii'nin 938 (1531) tarihli vakfiyenamesinde, mevlid için yılda 300 dirhem tahsisat ayrıldığı görülmekte, bölgedeki diğer camilere ait vakfiyelerde veya şahsî vasiyetnamelerde de benzeri kayıtlara rastlanmaktadır.

Eyüp Sabri Paşa'nın (ö. 1308/1890) kaydettiğine göre Rebiülevvel'in onikisinde Medine'de tatil olup kaleden toplar atılırdı; dükkanlar açılmaz, herkes güzel kıyafetler giyerek dolaşır ve birbirlerini tebrik ederlerdi. Halk o günün gecesini Mescid-i Nebevî'de ihya eder, sabaha karşı Bâb-ı Nisâ önünde toplanılır, burada kurulan süslenmiş kürsü üzerinde, güneşin doğmasıyla birlikte beş güzel sesli hatipten ilki bir hadis okuyup padişah için dua eder, diğerleri sırasıyla mevlidin viladet, radâ ve hicret bahirlerini okurlar ve sonuncusu da dua etikten sonra dağıtılan şerbetleri içip dağılırlardı.

Mevlid 1910 yılından itibaren Osmanlı Devleti'nde resmî bayram ilan edildiyse de Cumhuriyet'in ilanından sonra kaldırıldı. Bugün Suudi Arabistan hariç, Kuzey Afrika'dan Endonezya'ya kadar İslam ülkelerinin bazılarında resmî bazılarında gayri resmî olarak yaygın şekilde kutlanmaktadır. Türkiye'de yalnız Ramazan ve Kurban bayramları resmî olarak kutlanmakta, diğer mübarek gün ve geceler gibi Mevlid-i

Nebi de camilerde ve evlerde tamamen bir ibadet adabı içinde Kur'an-ı Kerim, Süleyman Çelebi'nin mevlidi ve ilahiler okunarak icra edilmektedir. Son yıllarda Türkiye'de Diyanet İşleri Başkanlığı ve Türkiye Diyanet Vakfı'nın ortaklaşa düzenlemesiyle de Hz. Peygamber'in mevlidi "Kutlu Doğum Haftası" adıyla çok yönlü etkinliklerle kutlanmaktadır. Süleyman Çelebi'nin mevlidi Türkiye'de ve Balkanlarda yalnız kandil gecelerinde değil sünnet, nikah, ölüm vb. münasebetlerle de okunur. Camide okunan mevlidlerden sonra gülsuyu ve şeker ikramı, evlerde okunan mevlidlerden sonra da ayrıca yemek, tatlı veya meşrubat ikramı adettir.

Mevlid kutlamaları sırasında Hz. Peygamber'in doğumunu anlatan ve bu vesileyle medhini de içeren ve genel olarak *mevlid*, Kuzey Afrika'da ise *mevlidiyye* (çoğ. *mevlidiyyât*) diye anılan şiirler okunmaktadır. Bunların en *meşhurları* arasında Arap dünyasında ashaptan Ka'b b. Züheyr'in *Kasîdetü'l-bürde'si*, Muhammed b. Said el-Bûsîrî'nin (ö. 695/1296?) aynı adla da anılan *el-Kevâkibü'd-dürriyye fî medhi hayri'l-beriyye* ve *el-Kasîdetü'l-hemziyye'si* ile Şemseddin İbnü'l-Cezerî'nin (ö. 833/1429) *Mevlidü'n-nebî*, Cafer b. Hasan el-Berzencî'nin (ö. 1179/1765) *İkdü'l-cevâhir'i* (*Mevlidü'n-nebî*), Türk dünyasında ise Süleyman Çelebi'nin *Vesîletü'n-necât* adlı Türkçe mevlidi anılabilir. Arapça yazılan yüzlerce mevlid ile Bûsîrî ve Berzencî'nin eserlerinin çeşitli dillere yapılan tercümeleleri yanında diğer müslüman milletlerin dillerinde de birçok mevlid kaleme alınmıştır. (Özel, 2002)

Günümüze kadar ulaşan ilk tarihli mevlid metni 'Abdurrahmân b. el-Cezvî (öl.597/1201)'ye ait ed-Durru'l-muntazam fî mevlidi'n-Nebî isimli eseridir. Bu mevlidin, el-'Arûs (Mevlidü'n-Nebî), Mevlidu'l-'arûs, Buğyetü'l-'avâm fî şerhi mevlidi Seyyidi'l-enâm veya Mevlidu'n-Nebî gibi değişik isimlerde değişik nüshaları bulunmaktadır. İbnü'l-Cezvî'nin bu mevlidinin günümüze ulaşan ilk mevlid metni olabileceği kuvvetle muhtemeldir. Zira Endülüs'ten Hindistan'a kadar hemen her bölgede kaleme alınmış olan mevlidlerin pek çoğunda, bu mevlidten alıntılara rastlanmaktadır.

İlk resmi mevlid kutlaması olarak bilinen Muzafferuddîn Gökbörü'nün kutlamalarında İbn Dihye'nin, et-Tenvîr fî mevlidi sirâci'l-munîr adıyla sunduğu mevlid de en fazla adı geçen mevlidler arasında yer almaktadır. Bu mevlidin anılmasının ve ünlü olmasının nedeni, İbn Dihye'nin kendisinden veya kaleme aldığı mevlidin ilk oluşundan değil, bu mevlidini Muzafferuddîn Gökbörü'ye sunmuş olmasından kaynaklanmaktadır. Günümüze ulaşmış olmakla birlikte fazlaca yıpranmış olduğu belirtilen bu mevlidin iki nüshasının Bibliothêque Nationale da bulunduğu bilinmektedir. (Bakırcı, 2003: 70)

1.1.3. Türk Edebiyatında Mevlid

Mevlid, Arap edebiyatı kaynaklı bir türdür. Hz. Muhammed'in yaşadığı zamanda ona yazılmış olan övgü içerikli şiirlere rastlanır. Hassân ibn Sâbit, Ka'b ibn Zuhayr bu tarz şiirlerin ilk örneklerini veren şairlerdir. Sonradan yazılan mevlidler muhteva kaynakları dışında bu şiirlerden ilham niteliğinde etkilenmişlerdir.

Hz. Peygamber'in hayatını ele alan bir ilim dalı olarak gelişecek olan "siyer" türü, İslâm edebiyatlarında İbn Hişâm'dan (ö. 834/1430-31) beri mevcudiyetini

sürdürmüştür. “Siyer-i Nebî” genel adıyla anılan bu eserler Hz. Muhammed’in doğumu da dahil olmak üzere günlük yaşantısı, savaşları, antlaşmaları, mucizeleri gibi hayatının hemen her safhasını anlatan eserlerken genel manada “siyer” veya “sîret” çerçevesinde değerlendirilebilecek bir tür olan “mevlid” ise muhteva alanı daha dar olan bir tür olarak gelişmiştir. Mevlid türü eserlerin istisnasız hepsinde ortak olan tek mevzu Hz. Muhammed’in doğumudur. Nübüvvet nurunun yaradılışı, Hz. Âdem’den başlamak üzere diğer peygamberleri dolaşarak Hz. Abdullah’a gelişi, Hz. Âmine’nin hamileliği, hamileliği esnasında vuku bulan olağanüstü hadiseler ve mucizeler, nihayet doğum ve doğumla birlikte Hz. Muhammed çevresinde ve yeryüzünde gerçekleşen mucizeler, Türkçe mevlidlerin temel konularını oluşturur. Ancak pek çok mevlidde doğum hadisesi dışındaki konular da dile getirilmiştir. Bütün mevlidlerde aynı olmamakla birlikte, miraç başta olmak üzere Hz. Muhammed’in bazı mucizeleri, örnek ahlâkı, hayatının bazı safhaları ve nihayet ölümü de mevlidlerde işlenen konular arasındadır.

Türk edebiyatında ilk mevlid hakkında bir takım görüş ayrılıkları vardır. En olgun mevlid olan Vesîletü’n-necât devrinden sonraki yazarları etkilemesiyle ön plana çıkmıştır. Bir kısma göre Erzurumlu Kadı Darîr’in Siyer-i Nebî adlı eseri içeriğinden dolayı ve Hz. Muhammed’e ait en eski eser olmasından kaynaklı Türk edebiyatındaki ilk mevlid örneği olarak görülür. Ancak ilk Türkçe siyer kitabı olan eser mevlid türünde değil, siyer türünde bir iltir. Yani eserden bağımsız bir mevlid içermemektedir. Mevlidi kendine ait türleri ihtiva eden bir kavram olduğundan ayrı bir tür olarak değerlendiriyoruz. Türk edebiyatındaki ilk mevlid bu durumda Ahmedî’nin İskender-nâme’sinde yer alan “Mevlid”dir. Eser “Ahmedî’nin İskender-nâmesi”ndeki Mevlid Bölümü” başlığı altında yayımlanmıştır.

Burada Ahmedî’nin İskender-nâme’sinde yer alan “Mevlid”i ayrı bir konumda ve özel bir surette ele almak gerekir. Ahmedî Mevlidi’nin önemi, eserin Süleyman Çelebi’nin Vesîletü’n-necât’ından iki yıl önce yazılmış olması, özelliği ise her ne kadar İskender-nâme metni içinde bulunsa da müstakil bir eser karakterinde bulunmasıdır.

Aşağıda açıklayacağımız sebeplerden, bahis konusu metin tamamen ayrı bir eser olarak kaleme alınmış ve sonradan –belki de müstensihler tarafından- İskender-nâme’ye monte edilmiş görünümü vermektedir. Bunun en sağlam delili eserin (mevlid kısmının) “hatime” (bitiş bölümü) kabul etmemiz gereken son 16 beytidir. Ahmedî bu beyitlerde, ancak müstakil bir mesnevinin hatime bölümünde bulunabilecek olan “şairin kendi adını (mahlasını) zikretmesi”, ”eserin yazıldığı yerin (Bursa) söylenmesi”, “devrin padişahına övgü ve dua” gibi konuları işlemiştir. Burada, özellikle eserin beyit sayısının söylenmesine dikkat çekmek istiyoruz:

Nice dânedür diseñ bu ‘ aqd-i dür

Altı yüz ü dañı on biş dânedür

Bu beyitte, İskender-nâme’nin toplam beyit sayısı 8874 iken 615 beyitten lafzen söz edilmesi, Mevlid’in bağımsız bir eser olarak kaleme alındığını kuşkuyla yer bırakmayacak derecede teyit eder mahiyettedir.

Türk edebiyatında XV. Yüzyıla kadar yazılan mesneviler üzerine yaptığı çalışmasında Âmil Çelebioğlu da Ahmedî’nin Mevlid’i hakkında “Ayrıca bu eserin 615 beyit olduğu bizzat Ahmedî tarafından belirtilmektedir. Bu bakımdan bu kısmı müstakil bir mesnevi olarak kabul etmek gerekir.” değerlendirmesinde bulunmakta

ve “Bu mesnevi için vilâdet, mûcizat, hilye, hicret, gazavat ve vefat bölümleri ile Türk edebiyatında nevinin Süleyman Çelebi’den önce ilk örneğini teşkil ettiği söylenebilir.” demektedir.

Mevlid’in İskender-nâme nüshalarından sadece birinde bulunması da bizce eserin müstakil bir kitap olduğunu gösteren bir başka delildir. Söz konusu nüshayı düzenleyen müstensih, şairin bu eserini İskender-nâme içine monte etmiş olmalıdır. Ahmedî Mevlidi’nin müstakil bir nüshasının da bir gün ortaya çıkacağını ümit ediyoruz.

Ahmedî’nin mevlidi hakkında sonra söyleyeceğimizi başta söyleyelim: Bize göre Ahmedî’nin İskender-nâme’sinin bir nüshasında yer alan Mevlid’i, müstakil bir eserdir ve dolayısıyla –mevcut bilgilerimize nazaran- Türk edebiyatında kaleme alınmış ilk mevliddir. (Köksal, 2011: 31,32)

Bu netliğin içerisinde **bugüne kadar** ilk mevlid konusunda ki fikirler bizce de sabittir ve yine **bugüne kadar** Ahmedî’nin mevlidi Türk edebiyatında kaleme alınmış ilk mevliddir.

Mevlidlerin ne kadar uzunlukta olması gerektiğine dair belli bir kıstas yoktur. Mevlidlerdeki beyit sayısının asgari bir standardı olmadığı gibi bir üst sınırı da yoktur. Konu bu açıdan değerlendirildiğinde Türk edebiyatında yazılan mevlidleri uzunluklarına göre “kısa mevlidler”, “orta mevlidler” ve “uzun mevlidler” olarak üç grupta toplamak mümkündür. Beyit sayısı 500’e kadar olanları “kısa mevlidler”, 500-1000 beyit arasında olanları “orta uzunlukta mevlidler”, daha hacimli olanları da kabaca “uzun mevlidler” olarak değerlendirmek mümkündür.

Türk edebiyatında yazılan mevlidleri bu açıdan değerlendirdiğimizde şu dikkat çekici sonuçla karşılaşırız. Mevlid türünün edebiyatımızda görülmeye başladığı ilk iki asırda (Xv-Xvı. yy) yazılan mevlidler çoğunlukla uzun veya orta uzunlukta eserler iken ilerleyen yüzyıllarda mevlidlerin beyit sayılarının tedricen azaldığı, mevlid yazma geleneğinin had safhaya ulaştığı Xıx. ve Xx. yüzyıllarda ise kısa mevlidlerin rağbet gördüğü gözlenmektedir. (Köksal, 2011: 26)

1.1.3.1. Bilinen Türkçe mevlidler

XV. Yüzyıl Mevlidleri ve Yazarları

1. Ahmedî: Mevlid.
2. Süleyman Çelebi: Vesîletü’n necât.
3. Ârif: Mevlid.
4. Kerîmî: İrşâd.
5. Gülşenî-i Saruhanî: Mevlid-i Nebî.
6. Ahmed: Mevlid.
7. Hafî: Mevlid.
8. Hocaoğlu: Mevlid.
9. Sinanoğlu: Ümmîdü’l-müznibîn.
10. Cefâyî: Mevlidu’n-nebî.
11. Zaîf (Hacı Mustafaoğlu): Mecma’u’l-envâr.

12. İpsalalı Ebu'l-hayr: Mevlid.
13. Yahyâ b. Bahşî: Mevlid-i Nebî.
14. Müridî (Aydınlı): Mevlid-i Şerîf.
15. Hamdullah Hamdî: Mevlid-nâme (Ahmediyye).
16. Muhibbî: Mevlid.
17. Keşfî-i Saruhanî: Mevlidü'n-nebî.
18. Mehmed b. Hamza Arab Vâiz: Mevlidü'n-nebî.
19. Sabâyî: Mevlidü'n-nebî.

XVI. Yüzyıl Mevlidleri ve Yazarları

20. Lâmiî Çelebi: Mevlid-i Nebî.
21. Emîrî: Mevlidü'n-nebî.
22. Cismî: Mevlûdu'n-nebî.
23. Gulâmî:
24. Zâtî:
25. Derviş Mehmed Hevâyî: Mevlûdu Hayri'l-Enbiyâ.
26. Hamdî (Ayasofya Hatibi Hamdullah b. Hayreddin): Mevlid.
27. Cebrî: Mevlid-i Nebî.
28. Abdî: Mevlidü'n-nebî.
29. Selâmî Mustafâ: Mevlid.
30. Visâlî Ali Çelebi:
31. Şehîdî-i Edirnevî: Mevlidü'n-nebî.
32. Murâdî: Mevlidü'n-nebî.
33. Behiştî: Mevlidü'n-nebî.
34. Hasan Bahrî (Karesili): Mevlid.
35. Şemseddîn Sivasî: Mevlidü'n-nebî.

XVII. Yüzyıl Mevlidleri ve Yazarları

36. Kuloğlu (IV. Murat devri şairi).

XVIII. Yüzyıl Mevlidleri ve Yazarları

37. Keşfî-i Samokovî:
38. Süleymân Nahîfi: Mevlidü'n-nebî.
39. Ahmed-i Mürşidî: Mevlid-i Nebî.
40. Salâhî Abdullah-ı Uşşâkî: Manzume-i Mevlid ve Mirâc-ı Nebî.
41. Darendeli Bekâî: Mevlidü'n-nebî.
42. Necîbî (Eşrefzâde Abdulkâdir):
43. Mehmed Hamdî: Hüseyinî.
44. Edîb (Lalî-zâde): Mevlid.
45. Selâmî Şeyh Musatafâ (İzmirli): Mevlid-i Şerîf.
46. Âkif (Bursalı).

XIX. Yüzyıl Mevlidleri ve Yazarları

47. Hasan İlmî (Kozanlı): Mevlidü'n-nebî.
48. Mustafa Râgıp (Kitapçı): Mevlid-i Nebevî.
49. Muhibbî (Yusufelili): Mevlid-i Nebevî.
50. İrşâdî: Mevlid.
51. Tâhir Ağa:
52. Osman Sirâceddîn (Erzurumlu): Mevlid-i Şerîf.

53. Kâmi Şabân-ı Âmidî: Mevlid-i Nebî.
54. Mehmed Sâlih Nihânî: Mevlid-i Şerîf-i Nebevî.
55. Ahmed İzzet Paşa: Mevlidü'n-nebevî.
56. Hasan Nâdir:
57. Mehmed Fevzî (Edirne Müftüsü):
58. Keşfî (Yusufelili): Mevlid-i Nebevî.
59. İbrâhîm Re'fet Efendi: Mevlid-i Şerîf.
60. Manastırlı Rif'at: Mevlid.
61. Rüşdî (Erzurumlu Ketenci-zâde Mehmed Rüşdî):
62. İbrâhîm Kadem: Mevlidü'n-nebî.

XX. Yüzyıl Mevlidleri ve Yazarları

63. Ahmed Fehmi (Erturan): Menkabe-i Celîle.
64. Şeyh Mehmed Şemseddin el-Mısrî: Mesar-ı Şemsu'l-Mısrî fi'l-Mevlidi'l-Muhammedî.
65. Çizmecî-zâde Vehbî:
66. Tâhir Nâdî (Divrikli): Mevlidü'n-nebevî.
67. İhramcî-zâde İsmail Hakkı (Toprak):
68. Kâmil Sarıateş.

Yazıldığı Dönem Tespit Edilemeyen Mevlid ve Yazarları

69. Şâhidî:
70. Nâzım: Mevlid.
71. Kör Haliloğlu: Mevlid.
72. Aklî: Mevlid-i Şerîf.
73. Hüseyin Efendi: Mevlid.
74. İbrâhîm N (Karamanlı):
75. Mehmed Hasan:
76. Yâsîncî-zâde Nûrî: Mevlidü'n-nebî.
77. Osman Feyzî Efendi: Mevlidü'n-nebî.
78. Nesîmî:

(Köksal, 2011: 58,73)

1.1.3.2. Literatürde bulunmayan mevlidler ve Yazarları

1. Abdî Mahmud (Urfalı): Mevlid
2. Abdulkâdir Yahyâ: Mevlid.
3. Ahmed Tevfik: Nebe'ü'l-münîf fi Mevlidi's-Şerîf.
4. Atâ: Mevlid.
5. Cevherî: Mevlûdu'n-nebevî.
6. Enverî-i Erzincânî: Mevlüd-i Şerîf.
7. Felek-zâde Ayntâbî:
8. Furûgî:
9. Gül Ali Bâkî: Mevlüd-i Şerîf.
10. Hâfiz Sâlim b. İbrâhîm: Mevlid.
11. Halvetî: Mevlûdu'n-nebî.
12. Hanîfî: Risale-i Mevlid-i Nebî Tercümesi.

13. Hasbî: Mevlüd-i Şerîf.
14. İbrâhîm: Mevlid.
15. Keşkeki-zâde Fatma Kâmile: Mevlid-i Şerîf (Hâdiyyü'l-cinân).
16. Mahmud-zâde Ahmed (Vidinli): Mevlid-i Nebî.
17. Mehmed Ali Dâniş: Mevlûdu'n-nebî.
18. Mehmed Tevfik: Mevlid-i Şerîf.
19. Muhyî: Mevlidü'n-nebî.
20. Muhyiddîn Ali Mekkî (Arapgirli): Yeni Mevlid-i Nebevî.
21. Muhyiddîn: Mevlid.
22. Muhyî-i Manavgâdî (Şeyh-zâde):
23. Nâcî: Mevlid-i Şerîf.
24. Nâimî: İlhâm-i Celîl.
25. Nasîbî: Mevlidu'n-nebî.
26. Nazmî: Mevlid-i Cedîd-i Şah-ı Risalet.
27. Niyâzî (İsmail Niyâzî): Mevlûd-i Şerîf.
28. Nûrî: Mevlid.
29. Recâî:
30. Remzî (Kürkçüzâde Osman): Mevlid.
31. Rüşdî-Mes'ûd: Müşterek Mevlüd.
32. Sâbit: Mevlid-i Şerîf.
33. Sıdkî: Mevlûdu'n-nebî.
34. Süleymân Celvetî: Mevlid-i Şerîf.
35. Şeyh Mahmud Nedîm: Mevlüd.
36. Şeyh Mehmed Hayrî: Yeni Mevlid-i Şerîf.
37. Şeyh Sâmi: Mevlid-i Mücteba.
38. Şeyh Şa'bân-ı Velî (Taşköprülü):
39. Vaiz Ümmî: Mevlidü'n-nebî.
40. Veysî Üveys b. Mehmed-i Alaşehirî: Mevlüdü'n-Nebî.
41. Za'fî: Mevlûdu'n-nebî.
42. Zekeriyâ b. Abdulgaffâr Dagistânî: Mevlidü'n-nebî.
43. Zeynî: Mevlûd-i Şerîf.
44. Ziyâî (Harputlu Ziyâuddîn): Mevlûdu'n-nebî.

(Köksal, 2011: 73, 78)

1.1.3.3. Kendisine mevlid atfedilen şairler

A.Muhtelif yayınlarda kendisine mevlid atfedilen şairler:

1. Abdurrahmân:
2. Abdurrahmân-ı Ankaravî:
3. Ahmed Râmiz:
4. Âşık Çelebi:
5. Beyzâde Mustafa: Mevlid.
6. Dervîş: Mevlidü'n-nebî.
7. Halîl: Mevlid.
8. Keşfi-i Samatyevî:
9. Kırcaalili Mustafa-zâde Ahmed: Mustafa Mevlûdi.
10. Molla Halîl-i Siirdî:

11. Mustafa (Bursalı, kitapçı):
12. Seyyid Dede Mehmed Efendi: Mevlidü'n-nebi.
13. Şâhidî:
14. Şehidünneyî: Mevlidü'n-nebî.
15. Vehbî:

B.Kütüphane katalog ve kartotekslerinde kendisine mevlid atfedilen şairler:

16. Ahmed-i Edirnevî: Mevlidü'n-nebî.
17. Ahmedî: Mevlid.
18. Azîz Mahmud Hüdayî: Mevlid.
19. Derûnî: Mevlid.
20. Derviş Dede: Mevlid.
21. Derviş Hacı: Mevlidü'n-nebî.
22. Deveci Ali: Mevlid.
23. Hasan Fethî: Mevlid.
24. Hayâlî-i Gülşenî: Mevlid-i Nebî.
25. Hemdemî: Mevlid.
26. Hıyânî: Mevlid.
27. Muhammed Emîn: Mevlid-i Şerîf.
28. Musa Sivasî: Mevlid.
29. Nâbî: Mevlid Risalesi.
30. Niyâzî: Mevlid-i Nebî.
31. Şeyhî: Mevlid.

(Köksal, 2011: 78, 82)

2. MEVLİDLERDE MUHTEVA, ŞEKİL, SANAT

2.1. Mevlidlerde Muhteva

“Mevlid, Hz. Peygambere hürmeten yazılmış, bir bakıma onun hayatını üstün yönleriyle tanıtmaya çalışan manzum ve mensûr eserlerdir. Metinlerin içeriği ilk dönemlerde sade ve sınırlı iken zamanla Hz. Peygamberin nurunun yaratılışından başlayıp doğumu, doğum esnasında meydana gelen olağanüstü hadiseleri, çocukluğunu, çocukluğu esnasında başından geçen olayları; dedesi ‘Abdumuttalib ile birlikte Şam’a ticaret için gittiğinde Hristiyan rahip Bahîra karşılaşması ve Bahîra’nın ileriye yönelik bir takım tahminlerde bulunması, bunları ‘Abdumuttalib’e söylemesi, evliliği, peygamberliğin gelişi, isrâ ve mirâc hadiseleri, vefâtı gibi tarihi olayları ihtivâ edecek kadar genişletilmiştir. Bu olaylar farklı şekillerde girizgâh, methiye, ve duâlarla süslenmiş bir halde manzûm veya mensûr olarak mevlidin temel konusunu oluşturmuştur.

Mevlid içerikli methiye şiirlerinde şekil bakımından olduğu gibi, muhtevâ bakımından da mevlidin bilinen şeklini görmek zordur. Şiirin genel akışı içerisinde mevlidle ilgili kısımlar birkaç beyit halinde belirli bir sıra takip edilmeden dile getirilmiştir. Diğer bir ifade ile muhtevâ, kronolojik sıralamaya değil şiirin akışına bırakılmıştır.

Mevlidin muhtevasında, başta tarihle yakın ilişkisi olan siyerin; rivayetlerin sağlamlığı ve güvenilirliği açısından önemli bir kaynak olan hadis alanının ve edebî açıdan bu rivayetlerin şekillenmesini sağlayan methiyelerin önemli etkisinin olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu üç ilim dalı, mevlidin muhtevâ, şekil ve edebî açıdan şekillenmesini sağlamıştır.

Mevlidlerin içeriğinde tasavvufî motifler fazlaca yer aldığı gibi Hz. Peygamberin mucizeleri de en fazla işlenen konular arasındadır. Hayvanlar ve ağaçların Hz. Peygamber ile konuşması, bulutların gölgelik yapması, taşların seslenmesi veya selam vermesi bunlardan birkaçıdır. Bunları ifade etmek için zaman zaman tasavvura dayanan söylemler de kullanılmıştır.

İçerik olarak hadis ve siyere dayanan mevlid, metin ve muhtevâ tenkidinden geçmekle birlikte halk edebiyatı özelliklerindeki yansıtılmaktadır. Özellikle mucizelerin sanatlı ve akıcı bir üslupla manzûm hale getirilmesi vaaz, nasihat ve öğreticiliğe yönelik olduğundan daha sade bir dil kullanılması halk edebiyatı özelliklerini daha da arttırmıştır. Bundan dolayı bazı araştırmacılar, Hz. Peygamberin hayatını anlatan siyer konulu methiyeleri, halk şiiriyle denk tutmuş veya epik türü olarak değerlendirmişlerdir. Mucizelerin mübalağalı ifadelerle hikâyeye şeklinde anlatılması veya “Destân-ı Geyik”, “Destân-ı Deve” ve “Destân-ı Kesikbaş” gibi konular mevlidlerde ayrıca yer almamıştır. Bu gibi konular bir iki beyitle, örneğin İbnu’l-Cevzî’nin mevlidinde olduğu gibi birer mısra⁶ ile anlatılmıştır. Dolayısıyla mevlidlerde, destan, kahramanlık veya epik türü konulardan ziyade Hz. Peygamberin üstün şahsiyeti, mucizeleri, ahlâkı vs. konular vaaz ve nasihat şeklinde sunulmaya çalışılmıştır.

Sonuç olarak Arapça mevlidlerin ihtiva ettiği motifler arasında büyük oranda benzerlikler vardır. Aralarındaki farklılıklar ise daha çok şâirin veya yazarın üslubundan kaynaklanmaktadır. Mensûr veya manzûm mevlidlerde genel şekil aynıdır. Yani kronolojik olarak ele alınan olaylar fasıllar halinde verilmemiş olsa da mevlidin genel yapısında bu fasılları görmek mümkündür. İşlenen konularda üstün ahlâkî ve insanî değerleri kendinde bulunduran ulu bir şahsiyet çizgisi çizilmeye

çalışılır. Bu değerler bir insanda bulunabilecek en zirvesidir ki, bu da peygamberliktir; hatta bütün peygamberlerden daha yüce bir seviyeye ulaştıran değerlerdir. Bu değerlerin yegâne sahibi olan Hz. Peygamber dinî, insanî ve sosyal bütün iyilikleri, ilahî bir vergi olarak kendinde bulundurduğundan, daha doğumunda bütün peygamberlerin en üstün özelliklerini kendinde toplamıştır. Bundan dolayı bütün melekler başta annesini ve bütün insanlığı bu doğumla müjdelemişlerdir.” (Bakırcı, 2003: 147, 165)

2.2. Mevlidlerde Şekil

“Mevlidleri de şekil bakımından mensûr, manzûm veya bunların karışımı olmak üzere üç şekilde tasnife tabi tutabiliriz. Bunun yanında nesirin bir türü olan makâmeler içerisinde de mevlid konusu işlenmiştir. Örneğin kaleme aldığı mevlidiyle ünlü olan ‘Abdurrâhman İbnu’l-Cevzî, makâmesinin bir bölümünde Hz. Peygamberin doğumuyla ilgili olaylara da kısaca değinmiştir. Mevlidin edebî türlerden hangisinde daha önce başladığını kestirmek oldukça zordur. Ancak yaygın olarak okunduğu anlaşılan ve ilk mevlid İbnu’l-Cevzî’nin mevlidi, şiir ve nesir karışımıdır.

Genel olarak bakıldığında, kutlamalarda okunan veya edebî alanda kaleme alınmış olan mevlidlerin tamamının manzûm olduğu görülür. Bundaki amaç, sultanın da bulunduğu topluluğa mevlidi sanat içerisinde ve görkemli bir şekilde sunma ve dinleyici üzerinde etkili olmaktır. Bu mânâda gerek Endülüs ve Mağrib gerekse diğer bölgelerde yapılan mevlid merâsimlerinde okunmuş olan metinlerin tamamı manzûmdur. Bunun dışında tasavvuf çevrelerinde veya öğreticilik amacı taşıyan mevlidler için bir sınırlama getirmek oldukça zordur. Çünkü her türde mevlid kaleme alınmıştır.

Nesir mevlidler genellikle cümleler kısa ve secili, besteli olarak dile getirilmeye ve okunmaya uygun ve akıcı özelliktedirler. Nesir içerisine serpiştirilen şiirler, genellikle kaside türü şiirler olduğu gibi muvaşşah, recez, murabba’, tahmis, müseddes ve devir şeklinde bulunanlar da vardır. Özellikle muvaşşahatın yaygın olduğu Endülüs’te muvaşşah ve recez türünde pek çok mevlid kaleme alınmıştır. İbn Sehl el-İşbîlî’nin kasideleri ile yine Endülüs’ün sultanı olarak tanınan İbn Zumrek’in muvaşşah mevlidleri bunlara örnek teşkil etmektedir.

Mağrib ve yöresinde yaşamış olan şâirlerin mevlidlerinde de muvaşşah veya recez türlerinin yaygın olduğu görülmektedir. Dört yüz beytlik bir recez mevlid yazmış olan mutasavvıf İbrahim b. Yûsuf b. İbrâhim b. Ahmed er-Rifâ’î den başka el-Burhân b. Yûsuf en-Nâkûsî de dört yüz beyitten fazla oluşan bir recez mevlid kaleme almıştır. Ahmed er-Rifâ’î’nin arûz bilmediğinden hata yapmakla veya mevlidini güzel yapmamakla tenkit edilmiş olmakla birlikte, tamamı manzûm ve uzun bir mevlid yazmış olması, mevlid açısından önemlidir.

Manzûm veya mensûr mevlidler içerisinde söylenmiş olan şiirlerin kafiye düzeni bakımından tamamının aynı değerde olduğu söylenemez. Güçlü şâirlerin mevlidlerinde Arap şiirinin geleneksel kafiye düzeni hakimdir. Merâsimler nedeniyle kaleme alınmış olan mevlidlerde aruzun yaygın bahirleri kullanılmışken, tasavvuf erbabı arasında veya halka yönelik olarak yazılmış olan mevlidlerde daha çok recez ve muvaşşah türü öne çıkmıştır.” (Bakırcı, 2003: 167, 168)

2.2.1. Mevlidlerde okunuş bakımından şekil

Mevlidin dış şeklini bu üç tür oluştururken mevlidin okunma şekli ilk kutlamalardan itibaren net olarak bilinmemektedir. Zamanla bir takım düzenlemeler yapılmıştır.

“İlk önce mevlide Kur’ân okuyarak başlanmıştır. Kur’ân okunduktan sonra ya direkt mevlide geçilmiş veya giriş mahiyetinde methiyeler okunmuş ve bundan sonra asıl mevlid konusuna geçilmiştir. Okunan mevlidlere bakıldığında, mevlidlerde kronolojik bir sıranın takip edildiği, aralarda salât ve selâmdan ayrı methiyeler, ilâhiler ve değişik kasideler okunduğu, ayrıca hadis ve daha başka rivayetlerle süslediği genel bir görünüm olarak göze çarpmaktadır.” (Bakırcı, 2003: 169)

2.2.1.1. Mevlidlerde ayağa kalkma

“Mevlidin en önemli hususlarından biri ayağa kalkma olayıdır. Mevlidin velâdet kısmı okunduğu esnada Hz. Peygamber’in dünyaya geliş anını sembolize eden sözler okunur okunmaz O’na tazim için ayağa kalkılır. Kaleme alınmış olan mevlidlerin hemen hemen tamamında ayağa kalkılacak yer özellikle belirtilmiş ve bu anda okunacak beyitler özenle seçilmiştir.

Mevlidde en fazla tartışmaya yol açan hususlardan biri olan ayağa kalkma konusunun bid’at olup olmadığı, genel olarak mevlid üzerindeki tartışmalar gibi, hadisçiler ve fıkıhçılar arasında tartışılmıştır. Gerek mevlid kutlamalarının yaygınlaştığı dönemlerde yaşamış olan ilim adamları, gerek son dönemdekiler bunu bir bid’at-ı hasene (hoş karşılanan bir yenilik) olarak kabul etmişler ve bunun sadece tazim için yapıldığını, dolayısıyla bir sakıncasının bulunmadığını belirtmişlerdir.” (Bakırcı, 2003: 171)

2.2.1.2. Mevlidlerde salat ve selam

“Mevlidde en önemli unsurlardan biri de salât ve selâm konusudur. Tasavvuf erbabına göre zikir sayılan salât ve selâm mevlidin en önemli kısımlarından biri haline gelmiştir. İstisnasız bütün mevlidlerin içeriğinde teşvik edilen ve en fazla işlenen konuların başında gelmektedir. Es-Suyûtî’nin mevlide karşı çıkanlara verdiği cevaplardan da anlaşıldığı gibi mevlidin bir parçası sayılmıştır. Bundan dolayı ilk mevlid olan İbnu’l-Cevzî’nin mevlidinden itibaren, Hz. Peygambere salât ve selâm getirmeyi teşvik eden hadisler sık sık tekrarlanmıştır.

Getirilen salât ve selâmlar şekil bakımından farklı olsalar da içerik olarak aynıdır. Nesir olan mevlidlerde seci’e ve metnin iç ahengine, manzûm olan mevlidlerde ise vezin, kafiye ve üslup özelliklerine uygun bir salât ve selâm şeklinin seçilmesi, şekil bakımından farklılığı doğuran en önemli etken olmuştur. Diğer bir ifadeyle salat ve selamlar, manzûm veya mensûr mevlidlerde uygulanan kafiyeye uygun olarak şekillendirilmiştir. Ancak en yaygın olan salât ve selâm şekli, ilk defa İbnu’l-Cevzî’nin mevlidinde görülen, “sallû ‘aleyhi ve sallemu teslîmâ” kısmı olmuştur. Bazı mevlidler ise doğrudan salât ve selâm ile başlar.” (Bakırcı, 2003: 174, 176)

2.2.1.3. Mevlidlerde dua

“Genelde Allah’a hamd ve salât ve selâm ile başlayan mevlidin en önemli bölümlerinden biri ve sonuncusu duâ dır. Tasavvuf erbabı için en önemli hususlardan biri olan duâ, hemen bir mevlidde görülen duâ, nesir mevlidlerde secili, manzûm mevlidlerde ise yine manzûm olarak söylenmiştir. Bu bölümde, Allah’tan bağışlama, Hz. Peygamberden şefâatçi olması isteği gibi hususlar kısaca dile getirilerek mevlide son verilir.” (Bakırcı, 2003: 177)

2.3. Mevlidlerde Sanat

“İslâmiyetle birlikte, gerek muhteva gerek şekil ve sanat bakımından yeni bir görünüm kazanan Arap şiiri, mevlidin ortaya çıktığı III./IX. asrın hemen öncesinde de eski özelliklerini tamamen kaybetmemekle birlikte, dinî ve tasavvufî ağırlıklı yeni özelliklerle tanışmıştır. V./XI. asırdan itibaren mevlid kasidelerinin ortaya çıktığı kabul edilirse bu dönemde de yine gerek genel olarak edebiyat gerekse tasavvuf alanında güçlü şâirler bulunmaktaydı. Dolayısıyla mevlid sanat bakımında güçlü bir ortamdan belirmeye başlamış ve daha sonraki dönemlerde mevlid yazan şâirler bulunmaktaydı. Dolayısıyla mevlid sanat bakımından güçlü bir ortamda belirmeye başlamış ve daha sonraki dönemlerde mevlid yazan şâirler veya yazarlar kendilerinden önceki edebî akımlarından ve yaygın olan sanattan etkilenmişlerdir. Diğer bir ifadeyle mevlid kasideleri, klasik dönem methiyelerinden, daha önce değindiğimiz gibi içerik bakımından tamamen kopmadığı gibi sanat ve üslup bakımından da tamamen kopmuş değildir ve klasik üslup az da olsa sürdürülmüştür.

Mevlid yazan şâir veya yazarlar, mevlidlerinin kaleme alırlarken sanattan tamamen uzak olmasını istememişlerdir. Halkın anlayacağı bir dil kullanmayı tercih ettikleri gibi sanat değerinin kaybedilmemesine de özen göstermişlerdir. Genelde bütün mevlidlerde, genel sanat kurallarına riayet edilmiş, özellikle giriş kısımlarının mevlid muhtevasıyla uyumu sağlanmıştır.

Aslında mevlid türlerini iki kategoride incelemek mümkündür.

Birincisi, hitap alanı halk ve avam kesimi olan mevlidlerdir. Bunlar genellikle daha sade, basit ve tekellüften uzaktırlar. Sanattan ziyade Hz. Peygamberin hayat hikâyesi halkın anlayacağı bir dille dini duyguları güçlendiren unsurlarla süslenmiş olarak işlenmiştir. Bu tür şiirler, makame veya secili nesirler gibi halkın duygularını okşayıcı niteliktedir. Bu türde olan mevlidlerin nazmedilmesindeki amaç, daha çok mevlidin içeriğine bilgi olarak halka aktarmaktır, yani didaktik (ta’limî) özellik taşırlar. Bundan dolayı mevlidin bu türü halk edebiyatını andıran özellikte gelişmiştir.

İkinci kısımda olan mevlidler ise genelde şiir türündedirler veya şiir ağırlıklı, yahut sanatın yoğun olarak kullanıldığı secili nesir şeklindedirler. Dolayısıyla sanatlı olmaları doğaldır. Şâir veya yazarlar bu tür mevlidlerde Hz. Peygamberin doğum olayını anlatırken bu arada kendi maharetlerini de göstermek istemişlerdir.

Devlet erkânının veya sultanın katıldığı kutlama veya toplantılarda okunan veya diğer bir ifadeyle daha çok elit tabakaya hitap eden kasidelerin belirgin bir şekilde sanatlı olduğu görülür. Bu tür şiirlerin batıda yani Endülüs ve Mağrib yöresinde daha yaygın olduğu görülür. Daha önce de değindiğimiz gibi en görkemli kutlamalar buralarda yapılmıştır. Bu kutlamalarda okunan mevlid şiirleri de görkemli, yani sanatlı olmuştur.

Mevlid, Hz. Peygamberin hayat hikâyesi ve mucizeleri ile sınırlı olduğundan şâirler genelde her istediğini kolayca dile getirmekten çekineceklerdir. Mevlid metinlerine bakıldığında büyük bir kısmının sanat bakımından zengin olsa da özellikle son dönemde kaleme alınmış mevlidler için bunu söylemek zordur. Zira bunların birçoğunun vezin, kafiye ve kısaca sanat bakımından zayıf ve bir kısmının şekil kafiye ve vezin bakımından uyumsuz; özellikle son dönemde kaleme alınmış olan mevlid şiirlerinin sanat, şekil ve muhteva bakımından her şâire göre farklı bir şekil aldığı, ünlü şâirlere yazılan birer nazire olmaktan çıkıp kendine özgü özelliklerle edebî alanda belirgin bir yer kazandığı görülmektedir.” (Bakırcı, 2003: 179,185)





3. ÂŞIK PAŞA

Âşık Paşa 1272 yılında Kırşehir’de doğdu. Âşık Paşa’nın asıl adı Ali’dir. Selçuklu hanedanlığında üç dönem görmüş, olgunluk yıllarını Osman Bey (ö. 1326) zamanında yaşayan Âşık Paşa, Orhan Bey zamanında da ömrünün son yıllarını geçirir.

Âşık Paşa’nın en önemli vasfı devrinin bir âlim ve mutasavvıfı olarak halkla olan ilişkisidir. O Anadolu’nun buhranlı ve karışık zamanlarında Türk milletine yol gösterenlerdendir. Eserini de bu düşünceden hareket ederek yazmış, Türk dili ile eser vermeyi kendine başlıca vazife bilmiş ve halkı aydınlatma yolunu seçmiştir. Bunun için de kendini çok iyi yetiştirmiştir. Eserinde Türk kültürünün bütün devrelerine gider gelir. Âşık Paşa’da Türkçe sevgisi önemli bir yer tutar. Farsça’nın hâlâ etkili olduğu bir zamanda eserini Türkçe yazması, gramer fikrine yer vermesi, ortaya koyduğu eseri ile Türkçe bir âbide meydana getirmesi, hepsinden önemlisi bu eserde Türk dilinin kaidelerine uygun olarak pek çok kelime türetmesi ondaki dil şuurunun ne kadar derin, köklü ve canlı olduğunun bir delilidir. Onun bu fikirleri Genç Kalemler’de kendini bulan fikirlerdir ve hâlâ geçerliliğini korumaktadır.

Sosyal bakımdan Âşık Paşa eserinde günlük hayata geniş olarak yer vermektedir. Ekin ekmekten, oğul kız düşüncesinden, toplumda insanların durumlarından, çocuklara isim vermekten, kızları evlendirmekten, öksüzlerin ve itibardan düşenlerin hâllerinden ve cemiyet içindeki yerlerinden bahsettiği gibi, devri için önemli bir mesele olan ve bütün zamanlarda geçerliliğini koruyan hükümdarlığın; akıl, asalet, yiğitlik, ilim ve cömertlik gibi sağlam temeller üzerine kurulabileceğinden söz açar. Bunlar olmadan toplumu idare etmenin zorluğunu belirtir.

Âşık Paşa ayrıca deniz ve karaları da içindeki yaratıklarla ele alarak geniş şekilde karşılaştırır. Bir tohumun çimlenmesi için gerekli şartları, insan vücudunu ilikten deriye kadar ele alıp anlatması ve kâinatla karşılaştırması, yıldız ve gezegenlerle ilgili fikirleri Âşık Paşa’nın nasıl bir gözlem içinde olduğunu gösterir. Bu onun tabiata bakışıdır. O bu yönü ile fen bilgilerine de yönelir. Ayrıca tarikat ve adabını, şeyh-mürit ilişkisini en geniş şekilde ve sistemli olarak hayatından örneklerle anlatır. Bu da devri için bir gerçek olduğuna göre, yalnız sofiliği bile anlatsa bunda da sosyal hayatı verir. Âşık Paşa, mesele ve hadiseleri açıklayan bir bakış açısına sahiptir. Kâinat ona göre bir aynadır. O, kâinattan

insana gelir. Her bir varlığın özelliğini belirtir. Kıyaslar ve benzer tarafları ile ilgi kurduğu gibi, zıtlıkları da gözler önüne serer.

Âşık Paşa'nın ilme verdiği değer büyüktür. O âlimleri örnek gösterir. Dört büyük imama ayrı bir sevgisi olup, onları över; insanları doğruya çektiklerini ve çalışmalarını ile sıkıntıları ortadan kaldırdıklarını anlatır.

Devrinde en büyük mesneviyi ortaya koymuş, ayrıca gazeller de kaleme almıştır. Açık ve anlaşılır bir dil ile yazan Âşık Paşa, devrine göre aruz veznini en iyi şekilde kullanan bir şairdir. O, önder bir âlim, mütefekkir bir mürşit olarak halkı aydınlatmada bir hayli gayret sarfetmiştir. Bunun için *Garib-nâme* adlı büyük mesnevîsini yazmıştır. Babası ve dedesi gibi, İslâmî esaslara, dört büyük imama sıkı sıkıya bağlı olan Âşık Paşa bu eseri ile düşüncelerini, öğütlerini halka yaydığı gibi, daha sonraki asırlara da ulaştırmıştır. *Eserini tertip ederken onlu sistemi kullanır. Ona göre onlar ve katları sonsuza açılan bir penceredir. Bu durumu göz önüne alırsak, şairimizin ne kadar gerçekçi, hesaba ve sayıya bağlı olduğunu ve ne kadar büyük düşündüğünü görürüz.*

Miracnâme ve mevlid gibi türler yanında Leylâ ile Mecnun, Yusuf ile Zeliha gibi, kendi devrinden sonra başlı başına büyük mesnevîler olarak ortaya konacak eserlerin de ilk örneklerini Âşık Paşa verir. Hatta sözü aşka getirirsek, Sinan Paşa'daki söyleyişler de *Garib-nâme*'den gelir. Tespit edebildiğimiz kadarı ile Yazıcıoğlu Mehmed, Kaygusuz Abdal, Eşrefoğlu Rumî, Baki, Şeyh Galip gibi Türk edebiyatının önde gelen simaları dili kullanıştan düşünce şekillerine kadar, Âşık Paşa'nın tesirinde görülürler. Ayrıca Âşık Paşa hikmet açısından Anadolu'da gelişecek Türk edebiyatı içinde de, ilktir. Bu bakımından Türk edebiyatının başlangıcında hikmet vardır. Bunu takip eden şairlerimizden Ahmedî ile XVII. yüzyılda hikmet sahasında bir yol açmış gibi görünen büyük şairlerimizden Nâbi de, hikmet yönü ile Âşık Paşa'ya bağlıdır. Bu yol daha sonra Rami Mehmed Paşa ile Koca Ragıp Paşa tarafından devam ettirilir.

Garib-nâme on bölümden meydana gelen eserin her bölümünün de on kıssaya yer vermesi ve bölümden bölüme genişleyerek, bir nizam içinde gittikçe açılması *Garib-nâme*'nin en dikkat çekici özelliğidir. Bu açıdan bakılınca eserdeki konular da birbiri ardından açılıp genişlemektedir. Bunu bölümleri takip edip her bölümü on ile çarptığımız takdirde

(10+20+30+40+50+60+70+80+90+100=) *Garib-nâme*'nin en azından 550 konuyu işlediğini veya bu kadar mesele üzerinde durup açıklamalara yer verdiğini belirtmek gerekir. Böylece; açılan ve bu açılmada genişleyen, genişleyip büyürken de nizam ve intizamını koruyan, insanı daha ötelere götüren, Âşık Paşa'nın deyimi ile nelerin olduğunu gösteren bir *kâinat aynası* ile karşılaşır ve zerrelere güneşlere yol alır, hikmet ve sırlara kavuşmuş oluruz. İşte *Garib-nâme*'nin en önemli özelliği budur. Bu durum, şairinin ne derecede geniş bir düşünce ve ibretle baktığını, nasıl bir hayal gücüne sahip olduğunu, ne derecede görüş inceliklerine dikkat ettiğini, ilmî titizliğini ve eserinin orijinalliğini göstermesi açısından da önemlidir. Bu yönden bakılınca eserde karşılaşılan bu şaşırtıcı durum kitabın niçin *Garib-nâme* adı ile anıldığının da sebebi olabilir. Ayrıca eser tasavvufî yönde Hakk'a kavuşmanın sırlarını vermesi bakımından da önemlidir. Dünya bir gurbet yeri kabul edilirse *Garib-nâme* adının bir başka anlamı ile de karşılaşırız. (YAVUZ 2000, 9-12)

“Garib-name adlı büyük mesnevisinin dışında Fakr-nâme, Vâsıf-ı Hal, Hikâye, Kimya Risalesi yayınlanmış küçük mesnevileri vardır. Dâsitân-ı Mazi ve Müstakbel ü Hal, Dâsitân-ı Suâl-i Acîb ü Garîb, Dâsitân-ı Hamâl, Dâsitân-ı Seyyid ve Şeyh ü Müftî adlı mesnevileri de bulunmaktadır. Musiki ve mevsimleri konu alan Risale fî-Beyânî's-sema adlı eseri ise nesirdir. *Risâle fî Beyânî's-Sema* ele geçmemiş bir eseridir. Ayrıca mensur olarak elimizde bulunan *Risâle-i Âşık Paşa* da, şairin dikkat çeken bir başka eseridir. Bunları da hesaba katarsak, Âşık Paşa'nın eserlerinin sayısı onu geçmektedir. Bunların dışında Âşık Paşa'nın başka şiirleri de vardır. Asıl adı Ali olan Âşık Paşa şiirlerinde “Âşık” mahlasını kullanmıştır.” (YAVUZ 1999, 24)



4. “ÂŞIK PAŞA’NIN MEVLİDİ”

“Âşık Paşa’nın Mevlidi” adlı eser Bosna’da bulunan Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi’nde “Mawlûd” başlığı altında, 6040 arşiv, 187 dvd numarasında kayıtlıdır. Koyu kahverengi, pandozit bez mukavva ciltte olan eserin ilk sayfasında son sayfada da bulunan Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi’nin mührü vardır. Ayrıca bu sayfada eserin kütüphanede kayıtlı olduğu numara ve kırmızı yazılı 1 Reb. 1129 (günümüz 13 Şubat 1717) tarihi yer almaktadır. İnce, samanî renkli kağıda, harekeli nesih ile yazılmıştır. Eser ilk 76 sayfası nazım ve son 7 sayfası nesir olmak üzere iki bölümü ile toplam 42 varaktır. Eserin dış ölçüsü 165x95 boyutundadır, iç ölçüler sayfanın esere ait üç kullanımı ile farklılık göstermektedir. Nazım olan bölüm 71. sayfaya kadar çift sütun, 13 satır (sadece ilk sayfa 8 satır) ve 125x85 boyut, 72.sayfa dahil olmak üzere 76.sayfaya kadar 13 satır (son sayfa 11 satır), 125x70 boyut ve şeklidir. Nesir bölümünde ise ilk sayfası (10) ve son sayfası (4) haricinde 5 sayfası 13 satır, 125x80 boyut ve şeklidir. Eserin istinsah tarihi nazım bölümünün sonunda Fî 7 L (Şevvâl) 1254 (günümüz 24 Aralık 1838), nesir bölümünün sonunda Fî 11 L (Şevvâl) 1254 (günümüz 28 Aralık 1838)’tür. Eser müstensih hatlı olmasına rağmen, müstensihin ismine dair bir iz bulunmamaktadır.

Eser “Bismillâhirrahmanirrahim” ifadesi ile başlar, “temmet” ifadesi ile eserin sonu olduğu bildirilir. Nazım olan kısmın başında bu bölümün türünü ifade eden “Âşık Paşa’nın Mevlidi” başlığı yer alır. Bu kullanımın dışında eserde Âşık Paşa’ya ait bir isim veya mahlas kullanımı söz konusu değildir. Nesir bölümünde başlık ya da açıklama olmadan, sayfanın başında boşluk bırakılarak bu bölümün başlangıcı olduğu gösterilmiştir. Eserin içinde konu başlıkları bulunmamaktadır. Eserin nazım bölümünde, 13’ü 4’er beyit, sonuncusu 2 beyit olan toplam 14 vasıta beyiti bulunmaktadır. Bunlar eserde kırmızı renkte yazılmış olup, kendinden önce işlenen konunun temasına göre Hz. Peygamberin farklı isim ve sıfatları kullanılarak, bu bölümün konu akışını sağlamıştır. Eserin nazım bölümü genelde mesnevi nazım biçimi ile yazılmış olup, içerisinde iki gazel, bir kaside bulunmaktadır. Nazım bölümü 14 vasıta beyiti, kaside ve gazeller dahil toplam 940 beyit, nesir bölümü toplam 79 satırdır.

4.1. Eserin Muhtevası

Eserin nazım bölümünde diğer mevlidlerinde genelinde bulunan besmele, tevhid, Hz. Peygamber'in ve halifelerin övgüsü, sebab-i telif ve dua kısımları mevcuttur. Mevlidlerdeki şekil özelliklerine uyum sağlayan eserin nazım bölümünde Hz. Peygamber'in hayatından olaylara kronolojik olarak yer verilmiştir. Ancak bu sıralı düzen içinde, eserde Hz. Peygamber'in evlenme dönemi öncesi ve evliliği daha somut detaylarla, ayrıntılı ele alınmış, öncesinde doğumuna ait mucize ve olaylara yer verilmeksizin çocukluğu, evlenme sonrası gelen peygamberlik döneminde gelişen olaylar vb. konulara özet niteliğinde kısa bilgilerle yer verilmiştir. Yaşadığı dönemde O'nun doğumu ve doğumla gelen mucizeler, savaş, hicret, miraç, peygamberlik yönüyle öne çıkan birçok eserde dile getirilen peygamberliğine has mucizeleri vb. konularına girilmemiştir. Bunun yanı sıra da çoğu eserde mevcut olmayan O'nun minberden inerken direğin ağlaması, gelip direği eliyle sıvazladığında direğin sakinleşmesine ashabın buna şahit olması gibi nadir söylenen mucizenin lirik bir biçimde ya da kız isteme konusunda etek boyama geleneği gibi o döneme ait kültürel bir motifin eserde ayrıntılı bir biçimde ele alınması söz konusudur. Eserde 13 vasıta beyiti önce O'nun için salavatı getirmeyi söyler, ardından öncesinde işlenen konunun içeriğine göre Hz. Peygamber'e ait isim ve sıfatlarla salavat getirilir. Burada mevlidin en önemli unsurlardan olan salat ve selam getirilmesi eserde önce söylenip, sonra her bölümün içeriğine uygun sıfat ve isimlerle salavatlar getirilir. Yani vasıta beyitleri hem mevlidin şekli ana unsurunu temsil eder hem de eserdeki konu akışını sağlayan başlık niteliği taşır. Konu akışına göre başlıklandırma bu durum göz önünde bulundurularak tarafımızdan yapılmıştır.

Nazım bölümünde konu akışı şu şekilde sıralanır:

Besmele¹ ve Tevhid

Eser mesnevi geleneğine uygun şekilde besmele ile başlar. Allah'ın varlığını ve birliğini övgüyle anlatan tevhid bölümü ile yaratıcının yüceliği ifade edilir. Bu bölüm [1-8] beyitleri arasındadır.

¹ Bu bölüm ve ardından gelen peygamberin medhi, halifelerin medhi, sebab-i telif ve dua bölümleri arasında vasıta beyiti olmadan anlatımla konu akışı sağlanmış ve başlıklandırma tarafımızdan yapılmıştır. Diğer başlıklandırmalar eserin vasıta beyitleriyle sağlanan konu akışına göre tarafımızdan yapılmıştır.

Kainatın Yaratılışı ve Hz. Peygamber'in Medhi (Na'ıt)

Bu bölüm kainatın yaratılışının, Hz. Peygamber'e olan övgüyle bir arada verildiği kısımdır. Kainatın onun için yaratıldığını, hiçbir şey yaratılmadan önce O'nun nurunun varlığından bahsedilir. Yaratılışla na'ıtın ayrılarak sıralanmaması, iç içe verilmesi, bu iki durumun birbiriyle olan ilgisini somutlaştırmış ve bu hal ile de Hz. Peygamber'e müellif tarafından övgü eserde şekillendirilmiştir. Yine Allah'ın mümkünü olmayanı var ederek kendini bildirmek istemesinden bahsedilir. Bu bölüm [9-19] beyitleri arasındadır.

Halifelere Övgü

Dört halifenin övüldüğü ve onlara dua edilen kısımdır. Bu bölüm [20-25] beyitleri arasındadır.

Sebeb-i Telif ve Dua

Bu bölümde hangi hikayeyi anlatacağı ve eserin neden kaleme alındığı ifade edilir. Ayrıca kendisi için dua ister ve genel bir duada burada yapar. Bu bölüm [26-42] beyitleri arasındadır. Bundan sonra ilk vasıta beyitiyle başlıyor. Bu vasıta beyiti Allah'a ve peygambere yapılan övgünün bittiği bölümden sonra geldiği için salavatlar övülen, medh edilmiş, övülmeye değer manalarında ki Muhammed, Ahmed, Hamid ve Mahmud isimleri ile biter.

Hz. Peygamberin hayatına giriş

Bu bölüm ilk konu ile ilgili giriş yapılan yerdir. Bunun öncesinde ilk vasıta beyiti girer. Daha sonra eserin konusuna ilk geçişini yapar. Hz. Muhammed'in hayatında ki ilk büyük olaylar anlatılır. Babadan yetim doğduğu, annesinin ölümü, dedesinin ölümüne kadar onun yanında kalması, dedesinin öleceğinden ötürü onu amcalarından Ebu Talib'e emanet etmesi ve Ebu Talib'in evinde karşılanması anlatılır. Buradan sonra hayatı ile ilgili bu bölüm bitirilir. Bunun işaretini ardından gelen vasıta beyiti verir. Bu bölüm [47-106] beyitleri arasındadır ve 2. vasıta beyitiyle sonlanır. Bunun öncesinde anlatılan olaylardan dolayı Ebu Talib'in O'na bakarak mahşerde rahmet bulma isteği için cehennemden uzaklaştıran-Ahyed (Tevrat'da Hz. Peygamber'in ismi), yetimliği ve bu şekilde yaradana yakınlığı için

yalnız başına-Vahid, alçak gönüllü-Haşin ve hizmetkar-Mahin anlamlarında olan isimleriyle salavat getirilerek bitirilmiştir.

Evlenmeye Doğru İlk Adım

Burada Hz. Peygamberin evlenme çağına geldiğini ama varlıklarının yeterli olmamasından ötürü onu evlendirememenin kaygısının yaşayan amca Ebu Talib ile hala Atîke'nin konuşmaları ve çözüm çabaları ile başlar. Ona Hz. Peygamberin daha sonra eşi olacak şehrin en zenginlerinden Hadice'nin yanında iş bulurlar. Halanın Hatice'ye gitmesinde önce aynı zamanda dindar bir kişi olan Hatice'ye rüya ile malum olan bu durumla özel kişiyi Hatice anında işe kabul eder. Bu bölüm [111-177] beyitleri arasındadır ve 3. vasıta beyitiyle bölüm sonlanır. Yüzünün ay gibi parlaması, Hatice'nin O'nu düşünde görmesi, O'nun müjdelenen peygamber olduğundan bahsedilmesi, sanemleri kırma vb. Tevrat'da ki özelliklerinden dolayı son Resul- Âqib, temiz- Tâhir anlamlarında olan isimleriyle ve Kur'an'da geçen Allah ile peygamber arasında mukattat-ı hurufiye denilen şifreli sesleniş ile-Tâhâ, Yâsîn salavat getirilerek bitirilmiştir.

Hatice Tarafından Tanınması

Hız. Hatice'nin dindar ve ileri görüşlü kişiliğinden ötürü O'nun peygamber olduğunu bir takım malûmatlar ile bilmesi Ondan Meysere'ye bahsetmesi ve ona karşı oluşan hassasiyetle, O'na bohça içinde giyineceği kıyafetlerin hazırlanması gibi konular anlatılır. Bu bölüm [182-254] beyitleri arasındadır ve 4. vasıta beyiti ile sonlanır. Alnındaki nurun tecelli etmesi için temiz kılınmış, mübarek -Muṭahhar, fiziki güzelliğinden bahsedilerek en güzel, en iyi-Tayyib, kamu peygambere lider olması ve bahsedilen gelecek kişi olduğu için efendi-Seyyid, peygamber-Resûl anlamlarında olan isimleriyle salavat getirilerek bitirilmiştir.

Yola Çıkış ve Yolculuğa Başlama

Bu bölümde Hz. Peygamberin işi kabul edip kervan ile yola çıkması yolda Hatice'nin isteği ile Meysere'nin O'na ayrı ilgi göstermesi ve bunu çekemeyenlerin bu durumu sorgusu anlatılır. Ayrıca "Buhra" denen rahibin O'nu Tevrat'tan biliyor olması ve O'nu çok görmek istemesi anlatılır. Bu bölüm [259-329] beyitleri arasındadır ve 5. vasıta beyiti

ile sonlanır. Buhra'nın O'nu görme isteği, duası için her şeyi içinde barındıran, derleyen-Cāmi'ü, güvenilirliği ve vasıflarından dolayı bir şeyin idaresini teslim alan-ıyayimü, herkese merhamete vesile olan- Resūlu'r-raḥmet, Nebi anlamlarında olan isimleriyle salavat getirilerek bitirilmiştir.

Farkının Farkedilmesi

Dini olguları takip edenlerin anlayabildiği beklenen peygamberin başına gölge eden bir bulutla şehre girmesi, O'nun diğer insanlardan farklı olduğunu gösterir ve bu durumu görenlerin, anlayanların daha çok ilgisini çeker. Rahip O'nun için yemek verir. Orada beklenen kişinin özelliklerinden O'nun üstünlüğünden bahseder. Bu bölüm [334-407] beyitleri arasındadır ve 6. vasıta beyiti ile sonlanır. Buhra'nın son kısımdaki O'nun ümmetinden olabilme duası ve beraberinde söyledikleri için izinden gidilmiş-Muḳtef, başındaki bulut, güzelliği vb. vasıfları için peygamber-Resūl, herkese rahmete vesile olan-Resūle'r-raḥmet peygamber anlamlarında olan isimleriyle salavat getirilerek bitirilmiştir. Eserde iki gazelden birincisi bu bölümde yer alır.

Ticaretteki Bereket

Şam'a gidişi, orada karşılanışını, yapılan ticaretin öncekilerden çok çok iyi gitmesi ve Meysere'nin Hatice'ye yazdığı mektubu Hz. Peygamberden göndermesi olayı anlatılır. Bu duruma Ebu Cehil ve Leheb'in O'nun yolu bilemeyeceğinden karşı çıkmasından bahsedilir. Bu bölüm [412-475] beyitleri arasındadır ve 7. vasıta beyiti ile sonlanır. Mecūsilere karşı çıkışı için eksiksiz, fazilet sahibi-Kāmil, aklını iyi kullanan-Ākīl, bu karşı çıkışa Meysere'nin O'nu cübbe altına saklaması için tedbirli-Müdebbir, elbise içine sarınan-Müzemmil anlamlarında olan isimleriyle salavat getirilerek bitirilmiştir.

Mektup Mucizesi

Yola çıkan Hz. Peygamberin devenin üzerinde uyuması, devenin yanlış yöne giderken Cebrâil tarafından devenin yolunun düzeltilmesi, Hatice'ye mektubun iletilip onun yazdığı mühürlü mektubu üç günlük yolu bir günde gelerek Meysere'ye getirmesi ve düşmanın buna şaşırıp yolu bulamadığından döndü sanması, inananların inancının artmasından bahseder. Bu bölüm [480-541] beyitleri arasındadır ve 8.vasıta beyiti ile sonlanır. Allah'ın

O'nun uyuduğunda masumluluğu ve O'na duyduğu sevgi için Allah'ın dostu-Ḥabība'l -llāh, Allah'ın kulu-ʿ Abdullāh, seçip çıkarılmış, temiz yürekli-Şafi'y-yallāh, O'nun Cebrail tarafından kurtarılması ve O'na duyulan merhametten dolayı gelecek ümmetin affedilmesi için Allah'ın kurtuluş verdiği-Neci'y-yallāh anlamlarında olan isimleriyle salavat getirilerek bitirilmiştir.

Mekke'ye Dönüş

Mekke şehrine geri dönüşü, Hz. Peygamberin epey zaman ücretinin Hatice tarafından gönderilmemesi üzerine Atıke'nin bunu konuşmaya gitmesi ve orada Hatice'nin rüyasını anlatarak Hz. Peygamber ile evlenmek isteğini dile getirmesi anlatılır. Bu bölüm [546-616] beyitleri arasındadır ve 9. vasıta beyiti ile sonlanır. Cebrail'in O'na dine davet için gelmesi ve vazifenin verilmesi Hakk'ın hitap ettiği-Kelīmu'l-llāh, canlandıran(dini)-Muḥyī Hatice'nin rüyası için peygamberlerin en sonuncusu-Ḥātemü'l-enbiyā, resullerin en sonuncusu-Ḥātīmü'r-rūsul, güçlendiren, anlamlarında olan isimleriyle salavat getirilerek bitirilmiştir.

Hatice'nin Babasından İstenmesi

Atıke'nin Ebu Talib'e olanları anlatmasıyla başlar. Ebu Talib'in bu haberi sevinçle karşılayarak Mekke ulularını alıp Hatice'nin babasına gitmesini konu alır. Önce vermek istemeyen baba Hatice'nin taktığı ile ikna edilir. Bu bölüm [621-695] beyitleri arasındadır ve 10. vasıta beyiti ile sonlanır. Burada O'nun övüldüğü övgüler ile orantılı olarak kurtarıcı-Müncin, anılmış, adı geçen- Mezkirü, yardım eden-Nāşır, Allah ile bağı olan-Menşüb anlamlarında olan isimleriyle salavat getirilerek bitirilmiştir.

Düğün

Karşılıklı verecekler ve verilenlerle düğün hazırlığından sonra düğün yapılması, halkın Hatice'nin zenginliğinden bahsedip, peygamberin malının olmamasıyla ilgili konuşarak O'nun üzmesi ve bunun üzerine Hatice'nin herkesin gözü önünde tüm mal varlığının artık tamamen O'na sunmasını konu alır. Bu bölüm [700-780] beyitleri arasındadır ve 11. vasıta beyiti ile sonlanır. Ebu Bekir'in O daha söylemeden hediyeleri hazır etmesi için rahmete gark olmuş-Nebiyi'r-rahmete, güçsüz, bilinen-Mā' lum, O'nun mal ve mülkünün

olmaması ile alay edildiğindeki insanların karşısındaki yorulmuşluğu için takatsiz-Ḥarīz, anlamlarında olan isimleriyle salavat getirilerek bitirilmiştir.

Peygamberlik Öncesi ve Peygamberlik Vazifesi

Bu bölümde çocukları, onların evlenmesi, peygamber olmadan önceki hayatında yaşadığı hayat tarzı, peygamberliğinin bildirilişi daha sonra eve geldiğinde Hatice'nin ve Meysere'nin Müslüman olması anlatılır. Bu bölüm [785-858] beyitleri arasındadır ve 12. vasıta beyiti ile sonlanır. Peygamberliğin verilip ilk Müslüman olma olayları için namlı, ünlü-Şehīru, şahid olan, kendi şehadeti tanıklık eden-Şāhidu, şehadet edilen-Meşhūdu anlamlarında olan isimleriyle salavat getirilerek bitirilmiştir. Bu bölümde “elhamdülillah” redifli ikinci gazel yer alır.

Peygamberliğin Tescillenmesi

Bu bölümde Hatice'nin bir yorumcuya gidip olanları anlatması ile Tevrat'ta ki işaretlerin hepsini barındıran kişinin O kişi olduğu netleşir. Yine Ebu Bekir'in gördüğü ve yorumlattığı rüya ile Mekke şehrine peygamberin geldiğinin anlaşıldığını, yorumcunun Ebu Bekir'e onun yanına gitmesini söylediğini anlatır. Bu bölüm [863-892] beyitleri arasındadır ve 13. vasıta beyiti ile sonlanır. Dini tebliğ vahyinin gelmesi, istenileni yerine getirmesi için güçlü, kuvvetli-Şīr, kendini Allah'a adayan-Nezīr, inkar edenlerin cehennemde yanacağını söylemesi için cehennem azabıyla korkutan-Müzīru, doğru yolu göstermek için Allah'ın azabıyla korkutan Nüzīr anlamlarında olan isimleriyle salavat getirilerek bitirilmiştir.

Ömer ve Diğerlerinin Müslüman Oluşu

Ebû Bekir, Ali, Osman, Abdurrahman, Talha, Seyyid ve Hamza'nın Müslüman oluşu ile Ebu Cehil'in kışkırtması ile Ömer'in O'nu öldürmeye gittiğinde şehâdet getirmesini, mescid yapılmasını ve Cebrâil'in Bilâl'in ezân okumasını istemesi ardından Hz. Peygamberin oraya çıkarak hutbe okumasını, diğer insanların bu şekilde duyarak Müslüman olduğu anlatılır. Bu bölüm [897-937] beyitleri arasındadır ve 14. vasıta beyiti ile sonlanır. Bu son vasıta beyitinde isim ile salavat getirilen bölüm yoktur. Bundan sonra gelen;

Okıyanı yazanı yazdıranı

Raḥmetiñle yarlıġaġıl yā ġanı

diyerek eserin nazım bölümündeki ilk tarih olan Fi 7 L 1254 buraya düşülmüştür. Ardından herhangi bir başlığın bulunmadığı ;

“İnsanın kalbi bir ulu sahrâdır. O sahrâda bir ulu şehir var. Ol şehrin ayına gönül şehri derler. Ol şehrin sağ tarafından on kapu vardır ve sol tarafında on kapu vardır. Sağ tarafından olan kapular nurdandır ve sol tarafında olan kapular siyah zulûmatdandır. Sağ tarafında bir kapu açılır ise sol tarafında bir kapu kapanur. Sağ tarafında olan kapular nereye açılır? Can mahallesine, akıl ve îmân mahallesine açılır. Sol tarafında olan kapular nereye açılır? Küfür ve hevâ mahallesine ve fâsıklar mahallesine açılır...”

diyerek mevlid metni ile aynı dil özelliklerine sahip, 7 sayfa 79 satırdan oluşan, benzetmelere dayalı, felsefi ve didaktik içerikli mensur bölüm yer alır. Giriş kısmı bu şekilde olan bölümün özeti şu şekildedir:

Bu bölüm mecazen tasarlanmış, simetrik bir şekilde sayılardan manalara kadar taban tabana zıtlık içermektedir. Bu durum sayıdan manaya eserde anlatıldığı gibi somutlaştırılarak gösterilmeye çalışılmıştır.

SOL

Bu kapılar düşmanların girdiği zulemattandır.

1. Küfür
- 2.Heva
- 3.Fasık mahallelerine açılır.

Bu zulemat kapıları:

- 1.Cehalet
- 2.Gazab
- 3.Kizb
- 4.Kibir
- 5.Tekebbür
- 6.Buhl
- 7.Hubb-1 dünya

SAĞ

Bu kapılar dostların girdiği nurdandır.

- 1.Can
- 2.Akıl
- 3.İman mahallelerine açılır.

Bu nu kapıları:

- 1.İlim
- 2.Hilm
- 3.İstikamet
- 4.Sıdk
5. Tevazu
6. Haya
- 7.Hubb-1 ahiret

8.Haset

9.Gıybet

10.Ucb

8. Cömertlik

9. Nasihat

10.Zikr-i minnet

Bu kapıların ortasında imânın nûru olan bir kandil yanar. Her müminin her seher vaktinde cân, akıl, ve îmân mahallelerinde 4 sancak çekilir. Bu sancaklar şunlardır:

1. Zâhid sancağı
2. Takvâ sancağı
3. Hayâ sancağı
4. Melekler sancağı

Her bir sancağı 10 asker bekler. Toplamda 40 asker gönül şehrinin sağ tarafında hazır bulunur. Sol tarafta 4 bayrak çekilir. Bu bayraklar şunlardır:

1. Şeytan
2. Nefs-i emmârenin beydaı (çölü)
3. Hubb-ı dünyanın beydâı (çölü)
4. İttibâ-ı hevâ (hevaya uyma)

Her bir bayrağı 10 asker bekler. Toplamda 40 asker gönül şehrinin sol tarafında hazır bulunur. Bunlar “Biz imânın nurunu söndürürüz.” derler.

Her sabah insanın kalbinde böyle cenk olur. Eğer sabah kalkan insan; Rabbini bilir, şer’e uyar, onun azabından korkar ve rahmetini umarak kalkar ise sağ taraftaki askerler;

1.İlim

2.Hilm

3.İstikamet

4.Sıdk

5. Tevazu

6. Haya

7.Hubb-ı ahiret

8. Cömertlik

9. Nasihat

10.Zikr-i minnet kapılarından sırasıyla girerek bütün pislikleri süpürürler.

Allah’ın Rahmân isminin rahmet sıfatının eserlerinden rahmet,

Mu’în isminin avn sıfatının eserlerinden inâyet,

Nâsır isminin Nusret sıfatından Nusret getirirler.

Sonrasında O kalp mamur olur, şer'-i şerifi öğrenmek kolay olur, ibadetlere muhabbet eder, günahları sevmez, bir günah işlese arkasından pişman olur, tövbe eder. Dünya süslerini kalbinden çıkarmaya başlar, ahireti düşünür, ölümü unutmaz, Hak Teâlâ'dan korkar, günah işlemeye utanır. Hak Teâlâ onun dünya işlerini kolaylaştırır. Zulemât kapıları kapanır.

Eğer insan Allah'tan korkmadan ve rahmetini umarak kalkmazsa kalbine 40 düşman askeri girer.

- 1.Cehalet
- 2.Gazab
- 3.Kizb
- 4.Kibir
- 5.Tekebbür
- 6.Buhl
- 7.Hubb-ı dünya
- 8.Haset
- 9.Gıybet
- 10.Ucb kapılarından girerler.

Bunlar kalbe ne getirirler?

1. İsyân,
2. Dalâlet
3. Tuğyân
4. Hizlân

İsyân insanın daima günah işlemesidir. Dalâlet başkalarının da günah işlemesine sebep olmaktır. Bunlar halka günâh ettirirler. Tuğyân insanın günah işlerken Hak'tan korkmaması, Hak'tan utanmaması, halktan korkmaması ve halktan utanmamasıdır. Hizlân ise insanın din, şer'-i şerîf, Kur'ân, namaz ve namaz kılanı sevmemesidir.

“Bunlar girince kalbin sağ tarafındaki kapılar kapanır. Bu insan ölümü unuttur, kabirde çürüyeceğini unuttur.” şeklindedir.

Burası da “temmet” ifadesi ile son bulur. Ardından ikinci tarih olan Fi 11 L 1254 (28 Aralık 1838) yazılarak eser bitirilmiştir. Bu mensur kısmın tamamına yakını didaktik ve hikmetli sözler içermektedir.

4.2. Eserin Şekil Özellikleri

Nazım Şekli ve Birimi

Eser nazım ve nesir olmak üzere iki bölümden oluşur. Nazım bölümü kayma ve atlanma tespitleri düzenlendiğinde 940 beyitten oluşmaktadır. Beyitlerin büyük çoğunluğuna mesnevi nazım şekli hakimdir. Bu bölümde yine beyit nazım birimiyle gazel nazım biçiminin etkin olduğu 2, kaside nazım biçiminin etkin olduğu bir bölüm vardır. Bunlardan ilki 382-389 beyitleri arasında 8 beyitlik bir gazel, diğeride 849-858 beyitleri arasında “Elhamdülillah” redifli 10 beyitlik bir gazeldir. 897-937 beyitleri arasında da 40 beyit, 1 mısra’lık kaside yer almaktadır. Eser yazıldığı şekil gibi ele alınıp, mısra’larda ki kayma ve atlama hesaplanmazsa 940 beyit, 1 mısra’dır. Çünkü başlangıçta “-ân” kafiyesi ile giden kaside de sona doğru kafiye beyitlerin birinci mısra’larına kaymış, ikinci mısra’lar uyumsuz olmuştur. Tam olarak atlanan bir mısra’ın olduğu yer eserde 921. Beyittir. 921. beyitin “b” mısra’ı atlandığı için geriye kalan 16 beyitte baştaki kafiye “a” mısra’larına kaymış ve mevcut olmayan bir nazım şekli oluşturmuştur. Yani ab, cb, db vb. olarak devam eden kafiye düzeni be, bf, bg vb. olarak devam etmeye başlamıştır. Zaten beyitler ile yazılan bu bölümde 40 beyit ve 1 mısra’ın olması bu durumla birlikte 1 mısra’ın atlandığını gösterir. Bu da eserin orijinalinin aslında 940 beyit olduğunu gösterir.

Veze

Eserin geneline Fâ’ ilâtün / fâ’ ilâtün / fâ’ ilün kalıbı hakim olmasına rağmen farklı kalıplar kullanılmıştır. Kalıpların değişmesi sadece nazım biçiminin değişmesi ile ilgili değildir. Zaman zaman anlatımın yoğun olduğu yerlerde nazım biçiminden kopmamak adına vezin değişikliğine gidilmiştir. Eserde bu kalıbın dışında üç kalıp kullanılmıştır. Bunlardan biri eserin diğer kullanım çokluğuna sahip kalıbı olan Mefâ’ ilün / mefâ’ ilün/ fe’ ûlün kalıbı diğeri kasidenin kalıbı olan Fâ’ ilâtün/ fâ’ ilâtün/fâ’ ilâtün /fâ’ ilün kalıbı, son kalıp da feilâtün/feilâtün/fa’ lün kalıbıdır.

Eserde aruz kusurlarında sayıca fazladır ve metin harekeli olduğu için vezne uydurmakta zorlanılan pek çok beyitte mevcuttur.

Kafiye ve Redif

Eserde çeşitli kafiyelere rastlamak mümkün olmuştur. Eserin genelinde zengin kafiye hakimken ardından, tam kafiye ve tunç kafiye onu takip etmektedir. Eserde toplamda 30 tane kafiyesiz beyit vardır. Bunların 9 tanesi kendi içinde veya vezin gereği eklerle düzeltilmiştir.

Örnekler:

Ger diler iseñ bula cāniñ şafā
Vir şalavāt ber- Resül-i Muşafā (Zengin Kafiye) vb

Gele Mekkede hem ol nūr-ı ekber
Cihān anuñ-ıla ola mübeşşer (Tam Kafiye) vb

Divit alup eline yazdı ol dem
Mu' abbire hemān gönderdi ādem (Tunç Kafiye) vb

Kafiyenin ses benzerliğinden ziyade harf benzerliğine dayanması sebebiyle ahengin aksadığı az sayıda beyitlere de rastlanmaktadır.

Aluban ikrārıñı biñ cehd-ile
Eyle buyurmışınız virdim n'ola vb

Şiirlerin vazgeçilmezi olan redifte eserde yerini almıştır. Çoğunlukla eklerde kendini gösteren redif yer yer kelime ya da kelime gurubu ile de kendini gösterir.

Her kişi meskenine irişdiler
Kavmi kārındaş-ıla görüşdiler

Didi biliñ benim ağladığım bu
Firāk-ıla ciger tağladığım bu

Ağladığım budur ey şāhım benim
Ey saçı leylā yüzi mähım benim

Eserde vezin, kafiye ve redifin yanı sıra ahenge yardımcı başka unsurlar da söz konusudur. Konunun geçişlerini sağlayan ve her geçişte tabanın aynı kaldığı, sondaki isimlerin değiştiği vasıta beyiti bölümü de ahenk sağlamada yardımcı olmaktadır.

Ger bu ‘ âlem halkı dirse şubh u şām
Medh olunsa haşre dek olmaz tamām

Ger diler iseñ bula cāniñ şafā
Vir şalavāt ber- Resül-i Muştafā

Eş-şalātü ve's-selāmü ‘ aleyke yā Muḥammed
Eş-şalātü ve's-selāmü ‘ aleyke yā Aḥmed

Eş-şalātü ve's-selāmü ‘ aleyke yā Hāmid
Eş-şalātü ve's-selāmü ‘ aleyke yā Maḥmūd vb
Ayrıca tekrarlanan bu dört beyitin son iki beyitinde bulunan salavatlarda ki “s” ve “l” harflerinin tekrarı ile de sağlanan ahenk güçlendirilmiştir.

Burada “Nazım Şekli ve Birimi” başlığında verdiğimiz kasidenin bir mısra‘ının kaymasından doğan kafiye düzeni bozukluğunu eserden örnek beyitle göstermek isteriz.

Didi ‘ Ömer yā Muḥammed nice pinhān olasın
Zāhire çok dīne da‘ vet eyleyesin bu halkı ‘ ayān

Çıkdı andan şoñra dīni āşikāre eyledi
Luṭf-ıla da‘ vet ider her birini ol ‘ āli-şān

şeklinde giderken 921. beyit gözüken iki mısra‘ arasında bir atlama meydana gelmiştir.

Dir Ebū Cehil ‘ Ömer’e kim fānī ğayret yā ‘ Ömer

Dir Ebū Cehl’e ‘ Ömer kim şübhe yoḡdur aña hiç

beyitinden sonra,

Ol Resül’dür Faḡr-i ‘ âlemdir aña yoḡdur gümān

Anı da görmez misin bir aḡ bulut dā’im anıñ

Nereye giderse olur üzerine sāyebān

Her ki ümmet oluban aña tütarsa sünnetin

şekline dönüşmüştür. Eserde müstensihden kaynaklı olduğunu düşündüğümüz kafiyenin bir sonraki mısra'ya ya da beyite taşığının tekrarıda görülmüştür. Bunlar eserde düzeltilmiştir. Bunun dışında eserde 30 tane kafiyesiz beyit mevcuttur. Bu durum eserin orijinalinde mi? yoksa müstensihden kaynaklı bir durum mu? Tespiti elde ki eser ile mümkün değildir.

4.3. Eserin Dil ve Üslubu

Peygamber'in hayatına dair incelemiş bulunduğumuz birçok eser 13. ve 14. yy eserleri, bu çeşit kitapların en aşağı 14.yy'dan itibaren Anadolu Türk edebiyatında meydana çıkmaya başladığı fikrini vermektedir.

Süleyman Çelebi yaşadığı yüzyıllarda Anadolu Türkleri arasında canlı ve kuvvetli bir edebiyat vardı. Halk için Müslümanlıktan Tanrı aşkından ve Peygamber'in hayatından bahseden büyük eserler yazılıyor ve Anadolu Türkleri arasında geniş bir rağbet görerek yayılıyordu. Dini-tarihi eserler yazan Arap müelliflerinin ve tasavvufçu Acem şairlerinin tesiriyle 13. yüzyılda başlamış olan bu edebiyat 14.yüzyılda gelişmiş ve 15.yüzyıl başlarında oldukça üstün bir tekâmül merhalesine varmıştı. Bu edebiyatın manzum eserleri İslâmi klasik nazım tesiri altında aruz vezniyle yazılıyor, Türkçe aruz veznine zorlukla uydurulabiliyor ve dilde bilhassa dini olan Arapça ve Acemce kelimelere yer veriliyordu. Bununla beraber meydana getirilen eserler halk zevkinden ve sadelikten büsbütün uzaklaşmıyor, şekil ve sanat endişesinden ziyade dini ruhun ifadesi ve halka yayılmak gayesi güdülüyordu. (Kocatürk, 2016: 214-216)

“Mevlit türündeki eserler genelde sade dille yazılmışlardır. Mevlitlerin sanat göstermekten öte okunması amaçlanan eserler oluşu buna bir sebeptir. Bilhassa XV. yüzyıl mevlit metinleri sade dil kullanımıyla Türkçenin o dönemdeki saflığını ve güzelliğini yansıtan birer dil yadigârı durumundadırlar.” (Eroğlu 2010, 135)

Mevlid yazan şâir veya yazarlar, mevlidlerinin kaleme alırlarken sanattan tamamen uzak olmasını istememişlerdir. Halkın anlayacağı bir dil kullanmayı tercih ettikleri gibi sanat değerinin kaybedilmemesine de özen göstermişlerdir. Genelde bütün mevlidlerde, genel sanat kurallarına riayet edilmiş, özellikle giriş kısımlarının mevlid muhtevasıyla uyumu sağlanmıştır.

Aslında mevlid türlerini iki kategoride incelemek mümkündür.

Birincisi, hitap alanı halk ve avam kesimi olan mevlidlerdir. Bunlar genellikle daha sade, basit ve tekellüften uzaktırlar. Sanattan ziyade Hz. Peygamberin hayat hikâyesi halkın anlayacağı bir dille dini duyguları güçlendiren unsurlarla süslenmiş olarak işlenmiştir. Bu tür şiirler, makame veya secili nesirler gibi halkın duygularını okşayıcı niteliktedir. Bu türde olan mevlidlerin nazmedilmesindeki amaç, daha çok mevlidin içeriğine bilgi olarak halka aktarmaktır, yani didaktik (ta'limî) özellik taşırlar. Bundan dolayı mevlidin bu türü halk edebiyatını andıran özellikte gelişmiştir.

İkinci kısımda olan mevlidler ise genelde şiir türündedirler veya şiir ağırlıklı, yahut sanatın yoğun olarak kullanıldığı secili nesir şeklindedirler. Dolayısıyla sanatlı

olmaları doğaldır. Şâir veya yazarlar bu tür mevlidlerde Hz. Peygamberin doğum olayını anlatırken bu arada kendi maharetlerini de göstermek istemişlerdir.(Bakırcı 2003, 179-181)

Bu görüşler bizim mevlid metnimiz ve sonunda ki nesir olan bölüm içinde geçerlidir. Eserin dili ve üslubunda çoğu yerin tekellüften uzak, sanat kaygısından ziyade halk için didaktik özellikler taşıdığı görülür. Hz. Peygamber'in hayat hikayesinden bölümleri halka anlatma amacı taşıdığı kullanıldığı dilin sadeliğinin yanı sıra, anlatılan bölümlerinin gerekli görüldüğü yerde ayrıntılı verilmesinden de anlaşılmaktadır. Metnin dilinde, özellikle eklerin kullanımında 19. yy tarihli bir metnin içeriğinin taşımayacağı özellikler barındırdığı görülür. Buna nazaran eserde anlatılan konunun etkisiyle Arapça, Farsça kullanımlarda vardır. Hatta ait olduğu düşünülen dönemden dolayı yukarıda açıklamalarda da görüldüğü gibi, Arap müelliflerin etkisi ve muhtevanın tesiriyle vasıta beyitinde salavat getirme söylemi ve salavatlarda hissedilmektedir. Ama konu ve bu kullanımlara rağmen eser genel oluşumunda Türkçeden taviz vermemiştir. Eklerin çoğunun Eski Anadolu Türkçesi döneminde kullanılan ekler olması, yine o döneme ait kelime kullanımlarında eserde mevcuttur. Eserin içinde genelde hakim olan "halk idüben, evlendirevüz, idücüdür, yarlıgamak, yog iken, rahmetiyle toyladı, açuban, eyledünüz yavu kıldı vb. ifadelerin bolluğu, yine Türkçe eklerin yazımının iki dönemde kullanılan şeklinin de mevcudiyeti söz konusudur. Yine eski dönem metin özelliklerinde Türkçe kelimelerde ünlü yazımında uzunluk gösterilerek yazılması, Türkçe kelimelerdeki zihaf lar vb. özellikleriyle eser Eski Anadolu Türkçesi döneminin somut izlerini barındırmaktadır. Eserin halkın okuması için yazıldığı anlatımın dili, konunun incelenişi ve şeklinden hayli açıktır.

"Üslup açısından bakıldığında, mevlitlerin üslubunda hâkim olan en belirgin çizgi, Allah inancı ve Peygamber sevgisinin coşkunluğundan doğan lirizmdir. Her mevlit şairinde aynı ölçüde olmamakla birlikte birçoğunda bunu açıkça hissedebilmek mümkündür." (Eroğlu 2010, 136)

Bizim metnimizde bu durum biraz farklıdır. Sevgi ve inaçtan gelen coşkunluk elbette hakimdir ama hikaye Hz. Peygamberin çektiği sıkıntılardan, sanat kaygısından ziyade hayatından örnekleri halka bilgilendirme amacı taşıması kaynaklı olarak eser daha lirik gitmiştir. Uğranılan haksızlık ya da çekilen her sıkıntı, sonunu çözüme vermiş ardından coşkun lirizm vasıta beyitleriyle sağlanmıştır. Yer yer tarihsel metin özelliği gösterecek kadar hikayede Hz. Peygamberin hayatı ön plana çıkarılmıştır. Mevlitlerde anlatılan kişi ve olayların kutsallığından dolayı, yanlış bilgilendirmeme amaçlı kaynaklandığını düşündüğümüz bu durum kendini hissettirecek ölçüdedir. Bu da eseri zaman zaman salt,

didaktik eser özelliğine yaklaştırmıştır. Böyle durumlarda konu akışına göre yine bölüm sonlarındaki vasıta beyiti eserde coşkunluğa geri dönüt sağlamıştır.

Mevlidin temelinde olan salavat getirme, eserde vasıta beyiti içinde mevcuttur. Üstelik konu akışını sağlayan salavatların sonundaki isim ve sıfatlar, salavat öncesi işlenen konunun içeriğine göre şekillenmektedir. Bu da eserde ki muhtevanın şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır.



5. GARİPNÂME’NİN DİLİNDEN “ÂŞIK PAŞA’NIN MEVLİDİ” ÜZERİNE BİR BAKIŞ

Bu bölüme eserin Âşık Paşa’ya aidiyeti hususundaki düşüncemizi güçlendirmek amacıyla yer verilmiştir. Eser, bölümlerinin sonunda bulunan 1838 tarihiyle ele alındığında o dönemde kullanılan dil ve üslup özelliklerinden çok uzaktır. Eserde hakim olan ek ve kelime varlığı, eserin Eski Anadolu Türkçesi dil ve üslup özellikleri ile örtüştüğünü göstermektedir. Eser özellikle nazımın sonunda yer alan nesir bölümünün üslubunda ciddi anlamda Âşık Paşa’nın varlığının hissedilmesi göz önünde bulundurularak, başındaki “Âşık Paşa’nın Mevlidi” ifadesi üzerine, şu ana kadar bilinen, o dönemde yaşamış, bu isimle anılan tek kişi olan Âşık Paşa’nın Garipnâme adlı eseriyle mukayase edilerek ele alınmıştır. Eserde Garipnâme’de geçen ortak kullanımlar, eserden örneklerle somutlaştırılmış, Garipnâme’de geçmeyen 14. yy’a ait kullanımlarda sadece metinde geçtiği belirtilerek örneklendirilmiştir. Eser bu amaçla incelendiği için, bu bölüme iki dönem arasında ayrıştırıcı özelliği bulunmayan ve eserde örneği mevcut olmayan konu ve kavramlar incelemeye dahil edilmemiştir.

5.1. İmlâ Özellikleri

Bu bölümde ünlü ve ünsüzler her iki eserde de incelenmiş benzerlik ya da farklılıklar gösterilmiştir.

5.1.1. Ünlülerin yazılışı

Her iki eserde de ünlülerin yazımı ortaktır.

a ünlüsü

Ön ses: üstünlü elif

İç ses: harfe üstün

Son ses: harfe üstün ardından güzel he kullanılarak yapılmıştır. Bazı yerlerde güzel he yerine elif kullanılmıştır.

â ünlüsü

Ön ses: medli elif (bazen üstün yan hali ile değil, dik şekilde yazılarak uzun okunması gerektiği belirtilmiştir.)

İç ses: harfe üstün ve elif

Son ses: harfe üstün ve elif kullanılarak yapılmıştır.

e ünlüsü

Ön ses: üstünlü elif

İç ses: harfe üstün

Son ses: harfe üstün ve güzel he kullanılarak yapılmıştır.

ı/i ünlüsü

Ön ses: esreli elif

İç ses: harfe esre

Son ses: harfe esre ardından ye harfi kullanılarak yapılmıştır.

î ünlüsü

Ön ses: esreli elif ardından ye harfi (bazen esre yan değil, dik şekilde yazılarak uzun okunması gerektiği belirtilmiştir.)

İç ses: harfe esre ardından ye harfi

Son ses: harfe esre ardından ye harfi kullanılarak yapılmıştır.

o/ö ünlüsü

Ön ses: ötreli elif ardından vav harfi

İç ses: harfe ötre ardından vav harfi

u/ü ünlüsü

Ön ses: elif ardından ötreli vav

İç ses: harf üstüne ötre

Son ses: ötreli vav kullanılarak yapılmıştır.

û ünlüsü

İç ses: harf üstüne ötre ardından vav harfi

Son ses: ötreli vav kullanılarak yapılmıştır.

5.1.2. Ünsüzlerin yazılışı

b/p ünsüzü

Garipnâme’de yer yer rastladığımız pe (پ) ünsüzü eserde kullanılmamıştır. Bu harfin karşılığı olarak be (ب) ünsüzü kullanılmıştır. Garipnâme’de “p” okunacak yerlerde “b” kullanıldığında görülür. Özellikle kelime sonlarında pe (پ) yerine be (ب) kullanımı söz konusudur. Bazı kelimelerin başında ki “p” kullanımında da bu durum vardır. Örneğin; -up, -üp zarf fiil eklerinde “b” kullanılmıştır. Yine pes, put, dip, isteyüp, yaradupdur vb. kelimelerde “b” kullanımı söz konusudur.

c/ç ünsüzü

Garipnâme’de yer yer rastladığımız çe (چ) ünsüzü eserde kullanılmamıştır. Çe (چ) ünsüzünün karşılığı olarak ce (ج) ünsüzü kullanılmıştır. Garipnâme’de “ç” okunacak yerlerde “c” kullanıldığı görülür. Örneğin; hiç, çün, çünkü, çarh, niçe vb. kelimelerde “c” kullanımı söz konusudur.

t ünsüzü

Her iki eserde de kalıp kullanımlar dışında kalın ünlü ile devam eden Türkçe kelimeler tı (ط) harfi ile gösterilmiştir. İnce ünlü ile devam eden kelimeler te (ت) ile gösterilmiştir.

s ünsüzü

Her iki eserde de kalıp kullanımlar dışında kalın ünlü ile devam eden Türkçe kelimeler sad (ص) ile gösterilmiştir. İnce ünlü ile devam eden kelimeler sin (س) harfi ile gösterilmiştir.

k/g/ñ/ ünsüzü

Her iki eserde de kalın ünlü ile devam eden Türkçe kelimeler kaf (ق) harfi ile gösterilmiştir. İnce ünlü ile devam eden kelimeler “k” kullanımı için kef (ك) ile gösterilmiştir. Bunun dışında normal “g” kullanımı içinde kef (ك) kullanımı söz konusudur. Kef (ك) aynı zamanda nazal n “ñ” harfinde karşılığıdır.

Bunların dışında eserde müstensihin Osmanlıca harflerin yazımında harflerin noktalarında hataya düştüğü yerlerde vardır. Bunlar eser okunurken dipnotlarda gösterildiği üzere düzeltilmiştir. Örneğin;

Ha (ح) ve hı (خ) harfleri aynı kelimede karıştırılmıştır. Hâdîce” 44 kez bu şekilde yazılmış, 19 kez “Hâdîce” bu şekilde yazılmıştır.

Yine dahı yazımının dahı şeklide mevcuttur.

Ayın (ع) ve gayın (غ) metinde 6 kez geçen “şavmağa” kelimesi 1 kez bu şekilde, geriye kalan 5 yazım “şavma‘aya” şeklinde olmuştur. vb.

5.2. Şekil Bilgisi

Bu bölümde Âşık Paşa'nın Garipnâme adlı eseri ile Âşık Paşa'ya ait olduğunu düşündüğümüz “Âşık Paşa'nın Mevlidi” adlı eserde geçen ortak kullanımlara eserde geçen örnekleriyle değinilmiştir. Aynı zamanda eserde geçip, Garipnâme'de geçmeyen 14. yy'a ait kullanımlarda sadece metinde geçtiği belirtilerek örneklendirilmiştir.

5.2.1. İsim

İsmin aldığı ekler genel mana da diğer ekler kadar dönemler arasında ayrıştırıcı farklılıklar içermediği için ayrı başlıklar altında alınmayıp, Garipnâme'den hareketle, eserden örneklere yer verilmiştir. Bu bölümde ilgi hali eki ve eserde ki örnekleri, eserin ait olduğunu düşündüğümüz dönemi dilin kullanımıyla somutlaştırması açısından bizim için önemlidir. Eserde örneği bulunmayan

Çokluk ekleri: enbiyâlar-7¹, şifâlıklar-69, gömlekler-241

İyelik ekleri: kulum-730, cānîñ-150, ‘ammisi-260, kâmusı-277 vb. Garipnâme'de olduğu gibi -ın, -in şeklide mevcuttur. meskenin-493, Mekânın -880 vb.

Aitlik ekleri: Eserde -kı örneği için Kânkı-584 mevcuttur. -ki için ise alınıdaki-205 Tevrât'daki-227

İlgi hali ekleri: Bu ek aslı -(n)uñ, -(n)üñ şeklindedir. Eserde Garipnâme ile ortak olarak asıl hali ile mevcuttur. kâmunuñ-72, anuñ-76, cihānuñ-79, vb.

Eserde bu ekte örnek kullanımların yanında Garipnâme'den farklı olarak müstensih kaynaklı olduğunu düşündüğümüz-(n)îñ, (n)îñ halide sayıca fazladır.

Muştafâñ-37, cihāñ -12, anîñ -22, Hâdîceniñ -158 vb.

Yükleme hali ekleri: düşüni-162, Şanemleri-173 . Bu ek bazen 3. tekil şahısta -n alır. Eserlerde bunun örnekleride mevcuttur. bunuñ selâmın -647, Mekke'niñ uluların-663 vb.

¹ Örnek kelimelerin ve beyitlerin yanında verilen sayılar, örneklerin metinde geçtiği beyitin sayısını temsil eder.

Yönelme hali ekleri: Semāya-59, sa' ādet-hāneye-585 vb.

Yaklaşma hali ekleri: oṭaya-187, kāribāna-225, yerlere-251 vb.

Bulunma hali ekleri: yollarda-321, Hāḫ ḫatında-334, Kitablarda-389 vb.

Ayrılma hali ekleri: fiḡānından-407, ḫamusından-463, yolundan-469 vb.

Eşitlik hali ekleri: anca-14, bunca-241, boyunca-764 vb.

5.2.2. Sıfat

Bu bölümde niteleme ve belirtme sıfatlarına yer verilmiştir. Belirtme sıfatlarının türleri başlıksız ele alınıp, Garipnâme'den hareketle, eserden örneklere yer verilmiştir.

Niteleme sıfatları

Melek şıfātlu-98, ṭa' inli sözler-464, hūb-cemālin-27, müşkil işleri-35, ' Āḫıbet imān-ıla-42, yigit ḫarındaṣ ḫuzısı -147 vb.

Belirtme sıfatları

yüz biñ şükürler-511, şol deñlü māl-763, ol döşek-767, ḫamu meyve-5, Nice şahlar-144, ḫanḫı gün -514 vb.

5.2.3. Zamir

Bu bölümde şahıs zamirleri, işaret zamirleri, dönüşlülük zamirleri, belirsizlik zamirleri, soru zamirleri, bağlama zamirleri için Garipnâme'den hareketle, eserden örneklere yer verilmiştir.

Şahıs zamirleri

Teklik - Çokluk 1. Şahıs : ben - biz

Teklik - Çokluk 2. Şahıs : sen - siz

Teklik - Çokluk 3. Şahıs : ol/o – anlar/onlar

ḫıluram ben daḫı sizlerden recā-33

Kirācı bilmeziz biz anı bilsün-174

Dedi sen bir saḫī cömerd ḫişisin-81

Muḥakkaḳdır anı kim siz dediniz-419

O bu sözi işitdi çün ol atalar-444

Geldiler kim sa‘y ide anlar bile-644 vb.

İşaret zamirleri

bu: Olacağı bu durur ey baḥtiyār-752

bular: Ḥaḳ Te‘ālā’nıñ bular maḳbül ḳulı-20

bunlar: Daḫı bunlar Muştafā’nıñ yâridir-21

ol: Nüzül idüp iner ol yeryüzine-158

anda: İlāhī sen beni andan ayırma-328

şol: Şol ḳadar kim oldı incü sım ü zer-768 (edata bağlanmış şekli ile)

o: O bize ḫizmet itmek ḫāşā lillāh-232

işbu: Nedir işbu etegimdeki nişan-676

anlar: Delüdür anlar ki bizden ḳız diler-683 vb.

Dönüştülük zamirleri

kendü: Ki kendü kendüñi taḫfif idersin-295

kendüñi: Ki kendü kendüñi taḫfif idersin -295

kendüsi: Hem daḫı kendüsi ḫāzır olalar-707

kendüsini: Kendüsini yoldan azdım şanmadı -485

kendülere: Anı kendülere maḫrem ḳılalar -578

kendüziñ: Velākin kendüzin ḳılurdu pinhan-344

kendüzinden: Şād oluban kendüzinden gitdi ol-508

kendüzünü: Olup ḫayrān unutdı kendüzünü-372

öz: Kim tekebbür ḳılmayalar özlerin-630

özi: Gāhı gāhı maḥzūn olurdu özi-754

özge: Severdi anı özge cānından-66

özünde: Ki şādıqsın özünde ve sözüñ Haḫ-82 vb.

Belirsizlik zamirleri

birbiriyle: Birbiriyle ḫallerin şoruşdılar-553

birine: Her ki bunlarıñ birine buğz ider-22

biri: Biri faḫḫāş şıdḫ-ıla imān getürdiler hemān-904

birisi: Birisi hem Ebu'l-Ḳāşa o cānıñ-789

bir kimse: Anı bir kimse vaşf etmek muhaldir-263

cümle: Derüp bir yere cümle varlarını-361

cümleñiz: Ki da' vet eylemişim cümlenizi-394

cümlesi: Görüp cümlesi anı ḫıldı zārī-72

her ne: Ṭanmayup şabr ideler her ne ise-631

her ne ki: Şerḫ ider her ne ki söyledi kelam-638

her biri: Olurlar her biri ehline hem dem-834

her kimse: Ki her kimse yaḫın gelse o deyre-342

her ki: Her ki bunlarıñ birine buğz ider-22

her ne kim: Her ne kim iḫsān iderse alasin-567

hiç kimse: Ki ben olmamışım hiç kimseden zār-814

ḫamu: Ḳamunuñ gitdi elden iḫtiyārī-72

ḫamusı: Ḳamusı sükkeri yeyene minnet-139

kim: Ḥadice söz açup dedi kim ey yār-141

kimi: Kimi deve kimi at yedicidür-148

kimse: Hergiz inanmaya kimse sözine-687

kimesne: Kimesne görmemişdür şöyle kim var-416

ne: Sen aña hizmet eyleyüp ne dersin-296

nesne: İdelim ol nesne ki elden gele-715

niceler: Sihr-ile döndürdi niceleri hem dīninden ol-909

fūlān: Her birini şerh idüp didi fūlān bin fūlān-910 vb.

Soru zamirleri

kim: Didi ‘ammisi aña kim bilesin-260

ne: Bize bu ‘izzet-i ikrām ne hāldür-263 vb

Bağlama zamirleri

kim: Şöyle kim müştak sergerdān-idi-571

ki: Dilerem ki dilime kuvvet ola-26 vb.

5.2.4. Zarf

Bu bölümde tarz zarfları, zaman zarfları, yön zarfları, miktar zarfları, soru zarfları için Garipnâme’den hareketle, eserden örneklere yer verilmiştir.

Tarz zarfları

anca: Anca esmā vü şifātı var-idi-14

ancağ: Gice ancağ uyurdu iki sâ‘at-797

bile: Kim üç oğlı bile andaydı hāzır-70

bir: Ne sebep olmuş-dırur bir göreyim-563

bir bir: Düşüni nice gördüğünü bir bir-162

böyle: Nice bir halk içinde böyle gezsün-242

eyle: Çün ol rāhib du‘āyı eyle kıldı-334

eyü: Eyü yatulu bizim-ile olasın-254

hep: Ebū Cehl dedi kim hep geldi bunda-365

hiç: Kirācı yokdur hiç neslimizde-131

hoş: Dedi yā Meysere ne hoş dediniz-304

nice: İşidüp nice kıldı şükr-i yezdān-844

öyle: Kimseniñ haqqın yemez ol öyle bil-558

şöyle: Anıñ ardınca ‘Ali imāna geldi şöyle bil-903

tiz: Tiz tut imdi Mekke ulularını-642

yine: Yine girüp oturup halvetine-338

Bunların dışında Garipnâme’den farklı olarak eserde;

nāgāh: Gülgüle düşdi bu halk içre nāgāh-535 vb

Zaman zarfları

āhır: Bi-ḥamdi’llāh Meysere oldı āhır-385

‘āqıbet: İvenler ‘āqıbet olur melamet-219

birez: Birez yüzümi yüziñe süreyin-51

birezden: Birezden ‘aqlını başına derdi-381

bir gün: Meger kim bir gün ol bir ḥasta oldı-68

bu kez: Bu kez geldi ilerü Ebī Ṭālib-84

bugün: Sen ḳadem başdıñ bugün dükkânıma-729

dağı: Dağı hüküm eyleye Şām’a ‘Irak’a-173

evvel: Zirā evvelden aña dinmiş idi-269

gice: Dedi ḥādim bu gice çıkmış ey yār-516

hemān: Mu‘abbire hemān gönderdi ādem-161

hemān-dem: Pes hemān-dem oradan ulu dermān

Ki Ebū Bekir irişür şādumān-640

hemīn: Deveyi yolına getürdi hemīn-484

imdi: Hādīce'niñ diñle imdi hālını-496

ol dem: Divit alup eline yazdı ol dem-161

ol demde: Geldi Ebū Bekir ol demde hemān-708

ol sâ'at: Buyurdı ol sâ'at Allāh hādī-824

soñra: Anuñ qadrini sen soñra bilesin-92

şimdi: Bī-kıyās māl şimdi kim gelmişdür-559 vb.

Bunların dışında Garipnâme'den farklı olarak eserde;

dā'im: Ol durur dā'im viren qalbe şafā-9

dā'imā: Dā'imā rūhı du'ādan şād olur-31

gice gündüz: Gice gündüz hayālinde olurdu-203

gün-be-gün: Devr iderler bu cihānı gün-be-gün-2

Yön zarfları

ardınca: Anıñ ardınca 'Ali imāna geldi şöyle bil-903

berü: Ki ben beni bilelden berü ey şāh-420

bu yaña : Bu yaña geldik Hādīce hālını-568

girü¹: Tesellisin buluban girü döndi-891

içerü: Elin alup içerü girdi fi'l-hāl-137

içre: Ol dem içre kıldılar 'ağd-i nikâh-743

ilerü: Bu kez geldi ilerü Ebī Tālib-84

¹ Bu zarf mevlidde bir defaya mahsus "gerü" olarakta geçmiştir.

karşu: Segirdüp karşu çıkdı etdi iqbāl-137

taşra: Şehirdeñ kamuları taşra oldı-423

üzre: Döşek üzre dökdiler şol deñlü māl-763 vb.

Miktar zarfları

bir kerre: Derd-ile bir kerre yā Allāh dedi-523

çok: Derilüp bir yere çok ağladılar-60

ne: Dedi yā Meysere ne hoş dediniz-304

ol kadar: Buyurdi ol kadar çekildi ni‘met-139

şol kadar: Şol kadar kim oldı incü sım ü zer-768

Bunların dışında Garipnâme’den farklı olarak eserde;

pek: Ebū Bekir dağı pek havf irişdi-445 vb.

Soru zarfları

ne: Dediginüz kişi yolu ne bilür-466

nice: Ne kırup neyleyelim nice idelim-117

nicesi: Dedi hem nicesi olmuşdur anda-458

niçün: Niçün virdiñiz Muhammed’e beni-677 vb.

5.2.5. Edat

Bu bölümde ünlem edatları, bağlama edatları, kuvvetlendirme edatları, çekim edatları, soru edatları için Garipnâme’den hareketle, eserden örneklere yer verilmiştir.

Ünlem edatları

yā: Eş-şalātü ve's-selāmü ‘aleyke yā Aḥmed - 45

tā: Ki ma' lūm ola tā kim iki fırka – 790

āh : Derūnundan āh idüben nāle kıldı – 71

inşa' allah: Dağı artık kılayım inşa 'allāh – 250

vāy: Dir Hādice babasına vāy seni – 677 vb.

Bunların dışında Garipnâme'den farklı olarak eserde;

eyā: Dir ' Ātike'ye eyā cān u cihan – 596

aḥsent: Görenler diyeler āferīn aḥsent – 235 vb.

Ayrıca Garipnâme'de “iy” olarak geçen ünlem edatı eserde “ey” olarak geçmektedir.

ey: Karañuluk zulmet olur ey hoca – 6 vb.

Bağlama edatları

'āķibet: ' Āķibet suçlarına ikrār idüp-491

çü: Çü bildi neydügin oldım netice-155

çün: Ki senden ayrılam gibi çün ey yār-52

çünkü: İrişdi çünkü aḥşām yatdılar dün-279

çünkü: Nāme 'i çünkü okudu bildi ol-511

eger: Gül eger görse olur ḥayrān reng-595

ger: Ger bu ' ālem ḥalkı dirse şubḥ u şām

gerçi / gerçe: Gerçi ağlar şubḥ u şām nālān ider-575

Ḥaķ'ın sevgüli kulu gerçe çokdur-301

hele: Ḥalāş oldum hele elḥamdü li'llāh-852

hem: İns ü cinnü vaḥşi ṭar u hem melek-13

hem dağı: Hem dağı bizden selām irgüresin-566

hergiz: Kōmazdı Aḥmed'i hergiz yanından-66

- imdi: Hādīce'niñ diñle imdi hālini-496
- kaçan: Her kaçan toğsa güneş olsa 'ayān-3
- meger: Meger Hādīce bir düş görmiş idi-156
- meger kim: Meger kim bir gün ol bir hasta oldu-68
- nitekim: Nitekim 'ömrüm olduğça bil ey cān-64
- ola kim: Ola kim pes cihān halkı aña bende-175
- pes: Pes güneş nūr-ıla bulurlar kemal-5
- şanasın: Şanasın aña virdiler cihanı-86
- şöyle kim: Ümmetiñden şöyle kim bir kimsenin-489
- tā ki: Tā ki dönmeyeler 'ahdinden gine-674
- tā kim: Ki ma' lūm ola tā kim iki fırka-790
- ya' ni: Derd-mendim ya' ni dermān it bana-
- ya' ni kim: Ya' ni kim şeytān aña qor şad bulur-481
- zīrā: Zīrā evvelden aña dinmiş idi-269
- u, ü: Berr i baħr ay u güneş āsumān-10
- ile: Añılur meclisde du' ā ile ol-30
- ki: Bilür anı ki bir şāhib-i cemāldür-209
- kim: Hādīce Hātuniñ kim kārībāni-121
- vü: Güneş gibi 'ayān olmışdı vü cevān-200
- gāh....gāh: Gāhı guşşalanurdı gāhı şādān-798
- geh....geh: Gehī gāngin olurdı gāhı handān-798
- hem....hem: Hem emin ve müstaķim hem uşlıdır-65
- velī: Velī sen hālī olmazsın gāzādan-83 vb.

Kuvvetlendirme edatları

dağı: Cümle aşhābīñ dağı envārıdır-21

da , de: Aña da ne kim ihsān buyurasın-151

Dağı ‘ālimlere de şormış idi-191

ise: Hāqīkat nice ise hadd ü zātı-192 vb.

Çekim edatları

artuğ¹: Seni artık sevdim ben ‘Ali’den-105

berü: Ki ben beni bilelden berü ey şāh-420

bile: Muḥammed’i bile aldılar ey yār-427

degin: Ki didi şubḥa degin yüri vara-471

dek: Ki didi şubḥa degin yüri vara-448

gibi: Şaķıdı yıldız gibi kul ḳaraveş-747

içün: Dedi aña bunı ḥarçlık içün alsun-247

ḳadar: Buyurdu ol ḳadar çekildi ni‘met-139

ḳarşu: Segirdüp kārībāna ḳarşu vardı-352

şoñra: Şoñra peşmān olup inkār idesiz-685

üzre: Nice eyyām bu ḥāl üzre oldu-785

yaña/yana²: O gelen kārībāndan yana baḳdı-347

Kārībāndan yaña çün ‘azm eyledi-523 vb.

Soru edatları

‘aceb: Ḳanḳı gün gele ‘aceb dir-idi ol-584

ḳanı: Çünki peygamber olasın ḳanı mu‘cizāt-ı şān-900

ḳankı: Kārībāndan ḳanḳı gün ayrıldı ol-514

¹ Bu edat Garipnāme’de bu şekilde, mevlidde “artık” şeklinde geçmektedir.

² Bu edat iki kullanımı ile iki eserde de mevcuttur

ne: Didi kim ne sözüñiz var yā mel' ün-296

nice: Nice ıurbān kesüp aşlar pişürdi-360

nice kim: Ođ nice kim cehd idüp yakamadılar-433

nice bir: Nice bir ıalıı içinde böyle gezsün-242

niıün: Niıün virdiñiz Muıammed'e beni-677

ıanda: Ki ıanda gider ise bilgil anı-320

ıandan: Diye ıandan geldüñ-ise anda var-752 vb.

5.2.6. Fiil

Bu bölüm de şekil ve zaman kipleri, isim fiil, sıfat fiil, zarf fiil için Garipnâme'den hareketle, eserden örneklere yer verilmiştir.

5.2.6.1. şekil ve zaman ekleri

Bildirme kipleri ve tasarlama kipleri görülen geçmiş zaman kipi, öğrenilen geçmiş zaman kipi, geniş zaman kipi, şimdiki zaman kipi için Garipnâme'den hareketle, eserden örneklere yer verilmiştir.

5.2.6.1.1. Bildirme kipleri

Görülen geçmiş zaman kipi, öğrenilen geçmiş zaman kipi, geniş zaman kipi, şimdiki zaman kipi, gelecek zaman kipi için Garipnâme'den hareketle, eserden örneklere yer verilmiştir.

Görülen geçmiş zaman kipi

Teklik 1. şahıs : -dum/-düm

gördüm-462, buldum-866 vb.

Teklik 2. şahıs : -duñ/düñ

olduñ -56, olmış-idüñ-56 vb.

Teklik 3. Şahıs : -dı/-di

kıldı-57, gitdi-57 vb.

Çokluk 1. Şahıs : -duğ/-dük

Eserde örneği –dik şekli ile mevcuttur. Garipnâme’de –dük şeklindedir.

Bu yaña geldik Hādīce hālīne-568

Çokluk 3. Şahıs : -dılar/-diler

aldılar-736, itdiler-844 vb.

Öğrenilen geçmiş zaman kipi

Teklik 1. Şahıs : -mışam/-mişem

varmışam-853, görmüşem-227

Teklik 3. Şahıs : -mış/-mışdur

etmiş-609, olmuşdur-816

Çokluk 2. Şahıs : -mışıñız/-mişñiz

Eserde örneği -mışıñız şekli ile mevcuttur.

Eyle buyurmışıñız virdim n’ola

Çokluk 3. Şahıs : -mış/-mışlar

buyurmuş-185, yaradılmış-194 vb.

Bu zamanın –up/-üp ekli halide mevcut olup genelde 3. şahısta karşımıza çıkmıştır.

Yaradupdur – 196, alupdur – 366 vb.

Geniş zaman kipi

Teklik 1. Şahıs : -ram/-rem, -uram/-ürem, -aram/-erem

ıluram-608, varam-126, dilerem-26...vb.

Teklik 2. Şahıs : -rsın/-rsin, -ursın/-ürsin, -arsın/-ersin
bilürsin-121, varsın-264, bildirsın-514 vb.

Teklik 3. Şahıs : -r, -ur/-ür, -ar/-er
kılur-560, yanar-574, ister-587 vb.

Çokluk 1. Şahıs : -ruz/-rüz, -uruz/-ürüz, -aruz/erüz
gelürüz-417.

Çokluk 2. Şahıs : -rsız/-rsiz, -ursız/-ürsüz, -arsız/-ersiz
bilürsüz-611, virürsüz-725, dirsız-615 vb.

Çokluk 3. Şahıs : -rlar/-rler, -urlar/-ürler, -arlar/-erler
bulurlar-5, umarlar-554, ururlar-687 vb.

Şimdiki zaman kipi

Bu kip için özel bir ek mevcut olmamakla birlikte Garipnâme’de olduğu gibi çoğu zaman istek veya geniş zaman ekleri ile şimdiki zaman ifade edilmiştir. 14.yy eserlerinde nadir görülen ve Garipnâme’de de bulunmayan –yoru eki eserde iki defa aynı fiil, aynı şahısla çekimlenmiş hali ile mevcuttur.

geliyorur – 527, 531.

Gelecek zaman kipi

Eserde çoğu şahıs ile örneği olmadığı için 3. şahısla kullanılan eklerden örnekler sunulmuştur.

viriserdür/göriserdür – 93, geliser – 440, olısar – 39, bulıсарdur – 835 vb.

5.2.6.1.2. Tasarlama kipleri

Bu bölümde emir kipi, şart kipi, istek kipi, gereklilik kipi için Garipnâme’den hareketle, eserden örneklere yer verilmiştir.

Emir kipi

Teklik 1. Şahıs : -ayum/-eyin

deyeyin-114, ańdurayın -557 vb.

Teklik 2. Şahıs : -gıl/-gil veya eksiz

İtgil-573, eylegil-715 vb.

Teklik 3. Şahıs : -sun/-sün

kılmasun-241, kıalsun-362 vb.

Çokluk 2. Şahıs : -uń, -üńüz

görürsüńüz-722, görün-48 vb.

Çokluk 3. Şahıs : -sunlar/-sünler

ıursunlar-759, eylesünler-154.

Şart kipi

Teklik 1. Şahıs : -sam/-sem

dersem-217, idersem-217 vb.

Teklik 2. Şahıs : -sań/-seń

diler isen-860, yarlıgamazsań-38 vb

Teklik 3. Şahıs : -sa/-se

ıolunsa-6, otursa-67, ıursa-67 vb.

Çokluk 3. Şahıs : -salar/-seler

gelseler-453.

İstek kipi

Teklik 1. Şahıs : -am/-em

diyem-844, olam-607, idem-813

Teklik 2. Şahıs : -asın/-esin

Şanasın-86, olasın-143, bilesin-92 vb.

Teklik 3. Şahıs : -a/-e

bula-108, ola-125, kıya-127 vb.

Çokluk 1. Şahıs : -avuz/-evüz

bulavuz-127, evlendirevüz-129, alıvirevüz-129 vb.

Çokluk 2. Şahıs : -asız/-esiz

Viresiz-651, gelesiz-356, bilesiz-356

Çokluk 3. Şahıs : -alar/-eler

yazılalar-123, söyleyeler-630, ideler-631 vb.

5.2.6.2. İsim fiil

Resül'iyem-838, sensin-323, ulularıdır-226, güneşidür-12, bendesiyüz-232, cebbār idi-15, hılası idi-112, lâıyık değildir¹-688, Şek değildir-739 vb.

Bunların dışında;

görmüş idi- 156, şormuş idi-191, itmişler idi-927 vb. öğrenilen geçmiş zaman hikayesine,

kıldardı-62, yanar idi-574, umar idim-613 vb. Geniş zaman hikayesine,

göreydim-54, kıalaydı-11 vb. İstek hikayesine,

uğrasa idi-379, olmasaydı-399 vb. Dilek şart hikayesine,

dersem-117, dersin-40, diler isen-44 vb. Geniş zaman şartına örnekler eserde mevcuttur.

¹ İsim fiilinin olumsuzunu ifade eder.

5.2.6.3. Zarf fiil

-a/-e

kıla-48, ola-50, buluşa-587, vire-69 vb.

-u/-ü

isteyü-119

-up/-üp

şarılup-57, alup-61, işidüp-68, dönüp-70 vb.

-uban/-üben

oğuyuban-36, aluban-75, deyüben-59, gelüben-124 vb.

-arağ/-erek

kılarak-588, umarak(nesir-32), söylerek-695.

-ınca/-ince

varınca-638, gelince-150, görmeyince-328 vb.

-ıcağ/-icek

Bu ek hakkında “Eski Anadolu Türkçesine has bir zar fiil ekidir.” (Karahan, 1994: 108) bilgisi bize eseri oturmaya çalıştığımız dönem açısından somut nitelik kazandırmıştır.

giricek-49, gidicek-75, işidicek-639, deyicek-753 vb.

-duğça/-dükçe

olduğça -64.

-duğınca/-dügince

geldüğince-89.

-alı/-eli

görel- 613.

-ken

gelürken-352, gideriken-481, uyurken-486 vb.

5.2.6.4. Sıfat fiil

-an/-en

kaçan-6, okuyan-32, gelen-347, gören-377 vb.

-ar/-er

yanar-574, açar- 574, ider-638, iner-828 vb.

-maz/-mez

olmaz-43, inanmaz-623, eylemez-576, işitmez-932

-miş/miş

buyurmuş-185, eylemiş-205, alınmış-298, çıkmış-516 vb.

-acağ/-ecek

Varılacağ-853, dileyecek-116, yetecek-128 vb.

5.2.6.5. Soru eki

Daima düz ünlü –mı, -mi ile yapılır.

Şıdğ-ıla mı-625, geldüñiz mi-364, lañife mi-623, görmez misin-923 vb.

5.2.7. Yabancı unsurlar

Eser ağırlıklı olarak sade Türkçe yazılmış olup, döneminden etkilenmesi sonucu birtakım ek ve kelimelerde Arapça, Farsça tesiri görülmektedir. Yine bu ek ve kelimeler Garipnâme’de de karşımıza çıkmaktadır.

bî: bî-çäre-385

lâ: lâ-cerem-571

be: be-ğäyet-794

ber-: ber-uşūli-97

-āne: kāmūrāne-363

-bān: ruhbān-880

-dār: cevherdār-764

-gīr: Dest-gīr-780

māl: pāye-māl-688 vb.

5.3. Cümle Bilgisi

Genel manada eserde ki cümle kullanımları ve birleşik fiil kullanımı hakkında özet niteliğinde olan bu bölümde de Garipnâme'den hareketle, eserden örneklere yer verilmiştir.

5.3.1. Cümlede birleşik fiiller

Birinci unsur isim olan birleşik fiiller

Yetim ol-48, Naşib ol-98, fikr it-132, cem^ç it-644, ğarķ eyle-23, ihsān eyle-154, Tesellī bul-891, rahmet bul-101, ķorku düş-445, göge düş-795, yola getir-486, imān getir-917, luţfuñ gör-54, fā'ide gör-421, berķ ur-373, ta^ç n ur-687, risālet vir-93, murādātin vir-34, Yakın ķal-451, hayrān ķal-536, minnet bil-102, ^ç izzet ķıl-102, luţf ķıl-37, yavu ķıl-215 vb.

Birinci unsur fiil olan birleşik fiiller

İdebil-763, idivir-809, deyüvir-812, şarıvir-28 vb.

5.3.2. Eserde cümle yapısı

Eserin nazım bölümünde de nesir bölümünde de cümle yapısının çok bozuk olduğu söylenemez. Cümleler bazen beyit dışına taşmıştır. Aruz ve kafiye kaygısıyla sayısı çok

olmasa da birtakım taşmalar mevcuttur.¹Bunların dışında eser yapısı, dili ve üslubu bile bir bütünlük içindedir. Özne, yüklem, nesne ilişkisinde mevcut olan birtakım olumsuzluklar için Garipnâme'den hareketle, eserden örneklere yer verilmiştir. Yine eserde olan cümle türlerine de bu bağlamda değinilmiştir.

Yüklem-özne ilişkisi

Teklik-çokluk bakımından;

Ulular şadra geçdi kāmūrāne-363

Aldı eşvābı bular kıldı qabūl-741

Görüp bevvāblar anı görüşdi-135 vb.

Yüklem-nesne ilişkisi

Miskinetle söyleyeler sözlerin-630

Düzeltdi armağanlar aña göre-134

Aldılar cümle selāmın bi't-temām-736

Berderef^c oldı añladı bu kelam-649 vb.

Yüklem-yer tamamlayıcısı ilişkisi

Yine tekrār yüzün yerler sürdi-403

Bu durur qaşdı aññ kim kese başlar döke qān-914

“ki” ve “kim” li bağlı cümleler

Eserde en çok görülen cümle türündendir.

Dilerem ki Hāq murādātın vire-34

Gördiler ki gele Muḥammed Emīn-507

Didi kim ben kārībāna giderim-521

¹ Eserde müstensihden kaynaklı düzeltilen hatalar bu yoruma dahil edilmemiştir.

Bildiler kim mühr anıñdur hañ anın-537

Birleşik cümleler

Şartlı birleşik cümle:

Eger bu sırrı bir kimseye dersem-217 şart

Ger bu 'ālem halkı dirse şubḥ u şām-vasıta beyiti

İç içe birleşik cümle:

Didi ey şāh-ı cihān hoş didiñüz-622 vb.



6. METİN

6.1. Metinde Uygulanan Transkripsiyon Sistemi

ا (ā)	a, ā	ص	ş
ا (ā)	a, e, ı, i, u, ü	ض	ž, đ
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	ʿ
ث	ṯ	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	q
ح	ḥ	ك	k, g, (ñ)
خ	ḫ	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	z, d	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ی	y, ı, i, ī
		ء	ʾ

6.2. Metinde Takip Edilen Yol

Bu bölümde eserde yapılan düzenlemeler ve eserde ki kusurlarda izlenen yol hakkında bilgi verilmektedir. İsmail Ünver'in "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" isimli makalesi esas alınarak;

Eseri transkribe etmenin dışında çoğu zaman müstensih kaynaklı olduğunu düşündüğümüz yerlerde düzeltmeye gidilmiş, bir takım ekleme çıkarmalarla aruz, kafiye ve anlam korunmaya çalışılmıştır. Düzeltilmeyen mısra^ç ve beyitler sebebi ile gösterilmiştir. Zihafli beyitler ayrı gösterilmemiş, Türkçe kelimelerin 1,5 hece olarak hesaplandığı yerlerde metne müdahale edilmemiştir. Metne müdahale aruz ve kafiye kesişiminde olmuştur.

"ç" ve "b" harfinin eserde kullanılmamasından dolayı "c/ç" ve "b/p" kullanımları kelimeye göre şekillenmiştir.

Çoğunlukla mısra^çlarda olmak üzere beyitlerde de görülen hece eksikliği ya da hece fazlalığından kaynaklı vezin hataları, sebepleri dipnotta belirtilerek gösterilmiştir.

Eserde geçen müstensih kaynaklı olduğu düşünülen kelimelerin harekeye bağlı yanlış yazımı ya da çift hareke kullanımı, anlam gereği metinde düzeltilerek gösterilmiştir. Örneğin; hekayet-hikayet, Rûsul-Resul vb.

Eserde görülen vezin hatalarında beyitte, mısra^ç da anlamı bozmayacak ek veya kelimeler vezin ve kafiye gereği çıkartılmış, yeri dipnotta gösterilmiştir.

Metinde olmayan ek/kelimeler, aruz, anlam bütünlüğü ve kafiye gereği metne eklenen ek ya da kelime [...] simgesi içinde gösterilmiştir.

Eserde vezin gereği hece düşülerek yapılan okumalar, okunması gereken şekli ile gösterilmiştir.

Müstensih kaynaklı olduğunu düşündüğümüz mısra^çdan mısra^ça, beyitten beyite kayan, kelime veya kelime grubunun yeri dipnotta belirtilerek, düzeltilip gösterilmiştir.

Eserde geçen Arapça, Farsça kelimeler ve tamlamalar vezin dikkate alınarak, genellikle aslına uygun şekli ile okunmuştur. Fikir-fikr, lütuf-lutf, asuman-asman vb.

Eserde geçen noktalama hataları düzeltilerek okunmuştur. Savmağa-savma‘a, yazın-yarın vb.

Eserde ve/vü iki şekliyle geçen bağlama edatı “vü” olarak okunmuştur. Beyitte “ve” düzeltilirken gereğine uygun kullanım hali tercih edilmiştir.

Eserde vezin gereği “ey” uygun görüldüğü yerde vezin gereği “i” okunmuştur.

Eserde bir kelimenin iki şekilde yazımı söz konusu olduğunda doğru yazımı baz alınarak düzeltilmiştir. Örneğin; dağı-dağı, Hadice-Ĥadice vb.

Eserin genelinde “d” ve “j” kullanımı yerine “z” kullanılmış olup, düzeltilerek aslına uygun okunmuştur. Örneğin; şaz-şad, dizar-didar, müzde-müjde, hizmet-hidmet vb.

Eserin nazım bölümünde vezin değıştikçe, değıştiğı yeri tespiti açısından, her değışmede vezin beyitin üstünde belirtilmiştir.

Eserde vasıta beyitleri konu akışını sağlaması ve eserde kırmızı renkle yazılmasından dolayı bold yazılmıştır.

Eserde eksik olduğu tespit edilen mısra‘ şeklinde gösterilmiştir.

Eserde ıla/ile, için/çün, idi/ıdı, imiş/ımış vb. ekler harfe bağı yazıldıysa transkriptte “-“ işareti ile gösterilmiş, harften ayrı yazıldıysa eserde de bağımsız gösterilmiştir.

Eserde Türkçe eklerin yazımında iki dönemin eklerinin mevcut olduğu ve bunun eserin aidiyeti konusundaki netliğe olan etkisini daha somut göstermek için bu eklerin yazımında metnin aslına sadık kalınmıştır.

Eserde geçen özel isimler büyük harfle gösterilmiş, bu özel isimlere gelen ekler “” işaretiyle ayrılmıştır.

Eserin nazım bölümünde bulunan kaside ve gazellerin yerini göstermek için diğer beyitlere göre bir içeriden başlatılmış, hemde başladığı yerde türünü belli eden başlık eklenmiştir.

Ayrıca eserde yer yer vasıta beyitlerindeki özel isimlerden kaynaklı olmak üzere, müellif ya da müstensih kaynaklı olduğunu düşündüğümüz kafiyesiz beyitler mevcuttur. Bu beyitlerden kendi içinde düzeltilebilenler dipnotta veya [] ile gösterilmiş, geriye kalan beyitler ise dipnotta gösterilmemiş olup, buldukları satır numaraları şu şekildedir;

180, 181, 257, 258, 332, 411, 431, 442, 515, 517, 528, 590, 620, 656, 682, 698, 699, 716, 733, 784 ve 863'dür.

Eserde ses benzerliğine dayalı kafiyeleme kafiyesiz beyitlerden sayılmamıştır. Örneğin 659, 235 vb.



6.3. Metin

‘ĀŞIK PAŞA’NIN MEVLİDİ

BİSMİ’L-LĀHİ’R-RAḤMĀNİ’R-RAḤĪM

fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün

1b

1

Ey ‘ ademden ‘ ālemi var eyleyen
Yeri kā’im gögi devvār eyleyen

Luṭfiñ-ıla halk idüben ay u gün
Devr iderler bu cihānı gün-be-gün

Her kaçan toğsa güneş olsa ‘ ayān
Rüşen olur bu cihān mişli cinān

Pes güneş toğıcağaz olur nehār
İşine meşgül olur her ne ki var

5

Çamu meyve vü nebātātı zülāl
Pes güneş nūr-ıla bulurlar kemāl

Her kaçan tolunsa gün olur gice
Çarañuluk zulmet olur ey hoca

Enbiyālar içre ol Şāh-ı cihān
Kevkeb içre gün gibi olmuş ‘ ayān¹

Her kaçan toğsa güneş olur sürür
‘ Ālem içre berç urur dā’im budur

¹ Mısra’ da “olmuşdur” kelimesi vezin gereği “olmuş” okunmuştur.

عاشق پاشانك مولدي

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ائی عَدَمْدَن عَالَمی وار ایلین یرِی قَائِم کۆکی دَوَار ایلین
 لُطْفِکِلَه خَلق ایدوبن ائی کون دَوَر ایدر لَر بوجھانی کون بکون
 هَر قَجَن طوغسه کونش اولسه عیَان روشن اولور بوجھان مِشلی جِنَان
 بس کونش طوغیج غَز اولور نَهَار ایشینه مشغول اولور هَر نَکِه وار
 قَوْمیوه و نَبَاتاتی زُلال بس کونش نَفِیدِه بولور لَر کَمَال
 هَر قَجَن طولونسه کون اولور کِجَه قَر کولق ظَلت اولور ائی حُوجَه
 اِنْبیَالر اِنجِرَه اول شاه جِهَان کُوب اِنجِرَه کون کبی اولشدر عیَان
 هَر قَجَن طوغسه کونش اولور سُرور عَالَم اِنجِرَه بَرَق اولور دَایِم بدوَر

ور

2a

Ol ḥabību'llāh Muḥammed Muṣṭafā
Ol durur dā'im viren ḳalbe ṣafā

10

Şöyle bil kim olmasa Faḥr-i cihān
Berr i baḥr ay u güneş āsumān

Olmayaydı yevm-i maḥşerde sebeb
Zulmet içre ins ü cin ḳalaydı hep

Anıñ-içün dirler aña bil i cān
İki cihānıñ güneşidür hemān

İns ü cinn vaḥş [u] ṭa[y]r u hem melek
'Arş [u] kürsi ay u güneş hem felek

Yir [ü] gök nār u cennet [de] yoğ-idi
Anca esmā vü şifātı var-idi

15

Cümleden ol Ğanī Cebbār idi
Lem yezel ü bī-zevāl Allāh idi

Diledi kim ḳudretin izḥār ide
Mümkinātı yoğ-iken ol var ide

Evvelā nūr-ı Muḥammed Muṣṭafā
Ḥalk idüben 'āleme virdi ṣafā

Şöyle bil kim mümkinātı ey hümām
Altı günde cümlesin ḳıldı tamām

Ol Muḥammed yüzi şuyına hemān
Ḥalk olupdur cümle maḥlūḳ āsumān

20

Hem Ebū Bekr ü 'Ömer 'Oşmān 'Alī
Ḥaḳ Te'ālānıñ bular maḳbül ḳulı

Daḫı bunlar Muṣṭafā'nıñ yāridir
Cümle aşḫabıñ daḫı envāridir

اول جيب الله محمد مصطفي	اول درر دامن ويران قلبه صفا
شويلاه بلكم اولسه فجر جهان	برجراي كوشش اسما
اوليا يدي يوم محشره سبب	ظلت ايجره انس جن قاليدى هب
انكجون ديرلر اكايل اى جان	ايكي جهانك كوشيدر همان
انس جن وحشى طرهم ملك	عرش كرسي اى كوشهم فلن
پير كوك نار جنت بوغيدى	انجه اسما و صفاي و ارايدى
جمله دن اول غنى جبار ايدى	لم يزل و بي زوال الله ايدى
ديلد بكم قدرين اظهار ايد	ممكناي بوغيك اول وار ايد
اول نور محمد مصطفي	خلق ايدوبن عالمه ويريدى صفا
شويلاه بلكم ممكناي اى هام	التي كونده جمله سن قلدى تمام
اول محمد يوزى صوينه همان	خلق اولو بيدر جمله مخلوق اسما
هم ابوبكر وعمر عثمان علي	حق تعالينك بولر مقبول قولي
رخي بونلر مصطفي نك ياردر	جمله اصحابك رخي انواردر

2b Her ki bunlarıñ birine buğz ider
Şöyle bil kim anıñ imānı gider

Haq Te'ālā rahmet-ile toyladı¹
Her birisin rahmete ğarq eyledi

Hürmetine anlarıñ yā Rabbenā
Eyle bizi dostlarıñla āşinā

25 Rāzı olsun cümlesinden ol Ramīm
Rıdvanu'llāhi 'aleyhim ecma' in

Dilerem ki dilime kuvvet ola
Ben haqirüñ derdine dermān ola

Muṣtafa'nıñ hūb-cemālin söyleyem
Hadice hekāyetin şerh eyleyem

Pes nice şāhib-kemāller söylemiş
Muṣtafanıñ mevlüdin şerh eylemiş

Ben dağı bir dāsitān-ı Muṣtafa
Söyleyem kim diñleyen bula şafā

30 Kim ki söyler mevlid-i Faqr-i Resül
Añılur meclisde du'ā ile ol

Haşre deñlü nāmı anuñ yād olur
Dā'imā rūhı du'ādan şād olur

Dağı medhin oğudan olur müşāb
Oğuyan u diñleyen bulur şevāb

Çıluram ben dağı sizlerden recā
Luṭuf idüp eyleyesiz hayır du'ā

Dilerem ki Haq murādātin vire
Cennet içinde didārın göstere

¹ Mısra' da " Te'ālā" kelimesinden sonra gelen "bunları" vezin gereği çıkarılmıştır.

هر که بونلک برینه بغض ایدر
 حق تعالی بولاری رحمتله طولاد
 شويله بلكم انك ايملانی کیدر
 هر بر بسین رحمته غرق ایلدی
 حرمینه افلک یارینا
 ایله بز ی دوستلر کله اشنا
 راضی اولسون جمله سیند اولدیم
 رضوان الله علیهم اجمعین
 دیلر مکه دینله قوت اوله
 بن حقیقک ددینه درما اوله
 مصطفی نیک خوب جمالن سولیم
 خدیجه حکایتن شرح ایلیم
 بس نیجه صراحی کمال سولیم
 مصطفیانک مولودن شرح ایلیم
 بن دخی بردا سیستان مصطفی
 سولیم کیم دکلین بوله صفنا
 کینکه سولیم مولدی خیر رسل
 اکلور مجلسیده رعانله اول
 حشره دکلو نامی انک یار اولور
 دایما روحی دعادن شاد اولور
 دخی مدحن او قودن اولور منا
 او قیان و دکلین بولور ثواب
 قبولورم بن دخی سز لودن رجا
 لطف ایدوب ایلیم سز خیر دعا
 دیلر مکه حق مرادین و سیده
 جنت اجمیده دیدارین کوشتره

3a 35

Cümle müşkil işleri āsān ola
   Āķıbet yoldaş aña imān ola

Ben haķiri çāreye luţuf işleye
 Fātiħa oķuyuban bağışlaya

Muştafa'nıñ hürmetine ey Hudā
 Raħmet eyle luţf kıl cümlemize

Ger bizim yüz biñde bir şuçumızı
   Adl idüben yarlıgamazsañ bizi

Vāy bizim hālimize yā Müste'ān
 Kim cehennem bize olısar mekān

40

Faẓl iderseñ ey bizim Allāh'ımız
 Cennet-i a' lā olsa vaţanımız

Raħmetiñ deryāsına yoķdur   aded
 Zerrece andan bize eyle meded

Yā ilāhī dilerim cümlemizi
   Āķıbet imān-ıla gönder bizi

*Ger bu  ālem halkı dirse şubħ u şām
 Medħ olunsa haşre dek olmaz tamām*

*Ger diler iseñ bula cāniñ şafā
 Vir şalavāt ber- Resūl-i Muştafa*

45

*Eş-şalātü ve's-selāmü   aleyke yā Muħammed
 Eş-şalātü ve's-selāmü   aleyke yā Aħmed*

*Eş-şalātü ve's-selāmü   aleyke yā Hāmid
 Eş-şalātü ve's-selāmü   aleyke yā Maħmūd*

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün
 Muħammed Muştafa ol māh-ı tībān
 Ana raħminde iken bilgil ey cān

جُمْلَه مُشْكِلِ اسْتَلِي اسَانِ اُولَه
 عاقبت بولدانش آكا ايما ن اوله
 بن حَقِيرِي جَارَه يَه لُطْفِ اسْتَلِيَه
 فَايْحَه اَوْ قِيُونِ بَا غَسْلِيَه
 مِصْطَفِي نِك حُرْمَتِه اَي حُدَا
 رَحْمَتِ اَيْلَه لُطْفِ قَلِ جُمْلَه مِرَه
 كَرِ بِنِمْ يُوْزِ بِنِكْدَه بِرُصُوْجُوْمِرِي
 عَدَلِ اَيْدُوْ بِنِ يَارِ لَغْمَزِ سَكِ بِرِي
 وَايِ بِنِمْ حَالِ بِنِمْ يَا مُسْتَعَاكَ
 كَيْمِ جَهَنَّمِ بِنِمْ اَوْلِيْسِرِ مَكَانَ
 فَفَعْلِ اَيْدِ رَسَكِ اَيِ بِنِمْ الْكَهْمِرِ
 جَنَّتِي اَعْلَا اَوْلَسَه وَطَائِرِيَه
 رَحْمَتِكَ دَرِ يَاسِنَه يُوْقَدُ رَعْدَدَ
 ذَرَجَه اَنْدَكِ بِنِ اَيْلَه مَدَدَ
 يَا اَلْهِي دِيْلِمِمْ جُمْلَه مِرِي
 عاقبت ايما نله كوئدر بيري
 كَرِ بُوْ حَالِمِ جَنَّتِي دِيْرِسَه صَبِيْحِ شَامِ
 مَدِيْحِ اَوْلُوْسَه حَسْرَتِكَ اَوْلَمِ نَعَامِ
 كَرِ دِيْلَرِ اَيْسَكِ بُوْلَه جَانِكِ صَفَا
 وَيِرِ صَلَوَاتِ بِنِ رَسُوْلِي مِصْطَفِي
 الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مُحَمَّدَ
 الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مُحَمَّدَ
 الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مُحَمَّدَ
 مُحَمَّدُ مِصْطَفِي اَوْلِ مَاهِ تَابَانِ
 اَنَا رَحْمَتُه اَيْكُنْ بِلِكُلِ اَيِّ جَانِ

3b

Babadan yetim oldu Faḥr-i cihān
Neler kıla görüñ kim ulu sübhān

Yedi yaşa giricek Faḥr-i ʿālem
Anası ʿömri dāḥi oldu tamām

50

Mübārek cismi anıñ oldu ḥasta
Diledi rūḥı vāşıl ola dosta

Dedi kim yā Muḥammed gel göreyim
Birez yüzümi yüziñe süreyin

Ki senden ayrılam gibi çün ey yār
Be-gāyet ḥasta oldum şöyle kim var

Ḥabībim sevdiğim cānım cinānım
Fidā olsun yoluña rūḥ-ı revānım¹

Umar-idim seniñ luḥfuñ göreydim
Risāletiñe ʿömri irgüreydim

55

Müyesser oldu el-ḥükmi li'llāh
Be-gāyet rāz' oldum elḥamdü li'llāh

Atadan yetim olmuş-idüñ ey cān
Anadan daḥı yetim olduñ el-ān

Şarıluban boynuna kıldı zārī²
Göreniñ gitdi elden ihtiyārı

Didi kim yā Muḥammed ey yüzi māh
Seni ışmarladım Allāh'a her gāh

Bunı böyle deyüben virdi cānı
Semāya çıkdı ḳavminüñ fiğānı

60

Derilüp bir yere çok ağladılar
Şoñ üçü defn idüp ḳabre ḳodılar

¹ Mısra' hece fazlalığından dolayı vezin yönünden hatalıdır.

² Mısra' da "Şarılup" kelimesi vezin gereği "Şarıluban" okunmuştur.

بَابَادَنْ يَتِيمِ اَوْلَدِي فِخْرِ جِهَانِ نَهْ لَزَقِيْدَا كُوْدِكِ كَيْمِ اَوْلُو سُبْحَانَ
 يَدِي يَا شَهْ كَبِيْرِيْحِكِ فِخْرِ عَالَمِ اَنَاسِي عُمْرِي دَاخِي اَوْلَدِي تَمَامِ
 مُبَارَكْ جِسْمِي اَنْكِ اَوْلَدِي حَسْتَه دِلْدِي رُوْحِي وَاَصِلْ اَوْلَهْ رُوْسْتِ
 دَر نِيْمِ يَا مُحَمَّدْ كُلْ كُوْرِيْمِ بَرَزِيْعُوْذِي يُوْزِيْكَ سُوْرِيْمِ
 كِه سَنْدَكِ اِيْرَاقِ كِي جُوْكَ اِيْ يَارِ بَغَايَتِ حَسْتَه اَوْلَدِيْمِ شُوْبِلَهْ كِيْمِ وَاَرِ
 جَبِيْمِ سُوْرِيْمِ جَانِيْمِ جَانِيْمِ فِدَا اَوْلَسُوْنِ يُوْلُوْكَه رُوْحِي رُوْاْنِيْمِ
 اَوْ مَا رِيْدِيْمِ سِنِكِ اَلْفُكْ كُوْرِيْدِيْمِ رِسَالَتِيْكَ عُمْرِي اِيْرِ كُوْرِيْدِيْمِ
 مِيْسَرِ اَوْلَدِي الْحَاكِمِ لِلّٰهِ بَغَايَتِ رَاْضِي اَوْلَدِيْمِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ
 اَنَادَنْ يَتِيْمِ اَوْلِيْسِيْدُكَ اِيْ جَانِ اَنَادَنْ دَخِي يَتِيْمِ اَوْلَدِكَ اَلْاَنْ
 حَمَارِيْلُوْبِ بُوِيُوْنَه قَلْدِي نَزَارِي كُوْدَنِيْكَ كِيْدِي اَلْدَن اِحْتِيَارِي
 دِيْدِيْمِ يَا مُحَمَّدْ اِيْ يُوْذِيْ مَاه سِنِي اَصْمِيْ لِيْمِ اللّٰهُ هَرَكَاهْ
 بُوْتِي بُوِيْلَه دِيُوْبِيْنِ وِيُوْرِي جَانِي سَمَايَه جِيْقَدِي قُوْمِيْنِيْكَ فِعَاْفِي
 دَرِيْلُوْبِ بَرِيْرَه جُوْقِ اَعْلَدِيْلِي صُوْكَ اُوْجِي دَقْنِ اِيْدُوْ قَبْرَه قُوْزِيْلِي

4a

Ki ‘ Abdü'l-muṭṭalib cedit Resûl’üñ
Elin eline alup ğonca gülüñ

Getürdi evine Faḥr-i cihānı
Ḳıladı aña dürlü iḥtirāmı

Yetim olduğıña ağlama ḥabībim¹
Ki sensin dertlü cānıma ṭabībim

Nitekim ‘ ömrüm oldukça bil ey cān
Ki ḥıfz idüp yerindirmem seni ben

65

Resûl’üñ ḥatırın kıldı tesellī
Ḳıla Ḥaḳ aña dīdārın tecellī

Ḳomazdı Aḥmed’i hergiz yanından
Sever[i]di anı özge cānından

Otursa ṭursa yanından Ḳomazdı²
Ṭa‘āmı daḥı kim ansız yemezdi

Meger kim bir ğün ol bir ḥasta oldu
İşidüp Mekke uluları geldi

Şorup ḥatır ziyāret eylediler
Şifālıklar vire Allāh didiler

70

Kim üç oğlı bile andaydı ḥāzır
Dönüp oğullarına bağdı ol bir

Hem-ān-dem gözleri yaş-ıla ṭoldı
Derūnundan āh idüben nāle kıldı

Görüp cümlesi anı kıldı zārī
Ḳamunuñ gitdi elden iḥtiyārı

Didi biliñ benim ağladığım bu
Firāḳ-ıla ciger ṭağladığım bu

¹ Mısra‘ hece fazlalığından dolayı vezin yönünden hatalıdır.

² Metinde “Ḳomazdı” kelimesinde yazım yanlışlığı yapılmış olup, kafiye ve anlam diğer mısra‘a kaymıştır.

كِه عَبْدُ الْمُطَلَّبِ جَدِّي رَسُولِكَ اَلنَّ اَيِّنَه الْوَبُّ غُنْجَه كَوْلُكَ
 كَوْرِدِي اَوِيْنَه فَخْرِ جِهَانِي قَلَا زِدِي اَكَا دُرُو اِحْتِرَاجِي
 يَتِيمِ اَوْلَدُو غِيْكَه اَغْلَامَه حَبِيْبِي كِه سَنَسِيْن دَرُو جَانَه طَبِيْبِي
 نِيْتِكُمْ عَمْرُ اَوْلَدُ قَه بِلِ اِيْ جَان كِه حَفِظْ اِيْدُوْب بَرِنْدَرُم سِيْ بِنَا
 رَسُولُكَ خَاطِرِيْنَ قَلْدِي تَسْتَلِي قَلَه حَقْ اَكَا دِيْدَارِيْنَ تَجَلِي
 قُوْمَزِدِي اَحْمَدِي هَر كِرِي يَانِيْدَكْ سَوْرِدِي اِنِي اَوْزَكَه جَانِيْدَكْ
 اَوْلُوْرَسَه طُوْرَسَه يَانِيْدَكْ قُو مَزِدِي طَعَامِي دَجِي كِيْم اَنَسِيْرِي مَزِدِي
 مَكْرِي كِيْم بَر كُوْن اَوْل بِيْر حَسَه اَوْلَدُ اَشِيْدُوْب مَكَه اَوْلُوْلَارِيْ كَلْدِي
 صُوْرِيْ خَاطِرِيْ زِيَارَتِ اَيْلِدِيْلَرِ شِفَا لِقَلَرِيْ وَبِرَه اَلله دَرِيْلَرِ
 كِه اَوْجِ اَوْغَلِي بِلَه اَنْدَا اَيْدِيْ حَاطِرُ دُوْب اَوْغَلَرِيْنَه بَقْدِيْ اَوْل بِيْر
 هَمَاْنَدَم كُوْزَلَرِيْ يَاشِيْلَه طُوْلَدِي دَرُوْنِيْدَكْ اِه اِيْدُوْبِن نَالَه قَلْدِي
 كُوْرُب جَمَلَه سِيْ اِنِيْ قَلْدِي زَارِي قَمُوْنُكَ كِيْتَدِيْ اَلْدَن اِحْتِيَارِي
 دِيْدِيْ بِيْلِكْ بِنَمِ اَغْلَا دَرِيْمِ بُو فِرَاقِيْلَه حِيْكَرْ طَغْلَا دَرِيْمِ بُو

4b

Muhammed kim yetim qalmışdı ey cān
Şabīlikde atadan hem anādan

75

Gidicek cecdi kim alur cüvānı
Aluban besleye Faḥr-i cihānı¹

Ebū Leheb didi luṭf it baña vir²
Anuñ ḥidmetine beni ulaşdır

Kemālince aña ḥürmet kılayım
Bu işi cānıma minnet kılayım

Didi senden benim yoḡdur ümīdim
Benim saña degildür i‘ timādım

Daḡı Ḥamza cihānuñ pehlevānı
Dedi vir baña ol rūḡ-ı revānı

80

Anuñ ḥidmetine yüzler süreyim
Yolına cānımı ḡurbān vireyim

Dedi sen bir saḡı cömerd kişisin
Daḡı hem pehlevānlarıñ başısın

Ki şadıḡsın özüñde vü sözün ḡaḡ
Kim olsun iki ‘ālemde yüziñ aḡ

Velī sen ḡālī olmazsın ḡazādan
Muhammed’i şaḡınur[sun] cefādan

Bu kez geldi ilerü Ebī Ṭālib
Babasınuñ sözine oldu rāḡıb

85

Dedi ey gözlerim nūrı atasın
Muhammed’i baña işmarla iḡsān

Bu sözi işidüp sevindi cānı
Şanasın aña virdiler cihānı

¹ Mısra‘ da “besleye” kelimesinden sonra gelen “ol” vezin gereḡi çıkarılmıştır.

² Mısra‘ da “didi” kelimesinden sonra gelen “kim” vezin gereḡi çıkarılmıştır.

مُحَمَّدِ كَيْمِ بَيْتِمْ قَالِمْ شَدِي اِي جَانِ
 كَيْدِي جَكْ جَدِي كَيْمِ الْوُزْ جُوَانِي
 اَبُو هَيْبِ دِي دِي كَيْمِ لُطْفِ اَيْتِ بَكَاوِيرِ
 لَمَّا لَيْجَه اَكَا حُرْمَتِ قِي لَائِيْمِ
 دِي دِي سَنَدَنْ بِيْتِمْ يُوْقَدْرُ اَمِيْدِيْمِ
 دِي حِي حَمِيْ جِهَانِكْ بَهْلُوَانِي
 اَنْكْ حِيْدَمِيْنَه يُوْزَلِرِ سُوْرِيْمِ
 دِي سَنِ بِيْرِ سِيْحِي جُوْمِرِ دِي كِيْسِيْ سِيْ
 كِه صَا دِ قِيْبِيْنِ اُوْزَكْدَه وَسُوْرِ لُحُوْ
 وِي سَنِ خَالِي اُوْمَا زِيْسِيْنِ غَزَارَنْ
 بُوْكَزْ كَلْدِي اِيْلِرُوَانِي طَالِبِ
 دِي اِي كُوْزَلِرِ نُوْدِي اَتَا سِيْ
 بُوْ سُوْزِي اِسِيْدُوْبِ سُوْنِدِي حِيَانِي

صَبِيْلِكْدَه اَتَادَنْ هَمْ اَنَادَنْ
 الْوُ بِنِ بَسْلِيَه اُوْلُ فِخْرِ جِهَانِي
 اَنْكْ حِيْدَمِيْنَه بِنِي اُوْلَا سُدِرِ
 بُو اِسِي جَانِمَه مِيْنَتِ قِي لَائِيْمِ
 بِيْتِمْ سَكَا دِ كَلْدِرِ اِعْمَا دِيْمِ
 دِي وِيْرِ بَكَا اُوْلُ رُوْحِ رَوَانِي
 يُوْلِيْنَه جَانِي قُرْبَانِ وِيْرَه يِيْمِ
 دِي هَمْ بَهْلُو اَنْدَلِكْ يَا سِيْ سِيْ
 كَيْمِ اُوْلَسُوْنِ اِيْكِي عَالْمَدَه يُوْزَلِكْ اَقِ
 مُحَمَّدِي صَقِيْنُوْرُ جَفَا دَنْ
 يَا يَا سِيْنِكْ سُوْزِيْنَه اُوْلُدِي رَاغِيْ
 مُحَمَّدِي بَكَا اِحْمِرْ لَه اِحْسَانِ
 صَنَا سِيْنِ اَكَا وِيْرِ دِيْلِرِ جِهَانِي

5a

Ebū Ṭālib'e dedi kim babası
Vaşiyet eylerüm dedi atası

Muḥammed'i alup eve varasın
Eviñ şadrına anı giçüresin

Eliñden geldügince iyle hidmet
Bulasın Ḥaḳ atında sen de  izzet

90

amu oqlanlarıñdan hoş sevesin
Dilerseñ bulasın derdiñ devā[sın]

Anı hergiz libāssız omayasın
Ki orlayup yetimdür dimeyesin

Anuñ adrini sen soñra bilesin
Sevinüp şād olup andān ola[sın]

Ḥudā aña risālet viriserdür
Niceler ol şıfātı göriserdür¹

Aña göre nice dürlü şenālar
Ebī Ṭālib'e eyledi du ālar

95

Aña ışmarladı vü kendi gitdi
Fenā milkinden beāya rılet itdi²

Yuyup ol biri abrine odılar
Anıñ-içün alk-ı  ālem aqladılar

Ebī Ṭālib alup geldi Resūl'i
Evine götürüp ol ber-uşūli

Var idi ātunı Fāıma adlu
Melek şıfātlu idi sözi atlu

Dedi ehline kim ne zī-sa ādet
Nařīb oldı bize kim bu kerāmet

¹ Mısra' da "Nicelerü" kelimesi vezin gereği "Niceler" okunmuştur.

² Mısra' hece fazlalığından dolayı vezin yönünden hatalıdır.

أَبُو طَالِبٍ دَرِيكِهِ بَابِاسِي وَصِيَّتْ اَيْكِرْمُ دَرِي اَتَاسِي
 مُحَمَّدِي الْوَيْبِ اَوْمِ وَاوَرَه سِيْن اَوْلَكْ صَدْرِيْنَه اِنِي كِبْجُوْرَه سِيْن
 الْكِدَانْ كَلْدُو كِنَجَه اَيْلَه خِدْمَت بُولَا سِيْن حَقِّ قَيْتِنْدَه سِيْنْدَه عِرْت
 قُو اَوْغَلَانْدِرْ كِدَانْ خُوْش سُوْسِيْن دِيْلَرْ سَكْ بُولَه سِيْن دَرْدَلْ دَوَا
 اِنِي هَرْ كِرْ لِيَاْس سِيْن قَوْمِيَا سِيْن كِه خُوْر لِيُوْبِي بِيْتِيْمْدُر دِيْمِيَه سِيْن
 اَنْكْ قَدْرِي سِيْن صُكْرَه يِلَه سِيْن سَوْنُوْبِي شَاذْ اَوْلُوْبِي حَنْدَانْ اَوْلَه
 خُدَا اَكَا رِسَالَتْ وَيِرِي سِرْدُر نِيْجَه لَر اَوْلَ صَفَا تِي كُوْرِي سِرْدُر
 اَكَا كُوْرَه نِيْجَه دَر لُوْشَا لَر اَبِي طَالِبِه اَيْلِدِي دَعَا لَر
 اَكَا اِضْمِر لِدِي وَكْتِدِي كِتْدِي فَنَا مِلْكِيْنْدَكْ بَقَا يَه رِيْخَلَتْ اَتَه
 يُوْبِي اَوْلَ بِيْرِي قَبْرِيْنَه قُوْرِيْلَر اِنْ كِبْجُوْرَه خَلِقْ عَالَمِ اَعْغَلْ دِيْلَر
 اَبِي طَالِبِ الْوَيْبِ كَلْدِي رَسُوْلِي اَوِيْنَه كُوْرِي اَوْلَ بَرِ اَصُوْلِي
 وَا رَا يِدِي خَا تُوْتِي فَا طَه اَدَلُو مَلَكْ صِرْفَا تَلُو اَيْدِي سُوْرِي طَلُو
 دَرِي اَهْلِيْنَه كِيْم نَه دِي سَعَادَت بِيْضِيْبِ اَوْلَدِي بَرَه كِيْم بُو كَرَامَت

5b 100

Eviñe getüresin zî-sa' âdet
Şükür kim bize virmişler icâzet

Muhammed Aḥmed'e dāye olavuz
Yarın maḥşerde hem raḥmet bulavuz

Anı cānımıza minnet bilelim
Olunca biz aña ' izzet kılalım¹

Alup elini tez şadra geçirdi
Ṭa' am getürüp yedirdi içirdi

Didi kim ey gözüm nūrı Muhammed
Ki oğlum adı ' Ali seniñ Aḥmed

105

Seni artık sevdim ben ' Ali'den
Daḥı cānımdan artık sevgiliden

Muhammed Muştafā pes ṭurdi anda
Hużūr-ıla geçindi ol vaṭanda

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün
Ger bu 'ālem ḥalkı dirse şubḥ u şām
Medḥ olunsa ḥaşre dek olmaz tamām

Ger diler iseñ bula cāniñ şafā
Vir şalavāt ber- Resül-i Muştafā

Eş-şalātü ve's-selāmü ' aleyke yā Aḥyed
Eş-şalātü ve's-selāmü ' aleyke yā Vaḥid

110

Eş-şalātü ve's-selāmü ' aleyke yā Māḥin
Eş-şalātü ve's-selāmü ' aleyke yā Ḥāşin

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün
' Ātike adlu ḳardaşı var idi
Ebī Ṭālib anı gāyet severdi

Muhammed'iñ ḥalası idi ey yār
Ebī Ṭālib evine geldi ey yār²

¹ Misra' da "bize" kelimesi vezin gereği "biz" okunmuştur.

² Misra'da "geldi" kelimesinden sonra gelen "bil" vezin gereği çıkarılmıştır.

اویکه کتوره سن ذی سعادت
 محمد احمده دایه اولوز
 انی جانغزه میت بیلکه لیم
 الوب الینی تن صدقه کیزی
 دیدیکم ای کوزم نوردی محمد
 سنی ارتق سویم بن علیدن
 محمد مصطفی بس طوری انده
 کربوعالم خلقی دیرسه صبح شام
 کن دیکر ایشک بوله جانک صفا
 الصلوة والسلام عليك يا اchied
 الصلوة والسلام عليك يا ماج
 عاتکه اولوق باشی وار ایدی
 محمد ک حاله سی ایندی ای یاز
 شکر کیم بزه ویرمشکر اجازت
 یازین محشرده هم رحمت بولوز
 اولنجه بزاگا عذت قلا لیم
 طعام کتوب یدیدی ایچیدی
 که اوغلم ایدی علی سینک احمد
 دخی جانمدن ارتق سوکلیدن
 حضور بیلکه کجندی اول وطنده
 مدح اولونسه حسرتک اولر تمام
 ویر صلوات بر رسولی مصطفی
 الصلوة والسلام عليك يا وحید
 الصلوة والسلام عليك يا خاش
 ابی طالیب ابی غایت سوریدی
 ابی طالیب اوینه کلدی تل ای یاز
 که

6a

Ki bir söz geldi eşnâ-yı kelâmda
Velâkin dili sözde gönli gamda

Didi kim ey gözüm nûrı qarındaş
Size bir söz deyeyin eyleme fâş

115

Muhammed büyüdi vü yigid oldı
Anıñ evlenmesiniñ vaqti geldi

Velâkin elümüzde mālımız yoq¹
Varup kız dileycek hālimiz yoq

Aña fikr eyleyüp tedbîr idelim
Ne kılp neyleyelim nic'idelim

Ebî Tâlib dedi kim elimizde
Sîm ü zer yoq kışa dilimizde

Ya aqce isteyü kime varalım
Varup kime añuban yalvaralım

120

‘Ātike dedi ey yâr-ı vefādār
Ki ben bir fikr kıldım diñle ey yâr

Ĥadice Ĥātun’ın kim kâribânı
Bilürsin Şâm’a gider her bil anı

Ticâret vaqti geldi diñle ey cān
Münādiler nidâ kıldı firāvān

Gelüp yazılalar Şâm’a gidenler
‘Ulûfe ile at deve yidenler

Yarar atlu silâhlı merd cüvānlar
Gelüben kâribânı bekleyeler

125

‘Ulûfe eyleye hällü hālince
Ri‘āyet ola herkese yolınca

¹ Mısra‘da geçen “yoqdur” kelimesi vezin ve kafiye gereği “yoq” okunmuştur.

كَيْه بَرَسُو زَكَلْدِي اَشْنَايِ كَلَامَدَه وَلَيْكِنْ دِيْلِي سُو زَدَه كُو كَلِي غَمَدَه
 دِيْدِي كِيْمِي اَيِ كُو زَم نُو دِي قَرْدَانِي سِرَه بَرَسُو ز دِي يِن اِيْلَه فَاش
 مُحَمَّد بِيُو ز دِي وَبِي كِيْد اَوْلْدِي اِنَاك اَوْلْمَسِيْنِيْكَ وَوَقْتِيْ كَلْدِي
 وَلَيْكِنْ الْوَمَزِدَه مَالِيْ يُو قَدْر وَارُوْب قِر دِلَه بِجَك حَالِيْ يُو ق
 اَكَا فِكْرِي اِيْلِيُوْب تَد بِيْر اِيْدَه لِيْم نَه قِيْلُوْب نِيْلَه بِيْم نِيْجَه اِيْدَه لِيْم
 اَبِي طَالِبِ دَر دِي كِيْم اَلِيْمَزِدَه سِيْم زَرِيُوْق قِيْصَه دِيْلِيْمَزِدَه
 يَه اَنْجَه اَسْتِيُو كِيْمَه وَرَالِيْم كِيْمَه اَكُوْبِيْن يِلْوَارَه لِيْم
 عَانِيْكَه دَر دِي اَيِ يَارِ وَفَا دَار كِه بِيْن بَرِيْفِكِر قَلِيْم دِي كَلَه اَيِ يَار
 حَدِيْجَه خَا تُوْنِيْكَ كِيْم كَارِيْبَانِي يِلْوَرَسِيْن شَامَه كِيْدَر زَهْرِيْلِي
 بِيْجَارْتِ وَوَقْتِيْ كَلْدِي دِي كَلَه اَيِ جَان مُنَا دِيْلِيْر نِيْدَا قَلْدِي فِرَاوَان
 كَلُوْبِيْ يَارِيْلَه لَر شَامَه كِيْدَنَلَر عَلُوْفَه اِيْلَه اَت دَوَه يِدَنَلَر
 يِرْتَا تَلُو سِيْلَا حَلِي مَرْد جُوَانَلَر كَلُوْبِيْن كَارِيْبَانِي بَكَلِيَه لَر
 عَلُوْفَه اِيْلِيَه حَالُو حَالِيْجَه رِيْعَايَتِ اَوْلَه هَر كَسَه يُوْلِيْجَه

6b

Dilerem ben dahı varam o şāha
Ki ʿarz-ı hāl idem ol yüzi māha

Muhammed’i kıoya bir hidmete ol
Bulavuz ol sebebden müşkile yol

Mürüvvet kāmı bir ehl-i keremdir
Yetecek deñli māl virse ne ğamdır¹

Anı ol mālıyla evlendirevüz
Muhammed’e gelin alıvirevüz

130

Ebī Tālib işidüp şaldı başın
Akıdup gözlerinden kıanlı yaşın

Dedi kim ey kıarındaş aşlımızda
Kırācı yokdur hiç neslimizde

Yine ʿizzet idüp ʿaqlını derdi
Ki kendi kendine fikr itdi dedi

Meger kim vardır ola Hikmetu'llāh
Görelim nice olur Kıudretu'llāh

İcāzetle ʿĀtik’e geld’evine
Düzeldti armağanlar aña göre

135

Hadice bārgāhına irişdi
Görüp bevvāblar anı görüşdi

Hadice Hātun’a tez söylediler
ʿĀtike geldüğün ʿarz eylediler

Segirdüp kıarşı çıkdı etdi ikbāl
Elin alup içerü girdi fi'l-hāl

Nice taʿzīm-ile şadra geçirdi
Gülābi şerbet i sükker içirdi

¹ Mısra’da geçen “mali” kelimesi vezin gereği “māl” okunmuştur.

ديلر مزين دخی و آبر او شاهه
 که عرض حال ایدم اول یوزی ماهه
 محمدی قویه بر خدسته اول
 بولاوز اول سبیدن مشکله یول
 مروت کانی بر اهل کرمدر
 بیجک دکلی مال ویرسه نه غدر
 آبی اول مال الله اولندره و
 محمد کلین کیویره و
 آبی طالب اشیدوب صالح باش
 افیدوب کوزلر نیدن قنلو یاشن
 دریکم آبی قنداش اصلمزده
 کیراجی یوقدر هج نسلیزه
 ینه غرت ایدوب عقلمی دردی
 که کندی کندنه فکر اندی دردی
 مکر کیم وارد اوله حکمه الله
 کوریم نجبه اولوز قدره الله
 اجازتله عاتکه کلدی اوینه
 دوزلندی ارمغانلر اکا کوره
 خدیجه یار کاهنه ابر سیدی
 کورب بو ایلر انی کور شدی
 خدیجه خاتونه تر سوبلدیلر
 عاتکه کلد وکن عرض ایلدیلر
 سکر دوب قرشوجقد اندی اقبال
 ان الوب ابحرو کیردی فی الحال
 نجبه تعظمله صدره کیردی
 کلابی شربی سکدن ابحر دی

7a

Buyurđı ol adar ekildi ni' met
amusı skkeri yeyene minnet

140

Yenilp iilp du'  kılındı
Du' adan Őnra el yze srldı

adce sz aup dedi kim ey yr
Nedr bunda geldviiz eyle arr¹

Murdnuz nedir sylen bilelim
Ana gre tedrikler klalım

' tike eydr dilerim var olasn²
HemŐ devlet-ile yr olasn

Daı ' mrin mezd pyende olsun
Nice Őhlar apuna bende olsun

145

Gler yzn cihnda Őolmasn hi
Mbrek albine ğam gelmesn hi

Murdm budur ey devletl hnım
Velkin dimege varmaz zebnım

Muammed Emn adlu bil ey yr
Bir yigit arındaŐ uzısı var³

Niceler idmetiiz idicidr
Kimi deve kimi at yedicidr

Ana da n'ola bir idmet buyursan
Muı' dr emrine her ne ki dirsen

150

Ticaretden gelince krbnn
Sevinp Őd hndn ola cnn

amularn ' ulfesin virirsin
Ana da ne kim isn buyurasn

¹ Mısra' hece fazlalğından dolayı vezin ynnden hatalıdır.

² Mısra' hece fazlalğından dolayı vezin ynnden hatalıdır.

³ Beyit hece eksikliğinden dolayı vezin ynnden hatalıdır.

بِيُورِدِي أَوْ لَقَدَّرَ جَعَلَدِي نِعْمَتٌ قَوْسِي سُكْرِي يَبِينَهُ مِسْتٌ
 يَنْبَلُوبُ بِجَلُوبٍ دُعَا قَلْبِي دُعَادُنْ صُكْرَهُ أَلْ يُوْرُزُهُ سُوْرِدِي
 خَدِيحَهُ سُوْرَاجُوبٍ دَرِيكُمُ أَيَّ يَارُ نَدُرُ بُوْنَدَه كَلْدُ وَكِرْزِ اَيْلَه قَرَارُ
 مُرَادِيكِرْ نَدِرْ سُوْبِيكْ بِيْلَه لِيْمُ اَكَا كُوْرَه تَدَارِكُرْ قِيْلَه لِيْمُ
 عَانِكَه اَيْدُرْ دِيْلَرِيْمُ وَارْ اَوْلَا سِنُ هَمِيْشَه دَوْلِيْلَه يَارُ اَوْلَا سِنُ
 دِيخِي عُمْرِكُ مَزِيْدُ بَايْنَدَه اَوْلَسُوْنُ بِيْجَه شَاهِدُ قَابُوْكَه بِنِيْه اَوْلَسُوْنُ
 كُوْلَرِيُوْرُكُ جِهَانْدَه صُوْمَا سِنُ هِيْجُ مَبَارِكُ قَلْبِكُه عَمْرُ كَلَسُوْنُ هِيْجُ
 مُرَادِيْمُ بُوْدُرَايْ دَوْلَتُوْ خَانِيْمُ وَلِيْكِرْزِ دِيْمَكَه وَارْ مَرْزِ بَانِيْمُ
 مُحَمَّدَ اَمِيْنِ اَدْلُوْبِيْلِ اَيَّ يَارُ بَرِيْكَتِ قَرِيْنَدَا سُوْ قُوْزِيْسِي وَارُ
 بِيْجَه لَرُ حِيْدَمِيْتِكِرْزِ اَيْدِيْ جِيْدُرُ كِيْمِيْ دَوَه كِيْمِيْ اَتِ يَدِيْ جِيْدُرُ
 اَكَا دَه نُوْلَه بِرُحِيْدَمَتِ بِيُوْرَسِكُ مُطِيْعِدُرُ اَمْرِيْكَه هَرْنِكَه دِيْرَسِكُ
 تِيْجَارَتِدُنْ كَلِيْجَه كَا رِبَانِيْكَ سُوْيُوْبُ شَادُ حَنْدِكُ اَوْلَه حَانِيْكَ
 قُوْلَارِيْكَ عُلُوْفَه سِنُ وَبِرِيْسِنُ اَكَا دَه نَكِيْمُ اِحْسَانِ بِيُوْرَه سِنُ

7b

Anı evermek isteriz muḥakḳak
Velākin destimizde sīm ü zer yok

Ebī Ṭālib size kıllur du‘ālar
Eyder dergāhıñıza hem şenālar

Dedi kim luṭuf iḥsān eylesünler
Bu derdimize dermān eylesünler

155

Eşidüp bu sözi çünkim Ḥadīce
Çü bildi neydügin oldım neṭice

Meger Ḥadīce bir düş görmiş idi
Maḳberelere anı şormuş idi

Görür gökden münevver bedr-i māhı
Temāmet nūr idüp leylī siyahı

Nüzül idüp iner ol yeryüzine
Ḳonar oldım Ḥadīce’niñ dizine

Anıñla rüşen oldı cümle ‘ālem
Sevinüp şād olurlar cinn ü ādem

160

Ḥadīce ol sā‘at düşden uyandı
Şafādan misk ü ‘anberler boyandı

Divit alup eline yazdı ol dem
Mu‘abbire hemān gönderdi ādem

Düşüni nice gördüğini bir bir
Yazup kâğıda anı kıldı taḳrİR

İrişdi çünki nāme vāşıl oldı¹
Getürüp mührini oḳudı bildi

Ḳalem alup mu‘abbir ol dem eline
Getürdi Allāh adını diline

¹ Mısra’da kafiye gereği düzenleme yapılmıştır.

اِنِ اَوْرَمَكِ اسْتَرِيْدُ مُحَقَّقِ وَلِيَكُنْ دَسْتَرِيْدَه سِيْمُ وَرِيْدِيْ
 اَبِي طَالِبِ سِيْنَه قِيْلُوْر دُعَا لَنْ اَيْدَرْدَر كَا هِكْرَه هَم شَالَنْ
 رَدِيْكُمْ لُطْفِ اِحْسَانِ اَيْلَسُوْنَلَرِ بُوْر دَرِيْمَر دَرْمَانِ اَيْلَسُوْنَلَرِ
 اَسِيْدُوْبِ بُوْسُوْرِيْ جُوْنُكُمْ حَدِيْجَه جُوْبِلِيْ نِيْدُوْكِنْ اَوْلِيْمِ نِيْجَه
 مَكْرَ حَدِيْجَه بَرْدُوْسُ كُوْرْمِيْ اِيْدِيْ مَقْبَرَه كَرَه اِنِي صُوْرْمِيْ اِيْدِيْ
 كُوْر دَر كُوْكِدَنْ مَنُوْر بَدَرِيْ مَاهِيْ تَمَامَتْ نُوْر اِيْدُوْبِ لِيْلِيْ سِيَاهِيْ
 نَزُوْلِ اِيْدُوْبِ اِنْر اَوْلِيْرِيْ بُوْرِيْنَه قُوْر اَوْلِيْمِ حَدِيْجَه نِيْكَ رِيْزِيْنَه
 اِنِكَلَه رُوْشَنْ اَوْلِيْدِيْ حَمْلَه عَالَمِ سُوْرِيْنُوْبِ شَاْر اَوْلُوْر لَرِ جِيْنِ اَرَمِ
 حَدِيْجَه اَوْلِ سَاعَتِ دُوْشْدِ اَوْ بِيْدِيْ صَرَفَادَنْ مِيْسِيْكَ عَنِيْبَرِ بُوْرِيْنِيْدِيْ
 رِيْوِيْتِ الوُبِ اَلِيْنَه يَارِيْدِيْ اَوْلِيْ مَعِيْرَه هَمَانِ كُوْنْدَرِيْ اَوْلِيْمِ
 دُوْشُوْنِيْ نِيْجَه كُوْر دِيْ كِيْ بَرِيْرِ يَارُوْبِ كَاعِيْذَه اِنِي قَلِيْدِيْ تَقْرِيْرِ
 اِيْرِيْشِيْدِيْ جُوْنُكُمْ وَاَصِيْلِ اَوْلِيْدِيْ نَامَه كُوْرِيْ مَهْرِيْ اَوْ قُوْرِيْ بِلِيْدِيْ
 قَلَمِ الوُبِ مَعِيْرِ اَوْلِيْمِ اَلِيْنَه كُوْرِيْ اَللّٰه اَبِيْنِيْ دِلِيْسَنَه

8a 165

Didi peygamber -i āḫir zamāna¹
Naşīb olasın ol Faḫr-i cihāna

Gele Mekkede hem ol nūr-ı ekber
Cihān anuñ-ıla ola mübeşşer

Ki Tevrātda yazılmışdur şifātı
Anıñçün ḫalq idipdür mümkinātı

Daḫı nesl'ola İbrāḫīm Ḥalil'ün²
Ḥabībi ola ol Rabbü'l-Celil'iñ

Olısardur anıñ ismi Muḫammed
Bir adı ola Maḫmūd biri Aḫmed

170

Ki nāme Ḥadice oḫudı bildi
Be-gāyet cān u dilden rāzı oldı

Yaraşmaz aña diyeler kirācı
Yaraşır ala küffārdan ḫarācı

Umarım ben anı peygamber ola
Bu maḫlūḫāta ḫamu rehber ola

Daḫı ḫükm eyleye Şām'a 'İraḫ'a
Şanemleri ḫırup yabana ata

Dedi gündür Muḫammed bunda gelsün
Kirācı bilmeziz biz anı bilsün

175

Bile olsun n'ola ol kāribānda
Ola kim pes cihān ḫalq'aña bende

Gelürse bunda anı biz görelim
Aña lāyıḫ meşāliḫ gösterelim

İşitdi 'Ātike sevindi cānı
İcāzet diledi oldı revānı

¹ Mısra' da "āḫir" kelimesinden sonra gelen "zaman" vezin ve anlam gereği çıkarılmıştır.

² Mısra' da geçen "İbrāḫīm ü Ḥalil'ün" ifadesi vezin gereği "İbrāḫīm Ḥalil'ün" okunmuştur.

دیدی بیغیر آخر زمان زمانه
 نضیب اول سین اول فرجه
 کله مکه ده هم اول نوری اکبر
 جهان آنو کله اوله مبسر
 که توریته یازلیس در صفاتی
 انجیون خلق ایذیدر مکناتی
 دخی نسلی اوله ابرهیم خلیک
 جیبی اوله اول رب الجلیک
 اولیسر در انک اسمی محمد
 برادی اوله محمود بری احمد
 که نامه حدیجه او قدی بلدی
 بقایت جان دلدن راضی اولدی
 یراشتر اکا دیکر کراجی
 یراشیراله کفار دن خراجی
 او ماریم بن انی بیغیر اوله
 بو مخلوقاته قور رهبر اوله
 دخی حکم ایلکه شامه عراقه
 صنمیری قروب یا بانه اته
 ددی کوندر محمد بونده کلسون
 کیراجی بلنیز بز انی بلسون
 بیله اولسون اوله اول کار بانده
 اوله کیم بس جهان خلقی اگابنده
 کورسه بونده انی بز کوره لیم
 اکالایق مصالیح کورسه لیم
 اشدی عایتکه سوندی جانی
 اجازت دپلدی اولدی روانی

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün
 Ger bu 'ālem ḥalkı dirse şubḥ u şām
 Medḥ olunsa ḥaşre dek olmaz tamām

Ger diler iseñ bula cāniñ şafā
 Vir şalavāt ber- Resül'i Muştafā

180 Eş-şalātü ve's-selāmü 'aleyke yā 'Ākıb
 Eş-şalātü ve's-selāmü 'aleyke yā Ṭāhā

Eş-şalātü ve's-selāmü 'aleyke yā Yāsın
 Eş-şalātü ve's-selāmü 'aleyke yā Ṭāhir

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün
 'Ātike Ḥātun'a çün oldı destür
 Ebī Ṭālib'e irdi ol yüzi nūr

Aña bildirdi cümle kıl ü kıli
 Ḥadice ile olan ḥasb ü ḥāli

Ebī Ṭālib dedi kim yā Muḥammed
 Ḥadice inşa'allāh ola müsned

185 Buyurmuş sizleri anda varasız
 Meşāliḥ ne ise anı göresiz

İşitdi bu sözi çün Faḥr-i 'ālem
 Sa' ādetle teveccüh kıldı ol dem

Ḥadice ḥānesine çünki irdi
 Ki ta' zīm etdiler oṭaya girdi

İcāzet oldı çün geçdi oturdı
 Muḥammed'e geldügin Ḥadice gördi

Ki Tivrāt'ı öpüp eline aldı
 Oṭa dīvārınıñ kırbına geldi

190 Ḥadice cümle Tivrāt'ı bilürdi
 Ne deñlü o vardır anı bilürdi

کئی بوغالم خلقی دیرسه صبح شام
مدح اولونسه حسرتک اولون قام

کئی دیکر ايسک بوله جاؤنک صفا
ویر صلوات بر رسولی مصطفی

الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا عَاقِبُ
الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا طَاهِرُ

عائیکه خاتونه جون اولدی دستور
آکابدی جمله قیل قالی

آکابدی جمله قیل قالی
آبی طالب ددی کیم یا محمد

بیور میس سیز لری انده وراسیز
سعادتمله توجه قلدی اولدم

سعادتمله توجه قلدی اولدم
که تعظیم اقدیلر اوطیه کیردی

که تعظیم اقدیلر اوطیه کیردی
اجازت اولدی جون کجدی ونور

اجازت اولدی جون کجدی ونور
که تورانی او بوب الینه الدی

که تورانی او بوب الینه الدی
خدیجه جمله تورانی بلوردی

خدیجه جمله تورانی بلوردی
اوطله دیوارینک قرینه کلدی

اوطله دیوارینک قرینه کلدی
نه دکلو واردر انی بلوردی

نه دکلو واردر انی بلوردی
هل

9a

Meger Tevrāt içinde görmüş idi
Dağı ‘ālimlere de şormuş idi

Yazılmışdı Muḥammed’iñ şifātı
Ḥaḳīḳat nice ise ḥadd ü zātı

Mesīhd’en soñra geliser Muḥammed
Şefā‘ at ehli olısar Muḥammed

Anuñ yüzi şuyına cümle ‘ālem
Yaradılmış durur hem cinn ü ādem

195

Ḳamu peygambere rehber olısar
Velī Nebī aña muḥtāç olısar

Anıñ-içün yaradupdır Ḥaḳ cihānı
Ki ‘arşı kürsī vü ḥūri cinānı

Vücūda Mekke şehrinde gele ol
Ḳamu ḥalḳı dīne da‘vet ḳıla ol

Bu ‘ilmi çün oḳuyup bilmiş idi
Derūndan aña müştāḳ olmuş idi

Anuñ gelecek vaḳti olduḡunu
Muḥammed hem vücūda geldüḡünü

200

Çü Mekke şehrinde bil ey cān
Güneş gibi ‘ayān olmuşdı vü cevān¹

Büyük küçük ulu kiçi bil anı
Severdi cümlesi Faḫr-i cihānı

Muḥammed-i Emīn dirlerdi aña
Ḳamu ḥalḳıñ ḳatında ḳadri a‘lā

Anuñ ḳadrini Ḥadīce bilürdi
Gice gündüz ḥayālinde olurdı

¹ Beyitin a mısra‘ı hece/kelime eksikliğinden, b mısra‘ı hece fazlalığından dolayı vezin yönünden hatalıdır.

مَكَرُ تَوْرَاتِ اِيْجِيْذَه كُوْرَمِش اِيْذِي	بَخِي عَالِمِ لَرَه دَه صُوْرَمِش اِيْذِي
يَا زَلِشِيْدِي مُحَمَّدِ كَ صِفَاتِي	حَقِيْقَتِ نِيْجَه اِيْسَه حَدُّ ذَاتِي
مَسِيْحِدَانِ صُنُكَمَ كَلِيْسَرِ مُحَمَّدِ	شَفَاعَتِ اَهْلِ اَوْلِيْسَرِ مُحَمَّدِ
اِنَّكَ يُوْرِي صُوِيْنَه جُمْلَه عَالَمِ	يِرَا دِلْمِشِدُرُ رُزْمِ جِنِّ اِرْمِ
قَوْمِ بِيْغِيْرَه دَهْبِرِ اَوْلِيْسَرِ	وَلِي نَبِي اَكَا مُحْتَاْجِ اَوْلِيْسَرِ
اِنِكِيْجُوْنِ يَار دِيْدِرِ حَقِّ جِهَانِي	كِيَه عَرِيْشِ كَرِيْشِي وَ حُوْرِ جِيَانِي
وَجُوْرَه مَكَّه شَهْرِنْدَه كَلَه اَوْلِ	قَوْمِ لَقِي دِيْنَه دَعْوَتِ قَلَه اَوْلِ
بُوْعَالِي جُوْنِ اَوْ قُوْبِ بِلِيْشِيْدِي	دَرُوْنْدَكِ اَكَا مُشْتَاَقِ اَوْلِشِي اِيْذِي
اِنَّكَ كَلَجِيْكَ وَقْتِي اَوْلِدُوْعَتِي	مُحَمَّدِ هُمْ وَ جُوْرَه كَلَدُوْ كِيْتِي
جُوْمَكَه شَهْرِنْدَه بِلِ اِيْ جَانِ	كُوْنِشِ كِيِي عِيَانِ اَوْلِشِيْدِي وَ جَوَانِ
بُوْوكِ كُوْجِيْكَ اَوْلُوْ كِيِي بِلِ اِنِي	سُوْرْدِي جُمْلَه سِي قَحْرِ جِهَانِي
مُحَدِّي اَمِيْنِ دِرْ لَرْدِي اَكَا	قَوْمُوْ خَلِيْقَكِ قِيْتِنْدَه قَدْرِي اَعْلَا
اِنَّكَ قَدْرِي خَدِيْجَه بِلُوْرْدِي	كِيْجَه كُوْنْدُرِ خِيَا لِيْنْدَه اَوْلُوْرْدِي

9b

Dīvār delüğine yüzün getürdi
Kim ol sâ' at Ḥabību'llāh[1] gördi

205

Tecellî eylemiş alınıdaki nūr
Kim gördi anı [ki] Tevrāt'da mezkūr¹

Çaçan kim söylese maḥbūb zebānı
Erirdi diñleyenüñ cism-i cānı

Daḡı kirpikleri ebrū siyāhī
Cünün ider görenleri kemāhī

Görür anı ki ol maḥbūb-ı Ḥaḡdır
Anuñ hergiz cihānda mişli yoḡdur

Bilür anı ki bir şāhib-cemāldür
Kimesne anı vaşf etmek muḡāldür

210

Sevindi didi kim bu idi maḡşūd
Dilerim ki müyesser ide ma' būd

Du' āmı yā İlähī sen ḡabül it
Ḥabibiñ Muştafāy'a beni ḡul it

Ḥadice geldi oturdı sarāya
Yüzi beñzemiş idi bedr-i aya

Sevinüp şād oluban eve geldi
Ki çeşnigerlerine emir ḡıldı

Ṭa' ām çekildi ol yār-ı vefāya
Yedi vü içdi irişdi şafāya

215

Ḥadice anı görüben sevindi
Ke-enne kendüsini yavu ḡıldı

Yine ḡayret idüp ' aḡlını derdi
Ki kendi kendüsiyle fikr iderdi

¹ Beyitte kafiye gereḡi düzenleme yapılmıştır.

دیوار دل کو کینہ یوزین کتور دی
 کیم اول ساعت جیبِ اللہ کور دی
 تجلی ایلیش السنده کی نور
 کور دی انی کیم تو دایتده مذکور
 قبحکم سوئلسه محبوب زبانی
 ار زدی دکیه تک جیمی جانی
 دخی کمر بکری ابرو سیاهی
 جنون ایدر کور نلری گماهی
 کور انی که اول محبوب حقدیر
 انک هر کز جهاننده مشلی یوقدر
 بلور انی که بر صاحب جمالدر
 کیمسه انی وصف اتمک محالدر
 سوئدی در یکم بو ایدی مقصود
 دپلمکه میسر ایده معبود
 دعای یا الھی سن قبول ایت
 جیبک مصطفی به بنی قولایت
 خدیجه کلدی او تور دی سرایه
 یوزی بکره مش ایدی بدرایه
 سوئوب شاد اولوب اوه کلدی
 که جشنکر لرینه امر قلدی
 طعام جکلدی اول یار و قایه
 یدی و ایجدی ایشدی صفایه
 خدیجه انی کور بن سوئدی
 کان کندوسنی یا و قلدی
 ینه غیرت ایدوب عقلمی دردی
 که کندی کند و سبله فکر ایدر دی

10a

Eger bu sırrı bir kimseye dersem
Bu gizli rāzımı izhār idersem

İşidenler kıamusı diñleyeler
Bu sırdan nice ma‘ nā añlayalar

Dimişler ulular şabır selāmet
İvenler ‘ āķıbet olur melāmet

220

Kirācı dimiş idi göndere kim
Nice olur işiñ soñı görelim

Var idi bir kıulı Meysere adlu
Re’is-i kārībān ‘ Ali şıfatlu

Ķamu māl-i menāli zābķ iderdi¹
Ki yılda bir ticārete giderdi

Re’isi idi cümle kārībāniñ
Ķamu mahkûm-idi hükminde āniñ

Didi yā Meysere işit cevābı
Ne ise anı kııl işiñ şevābı

225

Ki ‘ Abdül-muṭṭalib oğlı Muḥammed
Yazıldı kārībāna kıla ĥidmet

Ķureyş ulularıdur aşlı anıñ
Hem İbrāhim ĥālīdür nesli anuñ

Anı ben görmişem Tevrāt içinde
Daĥı Tevrāt’daki āyāt içinde

Ki Tevrāt’da olan na‘ t-ı şıfātı
Müşābihdür kıamu ĥadd-i şıfātı

Ol bir gün ki peygamber ola ol²
Ķamu peygambere server ola ol

¹ Misra‘ da “menāli” kelimesinden sonra gelen“ol” vezin gereği çıkarılmıştır.

²Misra‘ hece eksikliğinden dolayı vezin yönünden hatalıdır.

اگر بوسیری برکسیه درسم	بوکنی رازی اظهار اید رسم
اشید ندر قوسی دکلیه کن	بوسردن بجه معنا اکلیه کن
دیشتر اولوز صبر سلامت	ایوندر عاقبت اولوز ملامت
کراچی دیشی ایدی کوند رکیم	بجه اولوز ایشک صوکی کوندلم
وار ایدی بر قوی میسره اولو	ریشی کاربان علی صفتلو
قو مال منالی اول ضبط ایدری	که یلده بر تجارته کیدردی
ریشی ایدی جمله کاربانک	قو محکومیدی حکنده انک
ردی یا میسره ایشت جوابی	نه ایسه انی قل ایشک صوابی
که عبد المطلب او علی محمد	یا زلدی کاربانه قله خدمت
قریش اولو کربدر اصلی انک	هم ابرهیم خلیدر نسلی انک
انی بن کورمسم تورات ایجده	دخی تورا یته کی ایات ایجده
که تورا یته اولان نعت صفاتی	مشابهدر قی حد صفاتی
اول برکون کم بکعبه اوله اول	قو بیغیره سرور اوله اول

10b 230

Dağı Cebra'ıl inüp gele Qur'an
Aña uyanlar ola ehl-i imān

Aña göre aña 'izzet gerekdir
Kemālince aña hürmet gerekdür

Anuñ biz bendesiyüz inşa 'allāh
O bize hıdmet itmek hāşā lillāh

El urup şandugından nice eşvāb
Çıkardı hem saçup üstüne gül-āb

İki gömlek iki yağlık iki ton
İpek yerine işlemişler altun

235

İki harir libās hem iki dülbend
Görenler diyeler āferin ahsent

Çoyup boğçaya didi bunları al
Öñ it kııl bu işi eyleme ihmāl

Gidicek sen Muhammed[e] haber vir
Ana bindir yanuñ şıra yola gir

İkinci konağa varınca hele
Yisün içsün kamu[sı] seniñ ile

Üçüncü konuk ola çün müyesser
Öñ kııla bu işi eyleme ebter

240

Muhammed'i uyarı tırı irden
Aña geydir bu esbābı seherden

Ki bunca ton gömlekler [ü] harirler
Geyinsün dostları kılsun şükürler¹

Dağı bu ince dülbendi şarinsun
Nice bir halk içinde böyle gezsün

¹ Mısra' da geçen "kılmasun" kelimesi vezin ve anlam gereği "kılsun" okunmuştur.

دخی جبرائیل اینوب کله قران اگا اوینلز اوله اهل ایمان
 اگا کوره اگا عزت کردرد گما کجه اگا حرمت کردرد
 انک بن بنده سیوزان شاء الله اوینزه خدمت اتمک حاش لله
 ال اورب صند و غنجه اثواب جقردی هم صجوب اوستنه کلا
 ایکی کوملک ایکی یاغلی ایکی طون ایبک برینه اشله مشلر التون
 ایکی حریر لباس هم ایکی دلبد کورتلر دیکلر افرین احسنت
 قویب بوغجه دیدی بونلری ال اوک ات قیل بواسی ایله اهل
 کیدیک سن محمد خیر ویر انه بندر یا نوک صیره یولا کیر
 ایکنی قوناغه وارنجه هله یسون ایچسون قوسنت ایله
 اوچین قونق اوله جون میلسر اوک قیل بواسی ایله ایبت
 محمدی اویار طودی اردن اگا کیدر بواسب سحر دت
 که بوغجه طون کوملکر حریر کینسون دوستلری قلسو شکر
 دخی بوغجه دلبدی صهارسون نجه بر خلق ایچنده بویلر کرسون

11a

Dağı bir ʿarlı atı egerle
Müzeyyen¹ eylediler anı sîm ü zerle²

Egeri uyanı[n] üstine bindi
Ki sîm ü zerden olsun hem [egeri]

245

Varup gelince aña eyle ʿizzet
Bulasın sen dağı katımda hürmet

Varup geldikde seni kılam âzād
Şu deñlü māl virem ki olasın şād

Çıkardı şaydı tîzrek elli altun
Dedi aña bunı harçlık çün alsun³

Yarağ itsün hem-leh hâzır olsun⁴
Haber olduğı sâʿ at bunda gelsün

Bu sözleri işitdi Meysere çün
Didi kim devletiñ pâyında olsun

250

Ne kim siz buyurursız ey şehen-şāh
Dağı artık kılayım inşaʿallāh

Yüzün yerlere sürüp tırı geldi
Hem elli altunı eline aldı

Dağı boğçayı aldı kıldı pinhān
Muhammedʿiñ katına vardı ey cān

Virüp altunı aña didi ey cān
Varup hâzırlık ile yola el-ān

Gidecek gün ola bunda gelesin
Eyü yatlu bizim-ile olasın

255

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün
Ger bu ʿālem halkı dirse şubḥ u şām
Hāşre dek olmaz medḥi olmaz tamām

¹ “Müzeyyen” kelimesi metinde bir önceki mısraʿın sonuna kaymıştır.

² Mısraʿ kelime fazlalığından dolayı vezin yönünden hatalıdır.

³ Mısraʿ da geçen “içün” kelimesi vezin gereği”çün” okunmuştur.

⁴ Mısraʿ hece eksikliğinden dolayı vezin yönünden hatalıdır.

دخی بز عرلی آبی اکر له مزین
 اکر ی او یانی و سینه بندی
 واروب کلجه آکا ایله عزت
 واروب کلدی که سنی قیل ازاد
 جقردی صایدی تیزک الی التون
 یراغ السوهم له حاضر اولسون
 بوسوز لری ایشتمه مایسه جون
 نه کیم سن بیور ریز ای شه نشاه
 یوزن یر لره سورب طور ی کلدی
 دخی بو عیجه بی الدی قلدی بیجان
 ویروب التونی آکا ریدی ای جان
 کیده جک کون اوله بونده کله سن
 کوی بو علم خلقی دیر سه صبح ساه
 ایله دیکر آبی سیم وزر له
 که سیم وزر دن اولسون هم
 بولاسن سن دخی قائمه حرمت
 شود کلو مال ویرمه که اوله سن
 ددی آکا بو بی خرق ایچون السون
 خبر اولدوغی ساعت بونده کاسون
 دیدیکم دولتک باینه اولسون
 دخی ارتق قلا ییم ان شاء الله
 هم الی التونی الیه الدی
 محمدک قائمه و اردی ای جان
 واروب حاضر ق ایله یوله الان
 ابویا تلویز سیکله اوله سن
 حتر دک اولمن مدعی اولمن تمام

11b

*Ger bu ‘ālem halkı dirse şubh u şām
Medh olunsa haşre dek olmaz tamām¹*

*Eş-şalātü ve's-selāmü ‘aleyke yā Muṭahhir
Eş-şalātü ve's-selāmü ‘aleyke yā Ṭayyib*

*Eş-şalātü ve's-selāmü ‘aleyke yā Seyyid
Eş-şalātü ve's-selāmü ‘aleyke yā Resül*

mefā‘ ilün mefā‘ ilün fe‘ ülün

Yerinden tırdı çünkim oldı destür
Ebî Ṭālib katına irdi ol nūr

260

Didi ‘ammisi aña kim bilesin
Hemîşe dā’imā mesrūr olasın

Didi ‘ammisine ey şāh-ı ‘ālem
O deñli kıldılar ‘izzet ü ikrām

Şu deñlü sükkeri ni‘ met çekildi
Anuñ rub‘ı dağı yenmedi kaldı

Anı bir kimse vaşf etmek muḥāldir
Bize bu ‘izzet-i ikrām ne ḥāldür

Dağı hem virmiş[i]di elli altun
Dimiş kim bunu varsın harçlık itsün

265

‘Ātike Ebū Ṭālib’e diñlediler
Ḳatı mürüvvetli ḥātundur dediler²

Ki bir gün gi[t]mege tedbîr kılandı
Ṭabllar neḳḳāreler kösler çalındı

Ḥadice’niñ kamu dört biñ devesi
Kimi ipek kimi dülbend boğazı

Yükün yükledüp oldılar revāne
Ḥaber eylediler Faḥr-i cihāna

¹ Metinde geçen bu beyit diğerk salavat bölümlerinde yer alan ifadeden farklıdır. Kendinden bir önceki mısra‘ (bir kelimenin yer değışikliği hariç) ile aynıdır.

² Beyitte vezin gereğı “Ṭālib’e” kelimesi “Ṭālib”, “mürüvvetli” kelimesi “mürvetli” okunmuştur.

كَرُّ بُوْعَالِمِ خَلْقِي دِيرِسْتَه صَبِيحُ شَامِ
 مَدَحُ أَوْلُو سَنَه حُشْرُوكِ أَوْلَزِ تَمَامِ
 الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَطْهَرِ
 الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا سَيِّدِ
 بَرِيدِكَ طُوَزْدِي جُوْنِكِمِ أَوْلْدِي رَشُوْرِ
 دِيدِي عَمِيْسِي اَكَا كِيْمِ بِيَكِه سِيْنِ
 دِيدِي عَمِيْسِيْنَه اِنِّي شَاهِ عَالِمِ
 شُوْدُ كَلُو سَكْرِي نِعْمَتِ جِكَلْدِي
 اِنِّي بَرِكْمِيْسَه وَصَفِ اَتْمَكِ مُحَالِدِرِ
 دَخِي هَمُّ وِيْرْمِيْدِي اَللّٰى التَّوَكَّلْ
 عَا تَكِه اَبُو طَالِبِ دِكَلَه دِيْلَرِ
 كِه يَرْكُوْنِ كِيْمَكِه تَدْبِيْرِ قَلْنِدِي
 حَدِيْمَجَه نِيْكَ قَمُوْدِرْتِ بِيْكَ دَوَهْ
 يُوْكُنْ يُوْكَلْدُوْنِيْ أَوْلْدِيْلَرِ رَوَانَه
 اَبِي طَالِبِ قِتْنَه اِيْرِدِيْ أَوْلُ نُوْرِ
 هَمِيْشَه دَائِمًا مَسْرُوْرِ أَوْلَه سِيْنِ
 أُوْدُ كَلِي قَلْدِيْلَرِ عَزِيْزَتِ وَ اَكْرَامِ
 اَنْكُ رُبْعِي دَخِي يَمْدِي قَلْدِيْ
 بِيْرَه بُوْعَزِيْتِيْ اَكْرَامِ نَهْ حَالِدِرِ
 دِيْمِيْسِكِمِ بُوْعِيْ وَ اَرِيْسِنْ خَرَجَلِقِ اِنْسُوْنِ
 قَتِيْ مَرُوْتَلِيْ خَا تُوْقُدِرِ رَدِيْلَرِ
 طَبِيْلَرِ نَفْرَه لَرِ كُوْسَلَرِ جَالِنِدِي
 كِيْمِيْ اِيْنِيْكَ كِيْمِيْ دُوْلِيْسَدُ بُوْعَا صِي
 خَبِرِ اَيْلَدِيْلَرِ فُخْرِ جِيْمَا نَهْ

12a

Muhammed daḥı ḥāzır olmış idi
Zirā evvelden aña dinmiş idi

270

‘ Ātike Ebī Tālib diñlediler
Muhammed gidecegin añladılar

Birez vaqt gözlerinden dökdiler yaş
‘ Ātike döndi eydir ey qarındaş

Muhammed’i becidd tut gönderelim
Bu işiñ soñı ḥayr ola görelim

İcāzetle Muhammed yola girdi
Gelüben Meysere katına irdi

Tamām Meysere ḥāzırlandımış idi
Kılıç kuşanup ata binmiş-idi

275

Muhammed geldügin gördi sevindi
Bir ata hem Muhammed dāḥi bindi

İkisi de yola oldı revāne
Gelüp irişdiler hep kārībāna

Ticāret ehli hep ḳamusı geldi
Ki Meysere öñünde ṭabu ḳıldı

Ebū Cehil Ebū Leheb Ebū Süfyān¹
Ebū Bekr daḥı bile idi ey cān

İrişdiler üçünci ḳonağa çün
İrişdi çünki aḥşām yatdılar dün

280

Seḫerde Meysere ḳalkup oturdı
Daḥı boğçayı ortaya getürdi

Resūlu'llāh’ı Meysere uyardı
Aña cümle emānetleri virdi

¹ Mısra’da geçen “vü” bağlama edati vezin gereği çıkarılmıştır.

مُحَمَّدٌ دَاخِي حَاضِرِ اَوْلَمِش اِيْدِي زِيْرَا اَوْلَدَن اَكَا دَنْمِش اِيْدِي
 عَايِنَكِه اَبِي طَالِبِ دِكَلَه دِيكِر مُحَمَّدٌ كِيْدَه حِكِيْن اَكَلَه دِيكِر
 بِيْرَدِ وَقْتِ كُوْنَلَرِنْدَن دِكَلِ بِيْرَبَل عَايِنَكِه دَنْدِي اِيْدِي رَايِ قَرِنْدَكِش
 مُحَمَّدِي بَجِيْطُوْتِ كُوْنَدَر لِيْم بُو اِيْشِيْكَ صُوْكَيْ خِيْر اَوْلَه كُوْنِيْم
 اِحَازَنَلَه مُحَمَّدٌ بُوْلَه كِيْر دِي كَلُوْبِن مَلِيْسَرَه قَايِنَه اِرْدِي
 تَمَامِ مَلِيْسَرَه حَاضِرِ لَمِش اِيْدِي قَلِيْجِ قُوْشَانُوْبِ اَنَه بِنِيْشِيْدِي
 مُحَمَّدٌ كَلَدُ وُكِيْن كُوْرْدِي سُوْنِيْدِي بِيْرَاَنَه هَمُّ مُحَمَّدٌ دَاخِي بِنِيْدِي
 اِيْكِيْ بِيْدَه بُوْلَه اَوْلَدِ رَوَانَه كَلُوْبِ اِيْرِيْشِيْدِي بِيْرَهَبْ كَارِيَاَنَه
 تِجَارَتِ اَهْلِيْ هَبْ قَامُوْ سَكَلَدِي كِه مَلِيْسَرَه اُوْ كُوْنَدَه طَا بُوْ قَلَدِي
 اَبُو جِهَلِ اَبُو هَبِيْ وَ اَبُو سَفِيَا اَبُو بِيْگِيْ دَخِي بِيْلَه اِيْدِي اِيْ جَانِ
 اِيْرِيْشِيْدِي اَبُو جِنِيْ قُوْ نَاغَه جُوْ اِيْرِيْشِيْدِي جُوْنَكِه اَخْشَايَا نَدِيْ بِيْرُوْ
 سَكْرَه مَلِيْسَرَه قَالَقُوْبِ اُوْتُوْرْدِي دَخِي بُوْ نَجَه يِيْ اُوْرطِيْه كُوْرْدِي
 رَسُوْلُ اللّٰهِ مَلِيْسَرَه اُوْيَا رْدِي اَكَا جَمَلَه اَمَانْتَكِيْ وِيْرْدِي

12b

Dedi diñle sözüm ey mäh-ı ‘âlem
Mübârek hâtırına gelmesün gam

Hadice’den ne kim işitdi bildi
Muhammed’e kamusın ‘arz kıldı

Harîr atlâs kumaşları geyürdi
Dağı dülbendi [de] hem şarıvirdi

285

Dağı yağlığı hem hûb dest-mâller
Tağındı vaşf idemez anı diller

Dağı zerrîn egerlüyür ebû at
Getürdi didi gel bin yâ Muhammed

Süvâr oldı Muhammed çünkü aña
Bu işi kim görürse kaldı taña

Yürüdi kâribân oldı revâne
Ki ta‘ zîm oldı ol Fağr-i cihâna

Şabâh oldı anı gördi görenler
Murâda irdi çün anı sevenler

290

Ebû Bekr anı görüben sevindi
Hasûd olanlar anda oda yandı

Bu vech-ile çü gitdiler iki gün
Ebû Leheb Ebû Cehl-ile mel‘ün

Didiler Meysere’ye ey ulumuz
İ bizim cânımızdan sevgilimiz

Nedendir buña böyle ‘izz ü hürmet
Dağı bu aşl libâs hem ‘Arabî at

Revâdır ol size eyleye hizmet
Bile hizmetiñiz cânına minnet

ددی دیکله سوزم ای ماه عالم
 مبارک خاطر بیکه کلسون غم
 حدیجه دن نیک ایشندی بلدی
 محمد قوس عرض قلدی
 حریر اطلانس قاشلری کورد
 دخی دلبندی هم صبار ویری
 دخی یا غلغلی هم خوب دستمالدر
 طقندی وصف ایده مزانی دلد
 دخی ذرین اگر کوبرا بوات
 کتوردی دیدی گل بن یا محمد
 سوار اولدی محمد چونکه آکا
 بو ایشی کیم کوردسه قالدی طکا
 یوردی کاربان اولدی روانه
 کیمه تعظیم اولدی اوله فخریه بانه
 صباح اولدی انی کوردی کورنلر
 مراده ایردی چون انی سونلر
 ابوبکر انی کوردون سونیدی
 حسود اولانلر انده اوده یاندی
 بو وجهله جوکید یکر ایکی کون
 ابولهب ابو جهیلده ملاحون
 دیدیلر میسره یه ای اولومر
 اسی بن مر جانمزدن سوکلیمز
 ندندر بوکه بو یله عز حرمت
 دخی بو اصل لیا س هم عربیات
 روادیر اول سینه ایلله خدمت
 بله خذمتکر جانینیه منت
 سکا

13a 295

Sen aña hîdmet eyleyüp ne dersin
Ki kendü kendüni taħfîf idersin

Bu sözleri işitdi Meysere çün
Didi kim ne sözüñiz var yâ mel' ün

Bu kamu māl- milk cümle anıñdır
Biliñ Hādīce daħı hem anıñdur

Bilürseñ ben daħı anuñ kılıyam
Ki aqçesiyle alınmış kılıyam

Ne kim hüküm ide ben anı kıluram
Velâkin ben daħı şöyle bilürem

300

Ƙamu maħlûkdan uludur Muħammed
Haħıñ sevgüli kılıdır Muħammed

Haħ'ın sevgüli kılı gerçe çokdur
Velâkin Muştafa maħbûb u Haħ' dır

Ƙamu düşmân bu sözleri işitdi
Hased nârına yanuban tıtuşdı

Ebû Bekir bu sözleri firāvân
İşidüp taħsîn etdi şad [hemân]

Dedi yâ Meysere ne hoş dediñiz
Be-gâyet hûb toğrı söylediñiz

305

Yüzüñ aq âferîn ey merd-i ' âlem
Ki kıldıñ düşmeniñ bağrını pür-ğam

Yola oldılar andan çün revâne
Varuban kındılar bir hûb-mekâna

Ki andan gitdiler günlerde bir gün
Ki Behzâd yerine irişdiler çün

سن اکا خدمت ایلوب ندرسن
که کندو کندو کی تخفیف ایدرن
بوسوزلری اشتدی مایسره چون
دیدیکم نه سوزوکن وار یا ملعون
بو قوم مال ملک جمله انکدر
بلک حدیجه رخى هم انکدر
بلورسک بن رخى انک قولیم
که آچه سبيله النمش قولیم
نه کیم حکم ایده بن انی قیلورم
ولیکن بندخى شويله بلورم
قو مخلوقدن اولودر محمد
حقک سؤکلی قولی کرجه جو قدر
قودشمان بوسوزلری اشتدی
ابویکین بوسوزلری فراوان
ردی یا مایسره نه خوش ددیکین
بوزک اق افرین ای مرد عالم
یوله اولدی لراندک چون روانه
که اندک کیدیر کونلرده برکون
که بجز ادرینه ایشد بیلر چون
ولیکن مضطغی محبوب حقد
حسد نارین یا نوین طو تشدی
ایشیدوب تحسین اندی صد
بغایت خوب طوغری سوبلدیک
که قلدک دشمنک بغیرن برعم
واروین قوندیلر خوب مکانه
که بجز ادرینه ایشد بیلر چون

13b

O deyr içinde bir rāhib var idi
Aña Buḥrā-yı rāhib derler idi

Ḳamu ḥalk anı işidüp bilmiş idi¹
Anıñ vaşfi cihāna ṭolmuş-idi

310

‘ İbādet eyler-idi meskeninde
Ḳā’im olmuş-idi ‘ İṣā şer‘ inde²

Be her yevm aḥşama dek şā’im idi
[Ki] giceler [ne] deñlü Ḳā’im idi³

Anuñ işi ki ‘ ilmiye ‘ ibādet
Oḳuyup yazmaḳ u ḥalvet riyāzat

Meger Tevrāt içinde Muştafā’yı
Daḥı içinde hem bedri ol ayı

Temāmet oḳuyup hem bilmiş idi
Derūndan aña müştāk olmuş-idi

315

Nice idüğini na‘t-ı şıfātın
Daḥı anuñ güzīde mu‘cizātın

Cihān anıñ-içün oldı muḥaḳḳaḳ
Daḥı ḥūri vü ḳaşr-ı cennet uçmaḳ

Gelecegin daḥı āḥir zamānda
Ola bu ḥalk-ı ‘ ālem aña bende

Ḳamu peygamber anuñ ‘ izzetine
Gireler cennete anuñ ḥürmetine⁴

Ṭoğısar Mekke şehri içre ol māh⁵
Yaḳın ḳaldı mu‘ayyen oluñ āgāh

320

Ki ḳanda gider ise bilgil anı
O bir yere bulun[uz] sāyebānı⁶

¹ Mısra‘ hece fazlalığından dolayı vezin yönünden hatalıdır.

² Mısra‘ da “Ḳā’im” kelimesinden önce gelen “kim” vezin gereği çıkarılmıştır.

³ Mısra‘ da “yevm” kelimesinden sonra gelen “ü” vezin gereği çıkarılmıştır.

⁴ Mısra‘ da geçen “Gireler” kelimesi vezin gereği “Gire” okunmuştur.

⁵ “māh” kelimesi metinde bir sonraki mısra‘ın başına kaymıştır.

⁶ Mısra‘ da “ol” kelimesi vezin gereği “o” okunmuştur.

اودیر ایچنده بر رَاهِب و ایدر ایدی
 قو خلق انی اشید و ب بلی ایدی
 عبادت ایلریدی مسکنده
 بهر یوم اخشام دک صائم ایدی
 انک اشی که علیه عبادت
 مکر تورات ایچنده مضطفا
 تمامت اوقیوب هم بلی ایدی
 یجه ایدو کنی نعت صفاتین
 جهان انکی چون اولدی محقق
 کله جکن دخی اخر زمانه
 قو بلغبر انک عن تیسنه
 طوغیسر مکه شصری ایجره اول
 که قند کیدر ايسه بلیکل انی

اکا بحرای رَاهِب در لر ایدی
 انک وصعی جهانه طولمشیدی
 که قائم اولمشیدی عیسی شرعده
 کجه لر دکلو قائم ایدی
 اوقیوب یازمق و خلوت ریاضت
 دخی ایچنده هم بددی اولدی
 دروندک اکا مشتاق اولمشیدی
 دخی انک کزیده معجزاتین
 دخی حوزی و قصر حینت او جمار
 اوله یو خلق عالم اکا بسده
 کیره لر جنته انک حرمتینه
 ماه یقین قالدی معین اولور اکاه
 اولر باره بولورک ساییانی

14a

Dağı hem kâribânla gidecegin¹
Bu yollarda ne kılup nidecegin

Temâmet ‘ilm içinde görmiş-idi
Anıñ-içün aña gönül virmiş-idi

Münâcât eyleyüp didi ilâhî
Ki sensin cümle maḥlûkuñ ilâhı

Cemî‘i kullarıñ ma‘būdı sensin
Ḳamu ‘âbidleriñ maḳşūdı sensin

325

Dikenden gül şadefden dürr virensin
Ḳamu ḥalkı murâda irgürensın

Bu kemter ḳulunuñ olur murâdı
Esirge luḫf idüp bu ben ‘ibâdı

Dilerem ol zamâna irgüresin²
Anuñ maḥbûb cemâlin gösteresın

İlâhî sen beni andan ayırma
Resûl’i görmeyince cânım alma

Beni eyle hem anıñ ümmetinden
Cüdâ eyleme iḫrâ himmetinden

330

fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün
Ger bu ‘âlem ḥalkı dirse şubḥ u şâm
Medḥ olunsa ḥaşre dek olmaz tamâm

Ger diler iseñ bula cânıñ şafâ
Vir şalavât ber- Resûl-i Muştafâ

Eş-şalâtü ve's-selâmü ‘aleyke yâ Nebî
Eş-şalâtü ve's-selâmü ‘aleyke yâ Resûlu'r-raḥmet

Eş-şalâtü ve's-selâmü ‘aleyke yâ Ḳayyimu
Eş-şalâtü ve's-selâmü ‘aleyke yâ Câmî‘ u

¹ Mısra‘ da geçen “kâribân-ıla” kelimesi vezin gereği “kâribânla” okunmuştur.

² Mısra‘ da geçen “ire göresin” ifadesi vezin gereği “irgüresin” okunmuştur.

بُوَيُوكِرِدَه نَه قَلُوبِ نِيَدَه جِكِن	دِيخِي هَم كَارِ بَانِلَه كِيَدَه جِكِن
اَنِكُجُون اَكَا كُوكُل وَيِر مَشِيدِي	تَمَامَت عَلِم اِيَجِنَدَه كُوز مَشِيدِي
كِه سَسَنِين جُمَلَه مَخْلُوقَكِ الْهِي	مُنَاجَات اِيَلِيُوبِ دِي الْهِي
مَقُوعَا يَد لَرَك مَقُصُودِي سَسَنِين	جَمِيع قَوْل لَرَك مَعْبُودِي سَسَنِين
مَقُوعَا خَلْقِي مُرَادَه اِيِر كُودَن سِنِين	دِي كَدَن كَل مِهَد فَدَن دَرُورِي سِنِين
اَسِر كِه لُطْف اِيَدُوبِ بُونِ عِبَادَتِي	بُوكُتَر قُولُونُك اُولُور مُرَادِي
اَنُك مَحَبُوبِ جَمَالِنِ كُوسْتَر سِنِين	دِي يَلَر اُول زَمَانَه اِيِر كُور سِنِين
رَسُولِي كُوز مَسِيحَه جَانِمِ الْمَه	الْهِي سِنِين بِنِي اَنَدَن اِيِر مَه
جَدَا اَيْلَه اَخِرَا هَمِي تَدَن	بِنِي اَيْلَه هَم اِنُك اُمْتِنِدَن
مَدَح اُولُونَسَه حَسْرَتَك اُولُور تَمَام	كِر بُو عَالَمِ خَلْقِ دِي رِي سَه صَبِيح شَام
وَيِر مَهَاوَات بِر رَسُولِي مَهْطَف	كِر دِي يَلَر اِيَسَنَك بُولَه جَانِيَك صَهْفَا
الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ الرَّحْمَةِ	الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا بِنِي
الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا جَامِع	الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا قِيَم

- mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün**
- 14b Çün ol rāhib du' āyı eyle kıldı
Du' āsı Hāḡ ḡatında maḡbūl oldı
- 335 Pes Allāh' u Te' ālā kıldı taḡdīr
Muḡammed' iñ yüzini göre ol bīr
- Ne vaḡtın gele Mekke kāribānı
Çıḡup ṣavma' adan gözlerdi [anı]
- Baḡuban göremezdi ol buludı
Zīrā aniñ beṣāreti ol idi
- Yine girüp oturup ḡalvetine
Getürüp [ol] kitābların ḡatına
- Yine bir yıla daḡ ' āṣıḡ-ı ḡayrān
Dökerdi gözlerinden yaṣ-ıla ḡan
- 340 Ki her yıl bunı böyle eyler idi
İlāhī sen Meysere eyle dirdi
- Bu ḡāl üzre ki otuz yıldan artıḡ
Aḡardı gözi yaṣı seylden artıḡ
- Ki her kimse yaḡīn gelse o deyre
Gider olsa ticārete ya seyre
- İnerlerdi devesinden atından
Süvār gitmezdi ṣavma' a ḡatından¹
- ḡamu ḡalḡ aña müṣtāḡ idi ey cān²
Velākin kendüzin ḡılurdı pinhān
- 345 Ki ḡalḡdan ' uzlet ider kendüzini
Göremez degme kimseler yüzini
- Kim irdi anda Mekke kāribānı
Varup bildirdiler Buḡrā' ya anı

¹ Metinde geḡen "Süvāri" kelimesi vezin gereḡi "Süvār" okunmuṣtur.

² Metinde geḡen "ḡalkı" kelimesi vezin gereḡi "ḡalḡ" okunmuṣtur.

جُونِ اَوْلِ دَاهِبِ رُعَايِي اَيْلَهْ قَلْدِي
 بَسْمِ اللّٰهِ تَعَالٰى قَلْدِي تَقْدِيرِ
 تَهْ وَقَتِنِ كَلَهْ مَكَّةْ كَارِبَانِي
 بَقَوْبِنِ كُورَهْ مَزْدِي اَوْلِ بِلُودِي
 يِنَهْ كِرُوبِ اَوْ تُوْرُبِ خَلُوْبِنَهْ
 يِنَهْ بَرِي سِلْ دَقِ عَاشِقِي خَيْرَانِ
 كِهْ هَرِي لِي بُوْنِي بُوْنِلَهْ اَيْلَرِ اَيْدِي
 بُوْحَالِ اَوْزَرَهْ كِهْ اَوْ تُوْزِي لِي دَارِ
 كِهْ هَرِي مَسَهْ يَقِيْنِ كَلَسَهْ اُوْدِي
 اَيْزَلَرِي دَوَمِ سِنْدَنِ اَسْتَدَنِ
 قَمُوْخَلِي اَكَا مَشْتَاقِ اَيْدِي اَي جَانِ
 كِهْ حَاقِدَنِ عَزَلَتِ اَيْدَرِ كَنْدَرِي
 كَمِ اَيْرِي اَنْدَهْ مَكَّةْ كَارِبَانِي
 رُعَايِي حَقِ قِنْدَهْ مَقْبُوْلِ اَوْلِي
 مُحَمَّدِي بُوْزِي كُورَهْ اَوْلِ بِيْدِي
 حِقْوَبِ صَوْمَعَهْ دَنِ كُوْزَلَرِي
 زِيْرَانِيكِ بَشَارَتِي اَوْلِ اَيْدِي
 كُوْرُبِ كِيَا بِلَدِنِ قِنْدِي سَهْ
 دُوْ كَرِي كُوْزَلَرِي دَنِ يَا لَهْ قَانِ
 اِيْهِ سَنِ مَلِيْسَمِ اَيْلَهْ دِيْرِي
 اَقْرَدِي كُوْزِي يَاشِي سِيْلَدَنِ اَرْقِي
 كِيْدَرِ اَوْلَسَهْ بِيْجَارَتَهْ يَاسْتِيْرِمِ
 سُوْازِ كِيْمَزْدِي صَوْمَعَهْ قِنْدَنِ
 وَلِيكِنِ كَنْدُوْنِنِ قِيْلُوْرِي بِيْهَانِ
 كُورَهْ مَزْدِي كِهْ كِيْسَهْ لَرِ بُوْزِي
 وَارُوْبِ بِلَدِنِ دِيْلَرِ مُجْرَاهِي اَيْ
 سَكِر

15a

Segirdüp şavma' a üstine çıkdı
O gelen kâribāndan yana baqdı

Görür bir aq bulut kim kâribānda
Nereye gitse bile gider anda

Bilür taḥkik kim gelmişdür Aḥmed
Ki bunda zâhir olmuşdur Muḥammed

350

Sevindüğinden anıñ ' aqlı gitdi
Deyirden kendüzin aşğa atdı

Ḥaḳ' ın ismini getürdi diline
Ḥaṭā gelmedi anuñ bir kılna

Segirdüp kâribāna karşı vardı
Gelürken kâribāna ḥalk' anı görđi

Ḳamusı atlarından inmiş-idi
Yönüni şavma' aya dönmiş-idi

Kimi sürür yüzün toprağa ey yār
Ḳamu el qaldırup ḥacet dilerler

355

Görürler ol ' aziziñ geldüğünü
Hem ol dem anda ḥazır olduğunu

Gelüp bunlara çün virdi selāmı
Didi işidiñ ey ḥaşı vü ' amı

Yüki bunda qoyup bize gelesiz
Ṭa' am ḥazırladım şöyle bilesiz

Dediler ey ' aziz n'ola varalım
Varup dergāhiña yüzler sürelim

Ki Buḥrā şavma' aya döndi andan
İrişdi meskenine şād u ḥandān

سکر دُوب صومعه اوئینه جقد
 اوکلن کار باندن یانه بقدی
 کوزد یراق بولوت کیم کار بانن
 نریه کسنه پیله کیدر انده
 یلوز تحقیق کیم گلشدر احمد
 که بوننه ظاهر اولشدر محمد
 سوند وکمدن اینک عقلی کیدی
 دیردن کند وزن اشغه آدی
 حَقِّک اِسْمِنِی کوزدی دلیننه
 خطا کلدی انک یرقلیننه
 سکر دُوب کارباننه قشواردی
 کلوزکن کارباننه خلقی انی کوزدی
 قوس اقلرندن ایشیدی
 یونونی صومعه دونمشیدی
 کیمی سوزر یوزین طبر اعرای یاز
 قوال قالدر دُوب حاجت ریلر
 کوزر اول عزیزک کلد وکتی
 هم اولدم انده حاضر اولدوغنی
 کلوب بونلر جون ویرد مسلامی
 دیدی ایشیدک ای خاصی وعیای
 یوکی بوننه قیوب بینه کله سیند
 طعام حاضرکم شوپله بله سین
 ددیلر ای عزیز نوله ورا الیم
 واروب درکا هکله یوزلر سوز
 که بحر صومعه دوندی اندک
 ایشیدی مسکینه شاد حندان

15b 360

Nice urbān kesüp alar piurdi
Ha'a hāmd ü enā dilinde virdi

Hem-ān-dem enderūben yklerin[i]
Derūp bir yere cmle varlarını

uma beklemeye odılar ādem
Muammed bile alsun derdiler hem

Yryp vardılar anda revāne
Ulular adra gedi kāmurāne

Ki Burā hāzır itmidi ta' āmı
Dedi kim geldniz mi hep temāmi

365

Eb Cehl dedi kim hep geldi bunda
Buraya lāyık ādem yodur anda

Eb Bekir dedi kim ey ' azīzim
Ki bir yigid alupdur dile szm¹

Adı anı Muammed Muafā'dır
Yzn grmek anu ' ayn-ı afādır

amumuzdan anu alı uludur
Anıla hem dem olma sevgilidir

ıitdi bu szi Burā  bildi
Muammed'den yaa hem ' azm ıldı

370

Grr ol bulut daı yerinde
umā urduı yerin zerinde

Hemn ' azm eyleyp segirtti vardı
Bu avme ol naar eyledi grdi

Ki anda grdi serverin yzni
Olup hāyrān unutdı kendzini

¹ Mısra' da "yigide" kelimesi vezin gerei "yigid" okunmutur.

بچه قربان کسب اشرف بشویدی
 حقه حمد ثنا بدیند و پریدی
 هماندم اندروین یوکلرین
 دروب بریر جمله وارلرینی
 قاش بکلکه قود یلر ادم
 محمد بیله قالسون ددیله هم
 یورین وار دیلر انده روانه
 اولور صدره کجدی کامرانده
 که بحر حاضر اتمیدی طعمای
 ددیکم کلد و کرمی هب تمامی
 ابو جهل ددیکم هب کلدی بونه
 بوزایه لایق ادم یوقدر انده
 ابوبکر ددیکم ائی عزیزم
 که بر سیکره قالو بدرد کله سوغ
 ادی اینک محمد مصطفی در
 یوزن کوزمک انک عیسی صفاند
 قومزدن انک اصلی اولودر
 انکله هدم اولمق سولیدر
 اشتدی بوسوزی بحر اوجوبلیدی
 محمد دن یگا هم عزم قلبدی
 کوزر اول بولوت داخی برنده
 قاش طور دوعی یرک اوزرینم
 همین عزم ایلیوب سکرندی واریدی
 بوقومه اول نظر ایلیدی کوردی
 که انده کوردی سرورک یوزنی
 اولوب خیران اونسدی کندرینی

16a

Görür kim berķ urur alındađı nūr
Mişāl olmaz aña cennetdeki hūr

Yañađı ğonca gülden dağı terdir
Yüzi güneş anıñ alnı ķamerdür

375

Dişi dürrī ruđı yāķūt-ı aķmer
Sözi sükker lebi dürr-āb-ı Kevser

Siyāh ebrūları dönmiş hilāle
Diler kim beñzeye ĥaddine lāle

Gören ‘aynın olur vāle vü ĥayrān
Olur ‘aşķ-ıla anuñ bağrı biryān

Şanasın servidür ol ķādd-i bālā
Muşavver ĥüb yaratmış Ĥaķ Te‘ālā

Nereye uğrasa idi o server
Ĥoķudı hefteye dek misk ü ‘anber

380

Hemīn dem gördi Buĥrā ‘aķlı gitdi
Yine ‘aķlını dirüp ğayret itdi

Birezden ‘aķlını başına derdi
Elin öpüp yüzün yüzine sürdi

(Gazel)

1

Dedi ey benim arzu eyledigim
Gice gündüz yolunu gözledigim

Otuz yıldan beri ĥasret yaşını
Dökerdi gözlerim ey mihrübānım

Seniñ ‘aşķıñla geçmişdür bu ‘ömrüm
Seniñ şevķiñle devr ider zamānım

Bi-ĥamdi’llāh Meysere oldı āĥir
Bī-ĥāre bülbüle sen gül-sitānım

کوزدکم برق اورر النیندغ نوز
 یکاغی غنجه کولدن دخی تدر
 دشی دزی دخی یاقوت احمر
 سیاه ابرو لری دونش هلاله
 کورن عینن اولور واکه وحیدان
 صناسین سرویدر اول قادی باله
 نریه اوغرسه ایدی اوسرور
 همین دم کوزدی بحر اعقلی کیدی
 برزدن عقلنی باسینه دردی
 ددی ای بزم ارضوا یلدیکم
 او تو ز یلدن بری حسرت یاشینی
 سنک عشقکله کجشد ربو عمر
 محمد لله مایسه اولدی اخر
 مثال اولماز اکا جنتدم کی حوز
 یوزی کونش انک النی قمر در
 سوزی سکر لبی دراب کوش
 دیکر کم بکر یه حدینه لاله
 اولور عشقکله انک بغری بریان
 مصور خوب براتمش حق تعالی
 قوقودی هفتیه دک مسک عنبر
 ینه عقلنی دپروب غیرت ایدی
 این او بوب یوزن یوزینه سور
 کجه کوندز یولونی کوزلدیکم
 دوگردی کوزلیم ای مضر بانم
 سنک شوقکله دور ایلدن مانم
 بیجاره بلیله سن کستانم

16b 5

Giceler şubha deñlü hasretiñle
Eridir taşları āh u fiğanım

Tazarru' lar kılpup dergāh-ı Hāq'dan
Seniñ dīdārīñ idi ur zamānım

Eger yazarlar ise āh u zārım
Kalem şerh idemezdi dāsītānım

Kitablarda oquyup bilmiş-idim
Seniñ evşāfiñ ey Faḥr-i cihānım

390

Bu şi' ri oqudı çün didi ey yār¹
Seniñ-çündür bu ḥidmetler ne ki var

Muḥammed'iñ elin eline aldı
Hem-ān-dem toğrı şavma' aya geldi

Ḳamuniñ üzerine kıldı taḳdīm
Ebū Cehil diledi kim men' ideyim

Didi Buḥrā aña kim ne sözüñ var
Ki söylemege ey la' in-i murdār

Ḥiṭāb idüp dedi diñleñ bu sözi
Ki da' vet eylemişim cümleñizi

395

Muḥammed için olmuşdur ziyāfet
Ben itmezdim size zerrece rağbet

Daḥı ben böyle iderim şehādet
Muḥammed'dür aşlı ehl-i sa' ādet

Biliñ āḥir zamān peygamber idür
Daḥı cümle Nebiler serveridür

Bunuñ yüzi şuyına kā'inātı
Ḥudā ḥalk eylemişdür mümkinātı

¹Mısra' da geçen "yār" kelimesi metinde bir sonraki mısra' ın başına kaymıştır.

كجھ لڙ صبحه دڪلو حسرت تڪله
 ار پڌر طاشرى آه فغانم
 نضر علق قلوب درگاه حقه
 سنڪ ريدارڪ ايدى ارونمانم
 آگر يازر لڙ ايسه آه زاريم
 قلم شرح ايدم مزدي داستانم
 كتابدره اوقوب بليستيدم
 سنڪ اوضا فڪ اى فخر جهانم
 بوشعري اوقدي جون ديداي
 يار سنڪيون در بوجر متلر نڪ وار
 محمدك البين البينه اللى
 هما نده طوغري صومعيه كلدى
 مونك اوزرينه قلدى تقديم
 ابوجهل ديلديكم منع ايدم
 ديدى بحر اكا كيم نه سوزك وار
 كه سونلکه اى لعين مردار
 خطاب ايدوب ددى دكك بوزى
 كه دعوت ايلشم جمله كينى
 محمد ايجون اولمشدر ضياق
 بن اتمردم سینه ذرجه رغبت
 دخى بن بويله ايدرم شهادت
 محمد دراصل اهلى سعادت
 بيلك اخر نعان بليغيد بيدر
 دخى جمله بيلر سرور بيدر
 بونك بوزى صوينه كائياتى
 خدا خلق ايلمشدر ممكياتى

17a

Eger bu olmasaydı olmaz idi
Cihāna cinn ü ādem gelmez idi

400

Bu söz-ile didi vü dāhi tırdı
Varup bu halka tiz ni' met getürdi

Yenildi vü içildi dürlü ni' met
Du' ā kılındı vü tağıldı şöhet

Ṭurı gelüp icāzet dilediler
Hemîşe himmetiñ olsun dediler

Ṭurup Muḥammed'i gönderiverdi
Yine tekrār yüzün yerler[e] sürdi

Budur senden dileğim yā Muḥammed
Kaçan kim saña irişür nübüvvet

405

Beni de ümmetiñden eylesesin
Yarın şefā' atıñle toylayasın

Şükürler eyleyüp dedi kim ey māh
Murāda irmişim elḥamdü li'llāh

Tazarru' lar ile ayrıldı Buḥrā
Fiğānından tolardı küh u şahrā

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün
Ger bu 'ālem halkı dirse şubḥ u şām
Medḥ olunsa ḥaşre dek olmaz tamām

Ger diler iseñ bula cāniñ şafā
Vir şalavāt ber- Resül-i Muştafā

410

Eş-şalātü ve's-selāmü 'aleyke yā Muḫtefi
Eş-şalātü ve's-selāmü 'aleyke yā Muḫtefi

Eş-şalātü ve's-selāmü 'aleyke yā Resülu'llah
Eş-şalātü ve's-selāmü 'aleyke yā Resülü'r-raḥmet

اگر بُو اُولسیدی اولمز ایدی	جهانه چن وادم کلز ایدی
بوسوز بکه دیدی وداخی طودری	واروب بو خلقه تیز نعت کوردی
یندی وایجلدی درلوفیت	دعا قلندی وطاقلیدی صحبت
طوری کلوب اجازت دبله دپلر	همیشه هتیک اولسون ردیلر
طوب محمدی کوندری واردا	ینه تکرار یوزین بیلر سوردی
بودرسندن دیک کیم یا محمد	قچنک سکا ایریشور نبوت
بنی ده امت کدن ایلیه سن	یارن شفاعتکله طویلده سن
شکر لایلیوب درنیکم ای ماه	مراده ایرمشیم الحمد لله
تضرعلا یله ایرلدی بحر	فغانندن طولردی کوه صحرا
کر بو عالم خلقی دیرسه صبح شام	مدح اولونسه حسرتک اولن عام
کر دیلر ایشک بوله جانیک صفا	ویر صلوات بر رسولی مصطفی
الصلوة والسلام عليك يا مقف	الصلوة والسلام عليك يا مقفنی
الصلوة والسلام عليك يا رسول الله	الصلوة والسلام عليك يا رسول الله

- 17b **mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün**
 Çü yola kâribân oldu revâne
 Yine at çekdiler Faḥr-i cihāna
- Bular günlerde bir gün irdi Şām'a
 Haber irişdi cümle ḥāş u 'āma
- Çıkuban ehl-i Şām karşıladılar
 Size Allāh mu' in olsun dediler
- 415 Varup ḥānlara ḳondılar tamāmı
 Oḫalar ṫutdılar hep ḥāş u 'āmı
- Şu deñlü fā'ideler etdi bunlar
 Kimesne görmemişdür şöyle kim var
- Dediler kim gelürüz bunda bir çok
 Ki böyle fā'ide itdigimiz yok
- Ebū Bekr didi Meysere'ye ey cān
 Muḫammed ḫidmetindendir bu iḥsān
- Didi Meysere gerçek söylediñiz
 Muḫaḳḳaḳdır anı kim siz dediñiz
- 420 Ki ben beni bilelden berü ey şāh
 Ticārete gelürim bunda her gāh
- Ki böyle fā'ide görmüş degilem
 Bu işiñ sırrına irmiş degilem
- Ḥadīce'niñ ḫisābsız oldu mālı¹
 Sevinüp Meysere buldı kemāli
- Cuhūdlarıñ meger bed-nāmı geldi
 Şehirden ḳamuları ṫaşra oldu
- Bular bir ulu şahrāya ṫonandı
 Tenefler ḳurilup ḳandiller uyandı²

¹ "mālı" kelimesi metinde bir sonraki mısra'ın başına kaymıştır.

² Mısra' da geçen "uyandı" kelimesi vezin gereği "yandı" okunmuştur.

جُو بُولَه كَارِيَان اُولَدِي رَوَانَه
 بُولَر كُونَلَر دَه بَر كُون اِرِدِي شَامَه
 جِقْوَبْن اَهْل شَاه قَر شُولَدِي لَر
 وَا رُو ب خَانَلَرَه قُونَدِي لَر تَمَامِي
 شُو دَكُو فَا نِدَه لَر اَتَدِي بُونَلَر
 دَرِي لَر كَم كَلُور ز بُونَم بَر جُوق
 اَبُو بَكِر دِي دِي مَيَسِرَه اِي جَان
 دِي دِي مَيَسِرَه كَر جِك سُو يَلَدِي كَر
 كِه بَن بِنِي بِي لَلْدَك بَر وَاي شَاه
 كِه بُونَلَه فَا نِدَه كُور مَشُو دَكَلَم
 خَدِي جَه نَك حِسَابِي سَر اُولَدِي
 جُوهُو دَلَر ك مَكْر بَد نَامِي كَلَمِي
 بُولَر بَر اُولُو مَحْرَا يَه طُونَانَدِي
 يِنَه اَت جَك دِي لَر فَر جِهَانَه
 خَيْر اِي رَشَدِي جُمْلَه خَا صَر عَامَه
 سِرَم اللّٰه مَعَا يِن اُولُسُو رَدِي لَر
 اَوْ طَا لَر طُو تَدِي لَر هَب خَا صَر عَامِي
 كَم سَنَه كُور مَيَسِرَه شُو يَلَكَم وَا ر
 كِه بُونَلَه فَا نِدَه اَتَدِي بَكِر يُو قَا
 مُحَمَّد خَد مَسِنَد نَدَر بُو اِحْسَان
 مُحَقَق دَر اِنِي كِي مَر سِر دَرِي كَر
 تِجَارَتَه كَلُور م بُونَدَه هَر كَاه
 بُو اَشِك سِر نَه اِي ر مَشُو دَكَلَم
 مَالِي سُو يُو ف مَيَسِرَه بُولَدِي كَمَالِي
 شَهْر دَن قَا مُولَرِي طَشْرَه اُولَدِي
 تَنْغَلَر قُور يَلُو فَنَدِي لَر اُولَدِي
 بَدَر

18a 425

Dediler gelũniz biz de varalım
Nicesi bed-nām eylerler görelim

Ebū Bekr'le Meysere Ebū Süfyān
Ki Mekke uluları cümle a' yān

Muḥammed'i bile aldılar ey yār
Varalar seyr için ol gice bunlar

Görürler ki ḳamu yeyüp iḳerler
Ki bunlar üstüne ṣacı ṣaḳarlar

Ulu odlar yaḳup secde iderler
Ki bunlar adına Mecūsī dirler

430

Ḳamusı yeyüp iḳüp ṣād [u] ḥandān
Kimi mest kimi ser-ḥoṣ kimi ḥayrān

Muḥammed Muṣṭafā çün bunı gördi
Ki bir kerre bulara ḳarṣu oḳur¹

Ḳamunuñ ol sā' at söyindi urdı
Nicenin ḳorḥusından ṣundı [idi]

Odı kim ceḥd idüp yaḳamadılar²
Bize bu ne muṣibetdir didiler

Ol anlarıñ var idi bir ulusı
Ḳamunuñ iḥtiyārı sevgilisi

435

Dediler bize bildir bu ne ḥāldir
Bu işde cümlemiz hem bī-mecāldir

Dedi kim Mekke ḳavmini buluñuz
Muḥammed bunlarıñladür bilũniz

Gelecekdir zīrā āḥir zamandan
Gele hem kārībān ḳavm-ile bundan

¹ Mısra' da geçen "bunlara" kelimesi vezin gereği "bulara" okunmuştur.

² Mısra' da "odı" kelimesinden sonra gelen "nice" vezin gereği çıkarılmıştır.

دَر دِلرِ كَلوَكِرِ بَزْدَه وَارَه لِيَمِ نَجَه سِي بَدَنَامِ اَيَلرِزْ كُورَه لِيَمِ
 اَبُو بَكْرِي اَيْلَه مَيْسَرَه اَبُو سَفِيَانِ كِه مَكَّه اَوْلُو لَارِي جُمْلَه اَعْيَانِ
 مُحَمَّدِي بِلَه اَلدِيلرِ اَتِي يَا ز وَارَلرِ سِيرِ اِيچُون اَوْلُ كِيچِ بُونلَرِ
 كُورَلرِ كِه قُوسِيُونِ اِيچَرَلرِ كِه بُونلَرِ اَوْسُونَه صَاحِي صَحْرَلرِ
 اَوْلُو اَوْرَلرِ يَقُوبِ سَجْدَه اَيَدَلرِ كِه بُونلَرِ اَدِينَه مَجُوسِي دِيرَلرِ
 قُوسِي يِيُونِ اِيچُوبِ شَاد حَنْدَا كِيْمِي مَسْتِ كِيْمِي سَر خُوشِ كِيْمِي خَيْرَانِ
 مُحَمَّدِ مَصْطَفِي جُونِ بُونِي كُورِي كِه بَرَكْتِ بُونلَرَه قَار شَو اَوْقُورِ
 قُورُنْكَ اَوْلُ سَاعَتِ سُونِد اَوْرَد اِيْمِي نَجَه نِيك قُور خُوسَنَدَنْ مَهْتَدَا
 اَوْدِي نَجِي كِيْمِ جَهْد اَيْدُوبِ يِقَام دِيلرِ بِيَز بُونَه مُصِيبَتِدِرِ دِيدِيلرِ
 اَوْلُ اَنْلَرِ وَار اَيْدِي بَر اَوْلُوسِي قُورُنْكَ اِحْتِيَارِي سُو كَلِيْسِي
 دَر دِيلرِ بِيَز بِلِدِرِ بُونَه حَالِدِرِ بُو اَسْتَدَه جُمْلَه مِزْ هَمِ بِي جَالِدِرِ
 دَر دِيكِي مَكَّه قُومِي نِي بُولُوكُرِ مُحَمَّدِ بُونلَرِ كَلَه دَر بِي لُوكُرِ
 كَلَجَكِدِرِ زِيرِ اَخِرِزْ مَا نَدَنْ كَلَه هَمِ كَارِبَانِ قُومِي لَه بُونَه

18b

Muhammed' in gelecegi zamānı
İrişmişdir budur anıñ nişānı

Nazarı irdi [o] putlara yaqın
Sevindi odı qandiller[e] baqın

440

Bilüñiz kim cihāna ol geliser
Qamu dinleri hep bātıl qılısar

Nişānın deyüvirdi bir bir anıñ
Dedi ol bundadır taḥqīq inanıñ

Anuñ ḥükmi tuta cümle cihāna
Musahḥar eyleye günü mekānı

Ki ' askere cem' idüp kılıç çeke
Ol nice başlar kesüp qanlar dōke¹

O bu sözi işitdi çün ol atalar²
Aradı Mekke qavmin ol belidler

445

Be-ğāyet Meysere'ye qorqu düşdi
Ebū Bekir daḥı pek ḥavf irişdi

Alup Meysere ol Faḥr-i cihānı
Ki cübbe altına şaqladı anı

Be-ğāyet ceḥd idüp bulamadılar
Ki qanda idügin bilemediler

O gice kārībān oldı revāne
Güneş doğuncaya dek bu cihāna

Bular qat' eylediler bir qonaq yer
Selāmet qurtılup anda yigid bir

450

Yüridiler qamusı qona göçe
Cemī' i şād u ḥandān yeye içe

¹ Mısra' da geçen "Ol" kelimesi metinde bir önceki beyitin sonuna kaymıştır.

² Mısra' da geçen "ol" kelimesi vezin gereği "o" okunmuştur.

مُحَمَّدٌ كَلَّهَ جَمِي مَكَانِي
 نَظَرِي اِيْرَدِي بُوْتَلَارَهَ يَقِيْن
 بِيْلُوْكِزِيْمِ جِهَانَهَ اَوْلُ كَلِيْسَرُ
 نِيْشَانِي دِيُوِيْرَدِي بَرِيْرَانِيْ
 اَنْكُ حَكْمِي طُوْنَهَ جَمَلَهَ جِهَانَهَ
 كِيَهَ عَسَكِرِ جَمْعِ اِيْدُوْبِ قَلْبِكُ اَوْلُ
 اَوْلُ بُوْسُوْرِي اِسْتِيْدِي جُوْنُ اَوْلُ اَنْدَرُ
 بَغَايَتِ مَلِيْسَرَهَ يَهَ قُوْرُقُوْدُوْشِدُ
 اَلْوَبُ مَلِيْسَرَهَ اَوْلُ فَرَجِ جِهَانِي
 بَغَايَتِ جِهْدِ اِيْدُوْبِ بُوْلَهَ مَدِيْلَرُ
 اَوْ كِيْجِي كَارِيْبَانِ اَوْلِي رُوَانَهَ
 بُوْلَرُ قَطْعِ اَيْلِدِيْلَرِ بَرِيْرُوْنَاقِ يَرُ
 يُوْرِيْدِيْلَرُ قُوْسِي قُوْنَهَ كُوْجَهَ

اِيْرَشْمِيْشِدُرُ بُوْدُرَانِيْكَ نِيْشَانِي
 سُوْيِيْنِدِي اُوْدِي قَنْدِيْلَرُ بَاقِن
 قُوْدِيْنَلَرِي هَبْ بَاطِلِ قَلِيْسَرُ
 دَرِي اَوْلُ بُوْنَدَهَ دِرُ حَقِيْقِ اِنَانِيْكَ
 مُسْتَحْرَايَلِيَهَ كُوْنِي مَكَانِي
 نِيْجِي بَاشَلَرُ كَسُوْبِ قَانَلَرُ دُوْكَهَ
 اَرَادِي مَكَهَ قُوْمِنِ اَوْلُ بَلِيْدَلَرُ
 اَبُوْبِكِرِ رِيْجِي نِيْكَ خُوْفِ اِيْرَشِدِي
 كِيَهَ جُنْبَهَ اَلْتِيْنَهَ صَقْلَادِي اِنِي
 كِيَهَ قَنْدَهَ اِيْدُوْكِزِي بِلَهَ مَدِيْلَرُ
 كُوْنُشُ دُوْعُنْجِيَهَ دُنْكُ بُوْجِهَانَهَ
 سَلَامَتِ قُوْرُقُلُوْبِ اَنْدَهَ يَكِيْدِيْبِيْرُ
 جَمِيْعِ شَادُ حَنْدَادِ يِيْهَ اِيْجَهَ

19a

Yakın kalmışdı Mekke üç konak yer
Neler kıılır görüñ ol hayy u kâdir

Çamu Mekke uluları derildi
Ki cümle Meysere çatına geldi

Çağan kim ol yere gelseler ey yâr
Şalarlar buradan müjdeci bunlar

Ki Meysere kalem aldı eline
Getürdi Allâh adını diline

455

Hadice Hâtun'a tiz yazdı nâme
Ne günü varup irdüğünü Şâm'a

Dağı Buhrâ hikâyâtın tamâmı
Nice konaqladüğün hâş u 'âmı¹

Bu seferde dağı hem kâribânıñ
Nicesi fâ'ide etdügin anıñ

Dağı hem ol cuhûdlar bayramında
Dedi hem nicesi olmuşdur anda

Nicesi olmuş idi yazdı bir bir
Ne kim olmuşdı anı kııldı taqrîr

460

Dedi kim ey ulular diñleñiz söz
Ki müjdeci kimi gönderelim biz

Dediler kim emir fermân seniñdir
Aşıl mâlı metâ' kârbân seniñdür

Dedi kim ben revâ gördüm Muḥammed
Varup müzdeleye vü geye hil' at

Çamusından Muḥammed'e revâdır
Ki evlâd-ı Halîl-i Muştafâ'dır²

¹ Mısra' da geçen "Nice" kelimesi metinde bir önceki mısra'ın sonuna kaymıştır.

² "Ki" bağlacı metinde bir önceki mısra'ın sonuna kaymıştır.

يَقِينٌ قَالِمُ مَكَّةَ اَوْجُ قُونَاقِ بِيْرٍ نَلْرَقِيْلُوْر كُوْرِكْ اَوْلَ حِيْ قَادِرٍ
 قَوْمَكَّةَ اَوْلُوْلَارِيْ دَرِيْدِيْ كِهْ جُمْلَهْ مَلِيْسَرَهْ قَانِيْنَهْ كَلْدِيْ
 قَحْنِكُمْ اَوْلِيْنِ كَلْسَهْ لَرَايِ يَارِ صَدَلَارْ لَر بُوْرْدَنْ مَزْدَجِيْ بُوْنَلَر
 كِهْ مَلِيْسَرَهْ قَلَمِ الَّذِيْ اَلِيْسَهْ كُوْرْدِيْ اَللّٰهْ اَدِيْنِيْ دِلِيْنَهْ
 حَدِيْحَهْ خَاتُوْنَهْ بِيْرِيْ يَارِيْ نَامِ نَهْ كُوْفِيْ وَارُوْبِ اِيْرُوْ كِنِيْ شَامِ
 رَجِيْ حُرْ اَحْكَايَا تِنِ تَمَامِيْ نِيْحَهْ قُوْنُقَلْدُوْعِيْنِ خَاصُّ شَاْمِيْ
 بُوْسَفْرُوْدَهْ دَخِيْ هَمَّ كَارِ بَانِكِ نِيْحَهْ سِيْ فَايْنَهْ اَنْدُوْ كِيْنِ اَنْكِ
 دَخِيْ هَمَّ اَوْلُ جُهُوْدْ لَر بِيْرِيْ اَمِيْنَهْ دَرِيْ هَمَّ نِيْحَهْ سِيْ اَوْلُ شُدُّ اَنْدَهْ
 نِيْحَهْ سِيْ اَوْلُ شِيْدِيْ يَارِيْ بِيْرِيْ نَهْ كِيْمِ اَوْلُ شُدِيْ اِنِيْ قَلْدِيْ تَقْرِيْرِ
 دَرِيْ كِمِ اِنِيْ اَوْلُوْلَر دِكَلَهْ كِيْ سُوْر كِهْ مَزْدَجِيْ كِيْمِيْ كُوْنْدِيْ كِيْمِ بِيْرِ
 دَرِيْ كِيْمِ اَمْرِ فَرْمَانِ سَنِكْدَرِ اَصْلِ مَالِيْ مَتَاعِ كَارِ بَانِ سَنِكْدَرِ
 دَرِيْ كِيْمِ بِنِ رُوَا كُوْرْدِمِ مُحَمَّدِ وَارُوْبِ مَزْدَهْ لِيَهْ وَكِيَهْ خَلْعَتِ
 قُوْسِنْدِ مُحَمَّدِ رُوَا دِرِ كِهْ اَوْلَادِيْ خَلِيْلِيْ مُصْطَفَا رِيْ

19b

Ebū Cehil Ebū Leheb işitdi
İkisi de ta'ınlı sözler etdi

465

Dediler bu sözüñ hiç aşlı yokdur
Cilāsınlar bu 'asker içre çoğdur

Dediginüz kişi yolu ne bilür
Yarım mil gitmeden yolu yeñilür

Ol aşıl kişi hiç anı ider mi
Gice ile tırup yola gider mi

İşitdi Meysere dedi ki va'llāh
Ümīdim bu durur şaqlaya Allāh

Ḥudā şaşırmağa yolundan anı
Selāmet ilte ol Faḥr-i cihānı

470

Getürüp virdi nāme[y]i eline
Ḥudā irsāl ide Mekke yoluna

İdüp cehdi oluñ yola revāne
Ki didi şubḥa degin yüri vara

Hemān uyḥuyı terk idüp gidesiz
Şu nāme[y]i Ḥadīce iletesiz

Bilüp sağlıgımız oluban şād
Ola hem ḳalbi anuñ ḡamdan āzād

Girü mektüb alup bize gelesin
Ki yolda bize ḳarşu getüresin

475

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün
Tiz hecin egerleyüp bindirdiler
Muştafā'yı müjdecı gönderdiler

Ger bu 'ālem ḥalkı dirse şubḥ u şām
Medḥ olunmaz ḥaşre dek olmaz tamām

ابو جهل ابولهب اشتدي	ايكيد طعنى سوز لرتدي
دريلر بسوزك هيج اصل يوقدر	جلا سنلر بو عسكرا نجره جو قدر
در يكنوز كشي يولي نه بيلور	يارم ميل كتمدن يولي يكيلوز
اول اصل كشي هيج اني ايدر مي	كجه ايله طودوب يوله كيدر مي
اشتدي ميسره دريكه والله	اميدم بودر رر صقلينا الله
خدا سا شرميه يولندن اني	سلامت الله اول فخر جهاني
كورب و يردي نامه اليه	خدا ارسال ايله مکه يولونه
ايدوب جهدي اولوك يوله روانه	كه ديدى صبحه دكين يوري واره
كهان او مخوي ترك ايدو كيدو	شونامه خديجه ايلتاسين
يلوب صاعغري اولوبن شاد	اوله هم قلبى انك محمدن اراده
كبر و مكتوب الو ببنه كله سين	كه يوله بزه قارسو كوره سين
تيز هجين اكلوب بندر ديلر	مصطفى بي مزده جي كوند رديلر
كر بو عالم خلقي ديسه صبح شام	مدح اولتمن حشردك اولتمن تمام

ك

20a

*Ger diler[i]señ bula cāniñ şafā
Vir şalavāt ber- Resūl-i Muştafā*

*Eş-şalātü ve's-selāmü 'aleyke yā Kāmil
Eş-şalātü ve's-selāmü 'aleyke yā 'Akil*

*Eş-şalātü ve's-selāmü 'aleyke yā Müdebbir
Eş-şalātü ve's-selāmü 'aleyke yā Müzemmil*

480

Seyyidü 'ālem Muḥammed ol gice
'Azm-i Mekke kıldı gitdi ol gice

Gider-iken gözine uyḡu gelür
Ya' ni kim şeyṭān aña qor şad bulur

Deveniñ yularına yapışup ol
Yoldan ıraḡ yere ilter ol fuṣūl

Hāḡḡ Te' ālā emr ider Cebrā' ile
Deve[y]i didi getür ṭoḡrı yola

Ol sā' atde indi Cibril-i Emīn
Deveyi yolına getürdi hemīn

485

Çün uyur idi daḡı uyanmadı
Kendüsini yoldan azdım şanmadı

Sen uyurken ṭoḡrı yola getüren
Nice dürlü müşkil işiñ bitüren

feilātün feilātün fa' lün

Sen yetim iken saña iḡsān iden
İki cihān seni sulṭān iden

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Ümmetiñi hep saña baḡışladım
Yā Muḥammed gör ne iḡsān işledim

Ümmetiñden şöyle kim bir kimseniñ
'Ömri yetmiş yıl ḡalāletde aniñ

كَرْدِيَتِ سَكِّي يُوَلِّهِ جَانِكِ صَفَا
 وَيَرْصَلَوَاتِ بَرِ رَسُولِي مَصْرَ طَفِي
 الْقَهْلِيُّ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا كَامِلُ
 الْقَهْلِيُّ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَدِينُ
 سَيِّدِ عَالَمِ مُحَمَّدٍ أَوْلَى كَيْجَه
 كَيْدِ رِيكُنِ كُوزِينِه أَوْجُو كَلُوزِ
 دَوَّهِ نِكِ يُولَا رِينِه يَا سُبُوبِ أَوْلِ
 حَقِّ تَقَالِي أَمْرِي أَيْدِ رَجَبِ أَيْلِه
 أَوْلِ سَاعَتِ دِهِ أَيْدِي جَبْرِئِلِ أَمِينِ
 جُونِ أَوْ يُوْرِيْدِ دَخِي أَوْ يَا نَمْدِي
 سَنِ أَوْ يُوْرِكُنِ طُوغْرِي يُوَلِّهِ كُورِ
 سَنِ يَلِيمِ أَيْكُنِ سَكَا أَحْسَانِ أَيْدِنِ
 أَمْتِكِي هَبْ سَكَا يَا غِشْلَا رِمِ
 أَمْتِكِدَنْ سُونِلِه كَمِ بَرِ كَسْتِكِ
 عَزْمِ مَكَّةِ قَلْدِي كَيْدِي أَوْلَى كَيْجَه
 يَعْنِي كَيْمِ شَيْطَانِ أَكَا فُرْ صَدُّ بُولُوزِ
 يُولَدَنْ أَيْرَاقِ بَرِ أَلَمِ أَوْلَى فَضُولِ
 دَوَّهِ نِي دِيْدِي كُورِ طُوغْرِي يُوَلِّهِ
 دَوَّهِ نِي يُولِينِه كُورِ دِي هَمْدِنِ
 كَمْدُوسِي يُولَدَنْ أَرْدَمِ سَمْدِي
 نَيْجَه دُزْلُو مُشْكِلِ أَيْسِيكِ يُوْرِنِ
 أَيْكِي جِهَانِ سَنِي سُلْطَانِ أَيْدِنِ
 يَا مُحَمَّدُ كُورْنَه أَحْسَانِ أَيْسَلَمِ
 عَمْرِي يَمِشِ نِي ضَلَا لَنْدَه أَيْنِكِ

- 20b 490 Gece hergiz hayır ʿ amel işlemese¹
 Āhiret çün fikr idüp ğam yemese
- ʿ Ākıbet suçlarına ikrār idüp
 Cān u dilden tevbe istiğfār idüp
- Dise kim yā Rabbi şıgındım saña
 Derd-mendim yaʿ ni dermān it baña
- Şuçunı bağışladup rahmet kılam
 Āhiretde meskenin cennet kılam
- Biz gelelim yine söz evveline
 Gitdi deve yine toğrı yolına
- 495 Hāḫ Teʿ ālā emir-ile pes ey cān
 Ol sāʿ atde Mekkeʿye irdi hemān
- Hādıceʿniñ diñle imdi hālını
 Kimseye bildirmedi aḫvālını
- Şöyle kim müştāk ser-gerdān idi
 Ağlamağdan gözleri giryān idi
- Gözlerinden dāʿimā dökerdi yaş
 Ağlaşırldı aña ḫul ḫaravaş
- Dir idi kim müjdeci geldüğini
 Müjdeleyüp baña bildirse anı
- 500 Ben anı mālımdan āzād ideyim
 Dağı çok nesne virüp şād ideyim
- Şubḫ u şām bekler idi cāriyeler
 Gice nevbetle uyurlardı bular
- Çün irişdi anda ölüm Muştafā
 Ol yüzi gül alını yudı şafā

¹ Mısraʿ da geçen “Gecesi” kelimesi vezin gereği “Gece” okunmuştur.

کجہ سی ہرگز حیر عمل اشکستہ آخرت جون فکر ایدوب غم مسہ
 حاقبت صوجلا دینہ اقرار ایدوب جان دلدا توبہ استغفار ایدوب
 دپسہ کیم یارب صغندیم سکا درومندیم یعنی درمان ایت بکا
 صوجنی باغشکدوب رحمت قلام اخرتہ مسکن جننت قلام
 بزکله لم یتہ سوز او لپسہ کیدی دوه یتہ طوغری بولینہ
 حق تعالی امر ایلہ لبس ای جان اول ساعتہ مکینہ ایزدی همان
 حدیج نیک دکلہ ایدی حالینی کسینہ بیلد زمدی احوالینی
 شویکہ کیم مشتاق سرگردان ایدی اغلقدن کوزلری کریان ایدی
 کوزلریندن دایمادو کردی بایش اغلشرلردی اکا قول قر او ش
 دیر ایدیکم مندرجی کلدو کیتی مزده لیوب ناکہ بیلدرسه اتی
 بن اتی مالمدن ازاد ایدہ نیم دخی جوق نسنہ ویروب شاد ایدیم
 صبح شام بکرا ایدی جاریہ لر کجہ توبتله او یورلردی بولر
 جون ایرشدی اندہ اولوم مصطفیٰ اول یوزی کل اتی بوسی صفا

21a

İki cāriye uyanıkdı hemān
Ḥadīce'[yi] müzdeledi şādumān

Çün Ḥadīce işidüben şād olur
Açıluban gül yüzi ḥandān olur

505

Emr ider ḥādimlerine tez varıñ
Müjdeciyi ḥāş oṭaya ḳondurun

Ḳoşup ḥādım u tevvāb vardılar
Ta' zīm-[i]le oṭaya indirdiler

Gördiler ki gelen Muḥammed Emīn
Ḥadīce[ye] anı dediler hemīn

Çün Muḥammed ge[ld]ügin işitdi ol
Şād oluban kendüzinden gitdi ol

Çün Ḥadīce gördi geldi [oṭaya]
Şād u ḥandān oldı ḡāyet pür-şafā

510

Ḥādım aldı nāme iletđi aña¹
Oṭudı vü şükr idüp ḳaldı ṭaña

Nāme[y]i çünkim oṭudı bildi ol
Ḥālık'a yüz biñ şükürler ḳıldı ol

Nice ta' zīm etdügin Buḥrā aña
Hem şehādet itdügin öñden şoña

feilātün feilātün fa' lün

Didi varıñ idügin Muḥammed
Ol ḥabīb ü o ṭabībim Aḥmed²

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Kāribāndan ḳanḳı gün ayrıldı ol
Anı bildirsın bize ol pür-uşül

515

Ol sā' at ḥādım varup şordı³
Üç sā' at geçdügi dem 'azm itmişim

¹ Mısra' da geçen "nāme[y]i" kelimesi vezin gereği "nāme" okunmuştur.

² Mısra' da geçen "ol" kelimesi vezin gereği "o" okunmuştur.

³ Mısra' kelime elisikliğinden dolayı vezin yönünden hatalıdır.

ایکی جاریه اویا نِقْدی ههان
 جُون خدیجه اشید و بن شاه اولور
 امر ایدر خاد مکرینه تن وارک
 قوسوب خایم و بواب وار دیلر
 کوردیلر که کلن محمد امین
 جُون محمد کا و کن اشیدی اول
 جُون خدیجه کوردی کلدی
 خایم الدی نامه ایلندی اگا
 نامه جونتکم او قودی بلدی اول
 پنجه تعظیم اندوکن بخرا اگا
 دیدی وارک ایدوکن محمد
 کار بان دن ققی کون ایرلدی اول
 اول ساعت خایم وارو بهوردی
 خدیجه مُرده لَدی شادمان
 ایلوبن کل یوزی حندان اولور
 مُرده جی بی خاص اوطیه قوندرن
 تعظیمله اوطیه اندر دیلر
 خدیجه انی در دیلر ههین
 شاد اولوبن کند و زندک کندی اول
 شاد حندان اولدی غایت بر صفا
 او قودی و شکر ایدوب قالدی طکا
 خالقه یوز بیک شکر لر قلدی اول
 هم شهادت ایدوکن او کون سوکا
 اول جیب اول طبیبیم احمد
 انی بیلر سن بیره اول بر اصول
 اوج ساعت کج دوکی دم عزیم ایتمشم

21b

Dedi hādīm bu gice çıkmış i yār
İki cihānda pādīşāh ol budur¹

Budur Tevrāt'da vü İnci'nde ol
Hātīmü'n-Nebiy'yi Muḥammed Resūl'uñ²

Ṭa'ām çekildi [ol] anda yediler³
Şoñunda elḥamdüli'llāh didiler

Bir ağır bahālı kaftān virdiler
Muştafā'nıñ egnine geydirdiler

520

Dedi geydirmisiñ ol cānāneye
Kāribāna yā sa'adet-ḥāneye

Didi kim ben kāribāna giderim
Nāme yazsınlar varup 'arz iderim

Nāme[y]i yazdı Ḥadīce ol zamān
Virdiler Muḥammed'e oldı revān

Kāribāndan yaña çün 'azm eyledi
Derd-ile bir kerre yā Allāh dedi

Ḥaḫ Te'ālā emr-ile bil ey yār
Şubḫ-ı şādık olmadan ol merd-i kār

525

Ol konaḫda kāribāna irdi ol
Dostları şād oldı düşmānı melül

Uyanup kalkmış idi hep tācirān
Yüklerini yükledirler şādumān

Gördiler kim ol Muḥammed Muştafā
Ḳarşudan geliyorur ol pür-şafā

Ebū Cehil Ebū Leheb şād olur
Ṭa'n iderler ḳahḳaha ile gülüp

¹ Beyitte kafiye gereği düzenleme yapılmıştır.

² Mısra' da geçen "Resul'iyem" kelimesi vezin ve kafiye gereği "Resul" okunmuştur.

³ Mısra' da "Ṭa'ām" kelimesinden öce gelen "dedi ey yar" ifadesi vezin ve anlam gereği çıkarılmıştır.

دَرِي خَايِمِ بُو كَجَه جَمِشِ اِي يَارِ بُو دُرِ اَوَّلِ اِي كِي جِهَانْدَه بَارِ سَاهِ
 بُو دُرِ تَوْرِي تَه وَ اِي خِيْلَدَه اَوَّلِ خَاتَمِ النَّبِيِّ مُحَمَّدِ رَسُوْلِكَ
 دَرِي اِي يَارِ طَعَامِ جِكَلِي اَنْدَه يَدِرِ مَوَكُنْدَه اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ دِي دِلِ
 بَرِ اَعْرَبْ هَا كِي قَفْطَانِ وَيِرِ دِلِ مَهْطَفَانِيكَ اَكْتَه كِي دِرِ دِلِ
 دَرِي كِي دِرِ مَسِيكَ اَوَّلِ جَانَانِيَه كَارِ بَانَه يَا سَعَادَتِ حَانِيَه
 دِي دِي كِي بَنِ كَارِ بَانَه كِي دِرِ نَامَه يَا زِينَتِ اَرُوْبَعِي اِي مِ
 نَامَه يَا زَرِي خَدِي جَه اَوَّلِ زَمَانِ وَيِرِ دِلِ مُحَمَّدِ اَوَّلِ دِي رَوَانِ
 كَارِ بَانْدَن يَا كَه جُوْنِ عَزْمِ اِي دِي دِرِ دِي لَه بَرِكَمَ يَا اَللّٰهُ دَرِي
 حَقِّ تَعَالَى اَمِي اِي لَه بِيْلِ اِي يَارِ صَبْحِ صَارِقِ اَوَّلِ دِنِ اَوَّلِ مَرْدِ كَارِ
 اَوَّلِ قَوْنَا قَدَه كَارِ بَانَه اِي دِي اَوَّلِ دُو سْتَلِي شَارِ اَوَّلِ دِي دُشْمَانِي مَلُوْلِ
 اَوْبَانُوْبِ قَالِقَمِي اِي دِي هَبِ تَا جِرَانِ يُو كَلِرِ بِنِي يُو كَلِرِ شَارِ مَانِ
 كُوْرِ دِي لَرِ كِي اَوَّلِ مُحَمَّدِ مَهْطَفِ قَا رِ شُوْرِنِ كَلِي بُو دُرِ اَوَّلِ بَرِ صَهْفَا
 اَبُو جَهْلِ اَبُو هَبِ شَارِ اَوَّلِ طَعْنِ اِي دِرِ لَرِ قَصْعَهَا اِي لَه كُوْلُوْبِ

22a

Dimedik mi biz saña yā Meysere
Ya nic'ādem gönderirsiñiz göre

530

Yoldan azmış bu gice yol bulmamış
Nereye varaca'ını bilmemiş

Geliyorur bir haber soruñ aña
Bu muşibetler sehil işdir saña

Pes Ebū Bekir dağı oldu melūl
Ol sā'at içinde irdi pür-uşūl

İre gelüp bunlara virdi selām
Pes selāmın aldı anda hāş u 'ām

Gördiler egnine geymiş hil'ati
Devleti pāyende vü hem tal'ati

535

Şundı Meysere'ye ol nāme[y]i şāh
Ġulgüle düşdi bu halk içre nāgāh

Meysere nāme oğudı bildiler¹
Cümle halk bu işe hayrān kaldılar

Gördiler kim bu cevāb Ḥadice'niñ
Bildiler kim mühr aniñdur haṭ aniñ

Ebū Bekir Meysere'e şād oldılar
Budur Allāh'ıñ habibi bildiler

Ebū Cehil Ebū Leheb oldılar
Ḥūr oluban nās katında kaldılar

540

Dediler bu cādılıqdır bil 'ayān
Pes üç günlük yolu bir günde [alan]

mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün
Varuban hem girü gelmek ola mı
Bunı 'ālemde kimesne kıla mı

¹ Mısra' da geçen "nāme[y]i" kelimesi vezin gereği "nāme" okunmuştur.

دېمديكى نيسكا ياميسره
 يولدن آزميش بويجه يول بولميش
 گلي يورر بر خيز صورك اگا
 بس ابوبكر دحي اولدى مالول
 ايره كلوب بولره ويردى سلام
 كورديلر كيننه كيمش خلعى
 صوندى ميسريه اول نامه شاه
 ميسر نامه او قودى بيلد يلس
 كورديلر كيم بوجوا حد بجه نيك
 ابوبكر ميسره شان اولد يلس
 ابوجهل ابولهب اولد يلس
 ديدن بوجار لقدر بيل عيان
 واروين هم كير و كلك اوله مى
 يا نجه ادم كوندن سكر كوره
 نريه وار جعنى بلمه مش
 بومصبتك سهل اشدر سكا
 اول ساعت ايجنده ايردى بر اول
 بس سلام من الدى انه حاصر
 دولتى باينده وهم طلعتى
 غلغله دوشد بوجاق ايجره نگاه
 جمله خلق بوايشه خيران قالدلر
 بيلد يلس كيم مهر انكدر خط انك
 بودر اللهك جيبى بيلد يلس
 خوز اولوپن ناس قينده قالدلر
 بس اوج كونلك بولى نر كونده
 بونى علكده كيننه قالكه مى

22b fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün
Ger bu 'âlem halkı dirse şubh u şâm
Medh olunsa haşre dek olmaz tamâm

Ger diler iseñ bula cânıñ safâ
Vir şalavât ber- Resûl-i Muştafâ

Eş-şalâtü ve's-selâmü 'aleyke yâ 'Abdu'llâh
Eş-şalâtü ve's-selâmü 'aleyke yâ Hâbîba'llâh

545 *Eş-şalâtü ve's-selâmü 'aleyke yâ Şafiya'allâh*
Eş-şalâtü ve's-selâmü 'aleyke yâ Neciya'allâh

Kâribân halkı çün oldılar revân
 Gelüben günlerde bir gün şādumân

Mekke'niñ şehrine irdiler tamâm
 Karşu geldiler bulara hâş u 'âm

Her kişi meskenine irişdiler
 Kavmi qarındaş-ıla görüşdiler

Meysere dağı irişdi şādumân
 Hadice'niñ bāragāhına hemân

550 Didi Hadice Muhammed inmesün
 At-ıla varsun eve yorulmasun

Pes seyisler öñe düşüp gitdiler
 Ebü Tâlib evine iletdiler

Çün Ebü Tâlib 'Ātike gördiler
 Hamd idüp hem Hâlık'a şükr itdiler

Gelüben ikisi de görüşdiler
 Birbiriyle hâllerin şoruşdılar

Bu aradan geçdi eyyâm bir zamân
 Eyle umarlar Hadice'den 'ayân

كَرُّ بُوْعَالِمِ خَلْقِي دِيرَسَه صَبِيحِ شَامِ
 مَدْحِ اَوْلِيَّتِه حَشْرِكِ اَوْلِيَّتِي تَمَامِ
 كَرُّ دِيرِ اِبْسَاطِكِ بُوْلَه جَانِكِ صَهْفَا
 وَيْرُ صَهْلَوَاتِ بَرِّ دَسُوْنِي مَصْطَفَا
 الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا عَبْدَ اللهِ
 الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا حَبِيْبَ اللهِ
 الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا صَفِيَّ اللهِ
 الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا خِيَّ اللهِ
 كَارِ بَانَ خَلْقِي جُوْنِ اَوْلَدِي رُوَانِ
 كَلُوْبِيْنِ كُوْنِدِرَه بِرِ كُوْنِ شَادُ مَانِ
 مَكَّة نِكِ شَهْرِيَه اِرْدِيَرِ تَمَامِ
 قَارِشُو كَلْدِيَرِ بُوْلَا رَه خَامُرِ عَامِ
 قَوِي قَارِنْدَا سِيْلَه كُوْرُشُدِيَرِ
 قَرِيْبَه دَخِي اِبْرِيْنْدِي شَادُ مَانِ
 قَرِيْبَه دَخِي اِبْرِيْنْدِي شَادُ مَانِ
 دِيْدِي حَدِيْجَه مُحَمَّدًا اِمْسُوْنِ
 اَيْلَه وَارْسُوْنِ اَوْه يُوْرُ اِمْسُوْنِ
 اَبُو طَالِبِ اَوْيْنَه اَيْلَتُدِيَرِ
 اَبُو طَالِبِ اَوْيْنَه اَيْلَتُدِيَرِ
 جُوْنِ اَبُو طَالِبِ عَاتِكَه كُوْرُدِيَرِ
 حَمْدِ اِبْدُوْبِ هَمِ خَالِقَه شَكْرِ اَبْدِيَرِ
 كَلُوْبِيْنِ اِيْكَبِيْدَه كُوْرُشُوْدِيَرِ
 حَمْدِ اِبْدُوْبِ هَمِ خَالِقَه شَكْرِ اَبْدِيَرِ
 بُوْرَادَنْ نَجْدِي اَيَامِ بَرِ زَمَانِ
 بَرِ بَرِيْلَه حَالِدِيْنِ صُوْرُشُدِيَرِ
 اَيْلَه اَوْ مَارَلِرِ حَدِيْجَه رَدِّ عِيَانِ

23a 555

Ya' ni kim aķe vü altun göndere
Pes Muḥammed'in ' ulüfesin vire

Geçdi bir ay kim eşer belürmedi
' Ulüfesin Aḥmed'in göndermedi

Dir ' Ātike ey birāder varayın
Ol kerīmeye anı aḥdurayın

Dir Ebū Ṭālib aña kim sākin ol
Kimseniñ ḥaķķın yemez ol öyle bil

Bī-ķıyās māl şimdi kim gelmişdür
Belki anı deftere almış durur

560

Şimdi anları ķılur ol māl-ı ḥisāb¹
Varma zinhār virme anlara ' itāb

Geçdi bir ay yine fāriğ oldılar
Yine ikisi bir araya geldiler²

Dir ' Ātike zāhir unutmuşdur ol
Zirā gāyet şuğılı çok şalı bol

Pes icāzet vir baña kim varayım
Ne sebep olmuş-dırur bir göreyim

Dir Ebū Ṭālib ki n'ola varasın
Olmaya zinhār taķāzā viresin

565

Söyledügiñ sözi söyle rıfķ-ıla
Ḥātırā ķoķuna söziñ kim bile

Hem daḥı bizden selām irgüresin
Ḥāk-i pāyine aniñ yüz süresin

Her ne kim iḥsān iderse alasin
Az çok dimeyüp alup gelesin

¹ Mısra' da "ķılur" kelimesinden sonra gelen "ol" vezin gereği çıkarılmıştır.

² Mısra' hece fazlalığından dolayı vezin yönünden hatalıdır.

یعنی کیم آنچه و التون کوند ره
 بس محمدک علوفه سین ویره
 بجدی برای کیم اثر بلوزمدی
 علوفه سین احمدک کوندردی
 دیر عاتکه ای برادر وارین
 اول کریمیه ابی اکدورین
 دیر ابوطالب اکا کیم ساکن اول
 کسینک حقنیمز اول اوله
 بی قیاس مال شمدیکم کمشدز
 بلکی ابی دفتره المیشدز
 شمدی انلر قیلور اول مالی حینا
 وارمه زینهار ویرمه انلره عتاب
 بجدی برای ینه قاریغ اولدیگر
 دیر عاتکه ظاهر او نو شمد اول
 بس اجازت ویر بکاکیم واریم
 نه سبب اولمشدز ز کوره ایم
 دیر ابوطالب که نوله وارین
 اولیه زینهار تقاضا ویره
 سونلده ویک سوزی سونلده رفقله
 خاطره قوقونه سوزک کیم بکه
 هم دخی بزدن سلبم ایز کوره
 خاکی باینه انک یوز سوره
 هر نه کیم احسان ایدر سه اله
 از جوق دیم یوب الوب کله
 اولمشدز ز کوره ایم

23b

Bu yaña geldik Hādīce hālīne
Diñle imdi fikr nedir qālīne

Şubḥ u dem fikr-i ḥayāl-i yār ile
Göñlin egler idi ol server-ile

570

Gice gündüz uyḥu gelmez gözine
Göz yaşı incü dizerdi yüzine

Çeşm-i mesti lā-cerem giryān idi
Şöyle kim müştak ser-gerdān-idi

Dir idi kim yā İlāhe'l-‘ālemīn
Maḥremim ola Muḥammed’e Emīn

Ben za‘ ifeyi aña itgil naşīb
Kıl beni cāriye aña yā Mücīb

Yanar idi bülbül-i şeydā gibi
Gözleri yaşı aqar deryā gibi

575

Gerçi aqlar şubḥ u şām nālān ider
İllā kimseye dimez pinhān ider

Halka izhār eylemez aḥvālīni
Kendi bilür yine kendi hālīni

Dir eger ben aqce altun gönderem
Ya‘ ni kim Muḥammed’iñ ḥaqqın virem

Virdi kim aqçe-ile gelin alalar
Anı kendülere maḥrem kılalar

Ben anıñ didārından maḥrum olam
Tā ebed bu derde yanup yaqılam

580

Hak baña ol günleri göstermesün
Ayruluğı kimselere virmesün

بُوَيْكََا كَلِيكَ خَدِيحَةَ حَالِنَه
 صُبْحِدَمْ فِكْرِي حَسِيًا يَا زَا اِيْلَه
 كِيَجَه كُونْدَز اوْجُو كَلْن كُوْزِنَه
 جَشْمِمْ مَسْتِي لَاجِرَمْ كَرِيَان اِيْدِي
 دِيْر اِيْدِيكُمْ يَا اِلَه لَعَالِيْنَ
 بِنِ ضَعِيْفَه پِي اَكَا اِتَكْلِ نَضِيْبِ
 يَا تَر اِيْدِي بِلْبَلِ شَيْدَا كَبِي
 كَرَجِه اَعْلَا ز صُبْحِ شَامِ نَا اِلَا ن اِيْدِي
 خَلْفَه اِظْهَار اِيْلَنْ اَحْوَالِيْنِي
 دِيْر اَكْر بِنِ اَفْجَه التَّوْنِ كُونْدَرَمْ
 وَيْر دِيْكُمْ اَعْجِيْلَه كَلِيْنِ اِلَه لَر
 بِنِ اَتَكْ دِيْدَارِنْدَنْ حَسْمِ اَوْلَمْ
 حَقِّ بَكَا اَوْل كُوْزَلِي كُوْسْتَرَسُوْنِ
 دِكَلَه اَمِدَا فِكْرِنْدِيْر قَالِنَه
 كُوْكَلْن اَكْر اِيْدِي اَوْل سَرُوْز اِيْلَه
 كُوْز يَا شِي اِنْجُو دِيْر دِي يُوْزِنَه
 شُوْبِيْلَه كِيْمِمْ مَشْتَا قِ سَر كُوْز اِنْدِي
 حَسْمِ اَوْلَه مُحَمَّد اَمِيْنِ
 قَل بِنِي جَارِيَه اَكَا يَا حَسْبِي
 كُوْزَلِي يَا شِي اَقَا ز دُر يَا كَبِي
 اِلَا كَيْسِيَه دِيْمِنِ بِنَهَان اِيْدِي
 كَنْدِي بِلُوْر بِنَه كَنْدِي حَالِيْنِي
 يَعْتِي كِيْمِ مُحَمَّدِكْ حَقِيْنِ وَيْرَمْ
 اِنِّي كَنْدُوْلَرَمْ حَسْمِ قِيْلَه لَر
 تَا اِيْدِي بُوْدُرْدَه يَا نُوْبِي يَا قِلَا مِ
 اِيْرُوْلَغِي كَيْسَلَرَه وَيْر مَسُوْنِ

24a

Bu işe ben şabr ideyim ne ola
Kim bile kim ' Ātike bunda gele

Söz açuban anı sırdāş ideyim
Gizli fikrimi aña fāş ideyim

Ḥaḳ ' ināyet eyleye tevfiḳ ola
Ol Resūl'den derdime dermān ola

Gözler-idi dā'imā yolları ol
Ḳanḳı gün gele ' aceb dir-idi ol

585

' Ātike daḫı ' ayān oldı hemān
Pes sa' ādet-ḫāneye irdi revān

Didi bevvāblar Ḥadīce anaya
Devletiñ devāmda olsun şāniyā

' Ātike geldi sa' ādet-ḫāneye
Destūr ister buluşa Ḥadīce

Pes Ḥadīce karşı geldi gülerek
' İzzet-i ta' zīm ikrām kılarak

Aldı elini eline ol zamān
Getürüp şadra geçirdi pes hemān

590

Orḡaya yayıldı çün şofra hemān
Yenilüp içildi çün ḳandı nebāt

Dir ' Ātike söz açup ba' de't-ḡa' ām
Ebī Ṭālib ḫāk-i pāyine selām

Ne virirse dūrri yetīme daḫı
Anı ḫarc idüp yetürelim aḫī

Anıñ-ıla anı evlendirevüz
Bir kişi zādeyi gelin alavuz

بوایشه بن صبر ایدیم نه اوله
 کیم بکه کیم عاتکه بونده کله
 سوزا جو بن آنی سر آس ایدیم
 کزلی فکری اگافاش ایدیم
 حق عینایت ایلیمه توفیق اوله
 اول رسولدن دریمه درما اوله
 کوزلیدی دایما یوللری اول
 قتی کون کله عجب بیریدی اول
 عاتکه دخی عیان اولدی همان
 بس سعادت حانیه ایزدی رو
 دید بوا بیلر خدیجه افایه
 دولتک رو آمده اولسون تانیا
 عاتکه کلدی سعادت خانیه
 دستور ایستر بولوشه حدیجه
 بش حدیجه قارشو کلدی کولک
 عیزت قظیم اکرام قیلار ق
 الله الینی الینه اول زمان
 او زطیه یایلد چون صفر همان
 دیر عاتکه سوزا جو بعد الطعام
 کورب صدره کجری بش همان
 نینلوب اچیلدی چون قد نبات
 نه ویزسه دزی بیتمه دخی
 دیر عاتکه سوزا جو بعد الطعام
 آبی طالیب حکایینه سلام
 آبی خرج ایدوب یورم اخی
 انیکله آبی اولندیر وز
 بی کسی زاده بی کلین اله وز

24b

Çün işitdi bu sözi ol mäh-ı veş
Şacı leylidir hemân yüzi güneş

595

Kızarıban oldı beñzi lāle reng
Gül eger görse olur hayrān reng

Dir ‘Ātike’ye eyā cān u cihān
Yoluña olsun fidā cān-ıla ten

Didi kim ben sâbıķā düş görmişem
Hem düşimi ehline yordurmuşam

Gökdeki bedr olmuş ay indi revān
Şağ yanımdan dizime ķondı hemān

Nūra ğarķ oldı cihān ol dem hemān
Cennet oldı gūyā kim rūy-ı zemīn

600

Ta‘ bīr etdi bir kişi bu düşümi
Hayra yordı giderüp teşevvüşimi¹

Dir gele peygamber -i āķir zamān
Kim şerī‘ atla tola iş bu cihān

Ola ismi hem Muḫammed Muştafā
Ḥātemi'l-enbiyā’dur ol pür-şafā

Cümle peygamberden ulu ola ol
Ḥaķķ’a ansız kimse bulamaya yol

Ehl-i İslām içre ol ‘amūd ol
Bir adı daķı Ḥabību'l lāh ol

605

Vaķti gelmişdür kim ol ide zuhūr
Anıñ-içündür ķamu cennet hūr

Ḥaķ idiserdür seni aña naşīb
Seniñ-ile hem-dem ola ol ḥabīb

¹ Mısra‘ hece fazlalığından dolayı vezin yönünden hatalıdır.

جُونِ اَشْتَدِ بُوَسُوْرِ اَوْلِ مَاءِ وُش
 فِرَارُ وِبنِ اَوْلَدِي بَكْرٍ لَالِه رَنَك
 دِيرِ عَاتِكِه يَه اِيَا جَانِ جِهَانِ
 دِي دِي كِي مِ بِنِ سَابِقَادُ وُش كُوْرِ مِشَمِ
 كُوْرِه كِي بَدْرِ اَوْلَشِ اِي اِنْدِي رُوْنِ
 نُورِه غِرَقِ اَوْلَدِي جِهَانِ اَوْلَدِ هَمِيْنِ
 تَعْيِيْرِ اَنْدِي بَرَكِشِي بُوْدُ وُش مِي
 دِيرِ كَلِه بَلِيغِيْرِي اِخْرِ زَمَانِ
 اَوْلِه اِسْمِي هَمِ مُحَمَّدِ مُصْطَفِي
 جَمَلِه بَلِيغِيْرِي دُنِ اَوْلُوْ اَوْلِه اَوْلِ
 اَهْلِ اِسْلَامِ اِيْحَرِه اَوْلِ عَمُوْدِ اَوْلِ
 وَقْتِي كَلَسِيْدِ رِكْمِ اَوْلِ اِيْنِه ظُهْرِ
 حَقِ اِيْدِ يَسْرُ رَسْنِي اَكَا نَصِيْبِ
 صَاحِي لَيْلِي دِرْ هَمَانِ يُوْرِي كُنْشِ
 كُوْلِ اَكْرِ كُوْرَسَه اَوْلُوْرِ حَيْرَانِ رَنَك
 يُوْلُوْ كِه اَوْلَسُوْفِدَا جَانِيَالِه تَنِ
 هَمِ دُوْش مِي اَهْلِنِه يُوْرِ دُرِ مِشَمِ
 صَاغِ يَا مِيْدَنْ دِيْنِمِه قُوْنْدِ كَهَانِ
 جَنَّتِ اَوْلَدِي كُوْيَا كَمِ رُوِي زَمِيْنِ
 خَيْرِه يُوْرِ دِي كِيْدِ رُوْبِ شُوْش مِي
 كِيْمِ شَرِيْعَتَلِه طُوْلِه اَشْبُوْجِ هَمَانِ
 خَاتَمِ الْاَنْبِيَا دُرِ اَوْلِ بَرَصْفَا
 حَقَقِه اَسْنِيْنِ كِمْسَه بُوْلَامِيَه يُوْلِ
 بِيْرَادِي دَاخِي خَبِيْبِ اَللّهِ اَوْلِ
 اِنِكِيُوْنِ نَدْرِ قَمُوْ جَنَّتِ حُوْرِ
 سَنِيْكِلِه هَمْدَانِ اَوْلِه اَوْلِ حَبِيْبِ

25a

Dir ' Ātike Ḥadīce nem ki var
Ben size cāriye olam baḥtiyār

Siz de beni kılar iseñiz kabül
Cānıma minnet kıluram öyle bil

Ol ḥabību'llāh Muḥammed Muştafā
İncil ü Tivrāt'da medḥ etmiş Ḥudā

610

Gelecek hem aña Cebrā'ıl emīn
Kıla da' vet ümmetini ol emīn

Dilerem Allāh vire anı baña
Güldüre beni daḥı öñden şoña

Nice begler istemişdi hoş beni
Siz bilürsüz istemedim anları

Bu düşi görelı ben umar idim
Benim ola Faḥr-i ' ālem dir idim

Bilürem bu māl-ı milk-i fānīdür
İsterem ol dār-ı ḥuld-ı bāķīdür

615

Anıñ-içündür benim istedüğim
Gice gündüz āh idüp ağladığım

Didi kim ' Ātike'ye tez varasın
Ebū Ṭālib'e ḥaberi iltesin

*Ger bu ' ālem ḥalkı dirse şubḥ şām
Medḥ olunsa ḥaşre dek olmaz tamām*

*Ger dilerseñ bula cānıñ şafā
Vir şalavāt ber- Resül-i Muştafā*

*Eş-şalātü ve's-selāmü ' aleyke yā Kelimu'llāh
Eş-şalātü ve's-selāmü ' aleyke yā Ḥātemü'l-enbiyā*

ذُرْعَاتِكَ خَدِيجَةَ نَمَكَةَ وَأَرْ
 سَزْرَةَ بِنِي قَيْلَرٍ أَيْسَهُ كُنِ قَبُولُ
 أَوْلَ جَبِيْبِ اللَّهِ مُحَمَّدِ مُصْطَفَى
 كَلَّمَ جَبَكْ هَمَّ أَكَ جَبْرَائِيلَ آمِينَ
 دِيلَمَ اللَّهُ وَيَسْرَهُ أَنِي بَكَا
 بِنَجَهَ بَكْرَ اسْتَمَشِدِي خَوْشِي بِنِي
 بُوْدُو شِي كُوْرِي بِنِ اُوْمَارِ اِيْدِيْمِ
 بِيْلُوْرَمَ بُوْمَالِي مُلِكِي فَا نِيْدُرُ
 اِيْنِكْجُوْنْدُرِ بِنِيْمِ اِسْتَدُوْ كِيْمِ
 دِيْدِيْكِمَ عَا قِكْهَ يَهْ تَزْوَارَهَ سِنِ
 كُنِ بُوْعَا اَلْخَلْقِي دِيْرَشَهَ صَبِيْحُ سَامِ
 كُرْ دِيْلَرِ اِيْسِكْ بُوْلَهَ جَاوِيْكْ صِفَا
 اَلْقُدُوْ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا كَلِيْمَ اللَّهِ
 بِنِ سِيْزَهَ جَارِيَهَ اَوْلَامُ خَحِيَارُ
 جَانِمَهَ مِيْنَتُ قِيْلُوْرَمَ اُوَيْلَهَ بِيْلُ
 اِنْجِيْلُ تُوْرِيْتَهَ مَدِيْحُ اَتْمَشْ خُدَا
 قِيْلَهَ دَعُوْتُ اُمِّيْنِي اَوْلَ اَمِيْنِ
 كُوْلَدَهَ بِنِي دَخِي اُوْكُدَنْ مَوُوكَا
 سِيْنِ بِلُوْرَسِيْنِ اسْتَحْدِيْمِ اَنْدَرِي
 بِنِيْمِ اَوْلَهَ فَخْرِ عَالَمِ دِيْرَا اِيْدِيْمِ
 اِسْتَرَمَ اَوْلَ دَارِي خُلْدِ بَا قِيْدُرُ
 كِيْجَهَ كُوْنْدُوْ زَاهِ اِيْدِيُوْ اَغْلَا رِغْمِ
 اَبُوْطَالِيْبَهَ خَبِيْرِي اِيْلَتَهَ سِنِ
 مَدِيْحُ اَوْلُوْشَهَ حَشْرُوْكَ اَوْلُوْشِ تَمَامِ
 وَيُرْ صِلَوَاتِ بِيْرِ رَسُوْلِي مُصْطَفَى
 اَلصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا خَاتَمَ الْاَنْبِيَا

25b 620

Eş-şalâtü ve's-selâmü 'aleyke yâ Hâtimü'r-rusul
Eş-şalâtü ve's-selâmü 'aleyke yâ Muhyî

'Ātike çün diñledi bu sözleri
 Yaş-ıla tıldı mübârek gözleri

Didi ey şâh-ı cihân hoş didiñüz
 Gerçi bu sözleri şerh eylediñüz

İllâ gönülüm hergiz inanmaz aña
 Yoğsa lañife mi idersiz baña

Ağladığım budur ey şâhım benim
 Ey saçı leylâ yüzi mähım benim

625

Şıdğ-ıla mı söylersiñ [sen bu] sözi
 Ki inandur söziñize sen bizi

Dir Hādīce 'Ātike[ye] bil i cān
 Teñgri haqqı-çün bu sözüme inān

Bu sözi cān-ı gönülden söylerem
 Şanmakim lāğ-ı lañife eylerem

Dedigim şimen gerü varıñ hemān
 Mekke ulularını cümle 'ayān

Cem' idüben babama gönderesin
 Hem dağı bunlara öğüt viresin

630

Miskinetle söyleyeler sözlerin
 Kim tekebbür kılmayalar özlerin

Kim eger ol rāzıyım dimez ise
 Tanmayup şabr ideler her ne ise

Diler [ki] incinme gel ey ihtiyār
 Kim Muḥammed Muştafā'dur bahtiyār

الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا خَاتَمَ الرَّسُلِ
 عَاتِكَ جُونَ دِكَلْدِي بُو سُو زَكْرِي
 دِيدِي اِي شَاهِ جِهَانِ خُوشِ دِيدِي
 اِلَا كُو كَلْمِ هَر كَرْنِ اِنَا مَرَا كَا
 اَعْلَا رِيغِمِ بُو دُر اِي شَاهِمِ بَسْمِ
 صِدْقِ قَلْبِي سُو بِلَسِكِ بُو سُو زِي
 دِيرِ خَدِيجَه عَاتِكَ بِلِ اِي جَانِ
 بُو سُو زِي جَانِ كُو كَلْدِكِ سُو بِلِمِ
 دَر نِيكِمِ شِمْدَنِ كَرُوا وَا رِيكِ هَمَانِ
 جَمْعِ اِي دُو بِنِ بَا بَا مَه كُو نَدَرِهِنِ
 مِسْكِنْتَلَه سُو بِلِيَه لَر سُو زَكْرِي نِ
 كِيْمِ اَكِي اَوَّلِ رَا ضِيْمِ دِيْمِي اِي سَه
 لَدِيلَر اِنْجَمَه كُلِ اِي اِخْتِيَارِ

الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مُحَمَّدِي
 يَا سَلَكَه طَوْلْدِي مُبَارَكِ كُو زَكْرِي
 كِرْجَه بُو سُو زَكْرِي شَرِيحِ اَيْلِدِي كُو زِي
 بُو خُسَه اَطِيْفَه ي اِي دَر سَرِي كَا
 اِي صَحِيحِي لِي اِي دُو زِي مَا هَمِ بِنِمِ
 كِه اِنَا نَدُر سُو زِي كَرِه سَنِ بَرِي
 تَكْرِي حَقِيْقَتُونِ بُو سُو زَمِ اِنَانِ
 صَا بِنِمِ لَاغِ اَطِيْفَه اَيْلِمِ
 مَكَه اَوْلَا لَر نِي جُمْلَه عِيَانِ
 هَمِ دَخِي بُو نَدَرَه اَوَكْتِ وِي رَه سِنِ
 نِمِ تَكْبَرُ قَلْبِيَه لَر اُو زَكْرِي نِ
 طَنْبُو بِي صَبِيْر اِي دَر لَر هَرْتَه اِي سَه
 كِيْمِ مُحَمَّدِ مَضْرُطْعِي دَر نَجِيْتِ يَارِ

بِحَلَا

26a

Cümle ecdādı şerifler aşlıdır¹
Dağı İbrāhim Hālil'in neslidir

Gerçi bu söz dağı itmezse eşer
Tanmayup sözi kıllalar muhtaşar

635

İnşa'allāh anı rāzı kıluram
Ben aña neyleyeceğim bilürem

Bunu işitdi 'Ātike çün hemān
Destūr ol yolına oldu revān

Ol dem irdi Ebū Tālib katına
Naql ide bu sözleri ol dem aña

Dir Hadīce sizlere ider selām
Şerh ider her ne ki söyledi kelām²

Ebū Tālib işidicek şād olur
Hamd ider Allāh'a şükürler kıllur

640

Pes hemān-dem oradan ulu dermān
Ki Ebū Bekir irişür şādumān

Cümle bu sözi aña taqrir ider
O dağı şükr eyleyüp tedbir ider

Tiz tut imdi Mekke ulularını
Minnet-ile cem' idüp her birini

Ben dağı anlarla bile varayım
Hāk-i pāyine yüzümü süreyim

Çağıruban kişiler cem' itdiler
Hadīce'niñ babasına gitdiler

645

Ebū Bekr ile Ebū Süfyān bile
Geldiler kim sa'y ide anlar bile

¹ Mısra' da geçen "şeriflere" kelimesi vezin gereği "şerifler" okunmuştur.

² Mısra' da geçen "kim" bağlacı vezin gereği "ki" okunmuştur.

جَمَلَه اَجْدَارِي شَرِيفَكَ اصْدِرْ دَاخِي اِبْرَاهِيمَ خَلِيْلِكَ نَسْلِيْدُرْ
 كَرِيْمَه بُو سُوْر دَاخِي اِتْمَرَسَه اَشْر طَمْنِيُوْب سُوْرِي قِيْلَا لَر مَحْتَصِرْ
 اِنْ شَاءَ اللّٰه اِنِّي رَاخِي قِيْلُوْم بِن اَكَا نَيْلِيَه جِكْم بِيْلُوْر م
 بُوْنِي اِسْتِدْ عَا نِكَه جُوْن هَا ن دَسُوْر اَوْل يُوْلِيَه اَوْلْدِي رَوَانَه
 اَوْلْدَم اِيْرِدْ اَبُو طَالِب قَاتِنَه نَقْل اِيْدَه بُو سُوْر لَرِي اَوْلْدَم اَكَا
 دِيْر خَلِيْجَه سِيْر لَرَه اِيْدَر سَلَام شَرِيْح اِيْدَر هَرْنَه كِيْم سُوْنَلْدَم كَلَامْ
 اَبُو طَالِب اِسْتِيْدِيْجَك شَاد اَوْلُوْر حَمْد اِيْدَر اللّٰهَه شُكْر لَر قَلُوْر
 بَس هَا نَدَم اُوْر اَدَه اَوْلُوْر دَر مَان كِيَه اَبُو بَكْر اِيْرِيْسُوْر شَاد مَان
 جَمَلَه بُو سُوْرِي اَكَا تَقْرِيْر اِيْدَر اُوْر دَاخِي شُكْر اِيْلِيُوْب تَدْبِيْر اِيْدَر
 نِيْر طُوْت اَمِيْدِي مَكَّه اَوْلُوْر لَرِي مَسْتَلَه جَمْع اِيْدُوْر هَرِيْرِيْنِي
 بِنْدَاخِي اَنْلَر لَه بِيْلَه وَ اَرِيْم خَا كِيَا يِنَه بُوْرِي سُوْرِيْم
 جَا غِرُوْبِيْن كِيْسِيَار جَمْع اِتْدِيْلَر خَدِيْجَه نَك بَا بَا يِنَه كِيْتِيْلَر
 اَبُو بَكْر اِيْلَه اَبُو سَفِيَان بِيْلَه كَلْد يَلَر كِيْم سَعِيْبِي اِيْدَه اَنْلَر بِلَه

26b

Ne ise ta' zīm ikrām kıldılar
Pes selām virüp du' ālar kıldılar

Aldı bunuñ selamın[1] ol hemān
Şadra geçürdi buları bi't-tamām

Ceşni-gırlere işāret eyledi
Tiz ta' ām geldi buları toyladı

Söz açıldı söylenüp ba'de-ṭ-ṭamam
Berdereṭ' oldı añladı bu kelām

650

Didiler ey şāh-ı cihān diñleñüz
Cümlemiziñ sözi nedir añlañuz

Dileriz sizden ki maḥdüm zādeyi
Viresiz Muḥammed'e Ḥadice'yi

Anuñ ismidür Muḥammed Emīn
Anıñ-ıla faḥr ider rüy-ı zemīn

Hem emīn ü müstaḳīm hem uşlıdır
Daḫı İbrāhim Ḥalīl'üñ neslidür

Çün bu sözleri işitdi babası
Rāzı olmayup dimedi nitesi

655

Dedi kim ey bī-ḥayālar bu sözi
Nice dirsiz delü gördim ben sizi

Ki Muḥammedü'l-emīn kim var ola
Kim benim kızım buradan bilüñ sizi¹

Kim bilürsiz nice şāhlar istedi
Mālı milkim vireyim gelsün dedi

Her biri ḥükmi isidi tācidār
Kimseye eylemedi ol ihtiyār

¹ Mısra' hece fazlalığından dolayı vezin yönünden hatalıdır.

نده ايسه تعظيم اكرام قلديگر
 الذي بونك سلامن اول همان
 جشنيكر لره اشارت ايلد
 سوز ايلد سويلنوب بعد الطعام
 ديد يكر اي شاه جهان دكله كوز
 ديلرز سوز دن كه محمد زم زاده بي
 انك اسميدر محمد امين
 هم امين ومستقيم هم اوليدر
 جون بو سوز لري اشتد با باسه
 دريك ابي خيالر بو سوزي
 كه محمد الامين كيم وار اوله
 كيم بلور سن نجه شاهلر استد
 هر بري حكم اسي ايد تا جدر
 بس سلام و يروب دعا قلديگر
 صنده بجورد بولاري بالتمام
 تيز طعام كلدي بولاري طويلا
 بزده رفع اولد اكلدي بوكلر
 جمله مريك سوزي ندير اكله كوز
 ويره سن محمد حديجه بي
 انكيله فخر ايدر روي زين
 داخي ابراهيم خليك تسليد
 راضي اولما يوب ديمدي نته
 نجه ديس سن دلو كوز دم بن سز
 كيم بنم قزم بوره دن بلوك سز
 ماني ملكم وير بنم كلسو دري
 كيسيه بي ايلدي اول اختيار

27a

Söylemeyüp sākin oldılar hümām
 ıldılar ol demde tebdil-i mekān

660

Pes Ebī ālib'e virdiler haber
 Her ne kim işitdilerse hayr u şer

Ebī ālib ' Ātike oldu melil
 Dediler kādır durur Rabb-i Celil

Çün Hādice işidüp [bu] sözleri
 Oldı maḥzūn ağlayuban gözleri

' Āile vü kāmile gör ne ider
 Mekke'niñ uluların da' vet [ider]

Ebū Süfyān geldi kibārlar ile
 Ebū ālib Ebū Bekr ile bile

665

Cümlesi bir araya cem' oldılar
 Dürlü ta'ām yiyüben şād oldılar

Ebū ālib Hādice gör ne der
 Mektüb-ıla bu sözi i' lām ider

Babamı gāyetde ser-ḥoş
 İdesiz tolu kāse içirüp nūş

Sözünü tutup aña içürdiler
 Ser-ḥoş idüp kendüden geçür[diler]

Ol dem anı aluban getürdiler
 Hādice'niñ evine getürdiler

670

Hādice evinde yatdı ber-suşul
 Yatdı anda şubḥa deñli aldı ol

Ol gice Hādice[y]i gör kim nedir
 Babasınıñ etegine reng ider

سويلوب ساكن اولديلهام قلدیلر اول دمه تيدلمكان
 بس ابی طالیه ویردیله خبر هر نكم ایشته دیرسه خیرش
 ابی طایب عاتکه اولدك ملیل دریلر قادر در رب جلیل
 جون خدیجه اسیدق سوزلری اولدك مخزون اغلیوبن کوزلری
 عاقله وکامله کورنه ایدر مکه نك اولولرین دعوت
 ابوسفیان کلدی کبارله ابوطالب ابوبکر ابله بله
 جمله سی براریه جمع اولدیله در لو طعام یوبن شادا اولدیله
 ابوطالب خدیجه کوردندر مکتوبله بوسوزی اعلا ایدر
 بابامی غایده سرخوش ایده سن طولو کاسه ایجروب نوش
 سوزنی طوتوب اکا ایجریدیله سرخوش ایدوب کندورن کجور
 اولدم ابی الوین کوردیلر خدیجه نك اوینه کوردیلر
 خدیجه اوینه یاتدی برامول یاتدی انده صبحه دکلی اولدی اول
 اولکجه خدیجه کورم شد باباسینک اتکینا نك ایدر

27b

Pes za‘ firānı cividle bil ey yār
Eteginin bir arış yerin boyar

Ol zamānda bir kişi ser-oş iken
ızını ‘ahd eylese bī-oş iken

Reng sūrerlerdi anıñ etegine
Tā ki dōnmeyeler ‘ahdinden gine

675

ūn řabā oldu bildi [vatı] yaın
Gōrdi etegindeki rengi hemīn

Dir adīce[ki] eyā cān-ı cihān
Nedir işbu etegimdeki niřān

Dir adīce babasına vāy seni
Niūn virdiñiz Muammed’e beni

Bu gice anda olanlar āř u ‘ām
Beni sizden dilemiřler ey hūmām

Eylemişler ulular size niyāz
Siz daı anlara gōsterip cevāz

680

Aluban irārıñı biñ cehd-ile
Eyle buyurmiřıñız virdim n’ola

Yazmağ-iūn ‘ahdiñiz peymāniñız
Anıñ-iūn renglidir dāmāniñız

İřidūp bu sōzi ol dem aıdı
ayli zamān seni aña lāyık gōrmezem¹

Yōdur anda māl-ı milk-i sīmz ü zer
Delūdūr anlar ki bizden ız diler

Ba[ba]sına dir ki sulānım benim
Yoluña olsun fedā cānım benim

¹ Mısra‘ hece fazlalığından dolayı vezim yōnünden hatalıdır.

بَسْرُ زَغْفَرَانِي جَوِيدِ لَهْ بِلْ آي يَارِ
 اَتَكِينِن بَرَقَارِش بَرِين بُو يَارِ
 اَوْلَا زَمَانْدَه بَرَكْشِي سَر جُوشِ اِيَكْنِ
 قِرِينِي عَهْدِ اَيْلِسَه بِي خُوشِ اِيَكْنِ
 رَنَكِ سُو دَر دِي اَنِكِ اَتَكِينَه
 تَا كِه دُنْمِيَه لَر عَهْدِ نَدَه كِيَه
 جُونِ صَبَاحِ اَوْلَدِي بِلْدِ بَقِيَن
 كُو دَر دِي اَتَكِينَه كِي رَنَكِي هَمِيَن
 دِي رَحْمَتِيَه اَيَا جَانِ جِهَانِ
 نَدِر اَشْبُو اَتَكِينَه كِي نِشَانِ
 دِي رَحْمَتِيَه بَابَا نَهْ وَايِ سَبِي
 بُو كِيَه اَنْدَه اَوْلَانْدَرِ خَا صُو غَامِ
 بُو كِيَه اَنْدَه اَوْلَانْدَرِ خَا صُو غَامِ
 اَيْلِسْتَرِ اَوْلُو لَر سِيَه نِيَا زِ
 بَنِي سِيَزْدَن دِي اَيْلِسْتَرِ اَيِ هَامِ
 اَلْوَبْنِ اَقْرَارِي بِيَكِ جَهْدِ بِلَهْ
 سِيَزْدَخِي اَنْدَه كُو سْتَرِ بَجَوَازِ
 يَارِ مِغْجُونِ عَهْدِ يَكْرِي يِمَانِيَكْرِي
 اَيْلِه بِيُو دِشِكْرِي وَبِرْدَمِ نَوَكِه
 اِيَكْبُونِ رَنَكِي دَر دَامَانِيَكْرِي
 اِسْتَدُو ب بُو سُو زِي اَوْلَدِمِ قَاقِدِي
 خِيَلِي زَمَانِ سَبِي اَكَا لَاقِ كُو زَمَرِ
 يُو قَدْرِ اَنْدَه مَالِي مِلِكِي سِيَمِ زَرِ
 دَلُو دَر اَنْدَرِ كِه بَرِزْدَن قِرِنِ دِيَلِسِ
 بَا سِنَه دِي رَكِه سُلْطَانِمِ بِيَرَمِ
 يُولُو كِه اَوْلَسُونِ خَدَا جَا نِمِ نَمِ

28a 685

Ulular öninde ikrâr idesiz
Şoñra peşmân olup inkâr idesiz

Diyeler seniñ için ikrârsız
Kuluna turmaz yalancı ‘ârsız

Hergiz inanmaya kimse sözine
Nice kişi ta‘n ururlar yüziñe¹

Halk içinde ola‘ arziñ pây-mâl
Sizlere lâyıķ degildir işbu hâl

Eyle ol kim ben cihâna gelmedim
Yâhud ol dem şimdiye dek kalmadım

690

Tek söziñiz siziñ olmasun yalân
Yoluña olsun fidâ cânım hemân

Ol Muḥammed kim ulular aşıdır
Zirâ İbrâhim Ḥalil’iñ neslidür

Hâşimî’dür hem Benî Sa‘d ulusu
‘Aceb olmaz elde yoķsa nesnesi

Sîm ü zerd destinde yoğ-ise n’ola
Eylük-ile añılır ismi hele

Anda yoķsa bizde vardır sîm ü zer
Mâlımız milkimiz olunca yeter

695

Söyleyerek gönlini itdi hele
Didi naşibiñdir ola kim bile

*Ger bu ‘âlem halkı dirse şubḥ u şâm
Medḥ olunsa ḥaşre dek olmaz tamâm*

*Ger diler iseñ bula cânıñ şafâ
Vir şalavât ber- Resûl-i Muştafâ*

¹ Mısra‘da geçen “Niceler” kelimesi vezin ve anlam gereği “Nice” okunmuştur.

اولور او كنده اقرار ايدنه سيز
 صكره بشمان اولوب انكار ايدنه سيز
 ديه لر سنك ايجون اقرار سيز
 قولنه طودر من يلا نجي عارسيز
 هر كز انا نيمه كسه سوزينه
 نيجلر كيني طعين اورر لر يوزيكه
 خلق ايجنده اوله عرضيك بايمال
 سيز كه لا يق دكلدر اشبو حال
 ايله اولكم بن جهانه كلام
 يا خود اولدم شمد يدك قالم
 تك سوزين سيز كه اولسون يلا
 يولو كه اولسون فدا جاتم هان
 اول محمد كم اولور اصيلدر
 زيرا ابراهيم خليلك نسيدر
 هاشمي در هم بنى سعد اولوبى
 عجب اولماز الله يوقسه نسه
 سيم زنده سنده يوقسه نولا
 آيلو كه اكيلوز اسمي هله
 انده يوقسه بزده وار در سيم زنده
 ما ليز ملكين اولنجه يتر
 سويلير كه كوطني ايدى هله
 ديدى نصيبكدر اولم كيميله
 گر بو عالم خلقي ديسه صبح شام
 مدح او كونه ششركى اولم تمام
 كند يلا ايسك بوله جانك صفا
 ديزه لو اولم بر رسولى مصطفى

28b

Eş-şalātü ve's-selāmü 'aleyke yā Müncin
Eş-şalātü ve's-selāmü 'aleyke yā Mezkirü

Eş-şalātü ve's-selāmü 'aleyke yā Nāşır
Eş-şalātü ve's-selāmü 'aleyke yā Menşüb

700

Çü Hadice sözi işitdi hemān¹
 Gāyet-ile gönül oldı şādumān

Nāme yazdı 'Ātike sırrı-[i]le
 Dir babamı rāzı eylerim hele

'Ātike nāme[y]i oğudı revān
 Ebū Ṭālib katına irdi hemān

Çıldı Ebū Ṭālib'[e] sözi beyān
 Babasınñ rāzı olduğın ey cān

Dir Ebū Ṭālib Muḥammed'[e] ey yār
 Ebū Bekir Ḥāzretine yüri var

705

Söyle kim bizden selām eyle aña
 Bir ağır bahālı bez virsün saña

Şoñra aña biz bahāsın virevüz
 Ḥadice için [biz] nişān görevüz

Hem dağı kendüsi ḥāzır olalar
 Da' vet olunduğı demde geleler

Pes Muḥammed işidüp oldı revān
 Geldi Ebū Bekir ol demde hemān

Ol dağı dükkānda oturmuş idi
 Bu huşūşa muntaşır ṭurmuş idi

710

Çarşudan Muḥammed'i gördi gelür
 Bî-nihāyet sevinüben şād olur

¹ Mısra' da geçen "çün" kelimesi vezin gereği "çü" okunmuştur. "Ḥadice" kelimesinden sonra gelen "bu" vezin gereği çıkarılmıştır.

الصَّالِحُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَبِخِجُ
 الصَّالِحُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا نَاصِرُ
 جُونِ حَدِيَجَه بُو سُو زِي اِسْتِيْدِي هَمَانِ
 نَامَه يَار زِي غَارِ كَه سِي سِي لَه
 غَارِ كَه نَامَه اُو قُو دِي رَوَانِ
 قَلْدِي اَبُو طَالِبِ سُو زِي بِيَانِ
 دِي اَبُو طَالِبِ مُحَمَّدِ اَيِّ مِيَانِ
 سُو يَلَه كِيَم بِي زِي سَلَامِ اَيْلَه اَكَا
 صِي كَرَه اَكَا بِنِ بِي حَاسِنِ وَيِرُو زِي
 هَم دِي كِي كَتُو سِي حَاضِرِ اَوْلَا لَرِ
 بِي مُحَمَّدِ اِسْتِيْدُو بِ اَوْلَدِي رَوَانِ
 اَوْلَدِي دُكَانْدَه اُو تُو رَمِشِ اَيْدِي
 قَارِ سُو رَدِ مُحَمَّدِي كُو رِي كَلُو زِي
 الصَّالِحُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَذْكُورُ
 الصَّالِحُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَنْصُورُ
 غَايَتِي لَه كُو كَلِي اَوْلَدِي شَادُ مَانِ
 دِي اَبُو طَالِبِ رَاضِي اَوْلَدِي هَمَانِ
 اَبُو طَالِبِ قَاتِنَه اِي رِي هَمَانِ
 بَا يَا سِي نَكِ رَاضِي اَوْلَدِي وَغِنِ اَيِّ جَانِ
 اَبُو بَكْرِ حَضْرَتِنَه يُو زِي وَارِ
 بِي اَعَزِ بِي حَالِي بِنِ وَيِرِ سُو نِ سَكَا
 حَدِيَجَه اِي مَجُونِ نِي شَانِ كُو رَه بِنِ
 دَعْوَتِ اَوْلَدِي وَغِي دَمْدَه كَلَه لَرِ
 كَلْدِي اَبُو بَكْرِ اَوْلَدِي هَمَانِ
 بُو حُصُوصَه مَنَسَطِرِ طُو رَمِشِ اَيْدِي
 بِي نِي هَايَتِ سُو يُو بِي بِنِ شَادِ اَوْلُو زِي

29a

Şıcrayup indi dükânından hemân
Didi kim hoşge[ld]iñiz ey ney-civân

Didi kim ey yâr hâliñiz nedir
Hem murâdıñız u fâliñiz nedir

Didi kim ‘ammim size selâm kıılır
Dileyüp sizden dağı hâcet kıılır

Viresiñiz bize bir kıymetli bez
Hâdîce’ye anı nişân idevüz

715

Didi ki luğ eylegil otur hele
İdelim ol nesne ki elden gele

Pes Muḥammed şadra geçüp otura
Göre şiddik ki ne işler bitürür

On tabak altun bile dağı gümüş
On tabak misk dağı hâzır eylemiş

Dağı mercân ağacı hem ey aḡi
Yedi budağı vü yedi hem dağı

Her budağı kim üçer arşındı
Böyle tuḡfe şey görülmemiş idi

720

Hâzır etmiş dağı on a‘lâ kıumâş
Dağı birkaç dâne hem kıymetli taş

Didi ki ey nür-ı ‘aynım Muştafâ
Ey benim cân-ı cihânım pür-şafâ

Bunca eşvâb kim görürsüñüz anı
Hâzır etmişdim gele deyü seni

Cümlesi hep yoluña olsun fidâ
Ben varup bu ḡidmeti kıılam edâ

ديدېکم حوش گايکزي اي نوجوان
 ديدېکم اي يار حالېکزي ندر
 ديلوب سين دن دخي حاجت قلوور
 ديدېکم عم سين سلام قلوور
 وپه سکرين بين قيمتلي بين
 خديجه به اي نشان ايدون
 ايدم لم اول نسته که الدن کله
 کور صديق که نه اشک پور
 اول طبق التون بله دخي کوش
 اول طبق مسک دخي حاضر ايش
 يدي بدايي و يدي هم دخي
 هس بودا غنيکم او جرات شون دي
 بويله تخفه شي کور ايش ايدې
 حاضر ايش دايي اول اعلي قوماش
 دخي بر قاج دانه هم قيمتلي طاش
 ديدېکه اي نور عيني مصطفی
 اي بيم جان جهانم بر صفا
 حاضر ايش دم کله ديوسني
 بوخه اتواب کم کور سکراني
 بن وروب بوخدمتي قيلم ارا
 جمله سي هب بولو که اولسون فدا

29b

Emriñizle ben uluñuz varayım
İnşa 'allāh bu işi bitüreyim

725

Dir Muħammed kim eyā rüħ-ı revān
Bunca eşvābı virürsüz sen hemān

İki yüz biñ açelik vardır aı
Şoñra bunu kim urısar daı

Dir Ebū Bekir eyā dostum benim
Yoluña olsun fidā cānım tenim

Şatmazam ben bunu saña bil ey yār
Cümlesini saña ıldım bergüzār

Sen adem başıñ bugün dükkānıma
Kim ayāt irdi benim bu tenime

730

āmdü'lillāh ünkü oldum ber-murād
On ulum olsun bugün benden azād

Terk idüben bunca eşvāb u mālı
On ul āzād eyledi hem ol veli

Āferinler olsun anuñ şıdına
on geyürdi daı hem ol miskine

Pes Muħammed görüben ıldı ' aceb
Şad hezārān āferin olsun aña

Getürün eşvābı ādimler hemān
Getdi öñünce yürüdi şādumān

735

adice'niñ apusına irdiler
Müzde idüp aña ta' zım ıldılar

Bunlara virdi Ebū Bekir selām
Aldılar cümle selāmın bi't-temām

امیر کوله بن قولوگز واره سیم
 دیر محمد کیم ایار روحی روان
 ایکیوز نیک آقجه لوق وادیر کیمی
 زیر ابوبکر ایاد و ستم سیم
 مهتمز بن بونی سکا بیل ای یار
 سن قدم بصدک بوکون نکانم
 حمد لله جونیکه اولدم بر مراد
 ترک ایدوا بن بونجه اتواب مالی
 افرینلر اولسون انک صدقینه
 بس محمد گوروبن قلدی محب
 کتورن اتوابی حاد ملر همتان
 خدیجه نیک قابوسینه ایردیلر
 بونلره ویردی ابوبکر سلام

ان شاء الله بواشی شور سیم
 بونجه اتوابی ویررسن سن همتان
 صکره بونی کیم اودیسیر راحی
 یولوکه اولسون فدا جانم ستم
 جمله سینی سکا قلدیم بر گذار
 ستم حیات ایردی سیم بوسیمه
 اون قول اولسون بوکون بند آزاد
 اون قول ازاد ایلدی هم اول اول
 طون کیوردی راحی هم اون منیکه
 صد هزاران افرین اولسون اگا
 کندی اوکجه یوریدی شادمان
 مزده ایدوب اگا قوظم قلدیلر
 الدیلر جمله سلام

بویلا

30a

Ebū Bekr'i oṭaya ḵondurdılar
Gelen eşvābı iṭre gönderdiler¹

Çün Ḥadīce gördi bunca dürlü māl
Didi bu Muḥammed'iñ olmaḵ muḥāl

Şek degildir bilürem anı ' ayān
Dir Ebū Bekr'iñ durur bu armağan

740

Sevinüben kendi mālını virür
Faḥr-i ' ālem uğrına fidā ḵılır

Aldı eşvābı bular ḵıldı ḵabūl
Dostlar şād oldı düşmenler melūl²

Mekke ulularını da' vet ḵılır
Cümlesi ol araya ḥāzır olur

Ol dem iṭre ḵıldılar ' aḵd-i nikāḥ
Bir araya cem' olup şems-ile māḥ

Çünki birkaç günden itdiler düğün
Düşmeniñ bağrına urdılar düğün

745

İkisin bir araya getürdiler
Ḥaḵḵı müstahaḵa yitürdiler³

Ḥadīce zeyn etmişdi bir sarāy
Kendi daḥı güyā kim bedr olmuş ay

Bir yere cem' oldı çün ay u güneş
Şaḵıdı yıldız gibi ḵul ḵaraveş

Ebī Ṭālib ' Ātike şād olup
Sevinürler Ḥaḵḵ'a şükürler ḵılup

Derilürler bir araya şādumān
Geçdi bu vech-ile eyyām bir zamān

¹ Mısra' da geçen "iṭerü" kelimesi vezin gereği "iṭre" okunmuştur.

² Mısra' da geçen "melūl" kelimesi metinde bir sonraki beyitin başına kaymıştır.

³ Mısra' da geçen "müstahakka" vezin gereği "müstahaḵa" okunmuştur.

اَبُو بَكْرِي اَوْطِيَه قَنْدَر دِيَلِر كَلَن اَنْوَابِي اِيْحِرُو كَوْنَد دِيَلِر
 جُون حَدِيْحَه كُوْر دِي بُوْنِيْحَه دُرُوْمَال دِيْدِي بُوْمُحَدِّك اَوْلَقِ مَحَال
 سَنَك دَكَلَدِر بِيْلُوْرَم اِنِي عِيَان دِيْر اَبُو بَكْرِي كِه دُرُوْر بُوْر مَغَان
 سَوِيْوِيْن كَنْدِي مَالِي وَبِيْر فَحْرِ عَالَمِ اَوْغَرِيْنَه فَدَا قَلُوْر
 اَلْدِي اَنْوَابِي بُوْلَر قَلْدِي قَبُوْل دُوْسْتَر شَاد اَوْلْدِي دُوْسْتَمَلِر
 مَلُوْل مَكَّه اَوْلُوْرِيْنِي دَعُوْتِ قَلُوْر جِلَه سِي اَوْل اَرَا يَه حَاضِر اَوْلُوْر
 اَوْلَدِم اِيْحِرَه قَلْدِيْلِر عَقْدِيْنَا ح بَر اَرَا يَه جَمْع اَوْلُوْر شَمْسِيْلَه مَاه
 جُوْنَكِه بَر قَاج كُوْنَدَن اِقْدِيْلِر دُوْن دُوْسْتَمَك بَغْرِيْنَه اُوْر دِيْلِر دُوْكُوْن
 اِيْكِسِيْن بَر اَرَا يَه كَتُوْر دِيَلِر حَقِي مَسْتَحَقَّه بِيْتُوْر دِيَلِر
 حَدِيْحَه زِيْن اَشْمِدِي بِيْر سَرَاي كَنْدِي رَخِي كُوْيَا كَم بِيْدَا اَوْلَسِي اَي
 بَرِيْر جَمْع اَوْلْدِي جُوْلَه اَي كُوْنَش شَا قِدِي يَلْدِر كِي قُوْل قَرَا وِش
 اَبِي جَلَالِيْن عَا تِكَه شَاد اَوْلُوْر سَوِيْنُوْر لِر حَقَّه شَكْر لِر قِيْلُوْر
 دَرِيْلُوْر لِر بَر اَرَا يَه شَاد مَان كَجْدِي بُوْ وَجِيْلَه اِيْتَا م بَر زَمَان

30b 750

Çünkü hāsıdler bunı hoş gördiler
Her biri bir vech-ile ta' n etdiler

‘Avratıñdır bunca māl-ıla menāil
Bir gün ola incine bozıla hāl

Olacağı bu durur ey bahtiyār
Diye kıandan geldüñ-ise anda var

Bunda seniñ māl-ı emlaki mi var
Ya baña söz deyicek hāl-iñ mi var

Çünkü düşmenden işidür bu sözi
Gāhı gāhı maḥzūn olurdu özi

755

Çün Ḥadice işidüp āgāh olur
Mekke ulularını da' vet kıılır

Tā ki bir şahrāya bunlar cem' ola
Ehl-i Mekke ulu kiçi hep gele

Kııldılar eyle münādiler nidā
Pes ta' ām hazır idüp ol arada

Kıamu Mekke halkı anda geldiler
Er ü 'avrat cümlesi cem' oldılar

Cümle bunlar yeyüp içdiler ta' ām
Küllisi toylundu bunda hāş u 'ām

Bunlara gāyet konuklık eyledi
Pes ta' āmdan soñra tursunlar didi

760

Gör ne kıılır Ḥadice ba' de't-ta' ām
Bir harir döşek getürdi ol hemān

Ol döşek büyüklüğü ey yār [bil]
Dört yüz arşun idi ey yār bil¹

¹ Mısra' da vezin gereği düzenleme yapılmıştır.

جُونِكِه حَاسِدَكِر بُونِي خُونِ كُورِكِر
 هَر بَرِي بَر وَجِهَلَه طَعْنِ اَنَدِيَلِر
 عَوَر تَكِر بُونَجَه مَآيَلَه مَنَان
 بَر كُونِ اَوْلَه اِنَجِينَه بُونِلَه حَال
 اَوْ جَعْفِي بُو دَر رَايِ بَخْتِيَار
 دِيَه قَدَن كَلدُوكِسَه اَنَدَه وَاَر
 بُونَدَه سَنَكِ مَالِ اَمَلَاكِي وَاَر
 يَا بَكَا سُو ز دِي جَك حَا لِكِي وَاَر
 جُونِكِه دَشْمَنَكِ اَشِيْدِر بُو سُو ز
 كَاَه كَاَه مَحْزُونِ اُولُو رِيْدِي اُو زِي
 جُونِ حَدِيَجَه اَشِيْدِر وَاكَاَه اُولُو ز
 مَكَه اُولُو كِرِنِي دَعُو ت قِيَلُو ز
 تَا كِه بَر صَحْرَا يَه بُونَلَر جَمِيعِ اَوْلَه
 اَهْلِ مَكَه اُولُو كَجِه هَبِي كَه
 قَلِدِيَلِر اَيْلَه مَنَا دِيَلِر قِيْدَا
 بَسْ طَعَامِ حَا ضِر اِيْدُو بِي اَوْلِ اَرَاَه
 اَر وِعَوَرَتِ جَمَلَه سِي جَمِيعِ اَوْلِيَلِر
 قَوْمَكَه خَلْقِي اَنَدَه كَلدِيَلِر
 جَمَلَه بُونَلَر سُو بِي اِيْجِر دِيَلِر طَعَامِ
 كَلَسِي طُو يَلِنْدِي بُونَدَه خَا صْرَامِ
 بُونَلَر غَايَتِ قُو تَقَلِقِ اَيْلَدِي
 بَسْ طَعَامِ مَد نَصْرَكِر طُو رِ سُونَلَر دِي
 كُورَنَه قِيَلُو ز حَدِيَجَه بَعْدِ الطَعَامِ
 بَر حَرِيْر دُو شَكِ كُورِيْدِي اَوْلِ هَا ن
 اَوْلِ دُو شَكِ بُو يَكَلِكِي اِي يَار
 دُو رِيُو ز اَر شُونِ اِيْدِي بِلِ اِي يَار
 مَكَه

31a

Mekke şahrāsında anı yaydılar
Halk-ı ʿālem bu ne hāldir dediler

Döşek üzre dökdiler şol deñlü māl¹
Kimse anı şerh idebilmek muhāl

Er boyunca dört küb incü var idi
Dağı her dānesi cevherdār idi

765

Laʿ li yāqut her biri kıymetlü taş
Bī-hisāb u bī-kıyās zerrin-ķumaş

Döşek ü yaşdıķ u yorgan bī-şümār
Cümlesi zerrīn idi bil kim i yār

Mışrı Şām'ı cevherī tonları hep
Dökdiler ol döşek üzre bī-hesāb

Şol kadar kim oldu incü sīm ü zer
Turdı iki yanına pes iki er

Bakuban biri birin görmediler
Kimse bunuñ sırrına irmediler

770

mefāʿ ilün mefāʿ ilün feʿ ülün

Dağı beş yüz köle üç yüz halāyık
Ķoşup hıdmet iderler aña lāyık

Dağı dört biñ deve dolu hecinler
Yarar atlar dağı dürlü qatırlar

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

Her biriniñ egeri vü kesmesi
Sīm ü zerden olmış idi cümlesi

Didi kim bu deñli māl bir kimsede
Görüben işitdiñiz mi dünyada

Dediler kimse işidüp görmedi
Kimseniñ bu sırra ʿaķlı irmedi

¹ Mısraʿ da geçen “māl” kelimesi metinde bir sonraki mısraʿ in başına kaymıştır.

مکه صحر اسنده اني يايد نکر خلق عالم بونه حال در دديگر
 دوشک اوزره دوکديگر شول دکو مال کيسه اني شرح ايده بک محال
 اربو بجه دوت کوب انجو وار يدي دخی هر دانه سي جوهر دارادي
 لعل باقوت هر يري قمتلو طاش بي حساب بي قياس ذرين قماش
 دوشک ويصديق بورغان بي شمار جمله سي ذرين ايدي بکلم اي يار
 ميري شامي جوهری طونلار هب دوکديگر اولد دوشک اوزره بي حساب
 شولقدر کم اولدي انجو سيم زر طوزدي ايکي يانته بس ايکي ار
 باقون يري يرين کومديگر کيسه بونک سرينه ايرمد يگر
 دخی بسنيور کوله اوحيور خلدي قوشوب خدمت ايدر لک لافي
 دخی دوزت بک دوق دولو هچين لر يرار اقلر دخی در لوقا تر لر
 هر يرينک اگري و کسمه سي سيم زردن اولمشيدي جمله سي
 ديدم بودکلي مال بکيسه ده کوردين اشتدکري ديواره
 دديگر کيسه اشيدوب کومدي کيسنک بوسرم عقلي ايرمد ي

31b 775

Didi Mekke ulularına biliñ
Siz benim bu sözüme şahid oluñ

Didi bu gördigiñiz hal-i haşem
Kul halāyık māl-[u] milk-i muhteşem

Bu kadar deve katır māl-[u] tavar
Hep Muhammed'iñ durur her ne ki var

Bilüñiz bu işi böyle işledim
Kamusın Muhammed'e bağışladım

Nice deyesiz Muhammed'e faķir
Ya'ni rızķı mālı yok yed-i münir

780

Dest-gir oldu aña Rabb-i Halil
Dostları şad oldu düşmeni melil

*Ger bu 'ālem halkı dirse şubh u şām
Medh olunsa haşre dek olmaz tamām*

*Ger diler iseñ bula cāniñ safā
Vir şalavāt ber- Resul-i Muştafā*

*Eş-şalātü ve's-selāmü 'aleyke yā Nebiyyi'r-raħmete
Eş-şalātü ve's-selāmü 'aleyke yā Nebiyi't-tevbete*

*Eş-şalātü ve's-selāmü 'aleyke yā Hariz
Eş-şalātü ve's-selāmü 'aleyke yā Ma'lüm*

785

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün
Bular hoş hāl-ile dirlik dirildi
Nice eyyām bu hāl üzre oldu

Hadice'den hem iki oğlı oldu
Biri Kāsım birisi Tahir idi

Ruķiyye Ümmü Gülşüm Zeyneb ey yār
Ki kızlarıydı Fātima'yla bunlar

ديدى مکه اولورينه بيلک
 ديدى بوکور دیکیز خلی خشم
 بوقدر دوه قاتر مال طوار
 بیلوکن بواشی بو یکه اشلام
 نیجه دیکه سین محمد فقیر
 دستگیر اولدی اکارتی خلیل
 کر بو عالم خلقی دین سه صبح شام
 کر دیکر ایسک بوله جانک صفا
الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا بَنِي الرَّحْمَةِ
الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا حَرِيصُ
 بولار خوش حاله در لک در لک
 خدیجه دن هم ایکی اوغلا اولدی
 رقیه ام کلثوم زینب ای یار
 سین بزم بوسوزمه شاهد اولک
 قول خدایق مال مکی مختسرم
 هب محمدک درز هر نه که وار
 قاموسین محمد باغشیدرم
 یعنی رزقی مال یوق بد منیر
 دوستدری شاد اولدو شمتی میل
مدح اولونسه خشمک اولر تمام
ویر صلوات بر رسولی مصطفی
الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا بَنِي النَّوَةِ
الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَعْلُومُ
 نیجه ایتم بو حال اوزره اولد
 بری قاشیم بریشی طاهر ایدی
 که قن لاریدی فاطمیده بوندل
 علی

32a

‘Ali’nün Fāṭıma oldu naṣībı
Ruḳıyye Ümmü Gülşüm ey ḥabībı

Ki ‘Oṣmān’a virildi ikis’anuñ
Birisi hem Ebu'l-Ḳāşım o cānıñ

790

Resül’ün yaşı irdi çünki kırka
Ki ma‘lüm ola tā kim iki fırka

Gi[yer]rdi gāhı beyāz gāhı aḥmer
Sözi sükker yüzi gül lebi kevşer

Mu‘in idi aña Rabb-i Kerīmi
Görenler sever idi bi’z-zarūrı

Ḳaçan bir yola uğrasa o server
Ḳoḳardı üç güne dek misk ü ‘anber

Be-gāyet ḥüb idi ḥüsn-i ḥulḳı
Musahḥar ḳılmış-idi cümle ḥalḳı

795

Anıñ gölgesi düşmez idi yere
Ḳamu cismi anuñ nūr idi zīrā

Şacı düşse oda hem yanmaz idi
Siñek cismine aşlā ḳonmaz-ıdı

İderdi dā’imā zıkr-ile tā‘at
Gice ancaḳ uyurdu iki sâ‘at

Gehī ḡamḡin olurdu gāhı ḥandān
Gāhı ḡuşşalanurdu gāhı şādān

Gehī ḥalvet idüp ḳılurdu ‘uzlet
Bulurdu rūḥı anıñ Ḥaḳḳa vuşlat

800

‘İbādet zıkr ü tā‘at dā’im işi
Gehī aḳardı ṭuramaz gözi yaşı

عَلٰی نِكَ فَاطِمَهٗ اَوْلَدِيْ نَضِيْبِيْ رُقِيَّهٗ اُمُّ كَلْبُوْمِ اَيْ جِيْبِيْ
 كِهٖ عَمَّانَهٗ وَاِيْدِيْ اَيْكِيْسِيْ اَنْكُ بَرِيْسِيْ هَمَّ اَبُوْ اَلْفَاصِهٖ اَوْجَانِكُ
 رَسُوْلُكُ يَا شِيْ اِيْرَدِيْ جُوْنِكِهٖ قِرَقَهٗ كِهٖ مَعْلُوْمِ اَوْلَهٗ تَاكِيْمِ اَيْكِيْ فِرَقَهٗ
 كِيْرَدِيْ كَاهِ بِيَاضِ كَاهِ اَحْمَرِ سُوْرِيْ سَكْرِيْ سُوْرِيْ كَلِّ لَبِيْ كُوْرِيْ
 مُعَيْنِ اِيْدِيْ اَكَا رَتِيْ كَرِيْمِيْ كُوْرِنَلَرِ سُوْر اِيْدِيْ بِالْفِيْرُوْرِيْ
 قَحْنِ بَرِيْوَلَهٗ اَوْعَرَسَهٗ اَوْسُرُوْر قُوْقَاْرَدِيْ اَوْجِ كُوْرِنَلَرِ مَسِيْكَ غَيْرِ
 بَغَايَتِ خُوْبِ اِيْدِيْ حُسَيْنِيْ خَلْقِيْ مُسَخَّرِ قَلْبِيْشِيْدِ اَيْ جُمْلَهٗ خَلْقِيْ
 اِيْنِكُ كُوْلِكِيْسِيْ دُوْشَمَنِ اِيْدِيْ يِرَهٗ قُوْ حِيْسِيْمِيْ اِيْنِكُ نُوْر اِيْدِيْ زِيْرَا
 صَبِيْ دُوْشَسَهٗ اَوْرَهٗ هَمَّ يَا نَمَز اِيْ سِيْنَكُ حِيْسِيْمِنَهٗ اَصْلًا قُوْغَمَزِيْ
 اِيْدِيْ رَدِيْ دَايْمًا زِكْرِيْلَهٗ طَاعَتِ كِيْجَهٗ اَنْجَحِيْ اَوْ بُوْرَدِيْ اَيْكِيْ سَاغَتِ
 كَهِيْ غَمَكِيْنِ اَوْ لُوْرَدِيْ كَاهِيْ حَنْدَانِ كَاهِ غُصْرَهٗ لَنُوْرَدِيْ كَاهِ شَاْرَانِ
 كَهِيْ خَلُوْتِ اِيْدِيْ قَلُوْرَدِيْ غَمَلَتِ بُوْلُوْرَدِيْ رُوْحِيْ اِيْنِكُ حَقَهٗ وَصَلَتِ
 عِيَادَتِ زِكْرِ طَلَحَتِ دَايْمِ اِيْشِيْ كَهِيْ اَقْرَدِيْ طُوْرَمَزِ كُوْرِيْ يَا شِيْ

32b

Çıkardı ol Hırā Tağın'a dā'im
Yemezdi bir ki gün olurdu şā'im

Gehī üç günde bir yer etmegi aş
Mübārek bağrına hem bağladı taş

Ki ister idi ol tağda murādı
Murādı ol idi Allāh'u Hādī

Risālet gelmeden düşde bilürdi
Murādı ne ise ma' lūm olurdu

805

Şu resme Hāḫḫa tālīb olmuş-idi
Mübārek beñzi gülveş şolmuş-idi

Görüp Hāmza anıñ hālın kayurdu
Varup 'Ātike'ye bu hāli şordı

'Ātike'ye dedi kim ey qarındaş¹
Muḫammed yimez olmuş etmek ü āş

Niçün döndi anıñ ḫaddi hilāle
Hemān gül beñzi şolmuşdur revāne

Muḫammed'den idiñ didi su'ālī
Size idivirür ne ise hāli

810

Didi kim yā Muḫammed hālīñiz ne
Hilāl olmuş siziñ aḫvālīñiz ne

Şu gül beñziñ niçün şolmuş[dur] hemān
Niçün olmuş[dur] gözün yaşı revān

Eger kimse seni incitdi ise
Deyüvir baña anı n'etdi ise

Neler ḫılam aña sen bir göresin
Ḫulağınca idem her bir pāresin

¹ Mısra' da geçen "qarındaşım" kelimesi vezin ve kafiye gereği "qarındaş" okunmuştur.

جِقَرْدِي اَوْلِحِرَا طَاعِنَه دَايِم
 كَهِي اَوْج كُوْنْدَه بَرِيْر اَتْمَكِي اَسْ
 كِه اِسْتَر اِيْدِي اَوْلِحِرَا عَمْرُ مَرْدِي
 رِسَالَت كَلْدَن دُشْدَه بِلورد
 شُوْر سَمَه حَقَقَه طَالِب اَوْلِيْسِيْدِي
 كُوْر بِيْحَمْر اِيْنَك حَالِيْن قِيُوْر
 عَايِنِكِه دِيْدِي كِم اِي قَرِيْد اَسْم
 بِيْحُوْن دُوْنْدِي اِيْنَك قَرِي هِيْدَلَه
 مَحْد دَن اِيْدِي كِ دِيْدِي سُوْاَل
 دِيْدِي كِم يَا مَحْد حَا لِي كِر نَه
 سُوْ كَل بَكْرِي ك بِيْحُوْن صُوْمَلِيْشُوْهَا
 اَكْر كِيْسَه سَبِي اِيْحِيْدِي اِيْسَه
 نَلَقِيْلِم اَكَا سَن بَر كُوْرَه سِن
 يَمَزْدِي نِيْرِي كُوْن اَوْلُوْرْدِي صَاغ
 مِبَارَك بَعْرِيْنَه هَم بَعْلَدِي طَاش
 مَرْدِي اَوْل اِيْدِي اَلله هَا دِي
 مَرْدِي نَه اِيْسَه مَعْلُوْم اَوْلُوْرْدِي
 مِبَارَك بَكْرِي كَل وَش صُوْمَلِيْسِيْدِي
 وَا رُوْب عَايِنِكِه بُوْحَالِي صُوْرْدِي
 مَحْد پِيْمَز اَوْلِيْس اَتْمَك وَا س
 هَا ك كَل بَكْرِي صُوْمَلِيْسُدُر رَوَانَه
 سِيْنه اِيْدِي وِيْر رَنَه اِيْسَه حَا لِي
 هِيْدَل اَوْلِيْس سِيْرِي ك اَحْوَال كِرِيْنَه
 بِيْحُوْن اَوْلِيْس كُوْر ك يَا سِي رَوَانَه
 دِيُو وِيْر بَكَا اِنِي نَتْدِي اِيْسَه
 قَوْلَا عِنْدَه اِيْدِي هَم بَر بَار سِن

33a

Didi ‘ ammisine ey yār vefādār
Ki ben olmamışım hiç kimseden zār

815

Baña kār eyledi ‘ aşk-ı ilāhī
Kim oldur pādişāhlarıñ ilāhı

Anuñ ‘ aşkı ile döndüm hazāna
Anıñ-içün yaşım olmışdur revāne

Ki hergiz yoğdur elde ihtiyārım
Dökendi kalmadı şabrım qarārım

İşitdi bu sözi ol pehlivān çün
Didi kim yāriñ olsun ferd-i bī-çün

Görürler idi andan çok kerāmet
Bilür-içün nübüvvetden ‘ alāmet

820

İder Hāğğa müşkilin rüşend-ilhām
Hemīn zāhir ki olurdu i‘ lām¹

Hirā Tağı’nda varırdı hem ekşer
Olurdu tığ anuñ-ıla münevver

İderdi tığ üzerinde ‘ ibādet
Ki dā’im böyle idinmişdi ‘ ādet

Resūlu’llāh meger günlerde bir gün
Hirā Tağı’nda oturmuş[1]dı çün

Buyurdu ol sā’ at Allāh Hādī
Didi Cebrā’ıl’e kim yā ‘ ibādī

825

Yüri irgür habībime risālet
Dağı Qur’ān’la kıl aña işāret²

Dīne da‘ vet idüben hāş u ‘ āmı
‘ Ayān itsün helāli vü harāmı

¹ Mısra’ hece eksikliğinden dolayı vezin yönünden hatalıdır.

² Mısra’ da geçen “Qur’ān-ıla” kelimesi vezin gereği “Qur’ān’la” okunmuştur.

ديدم غمونه اي يار وفادار
 بگا کار ايلدي عشق الهی
 کیم اولدر بار شاهلرک الهی
 انکچون یاشم اولسدرونه
 دوتندی قالدی صبر قرانم
 دویکم یازک اولسون بچون
 بلوری جون نیوتدن عدومت
 هاین ظاهر کی اولورد اعلام
 اولوردی طاع اولکيله منور
 کیه دایم بویله ایدنمندی عادت
 حراط اغنده اولوردی جون
 دیدی جبر ایلکیم یا عبادی
 دخی قنایله قل اکا اسارت
 عیان آسون حدلی و حرامی
 کیه هر کین یوقدر الله اختیاریم
 ایشید بوسوزی اول بهلوان جون
 کورولن ایدی اندن جوق کرامت
 ایدر حقه مشکین بوشندلهم
 حراط اغنده واریدی هم اکثر
 ایدر دی طاع اولر زنده عبادت
 رسول الله مکر کونلره برکون
 بوردی اول ساعت الله هادی
 یوردی ایز کور حبیبیه رسالت
 دینه دعوت ایدوبین خاص عامی

33b

Ḥaḳ'ın emriyle Cebrā'ıl indi
O sā' at Ḥirā Tağı'nada ḳondı¹

Resūlu'llāh iner göre görd'anı
Be-ğāyet ḥavf idüben ḳorḳdı cānı

Didi iḳra' didi bilmem ḳırā'et
Ben ümmiyem nedir bilmem 'ibāret

830

Kim iḳra' sūresini ta' līm itdi
Ne kim Ḥaḳ emir anı ma' lüm etdi

Didi āvār ḥalkı dīne da' vet eyle²
Ne kim emri var-ise anı söyle

Oḳu Ḳur'ān'ı emir nehyi bildir
Ki ta' līm eyle ḥalka Ḥaḳḳ'ı bildir

O kim emrin tutar cennet anıñdur
Şu kim münker işler miḥnet anıñdur

Ḥaḳ'ın emri ile cennet cehennem
Olurlar her biri ehline hem dem

835

Seniñ yüziñ şuyına yā Muḥammed
Bulısardır ḳamu ümmeti raḥmet³

Ḳopacaḳdır āḥir yevmi'l-ḳiyāmet
Seniñ ola ḳamu ḥalka şefā' at

Nebiler ü veliler ḥalk-ı 'ālem
Şefā' at uma senden cinn[ü] ādem

Ki ben bī-çāre kim peyk-i Celīlim
Ḥaḳ'ın Resūl'iyem [ben] Cebrā'ılim

HemİN ol dem Cebrā'ıl gā'ib oldı
Ḥabību'llāh ṭurup evine geldi

¹ Mısra' da geçen "Ol" kelimesi vezin gereği "O" okunmuştur.

² Mısra' hece fazlalığından dolayı vezin yönünden hatalıdır.

³ Mısra' da geçen "ümmetin" kelimesi vezin gereği "ümmeti" okunmuştur.

حَقِّكَ أَمْرِي لَهْ جَبْرَائِيلَ اِنْدِي اَوْلَسَاعَتِ حِرَا طَاغِنْدَه قُونْدِي
 رَسُوْلُ اللهِ اِيْنْدِي كَرَهْ كُوْرْدِي اِنِي بَغَايَتْ حَوْفِ اِيْدُوْبِيْن قُوْرْقُدِي جَلْنِي
 دِيْدِي اَقْرَأْ دِرْدِي بِيْلِمُ قِرَادَتِ بِنُ اُمِّي مُمْ نَدِرْ بِيْلِمُ عِيَارَتِ
 كَيْمُ اَقْرَأْ سُوْرَهْ سِنِي تَعْلِيْمِ اِنْدِي نَكْمُ حَقِّ اَمْرِي اِنِي مَعْلُوْمُ اِنْدِي
 دِيْدِي اَوْ اَرْخَلْتِي دِيْنَهْ دَعْوَتِ اَيْلَهْ نَكْمُ اَمْرِي وَاْرِسَهْ اِنِي سُوَيْلَهْ
 اَوْ قُوْرْاْنِ اَمْرِي نَهِي بِيْلِدِرِ كَيْهْ تَعْلِيْمِ اَيْلَهْ خَلْقَهْ حَقِّي بِيْلِدِرِ
 اَوْ كَمْ اَمْرِي نَطُوْتَا رَجِيْتِ اَيْنْدِرِ شُوْخُ مَنَكْرِ اَسِيْرُ مَحِيْتِ اَيْنْدِرِ
 حَقِّكَ اَمْرِي اَيْلَهْ جِيْتِ جَهَنَّمِ اَوْلُوْرُ رَهْرِي اَهْلِيْنَهْ هَمْدَمِ
 سِيْنِكَ يُوْزُكْ صُوَيْنَهْ يَا مُحَمَّدِ بُوْلِيْسِرْ دِرْ قُوْ اَمْتِيْكَ رَحْمَتِ
 قُوْ يَا جَقْدِرْ اَضْرِيْوْمُ الْقِيَامَتِ سِيْنِكَ اَوْلَهْ قُوْ خَلْقَهْ شَفَاعَتِ
 نَبِيْدِرُوْ وَكِيْلِرْ خَلْقِي عَالَمِ شَفَاعَتِ اَوْمَهْ سَنْدَنِ جِيْنِ اَمِ
 كَيْهْ بِنُ بِيْجَارَهْ نَكْمُ بِيْكَ جَلِيْلِمِ حَقِّكَ رَسُوْلِيْمِ جَبْرَائِيْلِمِ
 هَمِيْنِ اَوْلَدِمِ جَبْرَائِيْلِ غَايْبِ اَوْلَدِي حَبِيْبِ اللهِ طُوْرُبِ اُوَيْنَهْ كَلْدِي

34a 840

Hadice görüp anı karşı vardı
Be-gâyet şād Resül'ullāhı gördi

Nübüvvet nūrı alında belürmiş
Şanasın ay durur kim şu' le dirmiş

Hadice didi aña yā Muḥammed
Ki beñzer saña virilmiş risālet

Didi kim yā Hadice Ḥaḳ Te'ālā
Risālet virdi baña Ḥaḳ Te'ālā

İşidüp nice kıldı şükr-i yezdān
Ne diyem baña ta' līm it firāvān

845

Şehādet kelimesin ta' līm etdi
Ne kim buyurdı ise anı tıtdı

Meysere itmiş-idi aña ikrār
Şehādet idüben eyledi tekrār

Ki muntazır olmuşdim bunca zamān
Bilüben nā'il oldum şimdi el-ān

Dir idim yā ilāhī ben görem mi
Risāletine 'ömri irgürem mi

(Gazel)

1

Didi kim görmüşim elḥamdü li'llāh
Bu güne irmişim elḥamdü li'llāh

Ḳamu tācı vü tahtı milk ü mālı
Yolına virmişim elḥamdü li'llāh

Muḥammed Muştafā nūrı Ḥudā'nıñ
Dīnine girmişem elḥamdü li'llāh

Cehennemden be-gâyet ḥavf iderdim
Ḥalāş oldum hele elḥamdü li'llāh

حَدِيحَه كُورِي اَنِي قَرَشُو وَارِدِي بَغَايَتِ شَا دَرَسُو لَللّٰهِ كُورِي
 بِنُوَتِ نُوَرِي اَلِنِنْدَه بِلُوَرِ مَسِي صَنَاسِنِ اَيْدِر رُحْمِ شَعْلَه رِي مَسِي
 حَدِيحَه دِي دِي اَكَا يَا مُحَمَّد كِه بَكْرَ سَا كِه وَيَرِ مَسِي رِسَالَتِ
 دِي دِي كَم يَا حَدِيحَه مَق تَعَالِي رِسَالَتِ وَيَرِي بَكَا حَق تَعَالِي
 اَسِي دِي وَيَحِيحَه قَلْدِي سَكْرِي زِدَان نَه دِي مِ بَكَا تَعْلِيمِ اَيْتِ فِرَاوَانِ
 شَهَادَتِ كَلَه سِن تَعْلِيمِ اَتْدِي نَكْمِ بِيُوَرِي اَيْسَه اَنِي طُوَتْدِي
 مَسِي اَتْمَسِي دِي اَكَا اِقْرَار شَهَادَتِ اَيْدُو بِنِ اَيْلْدِي تَكْرَارِ
 كِه مَسْتَطِر اُولَسِي دِي بُوَنَجِي زَمَان بِلُو بِنِ نَا تَلِ اَوْلَدُمِ شَعْدِي اَلَانِ
 دِي اَيْدِي يَا اَلْهِي بِنِ كُورِ مَسِي رِسَالَتِنَه عَمْرِي اَيْر كُورِ مَسِي
 دِي دِي كَم كُورِ مَسِي اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ بُو كُورِ مَسِي اَيْر مَسِي اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ
 قُو تَايِي وَتَحْتِي مَلِكُ مَالِي بُولِينَه وَيَرِ مَسِي اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ
 مُحَمَّدُ مَصْطَفِي نُوَرِي خُدَانِكِ دِي دِي نَه كِرِ مَسِي اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ
 جَهَنَّمِكِ بَغَايَتِ خُوقِ اَيْدِر مَسِي خَلَاصِ اَوْلَدُمِ هَلَه اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ

34b 5

Yarın varılacak cennet-i ' adne
Bu günden varmışam elḥamdü li'llāh

Ḳamu ümmetleriniñ anasıyam
Ki Faḥr-i ' ālemi bulmışam elḥamdü li'llāh¹

Yarın maḥşerde hem evlādlarım
Şefā' at iderim elḥamdü li'llāh

Ḥudā'ya ḥamd olsun bī-nihāye
Ki ḳadre irmişim elḥamdü li'llāh

Niceler zehrin içerler bu dehrin
Nebāta irmişim elḥamdü li'llāh²

10

Ki ben ṭālibim çoḳdan berīden³
Ki vāşıl olmuşım elḥamdü li'llāh

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Ger bu 'ālem ḫalkı dirse şubḫ u şām

Medḫ olunsa ḫaşre dek olmaz tamām

860

Ger diler iseñ bula cānıñ şafā

Vir şalavāt ber- Resūl-i Muştafā

Eş-şalātü ve's-selāmü ' aleyke yā Şehīru

Eş-şalātü ve's-selāmü ' aleyke yā Şāhidü

Eş-şalātü ve's-selāmü ' aleyke yā Şehidü

Eş-şalātü ve's-selāmü ' aleyke yā Meşhūdu

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

Ki bir ruhbān var idi adı ki

Nāmımı ṭolmuş-idi Şām u şarka

Ḥadīce didi aña işbu ḫāli

Muḫammed'den işitdügi maḳāli

865

Ḥirā Ṭaḡı'nda neye irdügin

Ki Cebrā'ıl[in] indi gördügin

¹ Mısra' kelime fazlalığından dolayı vezin yönünden hatalıdır.

² Mısra' da geçen "Nebātına" kelimesi vezin gereği "Nebāta" okunmuştur.

³ Mısra' hece eksikliğinden dolayı vezin yönünden hatalıdır.

يَارِزْ وَارْتَلِقْ جَنَّتِ عَدْنَهُ بُوَكُودَنْ وَارْمِشْمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ
 قَوُّ امْتَدْرَيْنِكَ أَنَّهُ سَيِّمِ كَيْهَ فَرِحَ عَالِمِي بُوَلِشْمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ
 يَارِزْ فَحَشْرَهُ هَمُّ أَوْلَادِيهِ سَفَاعَتِ أَيَدِزِمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ
 خُدَايَهْ حَمْدُ أَوْلَسُونِ بِي نَهَايَهْ كَيْهَ قَدْرَهْ أَيَرْمِشْمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ
 نَجْهَ كَرِ ذَهْرَيْنِ أَيَجْرَلِرْ بُوَرَهْرِكِ نِيَا تَيْنَهْ أَيَرْمِشْمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ
 كَيْهَ بِنِ طَالِبِمْ جُوَقْدَنْ بَرِيدِكِ كَيْهَ وَاصِلِ أَوْلِشْمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ
 كَرِ بُوَعَالَمِ خَلْقِي دِيرَسَهْ صُبْحِ شَامِ مَدْعُ أَوْلَسَهْ حَشْرِيكَ أَوْلَمِ شَامِ
 كَرِ دِيلِرْ أَيَسَكِ بُوَلَهْ جَانِكِ صَفَا وَيَرِصَلَوَاتِ بَرِ رَسُولِي مُصْطَفَى
 الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا شَعِيرُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا شَاهِدُ
 الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا شَهِيدُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَشْهُودُ
 كَيْهَ بِيرْ رُهْبَانِ وَارِأَيْدِي أَيْ كَيْهَ نَا مِي طَوْلِشْمِ دِي شَامِ شَرْقَهْ
 حَدِيَجَهْ دِيدِي أَكَا اِشْبُوَحَالِي حَمْدُ دَنْ اِشْتِدُوِي مَقَالِي
 حِرَا طَا غِنْدَهْ نِيَهْ أَيَرْدُو كِنِي كَيْهَ جَبْرَ اَيْلِ اِنْدَهْ كُوَرْدُو كِنِي

35a

İşidüp Varğa çünkim bildi anı
Dedi buldum cihānda rûh-şānī

Dedi elḥamdü li'llāh toĝmuş ol māh
Zirā Tivrāt içinde anı Allāh

Ḳamu na' tin şifātın söylemişdür
Aña Allāh ḥabībimdir dimişdür

Anuñ ümmeti toyısar cihāna
Aña münkir olanlar oda yana

870

K'andan şoñra ḥayli eglendi Cibrīl
Belürmedi ki vaḥye endirmedi yıl¹

Ki bir gün Cebrā'īl Allāh selāmın
Getürdi Aḥmed'e Ḥaḳḳıñ kelāmın

Dedi Rabbiñ selām ider saña cān²
Melāleti gider ol şād u ḥandān

Aña müddeşir süresin bil ön[e]
Nüzül idüp didi ol da' vete

Meşgül olasin şimden girü server
Ki sensin ḳamu cinn ü inse rehber

875

Ebū Bekir meger kim ol zamānda
Ticāretde idi vaḥy'indügi demde

Ticāret etmek-içün Şām'a irdi
Ki anda bir gice düşünde gördi

İner ay u güneş ḳonar dizine
Muḫī' olur ne kim dirse sözine³

Libās geydirdi güneş ile aya
Uyanup ' aşık oldu [o] liḳāya

¹ Beyitin hece fazlalığından dolayı vezin yönünden hatalıdır.

² Misra' da geçen "saña" kelimesinden sonra gelen "ey" vezin gereği çıkarılmıştır.

³ Misra' da geçen "olurlar" kelimesi vezin gereği "olur" okunmuştur.

اسیدوب ورقه جونکم بلدی انی ددی بولدم جهانده روح ثانی
 ددی الحمد لله طوغوش اول ماه زپرا تورایت ایجیده انی الله
 قومغاسن صیغاسن سورلیشد اگا الله جیلیم دیر دیمشد
 انک امتی طوق یسر جهانده اگا منکر اولانراوده یانده
 که اندضکر خیل اکلندی خیل بلورمدیکه وحی اندرمدی یل
 که برکون خیر ایل الله سلامین کوردی احمده حقک کلان
 دیدی ربک سلام ایدرسکا ای ملاکتی کیدر اول شاردندان
 اگا مدثر سورده سن ییل اولک نزول ایدوب ددی اول دعوتده
 مشغول اوله سن شمدن کیر و سرور که سنسن قومین انسه رهبر
 ابوبکر مکر کیم اول زمانده حیاتده ایدی وحی اندوی دمه
 تجارت اتمکجون شامه ایدی که انده بر کجه روشنده کوزی
 ایندای کونش قوندر دزینده مطیع اولورلرکم دیرسه سوزینه
 لباس کیدر دی کفش ایله ایه اویا نوب عاشق اولدی لقایه

35b

Ṭurup ta' bīr için ruhbān var-idi
Düşün şerḥ eyleyüp ta' bīr şordı

880

Dedi ruhbān aña қandan gelürsin
Mekānın ne yerde қanda olursıñ

Dedi kim Mekke şehridür mekānım
Ebū Bekr idilür adı vü şānım

Dedi kim iki cihān serverinüñ¹
Dağı āḥir zamān peygamberinüñ

Olısdur anuñ adı Muḥammed
Ki şarḫ u ğarba deñli tola ümmet

Қoyıсар Mekke şehri içre ol māh
Gelecek vaḫti oldı inşa 'allāh

885

Cemī' i ḫalk қatında ol uludur
Ḥaḫ'ıñ қatında ğāyet sevgilidür

Anıñ-içün yaradıpdır Ḥaḫ cihānı
Dağı ḫūrī қuşūrı vü cinānı

Yazup Tevrāt içinde anı Allāh
Қamu 'ālemleriñ raḫmānı Allāh

Dimişdür kim Muḥammed ḫāş қulumdur
Ḥabībimdür be-ġāyet maḫbulümdür

Dağı ehl-i İslām'a ola māh
Vezīri olasın inşa 'allāh²

890

İki 'ālemde olasın aña yār
Hemīşe olasın yār-ı vefādār

Ebū Bekir işitdi vü sevindi
Tesellisin buluban girü döndi

¹ Mısra' da geçen "cihānıñ" kelimesi vezin gereği "cihan" okunmuştur.

² Beyit hece eksikliğinden dolayı vezin yönünden hatalıdır.

طُورِبَ تَعْبِيرِ اِيچُون رُهْبَانِ وَاَرِي دُوشُنْ شَحْ اَيْلِيُوبِ تَعْبِيرِ صُورِي
 دَدِي رُهْبَانِ اَكَا قَدْنِ كَلُورِنِ مَكَانِنِ نَهْ يَرْدَه قَنْدَه اُولُورِنِ
 دَرِيكِمِ مَكَه شَهْرِي دَر مَكَانِنِ اَبُو بَكْرٍ اِي دِي لُورِ اَدِي وَصَانِنِ
 دَرِيكِمِ اِيكِي جِهَانِكِ سَرُورِنِ دَخِي اَخِرِ زَمَانِ بِي تَعْبِيرِ يِنِ
 اُولُورِنِ دَر اَنَكِ اَدِي مُحَمَّدِ كِه شَرِقُ وَغَرْبِه دَكَلِي طُولَه اَمْتِ
 قُورِي شَهْرِي اِيچَرَه اُولَاهُ كَلَه جِكِ وَقْتِي اُولُورِي اِنْ شَاءَ اللهُ
 جَمِي خَلْقِ قَيْتِنَه اُولُورِ حَقِكِ قَائِنَدَه غَايَتِ سَوَكِي دَر
 اِيچُون يَارِ دِي دَر حَقِ جِهَانِي دَخِي حُورِي قَصُورِي وَجِنَانِي
 يَا زُوبِ تَوْرِي اِيچِنَدَه اِنِي اللهُ قَوْمِ عَالَمَلَرِي رَحْمَانِي اللهُ
 دِي شَهْرِي مُحَمَّدِ خَاصِ قَوْلُورِ حَبِي دَر بَغَايَتِ مَقْبُولُورِ
 دَخِي اَهْلِ اِسْلَامَه اُولَاهُ وَزِيْرِي اُولَايِنِ اِنْ شَاءَ اللهُ
 اِيكِي عَالَمَدَه اُولَايِنِ اَكَا يَارِ هَمِي شَهْ اُولَه سِنِ يَارِ وَفَادَارِ
 اَبُو بَكْرٍ اَشْتِي دِي وَسُوْنِي دِي تَسْلِي سِنِ بُولُورِنِ كِيْرُودُونِي

Dönüp Şām'dan gelüp hem Mekke'ye ol
Olurdu bu düşün fikrine meşgûl

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün
Ger bu 'ālem halkı dirse şubh u şām
Medh olunsa haşre dek olmaz tamām

Ger diler iseñ bula cāniñ şafā
Vir şalavāt ber- Resûl-i Muştafā

Eş-şalātü ve's-selāmü ' aleyke yā Şir
Eş-şalātü ve's-selāmü ' aleyke yā Neẓir

Eş-şalātü ve's-selāmü ' aleyke yā Münziru
Eş-şalātü ve's-selāmü ' aleyke yā Nüzir

(Kaside)

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1

Çünkü irişdi Muḥammed[e] risālet bil ey cān
Da' vet itmeğlige meşgûl oldu sulṭān-ı cihān¹

Dedi Ebū Bekr Muḥammed muştuluğ olsun saña
Baña virmişdür risālet luḫ idüp ol müste' ān²

Pes Hırā Ṭağı'nda mā vāқи' ne ise şerḫ idüp³
Baña gönderdi risālet Teñgri Ḥaḫ-içün inān⁴

Çün Ebū Bekir işidüp didi aña ey seyyidim⁵
Çünkü peygamber olasin ḫanı mu' cizāt-ı şān⁶

5

Didi düşüni Ebū Bekr'iñ nicesi gördiğin
Hem mu' abbir anı nice ta' bīr itdüğün beyān

Çünkü Ebū Bekr işidüp gördi anda mu' cize⁷

¹ Mısra' da geçen "cihan" kelimesi metinde bir sonraki beyitin başına kaymıştır.

² Mısra' da geçen "ol müste' ān" ifadesi metinde bir sonraki beyitin başına kaymıştır.

³ Metinde yazım hatasıyla kaydığı için ayrı mısra olarak geçen bölüm, ait olduğu mısra' ın devamına eklenmiştir.

⁴ "Ḥaḫ-içün inān" ifadesi metinde bir sonraki mısra' ın başına kaymıştır.

⁵ Metinde yazım hatasıyla kaydırıldığı için ayrı mısra olarak geçen bölüm, ait olduğu mısra' ın devamına eklenmiştir.

⁶ Mısra' da geçen "mu' cizāt-ı şān" ifadesi metinde bir sonraki beyitin başına kaymıştır.

⁷ Metinde "işidüp" kelimesinden sonra gelen "vü" vezin gereği çıkarılmıştır.

دُنُوبِ شَامِدَنْ كَلُوبِ هَم مَكَّه يَه اُولُ **اُولُو رَدِي** بُو دَشِك فِكْرِنَه مَشغُول
 كَر بُو عَالِمِ خَلْقِي دِير سَه صَبِيح شَام **مَدَح اُولُونَسَه حَشْرَك اُولُن تَقَام**
 كَر دِيلَر اِي سَنَك بُولَه جَانِك صَفَا **وَيَرْ صَلَوَاتِ بِي رَسُولِي مَصْطَفِي**
الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا سَيِّدِ **الصَّلَاةُ** وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا تَذِيرُ
الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مُنذِرُ **الصَّلَاةُ** وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا نُذِيرُ
 جُونَكِه اِي رَشْدِي مُجَدِّ رِسَالَتِ بِل اِي جَانِ **دَعْوَتِ اِمْتِكَلِكَه مَشغُول اُولِي سُلْطَانِ**
 جِهَانِ رَدِي اَبُو بَكْرٍ مُجَدِّ مَشْتَقِ اُولُونَسَا **بَا كَه وَيَرْ مَشْدُرِ رِسَالَتِ لُطْفِ اِي دُوبِ**
 اُولُ مُسْتَعَانَ بِي سِحْرِ طَاعِنَدَه **مَا وَا فَع نَه اِي سَه شَرَحِ اِي دُوبِ**
 بَا كَه كُونْدَر دِي رِسَالَتِ تَكْرِي **حَقِيْقِي جُونِ اِي سَانِ جُونِ اَبُو بَكْرِي**
 اِي سِي دُوبِ دِي دِي اَكَا اِي سِي دِي **جُونَكِه يَلْعَبِرُ اُولَا سِنِ قَنِي**
مُعْجَزَاتِ سَانِ دِي دِي رُشْتِي اَبُو بَكْرِي نِي جِهَه سِي كُوْر دِي كِي
هَم مُعْتَبِرِ اِي نِي جِهَه تَعْبِيرِ اِي دُو كِنِ بِي اِنِ
جُونَكِه اَبُو بَكْرِي اِي سِي دُوبِ وَ كُوْر دِي اَنْدَه مُعْجَزَه

Şıdķ-ıla ĩmān getürdi oldu mü'min müslimān

Anıñ ardınca 'Ali ĩmāna geldi şöyle bil¹
Dağı Zeyd-ile Zübeyr 'Oşmān getürdiler ĩmān

'Abdu'r-raħmān Talha hem Sa'd Bin Vaķķās geldiler
Biri faħhāş şıdķ-ıla ĩmān getürdiler hemān

Her biri bir mu'cizāt görüp müslimān oldılar
Dağı hem ĩmāna geldi Ĥamza şāhib-ķirān

10

Ehl-i ĩmān cümlesi otuz doķuz olmış-idi
Gizli iderlerdi 'ibādet bir mağrada hemān

Yezdi² Ebū Cehl bu sırrı verdi 'Ömer ķatına
Ĥazreti Peyğamber için gör ne söyler ķaltabān

Dir-[i]miş indirdi Ķur'ān baña Cibrīl-i Emīn
Baña uyuñ benim ol peyğamber-i āħir zamān

¹ Mısra' da geçen "bile" kelimesi vezin gereği "bil" okunmuştur.

صِدْقِله اِيْمَانِ كُتُورْدِي اُولْدِي مُؤْمِنِ مُسْلِمَانِ
 اِنِكَ اَرْدِنْجَه عَلِي اِيْمَانَه كَلْدِي شُؤْيَلَه بِيَكَه
 دَخِي زَيْدِيله زَبِيْر عَشْمَانِ كُتُورْدِيْلَرِ اِيْمَانِ
 عَبْدُ الرَّحْمَانِ طَلْحَه هَم سَعِيْدِ بِنِ وَقَاضِ كَلْدِيْلَرِ
 بِيْرِي فَيَاضِ صِدْقِله اِيْمَانِ كُتُورْدِيْلَرِ هَمَانِ
 هَرِ بِيْرِي بِيْرِي مُعْجِزَاتِ كُورُوبِ مُسْلِمَانِ اُولْدِيْلَرِ
 دَخِي هَم اِيْمَانَه كَلْدِي خَمْرَه صَاحِبِ قِرَانِ
 اَهْلِ اِيْمَانِ جُمْلَه سِي اُولُتُوزُ طُقُوزُ اُولُشِيْ بِيْدِي
 كِنِ لِي اِيْدِيْلَرِ بِيْرِي عِبَادَتِ بِيْرِي مَغَارَه دَه هَمَانِ
 يِيْدِي اَبُو جَهْلِ بُو سِيْرِي وَاْرْدِي عُمَرُ قَاتِيْنَه
 حَضْرَتِ بَلْغِيْبِرِ اِيْحُوْنِ كُورْنَه سُوْيَلَرِ قَلْبَانِ
 دِيْرِ مِشِ اِنْدِيْرْدِي قُرْآنِ بَا كَه جَبِيْرِيْلِ اَمِيْنِ
 بَا كَه اُوْرُوكِ بِنِ اَوْلِ بَلْغِيْبِرِي اَخِرِ زَمَانِ

Sihr-ile döndürdi niceleri hem dīninden ol
Halkı şayd itmek için düzmüş durur fitne yalān

Şimdi anıñ dīnine giren kişi var erba‘in
Her birini şerh idüp didi fülān bin fülān

Ben saña yüz deve virem daħı yüz oqqa gümüş
Öldürüp serveri bir laħza aña virme emān¹

Bu sözi ‘Ömer işitdi kaqıyup tırur hemīn
Atına bindi silāhın aluban oldı revān

Gördi ol mağarada bunlar namāz kılar qamu
Sūre-i Tā[ha] oqınur dinle[r]di ol pēhlivān

Didiler kim yā Muħammed hāzır olmışdır ‘Ömer
Bu durur qaşdı anıñ kim kese başlar dōke qan

Qaldırup elin du‘ā kıldı Resūlu'llāh hemīn

¹ Mısra‘da geçen “Öldürüp” kelimesinden sonra gelen “ol”vezin gereği çıkarılmıştır.

سَنَحْرِيْلَهُ دُنْدُرْدِي نِيَجَه لَرِي هَم دِي دِي نِدَن اَوَّل
 خَلْقِي صَيِّدِ اِيْمَتِك اِيْجُون دُر مُشْدُر رِفْتِنَه بِلَان
 سَمِيْدِي اِنِك دِي نِنَه كِيْرَن كِيْشِي وَا رَا رِ بَعِيْن
 هَرِيْرِي شَرْح اِيْدُوْب دِي دِي فُلَان بِيْن فِدُوْت
 بِيْن سَكَا يُوْز رُوْغ وِيْرَم رُوْغِي يُوْز اُوْقَه كُش
 اُوْلدُوْرِي اَوَّل سِرُوْرِي بِيْر حِظَه اَكَا وِيْرَمَه اِمَان
 بُوْسُوْرِي عُمَر اَشْتِيْدِي قَا قِيُوْب طُوْر هِيْن
 اِيْتَه بِنْدِي سِيْلَا حِيْن اَلُوْبِن اُوْلدِي رُوْا ن
 كُوْدِي اَوَّل مَغَار دَه بُوْنَلَر نَمَا نَز قِلَا ر قُوْ
 سُوْرَه طَا اُوْقُوْر دِي كَلْدِي اَوَّل بَهْلُوْا ن
 دِيْدِي لَرِي كِيْم يَا مُجَدِّد حَا ضِر اُوْل شِيْد رِ عُمَر
 بُوْدُر رِ قَصِيْدِي اِنِك كِيْم كَسَه بَا شِد رُوْكَه قَا ن
 قَا لِد رُوْب اَلِيْن دُهَا قِلْدِي رَسُوْل اَللّٰه هِيْن

Didi yā Rabbi ŐÖmer’le eyle dīn-i cāvidān

20

Ol sā’ at ditredi ‘Ömer’iñ eli vü ayacı
Tāḳati ṭāḳ oldu beñzi gūyā kim oldu ḥazān

Didi kim ḳalmadı şübhem sen Resūl’isin Ḥaḳiñ
Şıdḳ-ıla imān getürüp dine girdi ol zamān

Dīne girdiñiz görüp gāyet sevindi Muştafā
Daḫı aşḫāb sevinüp tekbīr itdiler şādumān

Didi ‘Ömer yā Muḥammed nice pinhān olasın
Zāhire çok dīne da’ vet eyleyesin bu ḥalkı ‘ayān¹

Çıkdı andan soñra dīni āşıkāre eyledi
Luṭf-ıla da’ vet ider her birini ol ‘ālī-şān

25

Dir Ebū Cehil ‘Ömer’e kim fānī ḡayret yā ‘Ömer

.....²

Dir Ebū Cehl’e ‘Ömer kim şübhe yoḳdur aña hiç

¹ Misra’ da geçen “Zāhire çok “ ifadesi vezin gereḡi “Zāhir” okunmuştur.

² “-ān” redifini kaydıran b misra’ ı atlanmıştır.

دیدی یاری عمر له ایله دینی جاودان
 اول ساعت زتردی عمر له الی وایا غنی
 طاقی طاق اولدی بگری کویا کیم اولدی حران
 دیدیم قلمادی شبنم سن رسولی سن حقیق
 صدیق له ایمان کتوب دینه کیردی اولزمان
 دینه کزدیکن کورب غایت سوندی مضطرفی
 داخی اصحاب سوینوب تکبیر ایدیلر شادمان
 دیدی عمر یا محمد نیجه بنهان اولاسین
 ظاهره جوق دینه دعوت ایلیه سین بو خلقی عیان
 جیدی اندن منکره دینی اشکاره ایلدی
 لطفله دعوت ایدر هر برینی اول عالیشان
 دیر ابو جهل عمره کیم فانی غیبت یا عمر
 دیر ابو جهل عمر کیم سینه بو قدر آکه هیم

Ol Resûl'dür Faḥr-i 'âlemdir aña yoḡdur gümân

Anı da görmez misin bir aḡ bulut dâ'im anıñ
Nereye giderse olur üzerine sāyebân

Her ki ümmet oluban aña tutarsa sünnetin
Bî-gümân anıñ içündür ḡürî ḡılmân bi-cinân

Çünki günden güne artdı ümmeti hem şer' i-i dîn
İns ü cin oldu müşerref hem zemîn ü āsumân

30

Çekmedi küffâra Mekke'de kılıç dökmedi ған
Şoñra Medîne'ye varup eyledi anda mekân

Sevdiler ehl-i Medîne oldu cümle tâbi' in
Mu' cizâtın zîrâ hep itmişler idi imtiḡân

Didi Cibrîl yâ Muḡammed her ki imân ḡil' atin
Da' vet eyle geymes ise ḡatl idüp virme emân

اُولَ رَسُوْلُدُرُ فُخْرِي عَالَمِدِرَا كَا يُوْقَدُرُ كَمَا نَ الْوَالِدِيْنَ
 اَيْنِدَه كُوْرُ مِّنْ مِّسْنِ بَرَاقْ يُلُوْتُ دَايِمَ اَنِيْكَ
 نَزِيَه كِيْدُرْسَه اُولُوْرَا اُوْرَزِيَه سَايْبَان
 هَرَكِه اَمْتِ اُولُوْبِيْن اَكَا طُوْقَارِسَه سُنْتِيْن
 بِي كَمَا نَ اَنِيْكَ اِيْجُوْنْدُرُ حُوْرِيْ غِلْمَانِ بِي جِيْنَان
 جُوْنِكِه كُوْتَدَن كُوْنَه اَرْتَدِيْ اَمْتِيْ هَمَّ سُرْعِ دِيْن
 اِيْسُ جِيْنِ اُولُدِيْ مُشْرِفِ هَمَّ زَمِيْنِ اَسْمَاْتِ
 جِكْدِيْ كُفَّارَه مَكَّةَ رَه قَلِيْجِ دُوْمَكْدِيْ قَا نَ
 صُرْكَمَ مَدِيْنَه يَه وَا رُوْبِيْ اِيْلَدِيْ اَنْدَه مَكَّانَ
 شُوْرِيْلَرَا اَهْلِ مَدِيْنَه اُولُدِيْ جِلْمَه تَابِعِيْن
 مَعْجَزَاتِيْن زِيْرَا هَبِ اِتْمِشْلَرَا يَدِيْ اَمْتِحَاتِ
 دِيْدِيْ جِبْرِئِيْلَ يَا مُحَمَّدَ هَرَكِه اِيْمَانِ خِيْلَهْتِيْن
 دَعُوْتِ اَيْلَه كِيْمَتِيْ اِيْسَه قِيْلَ اِيْدُوْبِيْ وِيْرَمَلَامَانِ

Faḥr-i ʿālem pādişāh oldu vü dört yāri vezir
Biri Ebū Bekir ʿÖmer ʿOşmān ʿAli kamu-rān

Anda mescidler yapuban kıldılar beş vaqt namaz
Cebrāʿil geldi buyurdı kim Bilāl ide ezān

35

Cumʿa gün ḥuṭbe oқurdı bir direge dayanup
Dāʿim eyle ʿādet idinmiş-idi ol mihri-bān

Didi aşḥāb yā Resūl minber yapalım size biz
Ḥuṭbe[y]i kimi işidir kimi işitmez cān¹

Şoñra bir menber yapıldı çıқdı üstüne Resūl
Ḥuṭbeye başladı okuya-idi ol nev-civān

Gördiler kim mescid içre қо[pa]rdı feryād enin
Ol direk yarılup itdi nevḥa-i rāh-ı fiğān

İndi minberden Resūl şığar anı eliylʿanı

¹ Mısraʿda geçen “işidir” kelimesinden sonra gelen “vü” vezin gereği çıkarılmıştır.

فخرِ عالمِ یارِ شاهِ اولدی و دوزت یاری وزیر
 بری ابوبکر عمر عثمان علی کما مران
 انده مسجد لر یا بو بن قلدیلر بئش وقت نماز
 جبرائیل کلدی بیوز دیکم یلال ایده اذات
 جمعه کون خطبه او قوزدی بر دیر که داینوب
 دایم ایله عادت ایدنمشدی اول مصریان
 دیدی اصحاب یار رسول منبر بیالم سینه بین
 خطبه کیمی اسیدرو کیمی استمن ای جانت
 صکر بر منبر یا بلدی جقدی او ستنه رسول
 خطبه یه باشلدی او قو یا یدی اول نوجوات
 کوردیلر کیم مسجد ایچره قریدی فریادانین
 اول دیرک یا زیلوب ایدی نوحه راه فغان
 ایدی منبر دن رسول صغار انی ایله انی ساکی

Sākin oldu ol direk evvelki gibi hem-çünān

Cümle aşhāb gördi tekbīr şalavāt getürdiler¹
 Hıṭbeyi minberde oḡudı yine şīrīn-dehān

Anı işidüp nice kāfīrlər oldu müslümān
 Daḡı nice mu‘ cizāt görüp nice bān oḡlı bān

fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün

Ger bu ‘ālem ḡalkı dirse şubḡ u şām

Mediḡ olunsa ḡaşre dek olmaz tamām

Ger diler iseñ bula cāniñ şafā

Vir şalavāt ber-Resūl-i Muşafā

Oḡıyanı yazanı yazdıranı
 Raḡmetiñle yarlıḡaḡıl yā Ğanī

¹ Mısra‘ da geçen “gördiler” kelimesi vezin gereḡi “gördi” okunmuştur.

سَاكِنِ اَوْلَدِي اَوْلَدِيكَ اَوْلَكِي كَبِي هَمْبَحَان
 جَلَه اصْحَابِ كُوْرْدِيَلَرِ تَكْبِيْر صَلَوَاتِ كُوْرْدِيَلَرِ
 حُطْبَه بِي مَنْبَرَه اَوْ قُوْرِي يِنَه شِيْرِيْن دِهَان
 اَبِي اَشِيْدُوْب نِيْجَه كَاْفِر لَر اَوْلَدِي مُسْلِمَان
 دَاخِي نِيْجَه مُعْجِزَاتِ كُوْرِيْب نِيْجَه بَان اَوْغَلِي بَان
 كَر بُوْعَالَم خَلْقِي دِيْرَسَه صَبِيْح شَام
 مَدِيْح اَوْلُوْنَسَه حَشْرَدَك اَوْلَمَان تَمَام
 كَر دِيَلَر اِيْسَك بُوْلَه جَانِيْكَ صَفَا
 وَيْر صَلَوَاتِ يِر رَسُوْلِي مُصْطَفِي
 اَوْ قِيَانِي يَا زَانِي يَا زِيْرَانِي
 رَحْمَتِكَلَه يَا رُفَاعِيْل يَا غَنِي

İnsanın kalbi bir ulu şahrâdır o şahrâda bir ulu şehir var ol şehriñ
âyine gönül şehri derler ol şehriñ sağ tarafından on kapu
vardır ve şol tarafında on kapu vardır sağ tarafında olan
kapular nürdandır ve şol tarafında olan kapular siyâh zulemâtdandır
5 sağ tarafında bir kapu açılır ise şol tarafında bir kapu kapanur
sağ tarafında olan kapular nereye açılır cân mahallesine ʿ akl
ve imân mahallesine açılır şol tarafında olan kapular nereye
açılır küfr ve hevâ mahallesine ve fâsıklar mahallesine açılır
sağ tarafında olan kapulardan dostlar gelür şol tarafında
10 olan kapulardan düşmanlar gelür sağ tarafında olan kapulardandır

فصل في معرفة احوال اهل مكة

كتاب في معرفة احوال اهل مكة

R-6040/2

انسانك قلبی بر اولو صحرا در اول شهر و اول شهرت
 اینه کوکل شهر در اول شهرت صباغ طرفین اون قابو
 واریر و صول طرفین اون قابو واریر صباغ طرفین اولان
 قبول نور دندر و صول طرفین اولان قبول سیاه ظلم اندندر
 صباغ طرفین بر قبول اولان صباغ طرفین بر قابو قابور
 صباغ طرفین اولان قبول نریه اجلور جان محله سی نه عقل
 و ایمان محله سینه اجلور صول طرفین اولان قبول نریه
 اجلور کفر و هوا محله سینه و فاسقلر محله سینه اجلور
 صباغ طرفین اولان قبول دن دوستلر کلور صول طرفین
 اولان قبول دن دوستانلر کلور صباغ طرفین اولان قبول دندر

40a

‘ ilm apusu ilm apusu ayā apusu istiāmet apusu tevāzu‘

apusu cömerdlik apusu ubb-ı āhiret apusu naihat apusu

ol arafında olan apulardandır cehālet apusu azab apusu

izb apusu baul apusu asūd apusu ıybet apusu ubb-ı dūnyā

15

apusu ‘ uc b apusu ortasında imāniñ nūrı bir andil gibi

yanar her seer vatinde her mü ’min olan insanıñ öñül

ehrine cān maalleside ‘ aıl maallesinde imān maallesinde

‘ ilm mahalle[sinde] dört sanca cekilür her sanca altında

onar devlet ‘ askeri var biri zāhid sancaı ve biri tavā

20

sancaı ve biri ayā sancaı ve biri melekler sancaı bu kır

devlet ‘ askeri öñül ehriniñ āğ arafında olan apuların

öñine ururlar beklerler ol arafında küfr maallesinde

dört bayraq cekilür her bayraqıñ altında onar dūmān

عَلِيمٌ قَبُوسِي حَلِيمٌ قَبُوسِي حَيَا قَبُوسِي اسْتِقَامَتٌ قَبُوسِي تَوَاضِعٌ
 قَبُوسِي جُودٌ رَدِيكٌ قَبُوسِي حُبٌّ اٰخِرَتٌ قَبُوسِي نَصِيحَةٌ قَبُوسِي
 صَوْلٌ طَرَفِيذَةٌ اَوْلَانٌ قَبُولٌ نَدِيرٌ جِهَالَتٌ قَبُوسِي غَضَبٌ قَبُوسِي
 كَذِبٌ قَبُوسِي بَجَلٌ قَبُوسِي حَسُودٌ قَبُوسِي غَيْبَتٌ قَبُوسِي حُبٌّ دُنْيَا
 قَبُوسِي عَجَبٌ قَبُوسِي اَوْدُنَا سِنْدَةٌ اِيْمَانِكٌ نُوْرِي بِيْرٌ قَدِيْلٌ كِيِي
 يَا نَرُّ هَرُّ سَحْرٌ وَقَتِيذَةٌ هَرُّ مُؤْمِنٌ اَوْلَانٌ اِنْسَانِكٌ كُوْكُلٌ
 شَهْرِيذَةٌ جَانٌ مَحَلَّةٌ سِي دَهٌ عَقْلٌ مَحَلَّةٌ سِنْدَةٌ اِيْمَانٌ مَحَلَّةٌ سِنْدَةٌ
 عَلِيٌّ مَحَلَّةٌ دُوْرَتٌ سَخَاوٌ جِكَلُوْرٌ هَرُّ سَخَاوٌ التِّيذَةٌ اُوْرَتٌ
 دَوْلَتٌ عَسْكَرِيٌّ وَاْرِي بِيْرِي زَاهِدٌ سَخَاوِيٌّ وِيْرِي تَقْوِيٌّ
 سَخَاوِيٌّ وِيْرِي حِيَا سَخَاوِيٌّ وِيْرِي مِكَلُرٌ سَخَاوِيٌّ بُوْرِي قِرْقِ
 دَوْلَتٌ عَسْكَرِيٌّ كُوْكُلٌ شَهْرِيذِكٌ صَاغٌ طَرَفِيذَةٌ اَوْلَانٌ قَبُولِيْنَ
 اُوْكِيْنَهٌ طُوْدُوْرٌ بَكَلُرٌ صَوْلٌ طَرَفِيذَةٌ كَفْرٌ مَحَلَّةٌ سِنْدَةٌ
 دُوْرَتٌ بِيْرَاقٌ جِكَلُوْرٌ هَرُّ بِيْرَاقِكٌ التِّيذَةٌ اُوْرَتٌ دُشْمَانٌ

‘ askeri var biri şeytān biri nefs-i emmāreniñ beydā¹ ı

25 biri ħubb-ı dūnyāniñ beydā¹ ı biri ittibā¹-ı hevāniñ bu kırk

düşman ‘ askeri gönül şehriniñ şol tarafında olan

ķapulariñ öñine dururlar bekler bu kırk düşmān ‘ askeri

derler biz giririz bu ādemiñ imānınıñ nūrını söyündürüriz

her şabāh insaniñ ķalbinde böyle cenk olur eger şabāh

30 kırķan ādem şer‘ -i şerīfini öğrenmege ölünce tālīb olur

ise Rabbi Te‘ āli bilür ise Rabbi Te‘ ālāniñ ‘ azābından

ķorķaraq ve raķmetini umaraq kırķar ise ol ādemiñ ķalbine

bu kırk devletlü ‘ askeri derler ki bu ādemiñ ķalbine biz

giririz bu kırk düşman ‘ askeri derler biz giririz bu ādemiñ

35 imānınıñ nūrını söyündürüriz bu kırk devletlü ‘ askeri

ibtidā ‘ ilm ķapusunda şoñra ħilm ķapusunda şoñra istiķāmet

¹ Metinde geçen “ittibāğ” kelimesi anlam gereği “ittibā¹” şeklinde okunmuştur.

عَسْكَرِي وَارِ بِي شَيْطَانِ بِي نَفْسِ امَّارَةَ نِكَ بِيْدَاعِ
 بِي حُبِّ دُنْيَانِكَ بِيْدَاعِي بِي اِتِّبَاعِ هَوَانِكَ بُوْقِرَقِ
 دُشْمَانِ عَسْكَرِي كَوُّ كُلِّ شَهْرِي نِكَ صُوْلَطْرِ قِيْدَهْ اَوْلَانِ
 قِيُولِكِ اَوَكِيْنَهْ دُوْدُرْ لِي بَكْرِ بُوْقِرَقِ دُشْمَانِ عَسْكَرِي
 دُرْ لِي بِيْزِ كِرِيْزِ بُوَادِمِكِ اِيْمَانِيْكَ نُوْرِيْ نِي سِيُوْنْدُوْرِيْزِ
 هَرِّ صَبَاحِ اِنْسَانِيْكَ قَلْبِيْنَهْ بُوَيْلَهْ جَنِكِ اَوْلُوْرِ اَكْرِ صَبَاحِ
 قَلْقَانِ اَدَمِ شَرِيْعِ شَرِيْفِيْمِيْ اَوَكْرِ مَلِكِهْ اَوْلُنْجَهْ طَالِيْبِ اَوْلُوْرِ
 اِيْسَهْ رَبِّي تَعَالِيْ بِلُوْرِ اِيْسَهْ رَبِّي تَعَالِيْ نِكَ عَذَابِيْنَدِ
 قُوْرُقِ وَرَحْمَتِيْ اَوْمَرُقِ قَلْقَرِ اِيْسَهْ اَوْلَادِمِكِ قَلْبِيْنَهْ
 بُوْقِرَقِ دَوْلَتُوْ عَسْكَرِي دُرْ لِي كِهْ بُوَادِمِكِ قَلْبِيْنَهْ بِيْزِ
 كِرِيْزِ بُوْقِرَقِ دُشْمَانِ عَسْكَرِي دُرْ لِي بِيْزِ كِرِيْزِ بُوَادِمِكِ
 اِيْمَانِيْكَ نُوْرِيْ نِي سِيُوْنْدُوْرِيْزِ بُوْقِرَقِ دَوْلَتُوْ عَسْكَرِي
 اِبْتِيْدَاعِيْمِ قَبُوْسِيْنَدَهْ صُكْرَهْ حَلِيْمِ قَبُوْسِيْنَدَهْ صُكْرَهْ اِسْتِيْقَامَتِ
 بِنُوِي

41a

ķapusı Őnra Őıdk ķapusı Őnra ĥayā ķapusından Őnra

tevāzuĉ ķapusından Őnra cōmerdlık ķapusından Őnra naŐıĥat

ķapusından Őnra āĥiret ķapusından Őnra zıkr-i minnet ķapusından

40

gırerler bunlar ķalbede olan mezbereleri sūrūrler pāk

ıder bunlar ķalbe ne getūrūrler Ĥaķ Teĉ ālā'nıñ Raĥmān isminiñ

raĥmet Őıfātınıñ āŐārından raĥmet getūrūrler Muĉ ĩn isminiñ

ĉavni Őıfātınıñ āŐārından ĉināyet getūrūrler NāŐır isminiñ

nuŐret Őıfātından āŐārından getūrūrler Ĥaķ Teĉ ālā'nıñ

45

āŐār-ı raĥmetleri o ķalbe iner o ķalb maĉ mūr olmaĥa baŐlar

Şer-i Őerĳfĳ öğrenmege āsān olur ve ĉ ibādetleri

ķolay olur ve ĉ ibādetlere muĥābbet ıder ve gūnāhları sevmez

olur ve bir gūnāh ĩŐlese ĉ aķabinde peŐīmān olur

tevbe mūyesser olur dūnyā zĳneti ķalbından ķıķarmaĥa

قَبُولِي صُكْرَ صِدْقِ قَبُولِي صُكْرَ حَيَا قَبُولِي صُكْرَ
 تَوَاضِعِ قَبُولِي صُكْرَ جُودِي لِكِ قَبُولِي صُكْرَ نَصِيحَتِي
 قَبُولِي صُكْرَ اخْرَجْتِ قَبُولِي صُكْرَ ذِكْرِي مِثْلَ قَبُولِي
 كَيْدِي بُولِي قَلْبِيهِ اَوْلَانِ مِثْلِي سُوْرُوْرِي نَاكِي
 اِيْدُرِي بُولِي قَلْبِيهِ نَهْ كُوْرُوْرِي حَقِّ تَعَالَى نِكِ رَحْمَانِ اِسْمِي
 رَحْمَتِ صِفَاتِي اَنَارِي نَدَانِ رَحْمَتِ كُوْرُوْرِي مَعِي اِسْمِي
 عَوْنِ صِفَاتِي اَنَارِي نَدَانِ عِيَايَتِ كُوْرُوْرِي نَاصِرِ اِسْمِي
 نَصْرَتِ صِفَاتِي اَنَارِي نَدَانِ كُوْرُوْرِي حَقِّ تَعَالَى نِكِ
 اَنَارِ رَحْمَتِي اَوْ قَلْبِي اَنَارِ اَوْ قَلْبِ مَعْمُوْرٍ اَوْ مَا غَايَةِ اِسْمِي
 شَرِي شَرِي اَوْ كَرِيْمِكِه اَسَانِ اَوْلُوْرٍ وَعِيَا دَلَرِي وَلَا
 قَوْلَانِي اَوْلُوْرٍ وَعِيَا دَلَرِي عَجَبَتِي اِيْدُرِي وَكُنَا هَلَرِي سُوْمَرِي
 اَوْلُوْرٍ وَبِرْ كُنَا اِسْلَسَه عَقَه بِنِيهِ اِسْمَانِ اَوْلُوْرٍ
 تُوْبَه مِلْسَرِ اَوْلُوْرٍ دُنْيَا زِيْلَتِي قَلْبِي نَدَانِ حَقِّ مَعَا

41b

50

başlar kabri düşünmege başlar āhireti düşünmege başlar

ölümü unutmaz Hāḳ Te' ālā'dan dā' imā ḳorḳar ve günāhı işlemege

utanur ve her işi āsān olur Hāḳ Te' ālā ol ādemiñ

dünyā işlerine yardım ider ḳalb şehriñiñ şol tarāfında

on zulumāt ḳapusu ḳapanur eger şabāḥ ḳalḳan ādem

55

şer'-i şerīfi ölünce ḫālib olmağa niyyeti yok ise

Rabb-i Te' ālā'yı bilmez ise ğazābından ḳorḳarak ve rahmetini

umarak ḳalḳmaz ise ol ādemiñ ḳalbine bu kırḳ 'aded

düşmān girerler ibtidā cehālet ḳapusından şoñra ğazab

ḳapusından girerler iki sā' ate varmadan imāñiñ

60

nūrını söyündürürler şoñra kizb-[ü] kibir ḳapusunda şoñra

tekebbür ḳapusından şoñra baḥl ḳapusından şoñra ḫubb-ı

dünyā ḳapusından ḫased ḳapusından ğıybet ḳapusından

باشد قیدی دشمنتکه باشد اخرتی دوشمنتکه باشد
 اولوی اونتمد حق تعالی دن دایما قورقر و کناهی اشلمکه
 اوتانور و هراپشی اسان اولوز حق تعالی اول ادمیک
 دنیا ایشلرینه یریم ایدر قلب شهرینک صول طر فیده
 اول ظلمات قیوسی قبا نور اکر صباح قلقر ادم
 شریع شریفی اولنجه طالب اولماغه نیتی یوق ایشه
 رب تعالی بی یلمز ایشه عذابیدک قور قرق و رحمتی
 اومرق قلطان ایشه اول ادمیک قلبینه بوقرق عذر
 دشمنان کیزلر ایتداجهالت قیوسندن صکره غظب
 قیوسندن کیزلر ایکی ساعتیه وارمدن ایمانک
 نورنی سیونددرلر صکره کذب کین قیوسنده صکره
 تکبر قیوسندن صکره بحیل قیوسندن صکره حب
 دنیا قیوسندن حسد قیوسندن غیبت قیوسندن

42a

‘ucb apusunda girirler bunlar alb mezbeleler ile

doldururlar bu dşmanlara albine getrrler ‘işyn

65

getrrler allet tuğyn hzln getrrler o albe

harb iderler ‘işyn neye dirler ol adem d’im gnh

ider allet neye derler ol adem gyrlarn gnhna sebep

olur hlk d’im gnha ılavzlar tez calı caln

ben dileyeyim siz dileyin der hlka d’im byle gnh

70

itdirir tuğyn neye derler gnh işlerinde ne Hk

Te‘l’dan orar ve ne Hk Te‘l’dan utanur ne hlkdan

orar ve ne hlkdan utanur hzln niye dirler

ne dn sever ve ne dn syleyeni sever ne ur’n dileyeni

sever bir kimse yanında şer‘i şerfi sylese gyet

75

cn şklur ne namz sever ne namz ılan sever

عَجِبَ قَبُولِنْدَه كَمَرِ دَر بُونَلَر قَلْبِي مَن بَرَه لَر اِيْلَه
 دَوْلَد دُر لَر بُو دَشْمَانْدَه قَلْبِه نَه كُتُور دُر لَر عَضِيَّات
 كُتُور دُر لَر ضَرَاكَت طُغْيَان حَيْدَلَان كُتُور دُر لَر اَوْقَاب
 عَرَاب اِي دُر لَر عَضِيَّات نِيَه دُر لَر اَوْل اَدَم دَا اِمَّا كُنَاه
 اِي دُر صَلَاكَت نِيَه دُر لَر اَوْل اَدَم غَيْر بِيْلَر كُنَاهِنَه سَبَب
 اَوْلُو رَخْلَقِي دَا اِمَّا كُنَاهِنَه قِلَا وَزَلَر تَز جَالِقِي جَالِك
 بِن دِكَلِيَه يَم سِيَز دِكَلِيَيْن دَر رَخْلَقَه دَا اِمَّا بُو بِلَه كُنَاه
 اِيْتَدِر طُغْيَان نِيَه دُر لَر كُنَاه اِسْلَر كَدَه نَه حَق
 تَعَالِي دَه قُوْرَق وَنَه حَق تَعَالِي دَه اَوْتَا نُوْر نَه خَلَقْدَن
 قُوْرَق وَنَه خَلَقْدَن اَوْتَا نُوْر حَيْدَلَان نِيَه دُر لَر
 نَه تَرِيْن سُوْر وَنَه تَرِيْن سُوْبِيْلِيَه فِي سُوْر نَه قُرْآن دِكَلِيَه فِي
 سُوْر تَرِيْمِسَه يَانْتَدَه شَرِيْع شَرِيْفِي سُوْبِيْلِسَه غَايَت
 جَابِي صِرَقْلُوْر نَه تَمَازِي سُوْر نَه تَمَاز قِيْلَدِي سُوْر

albin Őāĝ arafında olan on nrdan apusu apanur

albi siyāh ulumāt iinde alur lmi unudur abri

unudur abrde cryeceğini

unudur. Temmet

F 11 L 1254



قَلْبِكَ صَاغَ طَرْفِيدهُ اَوْلَانِ اَوْنِ نُوْرٍ دَنْ قَبُوْسِي قَبَا نُوْرٍ
 قَلْبِ سِيَاخِ ظُلُمَاتِ اِيْحِيْنِدَهْ قَلُوْرٍ اَوْلُوْمِي اُوْنُوْرٍ قَبِيْرِي
 اُوْنُوْرٍ قَبِيْرَهْ جُوْرُوْتِيَهْ جِكِيْنِي

اُوْنُوْرٍ تَمَّتْ

١٢٥٠
 الخ
 و
 الخ





7. TARTIŞMA

Burada şu ana kadar eseri tanıttığımız her bölümü göz önünde bulundurarak, bu eser “Âşık Paşa'nın Mevlidi” midir? Sorusuna nedenleriyle cevap bulmaya çalıştık. Bizde şüphe uyandıran noktalar ile bu soruyu evet bu eser onun kaleminden olabilir düşüncesini harekete geçiren noktaları bir arada sunmaya çalıştık. Bu bölüme kadar sunulan tüm başlıkları bu soru başlığına evet yanıtı vermek için ayrıntılı ifade ettik. Bu perspektiften bakıldığında esere dair şu soru işaretleri oluştu:

Eserde sonradan eklenen başlığın dışında, nazım ya da nesir bölümlerinde bir mahlas, isim vb. geçmemesi ve eserin her iki bölümünde yazılan tarihin 1838 yılına ait olması,

Yine Garipnâme'de az rastlanan “b” ve “ç” ünsüz harflerine, eserde hiç rastlanmaması,

Bunun yanında eser orijinalinden geçirilirken müstensihin çoğunlukla duyararak yazdığından kaynaklı olduğunu düşündüğümüz şu hataları;

Eserde bir kelimenin farklı yazılışlarının olması, harf noktalarının bazı yerlerde unutulması ile oluşan hatalar ya da kelimelerin yazımında yapılan yanlışlık, (örneğin; “Hâdice” 44 kez bu şekilde yazılmış, 19 kez “Hâdise” bu şekilde yazılmıştır. Çoğunlukla doğru yazılsa da, yanlış kullanımı az değildir. Yine metinde 6 kez geçen “şavma” kelimesi 1 defa “şavmağa”, geriye kalan 5 yazım “şavma aya” vb. şeklinde olmuştur.)

Eserde kafiye'nin bir alttaki mısra' a ya da beyite kaydığı yazım yanlışlarının olması,

Eserdeki eklerin 2 farklı şekilde yazımlarının bulunması ya da döneme yazıldığını düşündüğümüz dönem yerine istinsah tarihine dair izler barındırması (örneğin; ilgi ekinin –nuñ olan asil haliyle –niñ şeklinde olması, o dönem dil özelliklerinden olan geçmiş zaman ekinin –duğ/dük kullanımı yerine istinsah tarihinde ki kullanımı olan –dık/dik şeklinde olması,)

Eserde, 30 tane kafiyesiz beyitin (isim kullanımı vb. durumların dışında anlamsız beyitlerden oluşanların arasında atlanmış mısra' olabileceği ihtimali) olması ve mısra' larda diğer yazım yanlışlarından ya da eserde bir mısra' ın yazılmamış olmasından kaynaklanan yanlışlığın mısra' sayısına, kafiye düzenine, kasideye etkisi göz önünde bulundurulduğunda bu beyitlerde de mısra' , kelime atlanmış olabileceği düşüncesi bize eserin Âşık Paşa'ya ait olduğunu düşündüğümüz konusunda ciddi zorluklar çıkarmıştır. Ancak;

Eserde ilk sayfa ve metnin başında bulunan “Âşık Paşa'nın Mevlidi” ibaresinin kim tarafından, neden yazıldığını bilmiyoruz. Bu konuya dair somut bir bilgide elde yok. Ama neden başka isim değil de bu isim sorusuna yöneldiğimizde, elimizdeki eserin yıpranma vb. bir sebeple yenileme sırasında deforme olan kısımda bu isme dair net bir iz olmasından kaynaklı olabileceğini düşünüyoruz. Sanki metnin başında Âşık Paşa'nın bilgisinin ya da isminin yazdığı kâğıt deforme olmuş, bu yüzden eserin ilk sayfasına ve nazım bölümünün başına “Âşık Paşa'nın Mevlidi” başlığı atılmış. Mevlidin içeriği göz önünde bulundurulduğunda da bir mahlas kullanılması, Âşık Paşa'nın eserlerinde kullanılan dil, üslup benzerliği, eserin istinsah tarihi ile dil özelliği uyumsuzluğu vb. ona dair izleri somutlaştırırken, neden Âşık Paşa olmasın? sorusunu adeta yanıtız bırakmıştır. Çünkü eserin nazım ve nesir bölümünde bir isim kullanılmamış dahi olsa, eserin başında kime ait olduğu belirsizliğine rağmen ifade eden bir başlık mevcuttur. Eser somut olmayan sebeplerle, herhangi bir şekilde mevlid başlığı ile ya da başka bir isimle değil, “Âşık Paşa'nın Mevlidi” başlığı ile sunulmuştur.

Başlığın sonradan öylesine eklenmiş olmadığını ve içerikten kopuk yazılmış olamayacağını kanıtada yine eserin içindedir. Eserde 27-30 beyitleri arasında olan Hatice hikayesini şerh edeceğini söyleyerek başladığı sebab-i telif kısmında şair, Mustafa mevlüdünü şerh edeceğini, Fahr-ı Resûl'ün mevlidini kim söylese dua ile anılacağını vurgulayarak eserin içeriğini somutlaştırır. Aynı zamanda eserin diğer mevlidler gibi doğumundan öncesi, doğum, doğumuyla gelen mucizeler vb. örneklere ve içeriğe yer verilmemesinden dolayı, eserin mevlid olmayacağı ihtimali üzerinde durulmasında anlamsızlaştırır.

Eserin iki bölümünün sonunda 4 gün ara ile bulunan 24 Aralık 1838 ve 28 Aralık 1838 tarihleri eserin 14. yy'a ait olmadığını göstermek için yeterli değildir. Çünkü eserde hakim olan dil, 1839 Tanzimat'ın ilanından kısa bir zaman önce yazılmış bir döneme ait özelliklere sahip değildir. Eser yer yer eklerde tereddüt uyandırır da, eklerin asıl halinin mevcudiyeti ve eserin hemen hemen hepsinin Eski Anadolu Türkçesi dil özelliklerini barındırması 1838 yılına ait olmadığını gösterir. Bu durumu göstermek için yapılan dönem incelemeleri Âşık Paşa'nın “Garipnâme” adlı eseri ile mukayese edilmiştir. Küçük birkaç farklılık dışında eser ile fazlaca ortaklık bulunmuştur. Benzer bulduğumuz yönlerini tek tek göstermeye çalıştığımız bölümde, özellikle şimdiki zamana ait olup, 14.yy'da nadir görülen –yorur eki, Eski Anadolu Türkçesine ait olan –ıcak, -icek zarf fiil eki ve yükleme

hali ekinin 3. Tekil şahısta kullanımı kısmındaki ayrıntılı örnekler, eserin ait olduğu dönemi daha iyi ifade etmektedir. Esere başlık dışında bu yön ile bakıldığında da, eserin 1838 yılında yazılmış bir eser olmayacağı kanaatindeyiz.

Eserin Garipnâme ile mukayese edilmesinin sebebi, başlıkta kullanılan isimle, 14. yy dil özelliklerini yansıtarak eser yazan, bilinen bir başka Âşık Paşa olmamasıdır. Eserin dil özelliklerini yansıtmamasının dışında, her iki eserinde harekeli olup aynı kavramların kullanılması (belirtilenler dışında taña kıldı, müzdeci, beşmân, yarlıgamak, Hâk Te'âlâ, Tañrı, yavu kılmak vb. ifadeler), eserin sonunda bulunan nesir bölümünün içeriği, dil özellikleri, üslubu, benzetmeleri vb. yönleriyle de eser Garipnâme ve yazarı olan Âşık Paşa'nın kalemini güçlü anlamda hissettirmektedir. Burada Âşık Paşa'yı en iyi tanıyanlardan olan ve Garipnâme'yi edebiyatımıza kazandıran Prof. Dr. Kemal Yavuz hocanın Âşık Paşa'yı anlatırken kullandığı "Âşık Paşa, mesele ve hadiseleri açıklayan bir bakış açısına sahiptir. Kâinat ona göre bir aynadır. O, kâinattan insana gelir. Her bir varlığın özelliğini belirtir. Kıyaslar ve benzer tarafları ile ilgi kurduğu gibi, zıtlıkları da gözler önüne serer. Eserini tertip ederken onlu sistemi kullanır. Ona göre onlar ve katları sonsuza açılan bir penceredir. Bu durumu göz önüne alırsak, şairimizin ne kadar gerçekçi, hesaba ve sayıya bağlı olduğunu ve ne kadar büyük düşündüğünü görürüz." (Yavuz 2000, 9-11) ifadesi ile eserde geçen 39b/ 2. ve 3.satırda, 41b/54.satırda, 42b/76.satırda geçen ve nesre temel olan benzetmeler düşüncemizi somutlaştırmaktadır. Sadece onlu sayı sistemi değil, nesir bölümünde ki didaktik yapı ve hikemi üslup, aynı zamanda tıpkı Garipnâme'de olduğu gibi gönülün bir şehre benzetilmesi, o şehrin kapılarının olması, o kapılarda iyi ve kötü askerlerin olması vb. benzetmeler, bunları anlatırken yine başka sayılarla kurulan taban tabana zıtlıklarla kurulan bağ vb. özellikler nesir bölümünde bize Âşık Paşa'yı daha çok hissettirmiştir. Hatta başlık dışında, mevlidin arkasına eklenmiş bu nesir bölümü eserin altına yazılmış bir isim veya içinde kullanılmış mahlas kadar etki alanı oluşturmaktadır. Tüm bu yönleriyle bizim kanaatimiz eserde ki tarih, 14.yy'a ait bir metni silinme, yıpranma vb. bir sebepten kaynaklı olarak, bir kişi tarafından temize geçirilmiş olmasıdır. Hatta bize göre, bunu yaparken herhangi bir müdahalede bulunmadığını göstermek için istinsah tarihini eserin altına yazmış, kendine dair bir isim ve açıklamada bulunmamıştır. Eserde tespit edilen bir takım yazım ya da kayma hatalarının bu kişiye ait olduğunu düşünüyoruz. Bu durumda eserin orijinalinden geçirilirken de bir takım hatalar, yanlışlıklar, atlamalar olabileceğini düşünüyoruz. Hatta kafiyesiz 30 beyit, hece ya da

kelime eksikliğine bağlı aruz kusurları ve nesir bölümünde anlatılan konunun birden kesintiye uğramış olabileceği düşünceside bu fikrimizi destekler niteliktedir.

Yine eserdeki aruz kusurlarının fazlalığı ve dil kullanımından da kaynaklı metnin vezne uydurulmasındaki zorluklar, Türkçe kelimelerin yazımında ünlüler için uzunluk gösterilmesi vb. eserin ilk dönem metinlerine ait özellikler taşıdığıının kanıtları arasındadır. Hatta eserde Türkçe kelimelerde (var, yok, vb) 1,5 hece gibi düşünülmesi bile bu eserin ilk döneme ait olmasından kaynaklıdır diye düşünüyoruz.

Bunların yanında diğer bölümlerde konu başlığı içinde vermediğimiz eserin Âşık Paşa'ya ait olması yönüyle şu ana kadar bilinen mevlidler arasında ilk mevlid olabileceği düşüncesinden dolayı Süleyman Çelebi'nin eseri ile karşılaştırdık. 15.yy'la ait olduğu bilinen Süleyman Çelebi'nin mevlidi ile bizim mevlidimizin benzer yönleri göz önünde bulundurulduğunda eserin yine 1838 yılına ait olmadığını söyleyebiliriz. Çünkü dil, üslup bu iki eserde ciddi anlamda örtüşmektedir. Konunun ortaklığından kaynaklı benzerliklerin olması normaldir. Ancak özellikle vasıta beyiti ifadelerinde ki benzerlik sadece konu benzerliğinden kaynaklı olmasa gerektir. Birebir aynı kelimeler kullanılmamış ancak birebir aynı ifade, aynı mana hissettirilmiştir. Bunun yanında Süleyman Çelebi'nin de konu başlıkları kullanmadan konu akışını vasıta beyitiyle sağlaması benzeyen bir başka yöndür. Vasıta beyitlerinde salavat getirilmesi yönünde ki ifade de bu benzemenin devamıdır. Arap edebiyatından edebiyatımıza geçen bu tür, geçişteki ana kuralları ile bu iki eserde de mevcuttur. Birbirini takip eden yy'da oluşturulmuş oldukları için birbirlerinden etkilenmiş olabilirler. Bu durumda daha önce yaşamış olan, ilk mevlidin sahibi kabul ettiğimiz Ahmedî'nin İskender-nâme'sinden¹ de önce yaşayan Âşık Paşa 'nın mevlidi, Türk edebiyatında yazılmış ilk mevlid olabilir.

Vesiletü'n Necât;

Cümle âlem yoğ iken ol var idi

Yaradılmışdan ganî cebbâr idi -28

Eserden;

Cümleden ol ganî cebbâr idi

¹ Süleyman Çelebi'nin eserinden yola çıkılma nedeni kendinden sonra ciddi anlamda etki alanı oluşturmasıdır. Ahmedî ile aralarında birkaç yıl bulunması aynı dönemi ihtiva eden olgun eserin tercih edilmesidir.

Lem yezel vü bî-zevāl Allāh idi-15

Vesiletü'n Necât;

Var iken ol yoğ idi ins ü melek

Arş u ferş ü ay güneş hem nūh felek -29

Eserden;

İns ü cinnü vahşi tar u hem melek

‘Arş-ı kürsi ay u güneş hem felek-13

Yir gök nār-ı cennet yoğ-idi

Anca esmā vü şifātı var-idi-14

Vesiletü'n Necât;

Ger Muhammed olmaya idi ayān

Olmayısardı zemīn ü āsmān -73

Ger Muhammed olmaya idi i yār

Olmaz idi ay u gün leyl ü nehār -75

Eserden;

Şöyle bil kim olmasa Faḥr-i cihān

Berr i baḥr ay u güneş āsumān-10

Vesiletü'n Necât;

Gerçi yokdan bunları var eyledi

Kudretin bunlarda izhār eyledi -56

Eserden:

Diledi kim ḳudretin izhār ide

Mümkinâtı yoğiken ol var ide-16

Vesiletü'n Necât;

Haşre dek ger dinilirse bu kelām

Nice haşr ola bu olmaya temām -Vasıta beyiti

Ger dilersiz bulasız oddan necat

Işk ile derd ile eydün es-salat -Vasıta beyiti

Eserden:

Ger bu ' âlem halkı dirse şubḥ u şām

Medḥ olunsa haşre dek olmaz tamam-Vasıta beyiti

Ger diler iseñ bula cāmñ şafā

Vir şalavāt ber- Resül-i Muştafā-Vasıta beyiti

Sülayman Çelebi'nin eserinin Garipnâme ile benzerliği için kullanılan "Âşık Paşa'nın şu mısraları, ona kendilerini taklit ettirecek ve bazen olduğu gibi tekrarlattırarak derecede aynı cinstentir:

"Allah adın eyd'lim evvel ibtidâ

K'andan oldu ibtidâ vü intihâ

Evvelin ol evveldir bî-gümân

Âhırın hem âhırırır câvidân

"Cümle âlem yoğ iken ol var idi

Şöyle eksiksiz ganî cebbâr idi

Ol zamânda kim henüz yoktu zemân

Bî-zamân ü bî-mekân vard'ol hemân ” (Kocatürk, 2016: 217)

Süleyman Çelebi'nin eseri ile bu noktada yaptığımız mukayeseyi haklı çıkaracak olan Vasfi Mahir Kocatürk'ün bu tespiti Garipnâme ile Süleyman Çelebi eseri arasındaki benzerliği anlatmasının yanında, bu iki eserin ortak noktaları ile Âşık Paşa'nın Mevlidi arasında da kesişim oluşturmaktadır. Özellikle Garipnâme'den alınan örnekte ki son iki beyit bizim mukayesemizde kullandığımız beyit içerikleri ile aynıdır. Bu da eserin Garipnâme ile sadece dil özelliklerinin değil aynı zamanda anlatımda da ciddi benzer kullanımlarının olduğunu gösterir. Yine eserin nazım bölümünde Hz. Peygamber'le evlenmeden önce Hz. Hatice'nin rüyasında ayın gökyüzünden dizine indiğini görmesi ve yorumlatması hadisesi Garipnâme'de de konu açısından aynı geçmektedir. Yukarıda ki Garipnâme ile benzeyen beyitlerin ardına böyle ayrıntılı bir örneğin kullanımı tesadüf olmasa gerektir.

“Kemal yavuz, Mevlid'deki Garîb-nâme tesirini hem eserinin girişinde, hem de bu konuya ayırdığı bir bildirisinde teyit ederek Ali Emîri ve Veled Çelebi'den sonra bir adım daha ileri giderek “Garîb-nâme, Mevlid'e tesirden de öte kaynaklık etmiş vezin ve ifade bakımından da onu şekillendirip temelini oluşturmuştur” (Köksal, 2011: 42). Bu üç eserin arasındaki benzerlikten eserde ki beyitler ile Süleyman Çelebi mevlidi arasındaki benzerlik kısmına geri dönecek olursak, tüm bunların ışığında mukayase sebebimiz olan bizim eserimizin Süleyman Çelebi mevlidinden önce yazıldığı kanaati doğrulanır. Bu da eseri Âşık Paşa'nın olması hususuna taşır.

Ayrıca eserde ki vasıta beyiti bölümü;

“XVI. yüzyıl mevlit şairlerinden Dervîş'in *Mevlid*'inde:

Ger diler isen bula cânun safâ

Vir salavât ber-Resûl-i Mustafâ “ (Eroğlu, 2010: 129)

ile aynı olduğu tespit edilmiştir. Bu eserden sunulan diğer örnekler incelendiğinde eserimiz ile çok benzerlik göstermediği görülmüştür. Ama aynı beyitin 16.yy eserinde mevcut olması, eserimizdeki vasıta beyitlerinin daha geniş ve sistematik olmasından da kaynaklı,

eserimizin daha önce yazıldığını ve bu örnekte de görüldüğü gibi kendinden sonraki yüzyıllara örnek teşkil ettiğini düşünüyörüz.

Tüm bu söylemlere kendimizce evet dediğimiz deliller ile acaba dediğimiz tereddütlerin ışığında bakacak olursak, bizi şüpheye düşüren noktalar hayli zayıf kalmaktadır.



8. SONUÇ

“Âşık Paşa'nın Mevlidi” adlı eseri edebiyat dünyasına kazandırmama amacıyla yazılmış bu tezde genel olarak mevlid türüne, özelliklerine, tarihi seyrine, değindik. Ardından eserin sahibi olduğunu düşündüğümüz Âşık Paşa' yı hayatı, eserleri ışığında dil ve üslubu ile tanıma yoluna gittik. Elimizde bulunan başlangıcı nazım şekli ile yazılmış mevlid ardından nesir şeklinde didaktik olan eseri muhteva, şekil ve dil, üslup çerçevesinde ele aldık. Eserde kullanılan nazım biçimleri, nazım birimleri, vezinleri, kafiyeleri, redifleri, ahenk unsurlarıyla, iç yapısını değerlendirdik. Eserde muhteva başlığı altında, sadece vasıta beyitleriyle sağlanan konu akışını başlıklar oluşturup, her bölümü özet şekilde kısaca anlattık. Yine bu bölümde eserin dil ve üslubu ile ilgili bilgilendirme yaptık. Eseri dilbilimci olarak değil, eserin ait olduğunu düşündüğümüz kişi ve dönem olarak ele aldık. Bu doğrultuda eser üzerinde Garipnâme ve eserin yazıldığını düşündüğümüz dönemin ortak kullanımlarını, eserden örneklerle verdik. Yapılan inceleme ve açıklamalar izinde tartışma başlığı açıp, bu başlık altında eserin Âşık Paşa'ya aidiyetini nedenleriyle sorguladık. Tüm bunlardan yola çıkarak eser hakkında şu sonuçlara vardık:

Diğer bölümlerde ayrıntılı haliyle üzerinde durulduğu üzere, eserde mahlas vb. isme dair bir unsurun olmadan, kim tarafından yazıldığı bilinmeyen başlıkla eserin içeriğindeki uyum neden Âşık Paşa olmasın? sorusunu yanıtızsız bırakıp, sayılan nedenlerle Âşık Paşa'nın eseri olabilir ihtimalinin güçlendirmesinden yola çıkılarak;

Eski metinlerde sık görülen “b” ve “ç” harflerinin kullanılmaması ya da az tercih edilmesi gibi kararsızlık durumundan

Eserin Garipnâme'yle olan dil benzerliklerinin oldukça fazlayken, az olan farkın müstensihin çoğu yerde görmeye değil duymaya bağlı yaptığı hatalar başta eserdeki tüm kayma, atlama, çift hareke, bir kelime veya ekin iki şekilde yazımı vb. yanlışlarından kaynaklı olma ihtimalinin daha yüksek olduğundan,

Dil özellikleri ile yapılan incelemede eklerin, kelimelerin iki hal ile mevcudiyetinin müstensih ve döneminin müdahalesi olduğunun kesin olduğu dolayısıyla bu durumu devre dışı bıraktığımızda asıl ek ve kelimelerin varlığıyla, ilk dönem metinlerinde görülen kusurların fazlalığıyla eserin sonunda bulunan 1838 tarihinde yazılmış bir metin değil, Eski Anadolu Türkçesi metni olduğu netleştiğinden,

Yine eserde başlık dışında bir izin olmamasına karşın eserin nesir bölümünün varlığıyla o başlık olmasada, dil özellikleriyle döneminden geriye gidilerek bakıldığında Âşık Paşa'ya ait olma durumunu sorgulayacak kadar somut dil, üslup ve kelime kullanımları olduğundan,

Eserin Süleyman Çelebi mevlidi ile benzerliği, eserin Garipnâme'den verilen beyitlerle ve ayrıntı konu içeriğinin benzerliği (görülen düş ve yorumlatılması), buradanda yola çıkarak Süleyman Çelebi mevlidinde görülen Âşık Paşa etkisinin kanıtlandığından iki mevlid arasındaki benzerliğe eserin Âşık Paşa'ya aidiyetine zemin hazırladığından,

16.yy Şairlerinden Derviş'in metninden alınan vasıta beyitinin eserin vasıta beyitiyle aynı olmasının, tüm bu söylenenlerle bakıldığında Derviş'in metninden daha sistemli olan Âşık Paşa'nın mevlidinin daha önce yazılmış olduğu düşüncesinden dolayı, Âşık Paşa ile, 14.yy ile bağının güçlü olduğunu düşünüyoruz.

Elbette eseri müstensih diyerek ele aldığımız kişinin, istinsah tarihi diye düşündüğümüz tarihte, eski dönem dil özellikleriyle benzer eserlerden yola çıkarak bu eseri aslında yazmış olması veya eserin şu ana kadar bilinmeyen başka bir Âşık Paşa'nın eseri olması ya da yazan kişinin eserin içeriğinde bazı değişiklikler yapmış olması da muhtemel seçeneklerdendir. Ancak tüm bunlar ispatlanıncaya dek sunulan sebeplerle bizce, eser 14.yy şairlerinden Âşık Paşa'ya ait olması ve eserin bir başka kişi tarafından temize çekilmiş olması yönüyle somuttur. Bu durumu ile de daha eski bir mevlid gün yüzüne çıkarılana dek eser mevlid türünün ilk örneğidir. Eserin, Âşık Paşa'ya ait daha önce bilinmeyen bir eser olması, eserin daha önce kendi türleri arasında bilinmeyen bir eser olması, eserin mevlid türüne olan aidiyeti bakımından şu ana kadar kayıtlarda geçen yazılmış mevlid türlerinden daha eski olması ve bu noktada mevlid türünün başlangıcı olabilecek nitelikte olması yönleriyle önemi büyüktür.

KAYNAKLAR

- Bakırcı, S. (2003). *Mevlid Doğuşu ve Gelişmesi*. İstanbul: AA Yayınları, 1-185.
- Çetin, O. (1987). Tarihte İlk Resmi Mevlid Merasimleri. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 2 (2), 74.
- Devellioğlu, F. (2008). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. (Yirmibeşinci Baskı). Ankara: Aydın Kitabevi, 636.
- Erkan, A. (2006). *El-Beyan Arapça-Türkçe Büyük Sözlük*. İstanbul: Yasin Yayınevi, 2236.
- Eroğlu, S. (2010). Edebî Bir Tür Olarak Mevritler- Şekil Özelliklerine Dair Bazı Değerlendirmeler. Uludağ Üniversitesi. *Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (18), 135-136.
- Gülsevin, G. (1997). *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*. Ankara: TDK Yayınları.
- Günşen, A.(2004). *İpsalalı Ebu'l-Hayr Mevlid (İnceleme-Metin-Dizin)*. G.Ü. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Yay.
- Kanar, M. (2008). *Farsça Türkçe Sözlük*. İstanbul: Say Yayınları, 1440.
- Karahan, L. (1994). *Kıssa-i Yusuf*. Ankara: TDK Yayınları.
- Karataş, T. (2004). *Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları, 319.
- Kocatürk, V.M. (2016). Büyük Türk Edebiyatı Tarihi. İstanbul: İKÜ Yayınevi, 214-217.
- Köksal, M.F. (2011). *Mevlid-nâme*. Ankara: TDV Yayınları, 20-82.
- Naci, M. (1995). *Lugat-ı Naci*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 824.
- Özel, A. (2002). Mevlid: Tarihi ve Dini Hükümü. *Divan İlmi Araştırmalar Dergisi*. 1 (12), 243.
- Pala, İ. (2005). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınları, 312.
- Pekolcay, N. (1967). *İslâmî Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Çağaloğlu Yayınları, 150.
- Sâmî, Ş. (2007). *Kamûs-ı Türkî*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1433.
- Timurtaş, F. K. (1970). *Mevlid [Vesilet-ün-Necât]*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Timurtaş, F. K. (2005). *Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl Gramer-Metin-Sözlük*. (Üçüncü Baskı). Ankara.81-163.
- Türk Dil Kurumu (2005). *Türkçe Sözlük*. (10. Baskı). Ankara: TDK Yayınları, 1384.
- Ünver, İ. (1993). Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler. *AÜDTCF Türkoloji Dergisi*. XI, 51-90.

Yavuz, K. (2000). *Âşık Paşa Garipnâme*. İstanbul: TDK Yayınları.



ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgileri

Adı : Büşra
Soyadı : BULUT
Doğum Yeri : Elmadağ/ANKARA
Doğum Tarihi : 1989
e-mail : bulutbusrabb@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi	Devam ediyor
Lisans	Gazi Üniversitesi	2011
Lise	Elmadağ Lisesi	2006

Yabancı Dil
İngilizce

Akademik Çalışma Bilgileri

Sempozyum: Âşık Paşa'nın Mevlidi – III. Genç Akademisyenler Sempozyumu-2015



GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..

